

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Posega

Geopolitični interesi in strateška politika velikih sil

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Posega

Mentor: izr.prof.dr. Vladimir Prebilič

Somentor: asist. dr. Erik Kopač

Geopolitični interesi in strateška politika velikih sil

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Geopolitični interesi in strateška politika velikih sil

V diplomskem delu sem analizirala in opredelila geopolitične interese in strateške politike velikih sil od konca hladne vojne pa do danes. Moja analiza se je osredotočila na Združene države Amerike, Rusko federacijo ter Ljudsko republiko Kitajsko kot trenutno najmočnejše igralke v mednarodni skupnosti. Moj cilj je bil čim bolj jasno prikazati, kakšni geopolitični interesi se skrivajo v ozadju posameznih strateških odločitev analiziranih držav in tako dobiti kar se da realno sliko njihovih trenutnih največjih svetovnih prioritet. Hkrati s tem sem želela tudi pokazati, kako geopolitični interesi najmočnejših držav in njihovo uresničevanje vpliva na odnose v mednarodni skupnosti. Diplomsko delo je razdeljeno na tri vsebinsko enake dele, ki so sestavljeni iz prereza geopolitičnih interesov in strateške politike, pospremljenega s splošnim opisom države, njene energetske slike ter geopolitičnega položaja in ključnih značilnosti državne geopolitike. Prvi del obsega analizo Združenih držav Amerike, drugi del analizo Ruske federacije, tretji pa analizo Ljudske republike Kitajske.

Ključne besede: Geopolitika, geopolitični interesi, strateška politika.

Geopolitical interests and strategic policy of great powers

In this thesis I analyzed and defined geopolitical interests and strategic policies of great powers in the time frame from the end of the Cold War, until today. As the strongest countries in today's international community, I specifically analyzed the United States of America, the Russian Federation and the People's Republic of China. My objective was to portray the nature of geopolitical interests behind the individual strategic decisions of the analyzed countries as clearly as possible. Doing so, I wanted to display a realistic image of their current biggest global priorities. Along with that, my goal was also to portray the way that geopolitical interests of strongest countries define relationships in the international community. The thesis is divided into three equal parts, which are composed from a summary of geopolitical interests and strategic policies, accompanied with a general description of the country, its energy profile, its geopolitical position, and crucial characteristics of the national geopolitics. The first part deals with the analysis of the United States of America, the second part with the Russian Federation, and third with the People's Republic of China.

Key words: Geopolitics, geopolitical interests, strategic policy.

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....	8
1 UVOD	11
2 METODOLOŠKI OKVIR	12
2.1 Opredelitev predmeta in cilji proučevanja.....	12
2.2 Hipoteze.....	13
2.3 Uporabljena metodologija	15
2.4 Opredelitev temeljnih pojmov	15
2.4.1 <i>Geopolitika</i>	15
2.4.1.1 Geoekonomika	24
2.4.2 <i>Geopolitična struktura</i>	25
2.4.2.1 Obravnavane regije sveta glede na Cohenovo geopolitično strukturo.....	26
3 ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	28
3.1 Sprememba slike geopolitičnih interesov	30
3.2 Trenutni geopolitični položaj.....	33
3.3 Nacionalnovarnostne strategije po koncu hladne vojne	36
3.4 Pomembna geopolitična območja.....	37
3.4.1 <i>Bližnji vzhod in Perzijski zaliv</i>	37
3.4.1.1 Strateška varnostna in surovinska vprašanja.....	39
3.4.2 <i>Latinska Amerika</i>	47
3.4.2.1 Strateška varnostna in surovinska vprašanja.....	48

3.4.3	<i>Regija Azija in Pacifik</i>	54
3.4.3.1	Strateška varnostna in ekonomska vprašanja.....	56
3.4.4	<i>Ostala območja</i>	60
3.4.4.1	Varnostne in ekonomske povezave z Evropo	60
3.4.4.2	Strateška in energetska pomembnost Arktike.....	62
3.4.4.3	Energetska bogastva v Nigeriji	63
3.4.4.4	Energetski in trgovinski odnosi s Kanado	64
3.4.4.5	Interesi v Transkavkazju in Kaspijskem bazenu ter odnosi z Rusko federacijo.....	64
4	RUSKA FEDERACIJA	66
4.1	Sprememba slike geopolitičnih interesov.....	68
4.2	Trenutni geopolitični položaj.....	71
4.3	Nacionalnovarnostne strategije po koncu hladne vojne	74
4.4	Pomembna geopolitična območja.....	77
4.4.1	<i>Osrednja Azija in Transkavkaz</i>	77
4.4.1.1	Strateška varnostna in surovinska vprašanja.....	78
4.4.2	<i>Evropa</i>	87
4.4.2.1	Strateška varnostna, ekonomska in surovinska vprašanja	88
4.4.3	<i>Regija Azija-Pacifik</i>	96
4.4.3.1	Strateška varnostna in surovinska vprašanja.....	96
4.4.4	<i>Bližnji vzhod</i>	98
4.4.4.1	Strateška varnostna in ekonomska vprašanja.....	98

4.4.5	<i>Ostala območja</i>	100
4.4.5.1	Trgovinski odnosi z Afriko	100
4.4.5.2	Latinska Amerika in koncept multipolarnosti.....	102
5	LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA.....	103
5.1	Sprememba slike geopolitičnih interesov.....	105
5.2	Trenutni geopolitični položaj.....	108
5.1	Nacionalnovarnostne strategije po koncu hladne vojne	113
5.2	Pomembna geopolitična območja.....	116
5.2.1	<i>Regija Azija-Pacifik</i>	116
5.2.1.1	Strateška varnostna in surovinska vprašanja.....	117
5.2.2	<i>Osrednja Azija z Rusko federacijo</i>	124
5.2.2.1	Strateška surovinska in varnostna vprašanja.....	125
5.2.3	<i>Bližnji vzhod</i>	126
5.2.3.1	Strateška surovinska in varnostna vprašanja.....	126
5.2.4	<i>Afrika</i>	130
5.2.4.1	Strateška surovinska vprašanja	130
5.2.5	<i>Ostala območja</i>	135
5.2.5.1	Ekonomске in energetske povezave z Latinsko Ameriko	135
5.2.5.2	Trgovinski odnosi z EU	137
6	SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	137
7	LITERATURA.....	140

KAZALO TABEL

Tabela 3-1: Proizvodnja naftno najbogatejših držav v regiji	39
Tabela 3-2: Proizvodnja nafte treh naftno najbogatejših držav v regiji	52
Tabela 3-3: Trgovinska menjava ZDA z najpomembnejšimi evropskimi partnericami	61
Tabela 4-1: Projekti Ruske federacije v afriških državah	101
Tabela 5-1: Prikaz dvotirne energetske politike Ljudske republike Kitajske v Afriki.....	131

SEZNAM KRATIC

ANZUS	Varnostna pogodba med Avstralijo, Novo Zelandijo in Združenimi državami Amerike (Australia, New Zealand, United States security treaty)
APEC	Ekonomsko sodelovanje v regiji Azija-Pacifik (Asia-Pacific economic cooperation)
ASEAN	Združenje jugovzhodnih azijskih narodov (Association of Southeast Asian nations)
BDP	Bruto družbeni proizvod
BRIC	Brazilija, Ruska federacija, Indija in Ljudska republika Kitajska
BTC	Naftovod Baku-Tbilisi-Ceyhan
CAC	Osrednjeazijski centralni plinovod (Central- Asia central pipeline)
CENTCOM	Osrednje poveljstvo (Central command)
CES	Skupni ekonomski prostor (Common economic space)
CIA	Osrednja obveščevalna agencija (Central intelligence agency)
CSTO	Organizacija skupne varnosti (Collective security treaty organization)
EU	Evropska Unija
EurAsEc	Evrazijska ekonomska skupnost (Eurasian economic community)
FSB	Ruska obveščevalna služba (Federal'naya sluzhba bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii)
GATT	Splošni sporazum o carinah in trgovini (General agreement on tariffs and trade)

GUUAM	Gruzija, Ukrajina, Uzbekistan, Azerbajdžan, Moldavija
ISAF	Mednarodna varnostno-podporna misija (International security assistance force)
LRK	Ljudska republika Kitajska
NAFTA	Sporazum o prostem trgovanju na področju Severne Amerike (North American free trade agreement)
NATO	Organizacija severnoatlantske pogodbe (North Atlantic treaty organization)
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
PACOM	Pacifiško poveljstvo (Pacific command)
RF	Ruska federacija
SB	Zakon, sprejet v zgornjem domu ameriškega parlamenta (Senate bill)
SCO	Šanghajska organizacija sodelovanja (Shanghai cooperation organization)
SND	Skupnost neodvisnih držav
START	Pogodba o zmanjšanju strateškega orožja (Strategic arms reduction treaty)
STRATCOM	Strateško poveljstvo (Strategic command)
SZ	Sovjetska zveza
US	Združene države (United states)
USPB	Mejna kontrola Združenih držav (United states border patrol)
UN	Združeni narodi (United nations)

VS ZN Varnostni svet Združenih narodov

ZAE Združeni Arabski Emirati

ZDA Združene države Amerike

1 UVOD

Ekonomska rast, prosperiteta in fizična varnost, ki predstavljajo praktično najpomembnejše dejavnike zagotavljanja varnosti tako na osebni, državni kot na globalni ravni, so močno podvržene geografiji. Zaradi vedno bolj globaliziranega sveta, ki prinaša nove priložnosti in izzive, se geografski prostor in razdalje vedno bolj krčijo, kar neposredno vpliva tudi na sistem zagotavljanja nacionalne varnosti. Geopolitika je danes multidisciplinarno orodje, s katerim lahko razumemo način, na katerega geografija in človeško obnašanje krojijo tako zgodovinska kot tudi sodobna, vedno bolj pomembna mednarodna politična, ekonomska in varnostna vprašanja. Geopolitika ni statična, ampak spremenljiva in odseva mednarodno realnost in globalno postavitev moči, ki izhaja iz interakcije geografije na eni strani ter tehnologije in ekonomske rasti na drugi; razkriva pa tudi možnost strateških odločitev, ki so potrebne za zagotavljanje strateške učinkovitosti različnih subjektov mednarodnega prava (Chapman 2011, 2–3).

Posamezne države si s strateško politiko zagotavljajo uresničevanje nacionalnih interesov, ki so med drugim odsev geopolitičnih interesnih točk doma in po svetu. Ta politika je zaznamovana z različnimi zgodovinskimi dejavniki, ki vključujejo tako ekonomske, zunanjepolitične, obveščevalne in vojaške vidike nacionalnovarnostnih interesov in nacionalne kulture (Chapman 2011, 29).

Strateška vprašanja, ki so trenutno in bodo tudi v prihodnje praktično najpomembnejša pri zagotavljanju nacionalne varnosti, zaznamovane z geopolitičnimi interesi, so:

- nadzor nad globalnimi pomorskimi potmi, ki so ključne za mednarodno trgovino, nacionalno moč in dostop do energetskih virov;
- grožnje za mednarodno varnost, ki se raztezajo od organiziranega kriminala, ilegalnih migracij do boja s svetovno finančno krizo;
- zagotavljanje energetske varnosti predvsem močnejših držav, ki s svojo energetsko politiko lahko vidno zaznamujejo medsebojne odnose v mednarodni skupnosti;

- potencial ti. propadlih držav in ti. pasov črepinj, da se spremenijo v vire regionalnih in globalnih strateških konfliktov (Chapman 2011, 54).

V tem smislu se mi torej zdi izredno pomembno poznavanje razmer svetovne geopolitike, ki prinaša odgovor na to, katera območja sveta so pomembna, zakaj so pomembna in katere države imajo tam največji interes. S tem znanjem nam je omogočeno tudi jasnejše razumevanje tega, kaj se skriva za posameznimi državnimi odločitvami, kaj je njihov dejanski namen in kakšni so možni skriti interesi v ozadju na videz enostavnih odločitev in strateških usmeritev. Poznavanje geopolitičnih interesov posameznih držav nam torej daje koherentno sliko razmerij in odnosov med državami v mednarodnem sistemu, njihovi medsebojni odvisnosti, podrejenosti in dominantnosti, prav tako pa nam omogoča tudi vpogled v prihodnost; katera območja bodo še bolj pomembna, katera manj, kakšne so možnosti strateškega povezovanja med državami, navsezadnje pa tudi, katera območja nosijo največji potencial, da se spremenijo v lokalna, regionalna in globalna krizna žarišča.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta in cilji proučevanja

Predmet proučevanja diplomske naloge so geopolitični interesi velikih sil, z njimi povezane strateške politike in vpliv le-teh na način obnašanja velikih sil do različnih regij in držav; na tem mestu moram poudariti, da bo obravnavan predvsem zunanjepolitični vidik. V nalogi so obravnavane tri velike sile in sicer Združene države Amerike, Ruska federacija in Ljudska republika Kitajska.

Cilji, ki bi jih rada dosegla z diplomsko nalogo so :

- opredelitev najpomembnejših geopolitičnih interesov velikih sil po svetu;
- način oblikovanja strateških politik glede na te geopolitične interese;
- vpliv geopolitičnih interesov in strateške politike velikih sil na celotno mednarodno skupnost in način njene ureditve.

2.2 Hipoteze

Na podlagi opredeljenih ciljev bom v dipomskem delu preverjala naslednji hipotezi:

H1: Geopolitični interesi in izvajanje strateških politik velikih sil zaradi njihove sposobnosti projekcije moči vpliva na dinamiko odnosov in strukturo celotne mednarodne skupnosti.

S prvo hipotezo bom torej skušala pojasniti, kako na mednarodni sistem vplivajo geopolitični interesi in uresničevanje teh interesov s strani najmočnejših držav v njem. Kot velike sile bom opredelila tiste države, »katerih voditelji menijo, da morejo same odločilno ali pa odločujoče vplivati na mednarodni sistem« (Keohane v Benko 1997, 250), po tej klasifikaciji pa lahko med velike sile umestimo stalne članice Varnostnega sveta¹, Nemčijo in Japonsko, k njim pa lahko dodamo še krog »regionalno vodilnih držav«; Indijo, Brazilijo in Mehiko (Petrič 1996, 877). Delovanje velikih sil v mednarodni skupnosti se osredotoča predvsem na krepitev lastne moči in sposobnost vplivanja na druge subjekte, imajo globalno orientirane cilje, za njihovo uresničevanje pa imajo zaradi ekonomskih, vojaških in političnih zmogljivosti na voljo širok repertoar sredstev (Benko 1997, 252–55). Pri uporabi in načrtovanju uporabe teh sredstev države definirajo svojo strateško politiko, ki v smislu strateškega načrtovanja in upravljanja pomeni izpolnjevanje temeljnega poslanstva izbranega subjekta (Furlan 2011, 3), v skladu s hipotezo pa bom za ta subjekt izpostavila državo, katere temeljno vodilo pa je preživetje² (Benko 1997, 67). V okviru lastnega preživetja države definirajo svoj nacionalni interes³, ki

¹ Združene države Amerike, Ljudska republika Kitajska, Ruska federacija, Francija, Velika Britanija (UN 2012)

² Ta koncept izhaja iz realistične teorije o mednarodnih odnosih, v kateri je »moč in iz nje izpeljana sila prva in temeljna kategorija« (Benko 1997, 67). Druga kategorija, ki jo ta teorija preferira, je nacionalni interes. Države se v mednarodnih odnosih tako ravnavajo v skladu s svojimi nacionalnimi interesi, ki jih opravičujejo in argumentirajo s pomočjo moči in sile, pri čemer imajo različne države na voljo različne količine moči. To pa je osnovni razlog za to, da se države med seboj (v podporo svojim nacionalnim interesom, za zagotovitev obstoja in za ohranjanje stabilnosti mednarodnega sistema) povezujejo v koalicije in s tem ustvarjajo ravnotežje moči v mednarodnem sistemu; ravnotežje moči pa je tretja pomembna kategorija v realistični teoriji mednarodnih odnosov (Benko 1997, 67–68).

³ Plano in Olton nacionalni interes definirata kot splošno opredelitev temeljnih nacionalnih potreb, kamor spadajo predvsem samoohranitev, neodvisnost, ozemeljska celovitost, vojaška varnost in ekonomska prosperiteta (Plano in Olton v Prezelj 2008, 20). Finnemore razume nacionalne interese kot varnost, moč in bogastvo države (Finnemore v Prezelj 2008, 20), Frankel pa pravi, da države glede nacionalnih oziroma, kot jih sam poimenuje, vitalnih interesov niso pripravljene sklepati kompromisov in so zaradi njih pripravljene iti tudi v vojno (Frankel v Prezelj 2008, 20).

predstavlja temelj za njihovo delovanje v mednarodni skupnosti (Benko 1997, 67), zapisan pa je v nacionalnovarnostnih ali obrambnih strategijah. Ta strategija povezuje nacionalne strateške cilje in sredstva za njihovo doseganje; se pravi politične, ekonomske, vojaške, informacijske in družbene elemente nacionalne moči (Sladoljev-Žugelj 2008, 17–18). Ti elementi se kasneje v okviru konkretizacije nacionalnih interesov držav pretvorijo v posamezne zunanjepolitične cilje (Plano in Olton v Prezelj 2008, 20), ki jih države zasledujejo v skladu s svojimi interesi.

Pri klasificiranju držav glede na moč in vpliv, ki ga imajo v mednarodni skupnosti, (velike sile, srednje sile, male sile) so v pomoč štirje kriteriji: politični, geografski, demografski in ekonomski. Za velike sile velja, da so po političnem kriteriju politično in ekonomsko neodvisni akterji, ki so sposobni vodenja neodvisne zunanje, notranje in ekonomske politike; zaradi svojih zmogljivosti pa naj ne bi imele tako poudarjenih integracijskih teženj. Zaradi svoje geografske velikosti imajo velike sile (praviloma) večje zaloge naravnih virov, veliko število prebivalstva (za velike sile je meja postavljena na najmanj 50 milijonov prebivalcev), večji gospodarski potencial ter zaradi tega odprtih več razvojnih opcij. Kot najbolj pomemben kriterij se upošteva ekonomski, kot merilo pa se upošteva kupna moč nacionalnega trga. Pri tem je najpomembnejši bruto družbeni proizvod, saj predstavlja realno moč države, ki jo le-ta ima na mednarodno politično in gospodarsko dogajanje (Damijan v Krapež 2004, 17).

H2: Mednarodna skupnost se po koncu hladne vojne razvija v smeri multipolarne svetovne ureditve, v kateri ZDA niso več edina supersila.

Namen druge hipoteze je, da se v skladu s preverjanjem delovanja najmočnejših držav v mednarodnem sistemu preveri, v kakšnem ravnotežju so njihove medsebojne moči. Zastavljena hipoteza predpostavlja, da je mednarodni sistem urejen po načelu multipolarnosti, kar pomeni, da je moč razdeljena med več različnih držav. Medtem ko nekateri avtorji poudarjajo, da to prinaša več pravičnosti v mednarodno skupnost, saj ima odločujoči vpliv več različnih subjektov, kar pomeni bolj uravnotežene odločitve, nekateri izpostavljajo dejstvo, da je mednarodni sistem v okviru multipolarnosti bolj nagnjen k nestabilnosti, nejasnosti in nepredvidljivosti (Fry, Goldstein in Longhorne 2002, 17).

2.3 Uporabljena metodologija

V diplomskem delu so uporabljene metode analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov, deskriptivna metoda, primerjalna metoda, metoda študije primera ter zgodovinsko-razvojna metoda. Kot primarni vir so uporabljene predvsem nacionalnovarnostne in obrambne strategije Združenih držav Amerike, Ruske federacije ter Ljudske republike Kitajske, poleg tega pa tudi koncepti zunanje politike, politične strategije, posamezni strateški dokumenti držav, statuti in pogodbe mednarodnih organizacij, poročila organizacij ter različne deklaracije, sporazumi in resolucije. Med sekundarnimi viri so uporabljene knjige, tako tiskane kot na spletu, članki v informativnih in strokovnih revijah, ter različen nabor tekstov s svetovnega spleta. S pomočjo primerjalne metode se bo primerjalo tako različne nacionalnovarnostne/obrambne strategije kot tudi razvoj geopolitičnih interesov in največje spremembe v posameznih državah. Metoda študije primera je služila predvsem pri opredeljevanju in razumevanju posameznih interesnih območij velikih sil, deskriptivna metoda pa je v splošnem pomagala pri opisovanju njihovih geopolitičnih interesov in strateške politike po svetu. Zgodovinsko-razvojna metoda je v manjši meri pomagala pri iskanju zgodovinskih vzrokov za določen tip obnašanja Združenih držav, Ruske federacije in Ljudske republike Kitajske do različnih regij in držav sveta.

2.4 Opredelitev temeljnih pojmov

2.4.1 Geopolitika

Pojem geopolitike je v Velikem splošnem leksikonu opredeljen kot nauk o odvisnosti držav in političnih procesov od geografskega prostora. Kot njeno izhodišče navaja pomorsko-strateška dela Alfreda Thayer Mahana⁴ in politično geografijo⁵ (Radler in Keinburg 1997, 1236).

⁴ Alfred Thayer Mahan (1840-1914) je bil ameriški mornariški častnik, geostrateg in zgodovinar, ki ga označujejo za najbolj pomembnega ameriškega mornariškega stratega 19. stoletja. Njegovo najbolj znano delo je Vpliv pomorske moči na zgodovino v obdobju 1660-1973, v katerem je predpostavil, da večja pomorska moč države prinaša večji vpliv na svetovno dogajanje. Ta koncept se je pomembno dotaknil takratnih in kasnejših mornariških strategij (sploh ameriških) ter njihovih načrtovanj (Global security 2011b).

⁵ Politična geografija pojasnjuje, kako geografski dejavniki vplivajo na politične enote in procese. Pojem je tesno povezan s pojmom geopolitika, vendar pa med njima obstaja ključna razlika. Politična geografija proučuje vpliv politike na geografijo, se pravi se osredotoča na nastajanje in spreminjanje državnih meja; geopolitika pa proučuje vpliv geografije na politiko in se osredotoča na pojasnjevanje in razumevanje tega, zakaj so nekatera območja sveta politično in strateško pomembnejša kot druga (Čelik 2007, 15).

Slovar tujk geopolitiko razlaga kot teorijo o razmerju med politiko in geografijo, zlasti teorijo o odločilnem vplivu geografskih dejavnikov na politični razvoj (Verbinc 1979, 238).

Termin geopolitika je oblikoval švedski znanstvenik Rudolf Kjellén (1864-1922) leta 1899. Geopolitiko je opredelil kot »teorijo države kot geografskega organizma oziroma pojava v prostoru« (Kjellén v Cohen 2003, 11). Ta geografski organizem je vpet v stalen boj za moč in prostor z drugimi organizmi, tj. državami, po vzoru darwinizma pa preživijo samo najmočnejši. Ker geografski prostor omogoča rast in razvoj države, je le-ta ključen dejavnik za uspeh oziroma preživetje. Države morajo zato nujno širiti svoje ozemlje s kolonizacijo, priključevanjem in osvajanji (Parker 1997, 119); v tem smislu je Kjellén torej videl geopolitiko predvsem kot znanost o vojni (Cohen 2003, 20).

Če je Kjellén tisti, ki je zasnoval besedo geopolitika, lahko njegovega sodobnika, angleškega geopolitika in geostratega⁶ Halforda Mackinderja (1861-1947), označimo za prvega, ki je skušal ustvariti razumljivo geopolitično teorijo mednarodne politike in ekonomije. Kljub številnim kritikam, ki jih je bil deležen zaradi svoje domnevne ideološke naravnosti k širitvi britanskega imperija ter s tem podpore zahodnemu imperializmu, so njegova dela močno vplivala na razvoj in proučevanje geopolitične misli v Veliki Britaniji in državah Commonwealtha, aktualna pa so še danes, saj v vedno bolj globaliziranem svetu geografija ostaja pomembna tako v mednarodni ekonomiji, vprašanju naravnih virov kot tudi načrtovanju varnostnih strategij (Chapman 2011, 19).

Mackinderjeva teorija se je dotikala predvsem vprašanja nadzora nad Evrazijo in njenih naravnih virov. Trdil je, da je notranji del Evrazije, ki ni dostopen z morja, središčni del svetovne politike, in tista država, ki bi se dokopala do nadvlade nad tem področjem, bi imela priložnost za nadvlado v svetu. Kasneje je svojo teorijo zaradi posledic industrializacije, porasta svetovnega prebivalstva ter izboljšav kopenskih prevoznih sredstev dopolnil; v območje Evrazije je vključil tudi vzhodno Evropo od Baltika do Črnega morja, namesto središčnega dela pa je notranji del Evrazije poimenoval osrčje (ang. Heartland). Od tod tudi izhaja njegov znameniti rek »kdor vlada vzhodni Evropi, vlada osrčju, kdor vlada osrčju,

⁶ Geostrategijo nekateri imenujejo kar »vojaška geopolitika« oziroma mlajša sestra geopolitike, (Simoniti 1997, 32) označuje pa analizo in teorijo vzpostavitve in uporabe vojaških sredstev za doseganje političnih ciljev (Simoniti 1997, 51).

vlada svetovnemu otoku⁷, kdor vlada svetovnemu otoku, vlada svetu« (Mackinder v Cohen 2003, 13). Kot najpomembnejšo državo osrčja je prepoznaval Rusko federacijo, ki naj bi imela zaradi strateške neranljivosti, velike količine naravnih bogastev ter svoje velikosti največji potencial, da postane največja sila na svetu. Vendar je Mackinder hkrati opozarjal, da osrčje ponuja samo geografske danosti, ki se lahko šele v kombinaciji s sposobnim upravljanjem območja spremenijo v priložnost, da država, ki ga obvlada, dominira svetu. Ključno vlogo torej igra tudi število in usposobljenost ljudi. (Vozel 2011, 23)

Kot protitež Mackinderjevi teoriji osrčja je ameriški teoretik Nicholas Spykman (1893-1943) postavil teorijo obrobja (ang. Rimland). Z njo je zavrnil tezo Mackinderja o pomembnosti osrčja in predpostavil, da so evrazijske obalne države, med katere je štel celinsko Evropo, Bližnji vzhod, Indijo, jugovzhodno Azijo ter LRK tiste, ki, so ključne za prevlado v svetu. To zmožnost jim je pripisoval zaradi velikosti populacij, bogastva z naravnimi viri ter lege ob eni pomembnejših pomorskih poti (Cohen 2003, 22). Naštete lastnosti naj bi predpostavljale ekonomsko moč teh držav, s katero naj bi nevtralizirale potencial osrčja (Vozel 2011, 24).

Teoretik, ki je bolj kot nadzor nad kopenskimi območji geopolitično prednost videl v nadzoru nad morji, je bil ameriški mornariški strateg Alfred Thayer Mahan (1840-1914). Po njegovem je bil nadzor nad morji in pa predvsem tudi nadzor nad pomorskimi ožinami tisto, kar bo državam omogočilo prednost pred ostalimi v tekmi za svetovno hegemonijo. S svojo strategijo je izjemno vplival na ameriške strateške načrte in pomagal končati dobo izolacionizma. Jasen prehod iz te teorije v prakso pa se vidi v kasnejši ameriški kolonizaciji Filipinov, Havajev, Kube, zveze Guam, Puerto Rica⁸ ter (donedavnem) nadzoru nad Panamskim prekopom⁹ (Cohen 2003, 19).

⁷ Poimenovanje za Evrazijo (Fettweis 2006)

⁸ Kolonizacija se je dogajala v 19. stoletju kot posledica iskanja novih trgov za ameriško gospodarstvo (Mišmaš 2005, 68–73)

⁹ Pravice za izgradnjo prekopa so Američani leta 1903 odkupili od Francozov, pas ozemlja pa so nameravali odkupiti od Kolumbije, (ki je tedaj nadzirala današnje območje Paname) vendar so jih le-ti zavrnili. Panamčani so situacijo izkoristili za začetek osamosvojitvene vojne, Američani pa so v zameno za pomoč in priznanje novonastale države dobili dejanski nadzor nad kasneje zgrajenim Panamski prekopom (Mišmaš 2005, 77). Leta 1999 so ZDA pravico do upravljanja predale nazaj Panami, obdržale pa so pravico do vojaške obrambe kanala v primeru napada (Rosenberg 2011).

Ruski prebežnik v Združene države Amerike, Alexander P. de Seversky(1894-1947), pa je tisti geopolitični teoretik, ki je področje geopolitike iz pomorske in kopenske moči razširil tudi na področje letalstva in moči v zračnem prostoru. Trdil je, da lahko Združene države Amerike dobijo status svetovne velesile, če povečajo svoje območje nadzora nad zračnimi prostori na ofenzivni premer 6000 milj ter defenzivni premer 3000 milj; območje, ki ga je Seversky poimenoval »neosvojljiva supertrdnjava« (ang. impregnable superfortress). V kasnejših delih je predpostavljal da, kdor bo imel nadzor nad zračnim prostorom, vključujočim Evropo, Bližnji Vzhod, Severno Afriko in Severno Ameriko, bo lahko imel svetovno premoč; Združene države Amerike bi zato morale v svojem osrčju narediti nepremagljivo bazo, od koder bi lahko dosegle in projecirale svojo ofenzivno moč v vsak kotiček sveta (Chapman 2011, 22–23).

Ti avtorji so začrtali klasično geopolitično misel. Ta predpostavlja, da državo in njeno politiko najbolj odločilno determinirajo objektivni geografski dejavniki: fizična lokacija države (celinska ali morska), reliefne danosti območja in njihov vpliv na razvoj in možnosti državnega gospodarstva, bogatost države z naravnimi viri, število prebivalstva ipd. Moč države torej po klasični geopolitični misli izhaja iz prostora, ki ga določena država tako ali drugače nadzoruje (Vozel 2011, 22).

Veliko spremembo v dojemanju in razvoju geopolitike je pomenil nastop nemške *Geopolitik*¹⁰ in njene uporabe v drugi svetovni vojni; zaradi te negativne korelacije se je beseda geopolitika zelo malo uporabljala v zahodnem akademskem svetu v desetletjih po koncu vojne (Vozel 2011, 24). Geopolitika je bila v tem smislu zatrta kot način razmišljanja, saj naj bi s svojimi teoretičnimi predpostavkami podpirala rasistične ideologije ter teritorialno ekspanzijo ne samo Nemčije, temveč celotnih Sil Osi(Nemčija, Italija, Japonska) (Simoniti 1997, 11).

Nemška *Geopolitik* je bila v osnovi reakcija na poraz Nemčije v prvi svetovni vojni in na posledice, ki jih je imel ta poraz za nemško državo, gospodarstvo ter prebivalstvo. V teh razmerah je bil ustanovljen Inštitut za geopolitiko v Münchnu, kjer je ustvarjal tudi idejni vodja *geopolitik* Karl Haushofer; glavna usmeritev te geopolitike pa je bila restavracija

¹⁰ *Geopolitik* za razliko od klasičnih geopolitičnih teorij ne izhaja iz politološke znanosti, ki ne predpisuje politične aktivnosti, ampak označuje številne spise, zemljevide in ideje prepoznavnih geopolitičnih mislecev, ki so bile združene v skrajna stališča in uporabljane v propagandne namene (Čelik 2001, 17).

Nemčije kot vodilne svetovne sile in pridobitev izgubljenih ozemelj. V tem pogledu je bil torej cilj te geopolitike predvsem in samo udejstvovanje nemških imperialističnih teženj ter nacistične ideologije (Cohen 2003, 20–21).

Ta usmeritev je kazala ideje klasičnih geopolitičnih mislecev, sploh Mackinderjeve teorije osrčja, za nadzor nad katerim bi morala Nemčija nadvladati Sovjetsko zvezo ter uničiti britansko pomorsko moč (Cohen 2003, 21). Morda v praksi najvidnejša ideja teorije *Geopolitik* pa je bil termin *Lebensraum* oziroma življenjski prostor. Termin označuje ozemlje, ki naj bi ga Nemčija potrebovala, da bi lahko »ustrezno preskrbela svoje naraščajoče prebivalstvo« (Parker 1997, 251). V praksi je to pomenilo nemško samovoljo pri dostopanju do tujih naravnih surovin in zasedanju tujih ozemelj; pojem je imel torej predvsem zelo velike dejanske ekonomske in politične posledice (Faringdon 1989, 15).

Po porazu nacistične Nemčije in koncu 2. svetovne vojne se je v Evropi začelo novo obdobje, imenovano hladna vojna, ki označuje obdobje napetosti, sovražnosti, tekmovalnosti in konfliktov v odnosu med ZDA in Sovjetski zvezo (Lane 2001, 1). Med hladno vojno je beseda geopolitika označevala predvsem ta odnos, se pravi neprestano merjenje moči med obema supersilama, ki je na Vzhod in Zahod razdelilo praktično cel svet. To obdobje je bilo šolski primer klasične geopolitike, ki temelji na vojaški moči in na geografskih dejavnikih (Vozel 2011, 24–25).

Treba pa je poudariti, da je bila geopolitika v tem obdobju precej odrinjena na rob političnih debat (sploh kar se tiče Evrope in Severne Amerike), saj je bil spomin na 2. svetovno vojno in nacistične grozote še precej svež. Poleg tega je socialistični, vzhodni del sveta pod okriljem Sovjetske zveze predpostavil, da vojna med socialističnimi državami ni možna, zato naj geopolitika ne bi bila ne pomembna ne potrebna. Zahodni, liberalni svet je to predpostavko sprejel ravno zaradi spomina na obdobje med letoma 1941 in 1945, saj bi podpora oziroma priznavanje pomembnosti teoretičnim predpostavkam geopolitike pomenilo nekakšno posredno odobravanje medvojnih politik Sil Osi. To odobravanje pa bi pomenilo nesporen samomor za ideološki značaj vojne za svobodo in demokracijo, za katere se je Zahod boril ne le v tej, ampak tudi v prejšnji svetovni vojni (Simoniti 1997, 11–12).

Evropa naj bi se iz tega miselnega vzorca rešila leta 1978, z invazijo Vietnama na Kambodžo in posledično vkorakanja Ljudske republike Kitajske v Vietnam; s tem se je razbila dogma, da

vojna med socialističnimi državami ni možna. Geopolitika se je tako ponovno vrnila v politično realnost, kar je bil pomemben korak naprej; o geopolitičnih pristopih, metodah in temah je namreč treba razmišljati. Brez geopolitične dimenzije ni možno najti ustreznih odgovorov ter celostno načrtovati delovanja, ki ga zahtevajo spremembe v svetu. Države torej morajo biti sposobne definirati svoj nacionalni interes v spreminjajočih se okoliščinah, obenem pa morajo tudi znati opredeliti cilje in instrumente, s katerimi je mogoče ta nacionalni interes uresničiti (Simoniti 1997, 11–13).

S koncem hladne vojne in razpadom medblokovskih trenj leta 1991 je nastopilo tudi obdobje moderne geopolitične misli. Če je hladna vojna označevala obdobje klasične oziroma ti. trde geopolitike, ki temelji na geografskih faktorjih in vojaški tehnologiji, novo obdobje svetovne zgodovine, ki se je začelo z letom 1991, označuje obdobje in nastop moderne, ti. mehke geopolitike, ki »bolj upošteva gospodarstvo, kulturo, religijo ter vpliv medijev na ravnanje in sprejemanje političnih odločitev« (Simoniti 1997, 46). V ospredje tako stopajo ti. človeški geografski dejavniki (ekonomija, sociologija, antropologija...) pred fizičnimi geografskimi dejavniki, katerih pomen je moderna tehnologija močno spremenila¹¹ (Vižintin 2006, 12–13).

Veliko stvari je tako v mednarodnih odnosih dobilo drugačno težo. Uporaba vojaške sile je v današnjem svetu vedno bolj zapletena, tako zaradi novih tehnologij kot tudi političnih pogojev, ki jih postavlja demokracija (Simoniti 1997, 45). Vojna kot sredstvo doseganja ciljev in delovanja v mednarodni skupnosti je bila z Ustanovno listino Organizacije združenih narodov (OZN) prepovedana, in sicer v 4. odstavku 2. člena: »...vse države članice se bodo v mednarodnih odnosih vzdržale uporabe sile proti ozemeljski celovitosti in politični neodvisnosti drugih držav...« (United nations charter 1945). Prepovedana je tudi vsaka grožnja s silo ali uporaba sile, ki je nezdržljiva s cilji Ustanovne listine. Prepoved uporabe sile dopušča sicer dve izjemi: pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe, ki je opredeljena v 51. členu Ustanovne listine ter uporabo sile, ki jo v skladu s svojimi pristojnostmi lahko odredi Varnostni svet Združenih narodov (VS ZN) (Türk 2007, 513–16).

¹¹ Nove tehnologije naj bi »dematerializirale in deteritorializirale temelje moči in bogastva v odnosu do preteklosti, zaradi česar naj bi se spremenilo politično, gospodarsko in strateško ravnotežje v svetovnih razmerah« (Simoniti 1997, 41).

Vojaška moč v funkciji doseganja političnih ciljev se je tako precej zmanjšala in tudi pravno omejila¹²; dandanes prevladuje pomen gospodarske moči nad vojaško. Najbolj problematični sektorji za delovanje držav so v skladu s to paradigmo postali sektorji svetovnega sistema trgovanja in financ ter telekomunikacij, ki jih države sedaj občutijo kot praktično najbolj ogrožujoče za svoj obstoj, (Simoniti 1997, 45) sploh v luči trenutne globalne gospodarske krize. V svetu se namesto razdruževalnih procesov, ki so podlaga za nove povezave in zaveznitva, krepijo integrativni procesi, povečuje se tudi medsebojna odvisnost med subjekti mednarodne skupnosti. Brišejo se tradicionalne meje med zunanjo in notranjo politiko, saj se je okrepila moč transnacionalnih in nadnacionalnih centrov moči. Zaradi porasta različnih fundamentalizmov v svetu se zmanjšuje možnost predvidljivega ravnanja držav, kot ga je svet poznal v času hladne vojne, okrepilo pa se je tudi zavedanje o razlikah med kulturami in razmišljanji različnih civilizacij (Simoniti 1997, 45).

Na tej stopnji se tako lahko jasno vidi dejavnike, ki kažejo na novo naravo političnih povezav in še vedno aktualno pomembnost geografije v mednarodnih zadevah, s tem pa se posledično ustvarja tudi nova geopolitična slika (Simoniti 1997, 45):

- Razpad Sovjetske zveze, ki je pustil za sabo vedno bolj multipolaren svet;
- Ponovna aktualnost znotrajdržavnih konfliktov, temelječih na nacionalnosti, verski ali plemenski pripadnosti;
- Porast transnacionalnih terorističnih skupin;
- Naravne katastrofe, ki kažejo na ranljivost človeštva proti sili narave;
- Klimatske spremembe, njihov ogrožujoč vpliv in vpršanje, kako se na njih odzvati na globalni ravni;
- Višje cene energentov kot posledica porasta gospodarstev držav v razvoju (Indija, Ljudska republika Kitajska);

¹² Poleg Ustanovne listine Združenih narodov uporabo sile prepovedujeta tudi Deklaracija načel mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju ter Resolucija Generalne skupščine 3314 (XXIX), v katerih je zapisana definicija agresije (Türk 2007, 513).

- Proliferacija jedrskega orožja;
- Nastanek novih držav (Chapman 2011, 9);
- Novi nosilci (geopolitične) moči, ki so v stalnem boju za premoč: internacionalni, transnacionalni, multinacionalni, regionalni, državni, lokalni;
- Demokratizacija je, kot se je pokazalo v pomladi arabskih narodov ne samo znotraj zahodne poloble, za seboj pustila veliko močnejšo civilno družbo, ki ima tako večji vpliv na oblikovanje zunanje politike (s tem pa posledično tudi geopolitike) (Simoniti 1997, 43).

Na koncu 20. stoletja so tako vedno bolj številni tisti avtorji, ki napovedujejo različne »konce«: konec zgodovine, konec nacionalne države, konec kapitalizma, pa tudi spopad med civilizacijami in dekadenco. Kar je pomembno pri teh avtorjih je, da so geopolitična stališča še vedno orodje za uresničevanje politik držav in se lahko uporabljajo za implementacijo povsem konkretnih političnih sprememb. Te politične spremembe se največkrat kažejo v varnostni politiki držav, ko so potrebni novi oboroževalni programi ali pa se spremenijo strateška stališča držav, ukrepi pa so lahko uperjeni proti pravim ali namišljenim sovražnikom (v tem kontekstu se tudi vedno pokaže mobilizacijsko moč geopolitičnih predpostavk). Različnih pesimističnih predpostavk je več, glavne usmeritve pa kažejo:

1. Luttwak, ki napoveduje poraz ZDA proti geoekonomski navezi Japonske in Evrope
2. Huntington, ki spodbuja povezovanje ZDA, Evrope, Ruske federacije in Japonske v luči neizogibnega spopada z arabskim svetom in Ljudsko republiko Kitajsko oziroma »islamsko- konfucijansko alianso«,
3. Brezinski, ki trdi, da bo zahodna civilizacija sčasoma izginila zaradi svojega »permisivnega hedonizma« (neprekinjeno garanje in hitro uživanje) (Simoniti 1997, 43–44).

Nekatere od teh tez izhajajo iz geografskega determinizma (podnebje, vitalni prostor...), druge, ki so sicer bolj splošne, vendar s svojimi izhodišči bolj »težke«, pa izhajajo iz zgodovinskega ali ekonomskega determinizma. Ena novejših predpostavk, ki se že kaže za

resnično, je teza, da se je središče svetovne moči premaknilo iz Atlantika na Pacifik, se pravi iz transatlantske naveze kot nosilca moči na azijske države (Simoniti 1997, 44); ravno zaradi tega pa so še vedno aktualne geopolitične teze o nujnosti preboja zahodnega vpliva v osrednjo in vzhodno Evropo, Kavkaz in osrednjo Azijo, da se zmanjša potencial Ruske federacije in Ljudske republike Kitajske ter se tako ohranja (že načeti) primat zahodnega sveta (Cohen 2003, 28).

Svet po hladni vojni je torej porušil mnoga razmerja in načine delovanja v mednarodni skupnosti, zaradi česar je bilo potrebno zgraditi in opredeliti nove odnose med različnimi subjekti; to pa prav tako vpliva na razvoj in fokus zanimanja geopolitike (Simoniti 1997, 52), ki je vedno produkt časa, v katerem nastaja (Cohen 2003, 11).

Nove tehnologije ustvarjajo občutek fizično manjšega sveta ter sveta, ki je morda bolj obvladljiv kot prej, vendar pa je zaradi tega tudi gospodarsko in geografsko precej neuravnotežen. Poleg držav, ki so kljub vsemu še vedno glavni igralci na mednarodnem prizorišču, deluje še cela vrsta drugih akterjev, ki so spremenili načelo predvidljivosti, značilno za obdobje hladne vojne. Proces globalizacije in posledično velike medsebojne odvisnosti v mednarodni skupnosti ter pojav novih transnacionalnih središč moči, ki niso več pod nadzorom držav, pogojujejo upoštevanje mednarodnega okolja pri vseh političnih odločitvah, še posebej pri notranjepolitičnih zadevah. Države (in drugi akterji) morajo tako »o sebi razmišljati le v odnosu do sveta in ne samo v kontekstu neposredne okolice« (Simoniti 1997, 52).

Geopolitičen pristop je dandanes nujen za oceno nacionalnih interesov držav v tem novem okolju ter njene sposobnosti v mednarodni skupnosti, prav tako pa se odraža v oblikovanju konkretnih politik. S pomočjo geopolitike države lahko predvidijo možne posledice z vidika občasnih, trajnih ali bistvenih konfliktov, do katerih bi lahko prišlo zaradi križanja interesov različnih delovalcev v istem geopolitičnem prostoru. Pravilna in učinkovita geopolitična analiza mora razumeti različne geografske predstave posameznih delovalcev, v katerih mora tudi prepoznati globlje vsebine nacionalnega interesa in razumevanja določenega prostora, ki so skrite v zgodovini, kulturi in sistemu vrednot posameznih narodov. Zahteva torej holističen razmislek o dejavnikih konflikta in sodelovanja, tehnologiji, geografiji, interesih ter političnih motivih. Geopolitiko bi torej lahko označili za metodo razmišljanja in konceptualiziranja določenega prostora, upoštevajoč materialne in nematerialne vsebine; na podlagi tega lahko

dobimo podrobno analizo mednarodne situacije, s katero lahko potem konkretnije predpostavimo svoje in nasprotnikove možnosti, cilje in dejanske politike. Pomeni torej razmislek o določeni mednarodni enoti v odnosu do sveta, in sicer na angažiran, pristranski, egoističen način, v skladu z lastnimi načrti, vrednotami ter lastnim razumevanjem zgodovine in okolja (Simoniti 1997, 52–54).

Geopolitika je torej subjektivna in zaradi tega usmerjena v prihodnost, kljub temu pa se jo uporablja tudi za mobilizacijske namene, angažiranje ter opravičevanje že uresničenih akcij. Po koncu hladne vojne, po spremembi sveta in posledično tudi spremembi načina razmišljanja znotraj same geopolitike, v svetu, kjer se je ponovno odprla tekma za prostor in interesne sfere, je geopolitičen način razmišljanja, opredeljevanja in vrednotenja torej ponovno postal uporaben, če ne celo neizogiben (Simoniti 1997, 55).

2.4.1.1 Geoekonomika

V okviru nove, »mehke« geopolitike, katere značilnosti so povezane s sodobno naravo mednarodnega sistema (zmanjševanje vojaške moči in povečevanje pomena ekonomske moči), je morda najpomembnejša geoekonomika; ta proučuje, kakšno težo imajo prostorski dejavniki na proizvodnjo in menjavo ter kako človek uporablja prostor za svoje ekonomske aktivnosti (Defarges v Simoniti 1997, 49). Termin je teoretično opredelil in razložil Edward Luttwak, ki ga štejemo kot začetnika geoekonomike kot samostojne znanstvene discipline. V svetu, kjer poteka neprestano ekonomsko tekmovanje med državami glede pravil mednarodnega trgovanja in vodenja visokotehnoloških industrij, je še kako aktualno Luttwakovo razmišljanje, da »trgovske metode izpodrivajo vojaške. Vstopamo v dobo geoeconomike« (Luttwak v Babić 2009, 29). Napetosti med državami in predvsem velikimi silami torej niso izginile skupaj s hladno vojno, temveč se iz politično-strateške sfere selijo v ekonomsko sfero; geoekonomika torej predstavlja nov okvir za stare konflikte med državami (Babić 2009, 29), kajti geopolitični in ekonomski cilji so nerazdružljivo povezani. Politični konflikti in konflikti za naravna bogastva so v svojem bistvu konflikti za moč, ki ima politične in ekonomske vsebine. V sodobnem svetu je torej namesto vojaškega ekonomski dejavnik tisti, ki je postal instrument političnega (Simoniti 1997, 49).

Geoekonomika je torej politična ekonomija moči, kjer želi vsaka država unilateralno vsiliti svoja pravila drugim državam, večinoma na prikrit in posreden način, da se lahko izogne

prezgodnjim reakcijam svojih tekmecev; geoekonomika v tem smislu temelji na enaki praksi, ki je značilna za vsa konfliktna razmerja (Simoniti 1997, 50–51).

Med politično, gospodarsko in vojaško vodilne države lahko trenutno umestimo stalne članice Varnostnega sveta¹³, Nemčijo in Japonsko, k njim pa lahko dodamo še krog »regionalno vodilnih držav«; Indijo, Egipt, Brazilijo in Mehiko (Petrič 1996, 877).

2.4.2 Geopolitična struktura

Geopolitične strukture predstavljajo kombinacijo geografskih in političnih dejavnikov ter razvojni proces znotraj teh dejavnikov. Sestavljajo jih geopolitični vzorci in lastnosti: »vzorci« se nanašajo na obliko, velikost in fizične geografske karakteristike, »lastnosti« pa na politično-geografska prepletanja, območja in meje posameznih geopolitičnih enot, ki razlagajo njihovo povezanost in učinkovitost (Cohen 2003, 33).

Geopolitična struktura je urejena na treh hierarhičnih ravneh:

1. Geopolitična sfera, ki pomeni makro nivo strukture, navezuje pa se na tista območja sveta, ki imajo globalen vpliv in ki služijo strateškim interesom večjih sil, držav in regij, ki jo sestavljajo. Poznamo tri geopolitične sfere: atlantsko-pacifiško trgovsko pomorsko sfero; evrazijsko kontinentalno sfero in mešano kontinentalno-pomorsko vzhodnoazijsko sfero¹⁴.
2. Geopolitična regija, ki pomeni srednji nivo strukture, nanaša pa se na regije znotraj geopolitičnih sfer, ki jih povezujejo politična, kulturna in vojaška interakcija, v nekaterih primerih tudi zgodovinske migracije in mešanja različnih ljudstev, kar je pripeljalo do skupne zgodovinske in nacionalne identitete.
3. Nacionalne države, kvazi-države in teritorialne enote (znotraj držav ali preko njihovih meja), ki predstavljajo mikro nivo geopolitične strukture (Cohen 2003, 33–40).

¹³ Združene države Amerike, Ljudska republika Kitajska, Ruska federacija, Francija, Velika Britanija (UN 2012)

¹⁴ Angl. Atlantic and Pacific trade-dependent maritime Realm; the Eurasian continental Realm; Mixed continental-maritime East Asia realm (Cohen 2003, 37).

S pomočjo geopolitične strukture tako lahko določimo geopolitični položaj posamezne države oziroma »vrsto geografskega položaja, ki upošteva zlasti tiste dejavnike, ki so pomembni bodisi za notranjepolitične razmere bodisi, kar je še pomembneje, za zunanjepolitični položaj posamezne države«. V tem smislu torej geopolitični položaj države pomeni oceno kombinacije političnih in geografskih faktorjev (Pavić v Mally 2005, 8). Ker je določanje geopolitičnega položaja odvisno od mnogih dejavnikov, ki se v današnjem svetu zelo hitro spreminjajo, je potreben zelo kompleksen pristop do tega vprašanja (Mally 2005, 8).

2.4.2.1 Obravnavane regije sveta glede na Cohenovo geopolitično strukturo

- **Bližnji vzhod:** Geopolitično gledano po Cohenu Bližnji vzhod spada v »pas črepinj« (ang. Shatterbelt), kar pomeni, da je »strateško orientirana regija, ki je znotraj globoko razdvojena, zunaj pa ujeta med tekmovanje velikih sil iz različnih geopolitičnih sfer« (Cohen 2003, 43); to se po odkritju nafte vrti predvsem nad nadzorom oziroma dostopom do naftnih zalog ter nadzorom oziroma prevoznostjo pomembnih pomorskih ožin, kot so Hormoška ožina (med Iranom in Omanom), ožina Bad el Maneb (med Džibutijem in Jemnom) ter Sueški prekop (Cohen 2003, 327).
- **Latinska Amerika:** Po Cohenu je Latinska Amerika del atlantsko-pacifiške trgovske pomorske sfere, vendar naj bi tja bolj upravičeno spadala Srednja Amerika s Karibi; na Južno Ameriko sicer najbolj vplivajo odnosi z državami v tej sferi in je ekonomsko praktično odvisna od njih, vendar pa je ta odvisnost precej enostranska, saj sama regija celotni geopolitični sferi ne predstavlja velike strateške vrednosti (Cohen 2003, 40). Geopolitično gledano, Cohen Srednjo Ameriko s Karibi v bistvu imenuje kot severnoameriško podregijo, vanjo pa zaradi bolj intenzivnih odnosov vključuje še Kolumbijo in Venezuelo. Tako razdeljena regija naj bi predstavljala »ameriški mediteran« (Churchill Semple v Cohen 2003, 137) in »območje, kjer imajo ZDA absolutno hegemonijo« (Spykman v Cohen 2003, 137).
- **Regija Azija-Pacifik:** regija po Cohenu spada v dve geopolitični sferi: atlantsko-pacifiško trgovsko pomorsko sfero, v okviru katere spada del držav v regijo azijsko-pacifiški obod (Asia-Pacific Rim); ta regija velja za še enega od centrov moči v atlantsko-pacifiški trgovski pomorski sferi (Cohen 2003, 273), vendar ne za tako močnega, kot sta evropski in ameriški. Regija bi namreč za doseganje ciljev izenačitve

s tema dvema centroma morala vzpostaviti močnejši regionalni, politični in ekonomski okvir, predvsem pa zmanjšati odvisnost od ameriške vojaško-strateške podpore (Cohen 2003, 321). Drugi del regije spada v mešano kontinentalno-pomorsko vzhodnoazijsko geopolitično sfero, ki se deli na regiji Kitajska s periferijo (Severna Koreja in Tajvan) in Indokina. Regija zaradi vedno močnejše vloge Ljudske republike Kitajske v Rumenu, Vzhodnokitajskem in Južnokitajskem morju predstavlja resen izziv ameriški strategiji v zahodnem Pacifiku (Cohen 2003, 233).

- **Osrednja Azija in Transkavkaz:** Območje po Cohenu spada v rusko osrčno periferijo¹⁵. Navzočnost Ruske federacije na tem predelu sveta je precej očitno močna, čeprav se je po padcu Sovjetske zveze zmanjšala, predvsem zato, ker so se nekdanje priključena območja osamosvojila. Poleg izgube ozemlja RF na tem območju grozi tudi presenetljiv zasuk nekaterih novonastalih držav k Zahodu¹⁶, vendar pa njen vpliv najbrž nikoli ne bo zamajan, saj je v ruskih mejnih državah z razpadom sovjetskega imperija ostalo precej ruskega prebivalstva, kar otežuje delo zahodnih sil pri preusmerjanju od ruskega strateškega prijema (Cohen 2003, 186). Poleg teh strateških vprašanj je na tem območju tudi veliko energetskih interesov, saj je na območju okrog Kaspijskega morja velika zaloga naravnih bogastev.
- **Evropa:** Geopolitično gledano po Cohenu je Evropa del dveh geopolitičnih regij: zahodna Evropa spada pod pomorsko Evropo in Magreb znotraj atlantsko-pacifiške trgovske pomorske sfere (Cohen 2003, 149), vzhodna Evropa pa pod rusko osrčno periferijo, ki je del Evrazijske kontinentalne sfere (Cohen 2003, 214). Ker je

¹⁵ Območje omenja tudi znani geopolitik Halford Mackinder kot osrčje, se pravi območje sveta, s kontrolo katerega ima sila, ki ga nadzoruje, možnost vladati svetu.

¹⁶ Za ta boj med Vzhodom in Zahodom je Velika Britanija že pred stoletjem skovala ime »Velika igra«; politično delovanje zahodnih sil, ki je usmerjeno k nadomestitvi ruske moči v Osrednji Aziji, kar bi omogočilo prodor Zahoda do Črnega morja in Kavkaza. Prvi korak na poti k uresničitvi cilja te »Velike igre« se je po mnenju mnogih zgodil leta 1996 pod Clintonovo administracijo, ko so ZDA Gruziji in Azerbajdžanu ponudile vojaško pomoč; služila je podpori poskusom Gruzije, Azerbajdžana, Ukrajine, Moldavije in Uzbekistana oziroma organizacije GUUAM, ki je skušala zmanjšati rusko vojaško prisotnost znotraj in zunaj meja držav članic ter njihovo odvisnost od ruskega transporta in zaloga plina in nafte. Vendar pa je možnost uspeha strategije »Velike igre« precej majhna, saj ima RF neznansko geopolitično prednost pri tekmovanju z Zahodom za vpliv nad Črnim morjem, Kavkazom, Kaspijskim morjem in Osrednjo Azijo; znano pa je, da so poskusi vplivanja s strani oddaljenih zunanjih sil na geopolitično že podrejene regije ponavadi kratkotrajni in kontraproduktivni (Cohen 2003, 186–87).

konkretno naravno mejo med zahodom in vzhodom Evrope težko postaviti, se je geopolitična meja na tem delu precej spreminjala, odvisno od vojaške in ekonomske moči, ki so jo v okolici te vmesne regije imele kompetitivne sile in njihova strateška zaveznitva¹⁷ (Cohen 2003, 152).

- **Afrika:** Geopolitično po Cohenu je Afrika del atlantsko-pacifiške trgovske pomorske sfere, znotraj katere se deli na regiji pomorska Evropa in Magreb in Podsaharska Afrika¹⁸. Podsaharska Afrika se podobno kot Latinska Amerika naslanja na atlantsko-pacifiško trgovsko pomorsko sfero in je od nje ekonomsko odvisna, vendar pa nima velike strateške vrednosti za večje sile v pomorski sferi in ni trdno zasidrana znotraj nje. Podsaharska regija tudi ni pretirano geopolitično povezana; po koncu evropskega kolonializma, konfliktih, ki so bili posledica hladne vojne ter revolucijah in vojnah, ki so se odvijali od takrat, pa je regijo prizadela še dodatna stagnacija in politična atomizacija (Cohen 2003, 40). V regiji pomorska Evropa in Magreb ima Evropa strateško in ekonomsko premoč nad severno Afriko, tako da je vloga Magreba definirana v smislu strateškega priključka močnejšemu delu regije, je pa tudi posledica evropskega kolonializma v tem delu sveta. Po koncu tega obdobja oba dela geopolitične regije trpita zaradi zgodovinskega spomina, prav tako pa k slabšim odnosom prispeva tudi še poglobljeni ekonomski prepad med Evropo in severno Afriko. Kljub temu bo regija tudi v prihodnje ostala povezana, saj evropski del potrebuje afriško nafto, plin in delovno silo, Magreb pa evropski kapital, tehnologijo, končne izdelke in turiste (Cohen 2003, 178–79).

3 ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

¹⁷ Meja se je sicer po padcu Sovjetske zveze postavila precej bolj na vzhod, kar je bila posledica ekonomskega vzpona zahodne Evrope in vojaške moči zveze NATO, vendar pa se še ni ustalila, saj se je na drugem koncu po daljši krizi prebudila tudi RF, ki mejo skuša potiskati nazaj proti zahodu z omejevanjem širitve severnoatlantskega zaveznitva, vplivanjem na strateško usmerjenost vmesnih držav ter ponovnim pridobivanjem in izkazovanjem lastne moči v neposredni okolici (Cohen 2003, 152).

¹⁸ Med hladno vojno je bila tudi eden od »pasov črepinj«, kjer so se križali interesi Evrope, ZDA, Sovjetske zveze, Kube in Ljudske republike Kitajske, vendar je sčasoma postala marginalna za zahodne sile in zaradi tega tudi izgubila ta status (Cohen 2003, 44).

Združene države Amerike so nastale na ozemlju nekdanjih angleških, španskih in francoskih kolonij, osamosvojile pa so se leta 1776. Po površini so četrta največja država na svetu, obsegajo pa 9.529,063 kvadratnih kilometrov; glavni del ozemlja se nahaja med Kanado na severu, Mehiko na jugu, Atlantskim oceanom na vzhodu in Mehiskim zalivom na jugovzhodu. Po politični ureditvi so zvezna republika, v kateri je oblast razdeljena med zvezno državo in posamezne države znotraj zveze. Imajo 50 zveznih držav, od katerih ima vsaka svojo ustavo, dvodomno zakonodajno telo, guvernerja ter svoje sodstvo. Prebivalstvo šteje okoli 270 milijonov ljudi, zaradi naravnega bogastva, liberalnega tržnega gospodarstva, velikega notranjega trga ter močno razvitega podjetništva pa jih štejemo med visoko razvite države z ogromnimi kadrovskimi, finančnimi in tehnološkimi zmogljivostmi (Grizold in Ferfila 2000, 14). ZDA so gospodarsko in vojaško gledano največja sila na svetu, v času Clintonove administracije pa so prevzele tudi vodilno vlogo v mednarodnih odnosih (Gaiser 2010, 70).

Geopolitični položaj ZDA na makro nivoju je znotraj atlantsko-paciške trgovske pomorske sfere. To sfero je v zadnjem stoletju zaznamovala predvsem mednarodna trgovinska izmenjava, investicije, obenem pa velike migracije. Po letu 1990 so se ti trendi še povečali, v veliki meri zaradi sprejetja Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT), ter naslednice tega sporazuma, Svetovne trgovinske organizacije (WTO). To lepo zaokroži dejstvo, da je vseh sedem članic G-7¹⁹ (ZDA, Japonska, Nemčija, Francija, Velika Britanija, Italija in Kanada) geopolitično gledano znotraj te sfere (Cohen 2003, 37). Na srednjem nivoju lahko ZDA uvrstimo znotraj severno- in srednjeameriške regije, katere kohezivnost so utrdili predvsem različni regionalni ekonomski in trgovinski sporazumi, npr. Sporazum o prostem trgovanju med Severno in Srednjo Ameriko (Cohen 2003, 40). Geopolitične regije delujejo tudi v različnih fazah razvoja; regija Severna in Srednja Amerika je trenutno na predzadnji stopnji, specializaciji, kar pomeni, da so deli regije med sabo sicer že integrirani in dopolnjujejo drug drugega (v tem primeru predvsem Mehika in Kanada pridobivata zaradi

¹⁹ Leta 1997 se je temu forumu pridružila še RF zato se danes govori že o G-8, v njem pa je brez formalnega mesta zastopana tudi Evropska Unija (EU) (G8 2012). Poleg G-7 in G-8 se danes vse bolj govori tudi o G-20, forumu, ki je nastal kot posledica svetovne gospodarske krize in vsebuje trenutno največje svetovne ekonomije, ki imajo skupaj kar 90% svetovnega BDP, 80% svetovne trgovine in dve tretjini svetovne populacije (G-20 2012b) in vključuje: Argentino, Avstralijo, Brazilijo, Kanado, Ljudsko republiko Kitajsko, Francijo, Nemčijo, Indijo, Indonezijo, Italijo, Japonsko, Mehiko, Južno Korejo, Rusko federacijo, Savdsko Arabijo, Južno Afriko, Turčijo, Veliko Britanijo, Združene države Amerike in Evropsko Unijo. (G-20 2012a).

razvitosti ZDA), vendar še ne na najvišji ravni, to je na ravni specializirane integracije (Cohen 2003, 59).

ZDA so po bogastvu z nafto tretja država na svetu, vendar zaradi ogromnih potreb uvozijo kar 49% nafte; od tega največ iz Kanade (25%), sledijo Savdska Arabija (12%) in Nigerija (11%) (EIA 2011a). Energetsko samozadostni so torej v 51%, kljub temu, da proizvedejo 8,85 milijonov sodčkov nafte na dan, predstavljajo 10,4% svetovnega naftnega deleža in imajo približno 19,2 milijonov sodčkov nafte preverjenih rezerv (Toscano 2010). Po naftni krizi leta 1973 so ZDA v skladu z novo energetsko politiko ustvarile Strateške naftne rezerve, ki so »v primeru naravnih nesreč in drugih okoliščin, ki bi zmotile uvoz nafte ali pa domačo proizvodnjo le-te, zmožne ponuditi naftne rezerve v količini, ki jo odobri predsednik države ali minister za energetiko (US department of energy 2011). Rezerve so ocenjene na 727 milijonov sodčkov in predstavljajo največje državne naftne rezerve za nujne primere na svetu; številka se je po začetku revolucije v energetsko bogati Libiji zmanjšala na 695,9 milijonov sodčkov, ko so ZDA porabile za okoli 30 milijonov sodčkov rezerv (US department of energy 2012). ZDA imajo tudi za 273 milijard kubikov zalog naravnega plina, kar jih uvršča na četrto mesto v svetovnem merilu (EIA 2012a); kljub temu je državna poraba za okoli 10% višja od proizvodnje, glavnina uvozov naravnega plina pa pride iz Kanade (EIA 2012b). Bogate so tudi s premogom, saj imajo največje rezerve premoga na svetu, okoli 263 milijard ton (EIA 2012a), večino pa ga izvozijo v Evropo in obe Ameriki (EIA 2012c). Kljub temu, da narašča tudi izvoz na azijske trge, tam zaradi svoje geografske oddaljenosti igrajo precej manjšo vlogo kot lokalni sili Avstralija in Indonezija. (Wong 2012).

3.1 Sprememba slike geopolitičnih interesov

Usmeritev ameriških interesov je bila dolgo časa predvsem v domače zadeve, v karibski bazen, zelo občasno tudi v Azijo, za kar obstajata dva razloga;

- sosednje države, ki so v neposredni bližini, so ali miroljubne ali prešibke, da bi predstavljale resno konkurenco.
- zadostne zaloge virov in zemlje (Pastor 2000, 194).

Način razmišljanja o nacionalnih interesih se je (prvič) korenito spremenil leta 1941, ko je Japonska napadla ameriško oporišče Pearl Harbor; (drugič se je s terorističnim napadom Al Kaide 11. Septembra 2001) ZDA so od takrat naprej počasi razvijale svojo usmeritev na

celoten svet in imajo danes globalno vizijo o svojem poslanstvu in svojih interesih. (Pastor 200, 195). Skladno z razširitvijo nacionalnih interesov na svetovni oder se je hiperstatizirala tudi njihova varnost, kar pomeni, da so se varnostni parametri postavili precej izven državnih meja (Benko 1997, 252).

Pokazatelji globalne usmeritve:

1. Ustanovitev Organizacije združenih narodov (OZN): ustanovitev Organizacije združenih narodov je bila rezultat načrtovanja novega svetovnega reda že med 2.svetovno vojno, idejo pa sta razvila ameriški predsednik Franklin Roosevelt in angleški predsednik vlade Winston Churchill. OZN je (teoretično) pomenila mednarodno politično organizacijo, ki se s skupnimi močmi bori za mir in varnost v svetu (Riggs in Plano 1994, 11). Varnostno najpomembnejši organ je Varnostni svet OZN, v katerem so ZDA ena od petih stalnih članic in imajo torej neposredno možnost odločanja o vprašanjih, ki se pojavljajo v mednarodni skupnosti; celoten sistem OZN je naravnano k sistemu kolektivne varnosti, ki pomeni kolektivno varovanje miru v svetu ter skupen nastop zoper kršitelje (Türk 2007, 506–07). Ustanovitev in pridružitvev sistemu OZN torej jasno kaže globalno usmeritev interesov ZDA, saj se v okviru te organizacije ukvarjajo z najpomembnejšimi težavami v celotni mednarodni skupnosti ter imajo odločujočo moč za njihovo razreševanje.
2. Trumanova doktrina: 12. marca 1947 je takratni ameriški predsednik Harry S. Truman v svojem govoru pred ameriškim senatom predpostavil nove temelje za ameriško zunanjo politiko in njihove interese: neposredno vpletenost v zaviranje sovjetskega imperializma, začevši v Turčiji in Grčiji, kasneje pa še na Kitajskem, Koreji, Guatemali, Filipinih, Kongu, če omenim samo nekatere. ZDA so bile torej od takrat naprej aktivno vpletene v globalno vojno proti komunizmu, s ciljem slabitve Sovjetske zveze in zmage tržnega liberalizma in demokracije nad komunizmom;
3. Rio pakt: Interameriški sporazum o vzajemni pomoči, podpisan med ZDA in osemnajstimi latinskoameriški državami leta 1947 v Rio de Janeiro. Predvideval je vzpostavitev doktrine hemisferne obrambe, oblike skupne obrambe, v kateri se napad na eno članico pakta šteje kot napad na vse članice. O ukrepih se je odločalo z dvotretjinsko večino držav članic, Rio pakt pa je bil prvi regionalni varnostni sporazum, ki ga je ZDA sprejela (Pastor 2000, 223)

4. Zveza NATO²⁰: osnovni strateški razlog, da se je zveza NATO ustanovila, je bil zamejevanje Sovjetske zveze z Zahodno vojaško zvezo; bila je torej nekakšen branik pred širjenjem komunizma. Po koncu hladne vojne je torej NATO v tem smislu dejansko izgubil svojega največjega sovražnika, s tem pa tudi razlog za obstoj; vendar pa je uspel s strateškim preoblikovanjem²¹ preživeti in danes velja za najdaljše in najučinkovitejše vojaško zavezništvo v zgodovini. Predstavlja največjo agencijo za multilateralno varnost, njegova članica ZDA pa je ena od najmočnejših držav v mednarodnem sistemu. Od ustanovitve sicer temelji na enakopravnosti, vendar pa je znotraj te enakopravnosti že od samega začetka prisotna določena mera podrejenosti ZDA. V času poenotenih interesov med hladno vojno je sicer princip »zvestoba v zameno zaščite« deloval, po padcu komunizma v Sovjetski zvezi in nastanku Ruske federacije pa so se začele kazati razpoke med vedno bolj evrocentrično usmeritvijo evropskih članic zavezništva ter globalno usmeritvijo ZDA²² (Gaiser 2010, 140–41).
5. Marshallov plan: Marshallov plan je bil paket denarne pomoči za evropske države po 2. svetovni vojni, ki so jim ga Američani odobrili že v kontekstu začetka hladne vojne s Sovjetsko zvezo. Program je predvideval pomoč pri gradnji nove povojne Evrope, ki je bila v veliki meri porušena in pomoč pri gradnji in ponovnem zagonu industrije. V program pomoči so Američani vpletli tudi svojo idejo o skupni, federalni Evropi, kar je skupaj z drugimi dejavniki pripeljalo do Evropske gospodarske skupnosti ter posledično Evropske unije. Poleg vloženega denarja v obnovo evropskih povojnih

²⁰ Zveza NATO, ki pomeni Organizacija severnoatlantske pogodbe, je bila ustanovljena leta 1949 s Severnoatlantsko pogodbo, ki jo je sprva podpisalo dvanajst držav članic, med drugimi tudi ZDA. V njej so se države članice zavezale, da bodo negovale prijateljske odnose med seboj, pomagale pri prizadevanjih za mednarodni mir in varnost, se vzdržale grožnje ali uporabe sile v mednarodnih odnosih in sodelovale v kolektivni akciji proti komurkoli, ki bi napadel članico organizacije (The North atlantic treaty 1949).

²¹ Zadnje strateško preoblikovanje iz leta 2009 je vključevalo sodoben pristop do spremenjenega varnostnega okolja in fokus na glavne cilje, za katere zveza NATO prepoznava boj proti mednarodnemu terorizmu in z njim povezanimi grožnjami, neširjenje jedrskega orožja, preprečevanje kiber napadov, boj proti podnebnim spremembam in zagotavljanje energetske varnosti (Grizold in Zupančič 2009, 210).

²² Ta proces je še utrdila administracija Busha ml., ki je hotela iz zveze NATO narediti podaljšano roko ameriške zunanje politike (želja, da se NATO aktivno vključi v vojno proti terorizmu, uvedba povojne faze v Afganistanu, prošnje po tehnološki posodobitvi članic). Vse to kaže na željo prestrukturiranja organizacije po smernicah lastnih državnih interesov, katerim pa so države članice zveze (v večini primerov) pripravljene slediti le do določene mere (Gaiser 2010, 140–41).

držav, so jim ZDA zagotovile tudi izvozni trg, s tem pa svetovna»svetovna lokomotiva« (Gaiser 2010, 73).

6. Ustanovitev Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada: Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad sta organizaciji, nastali neposredno po dogovorih na Bretton-Woodski konferenci leta 1944²³. Svetovna banka je največja svetovna razvojna banka, ki letno odobri posojila v vrednosti 25 milijard dolarjev za države v razvoju²⁴, ZDA pa letno prispevajo približno 20% finančnih sredstev v proračun banke (Bretton-Woods project 2005b). Mednarodni denarni sklad je mišljen kot nadzorna institucija, ki skrbi za sodelovanje na področju monetarnih zadev ter promoviranje mednarodne trgovine. To dosega s pomočjo stabiliziranja mednarodnih menjalnih tečajev in pomočjo državam, ki se približujejo plačilni nezmožnosti (Bretton-Woods project 2005c). Ob nastanku teh dveh institucij so ZDA praktično same določile njihovo strukturo, mandat in sedež. V vsaki instituciji imajo približno tretjino volilne moči, vendar pa se v praksi nič ne sprejme brez njihovega odobranja; zato lahko brez pretiravanja zaključimo, da ZDA igrajo dominantno vlogo v teh organizacijah²⁵ (Woods 2003, 92). ZDA so preko takšnih institucij torej tudi ekonomsko razširile svojo politiko in interese na svetovno raven.

3.2 Trenutni geopolitični položaj

Konec 2. svetovne vojne je za ZDA pomenil preobrat v dojemanju razmerja med njimi in ostalim svetom, med hladno vojno pa se je pokazala prva praktična vrednost te

²³ Konferenca v Bretton-Woodu je bila organizirana leta 1944 v ZDA, njen cilj pa je bil zagotoviti pomoč pri izgradnji povojnega sveta in promoviranju ekonomskega sodelovanja. Njene glavne institucije so bile Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad ter Mednarodna trgovinska organizacija; slednja se ni realizirala do ustanovitve Svetovne trgovinske organizacije v devetdesetih letih (Bretton-Woods project 2005a).

²⁴ Večinoma gre pri tem za projekte financiranja gradnje infrastrukture, pomoči pri izgradnji sektorskih in strukturnih reform, ki pripomorejo pri razvoju nacionalnih finančnih in pravosodnih institucij ter pomoči pri vzpostavitvi sistemov za socialno blaginjo v državah, npr. z vložki v zdravstveni ali izobraževalni sistem (Bretton-Woods project 2005b).

²⁵ Treba je sicer poudariti, da zaradi same narave mednarodnih organizacij ne moremo trditi, da sta obe le instrument ekonomske politike ZDA, kljub temu pa sta večkrat le orodje za odobranje sprejetih politik za ciljne države, ki se ne bi v tolikšni meri strinjale z direktnim vmešavanjem Združenih držav. Obe mednarodni organizaciji pa zelo jasno kažeta, da je politika le-teh v mednarodni skupnosti v veliki večini le odraz želja njihovih najmočnejših članic, kar je v skladu tudi z realistično teorijo o mednarodnih odnosih (Woods 2003, 92–95)

spremenbe razmišljanja. Po letu 1990 in začetku novega svetovnega reda so se razkrili tudi novi ideali in ekonomski interesi, ki so temeljno začrtali politiko ZDA do človekovih pravic, demokracije, investicijskih sporov, trgovinskih in energetskih politik, preprodaje drog in mednarodnega kriminala ter njihovih interesov do različnih regij sveta, vključujoč Bližnji Vzhod, Afriko in vzhodno Evropo (Pastor 2000, 230).

Po terorističnem napadu na ZDA, 11. septembra 2001, je tedanji ameriški predsednik George W. Bush ml. s svojimi svetovalci zasnoval do sedaj najbolj sporno ameriško nacionalnovarnostno strategijo, s katero so (med drugim) opravičili preventivne vojaške ukrepe proti potencialnim varnostnim grožnjam²⁶. Ta strategija je v vseh pogledih kazala na že znano ameriško geopolitično strategijo širitve svojih varnostnih parametrov oziroma hiperstatizacije varnosti. Debata okrog primerne zunanjepolitične in vojaške usmeritve se nadaljuje tudi pod Obamovo administracijo, saj je kljub svojim predvolilnim kritikam Busheve nacionalnovarnostne strategije iz leta 2002 veliko njenih smernic ohranil v svoji nacionalnovarnostni strategiji iz leta 2010 (Chapman 2011, 44).

ZDA tudi po hladni vojni nadaljujejo svojo vojaško prisotnost na pomembnih geopolitičnih področjih:

- CENTCOM oziroma Osrednje poveljništvo, ki vojaško pokriva bližnjevzhodne in centralnoazijske države, med drugim tudi Irak in Afganistan;
- PACOM oziroma Pacifiško poveljništvo, ki pokriva območje večine Indijskega oceana in Pacifika, osredotoča pa se predvsem na ključni državni regije, Indijo in Ljudsko republiko Kitajsko
- Poveljništva, ki pokrivajo Severno Ameriko, Južno Ameriko, Afriko in Evropo (skupaj z Rusko federacijo).

Zaradi boljšega dejanskega odzivanja na morebitne grožnje so s poenotenjem izboljšali vojaško poveljniško strukturo, svoje sile pa razporedili na regijske in funkcionalne. V okviru

²⁶ »...glede na pokazane cilje teroristov, se ZDA ne morejo več zanašati na reakcijsko pozicijo, ki so jo zavzemale dolgo časa.../ne smemo dopustiti, da naši sovražniki udarijo prvi.../akademiki in poznavalci mednarodnega prava so legitimnost preventivne vojne pogojevali z obstojem neposredne grožnje.../prevzeti moramo ta koncept neposredne grožnje in ga prilagoditi današnjim razmeram; teroristi nas namreč ne bodo napadli s konvencionalnimi sredstvi.../da bi preprečili takšne napade, bodo ZDA, ko bo potrebno, ravnale preventivno.« (National defense University 2002, 15).

te poenotene strukture poveljevanja je morda najpomembnejša enota Strateško poveljništvo (STRATCOM), katerega glavna naloga je prepoznavanje, zastraševanje in premagovanje globalnih groženj za ameriško nacionalno varnost (npr. terorizem, balistične rakete dolgega dosega, kibervojna) (Chapman 2011, 44).

Geopolitični interesi ZDA po svetu se večkrat prekrivajo oziroma so si v nasprotju z interesi drugih držav. Kljub trenutnim vojaškim izzivom v regiji CENTCOM in finančni krizi, so ZDA še vedno najmočnejša sila in bodo najbrž še nekaj časa geopolitično eden od najpomembnejših, če ne najpomembnejši igralec v mednarodni skupnosti. Po vsej verjetnosti bodo še nekaj časa ohranili vojaško prisotnost v Afganistanu, ameriške vojaške sile se bodo tudi v prihodnosti spopadale s silami Al Kaide in drugimi potencialnimi asimetričnimi ogrožanji varnosti, pomembno pereče vprašanje je trenutno tudi iransko razvijanje jedrskega orožja, ki ga bodo ZDA seveda skušale preprečiti. Še ena od trenutnih globalnih groženj je Severna Koreja, katere vojaško in jedrsko agresijo bodo skušale ZDA omejiti s taktiko zastraševanja (kar je bilo jasno vidno v skupnih vojaških vajah z južnokorejsko vojno mornarico leta 2010), skupaj z mednarodno skupnostjo pa bodo nadaljevale tudi vojno proti piratom s ciljem zaščite strateških pomorskih ožin, mednarodne trgovine in energetskega transporta.

Nevojaški cilji ZDA trenutno zajemajo:

- razvoj učinkovitih zelenih tehnologij, ki bi zmanjšale odvisnost od tujih energetskih virov,
- omejevanje vpliva venezuelskega predsednika Chaveza, ki bi (v njihovih očeh) lahko povzročil destabilizacijo Južne Amerike in južnih Karibov. Ker sta obe področji geopolitično pomembni za ZDA, bi njihova destabilizacija pomenila ogrožanje njihove nacionalne varnosti,
- iskanje poti za konstruktivno sodelovanje z Ljudsko republiko Kitajsko in krepitev zaveznitva z Avstralijo, Indijo in Oceanijo za primer sovražnosti s to vzhajajočo velesilo,
- poskus sodelovanja z Rusko federacijo ter hkrati krepitev varnostnih odnosov z Evropo, če bi prišlo do ohladitve odnosov,

- podpora izraelski varnosti ter hkrati pospeševanje bližnjevzhodnega mirovnega procesa (čeprav se to bolj kot komplementaren proces kaže kot konflikten) ter
- zamejevanje posledic finančne krize na domačih tleh, saj imajo ZDA danes kar 13,25 trilijonov dolarjev javnega dolga ter predviden javnofinančni primanjkljaj 1,3 trilijona dolarjev, kar predstavlja 9,2 % BDP. Prav te finančne težave lahko vplivajo na zmožnost ZDA, da uresničujejo svoje mednarodne geopolitične interese, konec koncev pa lahko povzročijo tudi, da bo morala svoj primat na določenih interesnih območjih po svetu predati drugim državam ali skupinam držav (Chapman 2011, 44–45).

3.3 Nacionalnovarnostne strategije po koncu hladne vojne

Nacionalnovarnostne strategije vseh štirih predsednikov po koncu hladne vojne se med seboj manj razlikujejo kot so si podobne. To dejstvo seveda jasno nakazuje, da imajo ZDA jasno izdelana stališča svoje strateške politike po svetu, prav tako pa kaže na to, da so že definirale najpomembnejša geopolitična območja. V nadaljevanju bom na kratko izpostavila ključne razlike in podobnosti med strategijami.

Vse nacionalnovarnostne strategije so očitno globalno usmerjene, dotikajo pa se praktično vseh regij na svetu; ameriškega kontinenta kot celote, Evrope, Afrike, Azije, Pacifika ter Oceanije. Globalno usmerjenost vse štiri povezujejo z globalnim vodenjem ZDA: »ZDA ostajajo edina država z resnično globalno močjo, vplivom in dosegom na vseh področjih: ekonomskem, političnem in vojaškem« (Federation of American scientists 2012a); »...imamo posebno odgovornost, ki je posledica položaja velesile...« (Federation of American scientists 2012b); »ZDA imajo nepredstavljivo in nedosegljivo moč in vpliv po svetu.../zaradi česar imajo tudi neprimerljive dolžnosti, odgovornosti in priložnosti...« (National defense University 2002, 1); »Naša država ima lastnosti, zaradi katerih ohranjamo svoj vodilni položaj že desetletja: čvrsta zaveznitva, nepremagljivo vojsko, največjo ekonomijo, razvito demokracijo in dinamično civilno družbo.« (The White house 2010, 1). Vse strategije tudi zagovarjajo načelo neširjenja jedrskega orožja, poudarjajo energetska varnost, skrb za okolje, boj proti nalezljivim boleznim, izboljševanje vojaških sil, izboljševanje ekonomije. Vse štiri tudi, zanimivo, kar precej izpostavljajo Irak; nacionalnovarnostni strategiji iz let 1991 in 1996 sta predvsem pod vplivom konca Zalivske vojne, medtem ko se strategija iz leta 2002 že usmerja v potencialno jedrsko in biološko nevarnost Iraka; v letu 2010 je, v skladu z

načrtovanim formalnim umikom ZDA iz te države, večina pozornosti namenjena rekonstrukciji.

Razlike med strategijami izhajajo predvsem iz spreminjanja sveta; npr. nacionalnovarnostna strategija iz leta 1991 kot največjega sovražnika ZDA predpostavlja nekdanjo Sovjetsko zvezo (SZ), medtem ko ostale tri nacionalnovarnostne strategije govorijo o konstruktivnem partnerstvu z naslednico SZ, Rusko federacijo, vendar v kombinaciji z budnim opazovanjem njenih dejanj. Popolno novost predstavlja usmerjenost strategije iz leta 2002 na Afganistan in Pakistan, kar je posledica terorističnih napadov na ZDA in začetka vojne proti terorizmu. V letu 2010 ti poudarki ostajajo, pojavi pa se tudi nova središčna točka: boj proti finančni krizi in sprejemanje ukrepov za konsolidacijo ekonomije, kar je posledica velike globalne finančne krize. V letu 2002 je tudi malce pozabljena regija Azija-Pacifik zaradi prioritete vojne proti terorizmu, medtem ko se v ostalih strategijah pojavlja kot pomembna varnostna in ekonomska regija, sploh v nacionalnovarnostni strategiji iz leta 2010.

3.4 Pomembna geopolitična območja

3.4.1 Bližnji vzhod in Perzijski zaliv

Bližnji vzhod je območje med Afriko in Azijo, ki vključuje naslednje države: Iran, Irak, Bahrajn, Jordanijo, Izrael (s Palestino), Libanon, Sirijo, Kuvajt, Savdsko Arabijo, Združene arabske emirate, Oman, Jemen, Katar. Območje je predvsem na območju Perzijskega zaliva zelo bogato s surovinami, saj naftni potencial predstavlja kar dve tretjini svetovnih zalog nafte; za države v regiji trgovina z nafto pomeni 88% celotnega BDP. (Population resource center 2003, 1). Zadnje čase se uporablja tudi izraz »razširjeni Bližnji vzhod« (ang. Greater middle east), ki ga je skovala ameriška administracija v času predsednika Busha. Poimenovanje naj bi bilo zaradi novih povezav med Perzijskim zalivom in osrednjo ter južno Azijo bolj primerno, raztezalo pa naj bi se od vzhodnih obal Mediterana, arabskega Bližnjega vzhoda ter Perzijskega zaliva in zaobjelo tudi Afganistan, Pakistan in Indijo (Fradkin 2009, 2).

Energetsko najpomembnejše območje Bližnjega vzhoda je Perzijski zaliv in države, ki ga obkrožajo: Bahrajn, Iran, Irak, Kuvajt, Katar, Savdska Arabija in Združeni arabski emirati²⁷.

²⁷ V vseh teh državah se jasno vidijo ameriški odtisi strateške politike in želje po nadzoru tega območja zaradi nemotenega dostopa do naftnih zalog: z Bahrajnom imajo ZDA podpisan Sporazum o obrambnem

Te države imajo večinoma najbogatejša naftna nahajališča, največja med njimi pa so na ozemlju Savdske Arabije, Irana in Iraka. S tega območja sveta se nafto dobavlja predvsem v ZDA, ki iz Bližnjega vzhoda pridobi okoli 18% nafte (EIA 2011a), EU ter v nekatere najpomembnejše azijske države, npr. LRK in Japonsko. Strateško pomembna točka v tem zalivu je Hormoška ožina, ki je edini pomorski izhod iz Zaliva, nadzoruje pa jo Iran (Chapman 2011, 72).

sodelovanju (1991), ki vojski ZDA omogoča dostop do surovin in poslopij, ki bi jih potrebovale za možne konflikte na tem območju, prav tako pa je tu sedež ameriške Pete pomorske flote. V letu 2001 so ZDA Bahrajn označile za pomembnega zaveznika, v letu 2004 pa so podpisali Sporazum o prostem trgovanju med državama (US department of state 2012a). Iran je tarča sankcij, pritiskov in sumničenj, ker ne predstavlja ubogljivega partnerja, Irak so (prav tako zaradi »neubogljivosti«) ZDA napadle dvakrat v svoji zgodovini, njihova vojska pa se je od tam umaknila decembra 2011. S Kuvajtom imajo ZDA zelo dobre odnose že od Zalivske vojne naprej, ko so Kuvajt branile pred agresijo Iraka, kar jim je prineslo precej ugodnosti: v operaciji »Enduring freedom«, ki so jo ZDA z zavezniki sprožile proti Iraku leta 2003, je bil Kuvajt glavna platforma, od koder so lansirali svoje operacije, prav tako pa so prek Kuvajta ZDA izvedle tudi umik svojih enot. Kuvajt aktivno sodeluje z ZDA pri boju proti terorizmu, prav tako pa je prek Urada za vojaško sodelovanje eden od pomembnih kupcev ameriške vojaške tehnologije in orožja, dobiček na ameriški strani pa je vreden 9,4 milijarde dolarjev (US department of state 2012b). Odnosi s Katarjem so opisani kot odlični, sodelujejo pa predvsem na področju izboljšave izobraževanja (v okviru katerega veliko mladih Katarcev študira v ZDA), ekonomije in skupnega ocenjevanja regijskih izzivov (US department of state 2012c). Morda najpomembnejši zaveznik je Savdska Arabija, s katero imajo ZDA (tako Department of state) precej podobne poglede na varnostna, razvojna in ekonomska vprašanja, ki se tičejo regije. Vzroke za to lahko precej enostavno najdemo v zelo dobičkonosnem ekonomskem in energetskem sodelovanju med državama; Savdska Arabija je s svojimi (najbolj) bogatimi zalogami nafte drugi najpomembnejši zunanji surovinski uvoznik za ZDA, saj jim dnevno zagotovijo kar milijon sodčkov nafte, ZDA pa za Savdsko arabijo predstavljajo največjega trgovskega partnerja; Savdska Arabija je tudi eden izmed pomembnih kupcev za ameriško vojaško industrijo. Poleg aktivnega ekonomskega sodelovanja, državi sodelujeta tudi na varnostnem področju: Savdska Arabija aktivno pomaga Američanom pri vojni proti terorizmu, Američani pa pomagajo s svojo vojaško inženirsko enoto, ki pomaga pri civilnih in vojaških projektih na področju Savdske Arabije že od leta 1950, nudijo pomoč pri usposabljanje za rokovanju z orožjem za savdske vojaške in druge varnostne sile, preko Organizacije za varnostno sodelovanje pa tudi pomagajo pri modernizaciji savdskih oboroženih sil (in pa seveda s prodajo modernega orožja, kot je omenjeno že zgoraj) (US department of state 2012č). Združeni arabski emirati (ZAE) predstavljajo pomembno središče za nadzor nad zalogami nafte, ker kot edine od držav Perzijskega zaliva dovolijo vstop zasebnega kapitala; zaradi tega z ZDA seveda uživajo zelo prijateljske odnose. ZAE predstvaljajo tudi zelo donosen izvozni trg, ki je bil leta 2008 vreden kar 14 milijard dolarjev, ZDA imajo aktivnih 750 podjetij, strateška vrednost pa se kaže tudi v več kot 50 tedenskih čezoceanskih letih iz ZDA proti ZEA. Med državama je zelo živahno tudi varnostno in vojaško sodelovanje, saj imajo ZDA v teroterialnem morju ZAE več svojih ladij kot kjerkoli drugje zunaj Amerike (US department of state 2012d). Večina držav je tudi prejemnic ameriške finančne pomoči, in sicer Bahrajn 17,7 milijonov dolarjev, Irak 472 milijonov dolarjev, Savdska Arabija 368 000 dolarjev, Združeni arabski emirati 200 000 dolarjev (podatki se nanašajo na proračunsko leto 2011, ker za leto 2012 vse države še niso podale svojih zahtev); za Kuvajt so podatki o zadnji finančni pomoči iz let 2007, in sicer za milijon dolarjev, za Katar pa iz leta 2008, in sicer 300 000 dolarjev (Foreign assistance by country office 2012).

ZDA so na tem območju prisotne praktično odkar je nafta postala najpomembnejša energetska surovina²⁸. Uradno so svojo prisotnost na tem delu sveta formalizirale s Carterjevo doktrino leta 1980; gre za doktrino, ki jo je uvedel ameriški predsednik James E. Carter ml. in je pomenila neposredni odziv ZDA na sovjetsko ofenzivo v Afganistanu leta 1979 ter zasedbo ameriške ambasade v Teheranu istega leta. Zaradi ogromnih zalog nafte, ki so življenjskega pomena za ameriško gospodarstvo, so to ZDA razumele kot neposredno nevarnost za svoj dostop do surovin na tem območju sveta; od takrat naprej velja, da »se bo štel vsakršen poskus zunanje sile, da bi prevzela nadzor nad območjem Perzijskega zaliva, kot neposreden napad na vitalne interese Združenih držav in takšen napad se bo skušal odvrniti na vse možne načine, tudi z uporabo vojaške sile« (Air force magazine 2010, 3–4).

Od terorističnega napada na ZDA, ki ga je Al Kaida izvedla 11. septembra 2011, je ta regija znova postala središče ameriških interesov, vendar tokrat zaradi varnostnih razlogov. Afganistan, država s talibanskim režimom, ki je podpiral Al Kaido, je postala fokus ameriške vojaške operacije v okviru »vojne proti terorizmu«, ki jo je napovedal ameriški predsednik George Bush ml. V nacionalnovarnostni strategiji, ki jo je njegova administracija pripravila v letu 2002, je vojna proti terorizmu in Al Kaidi ena od glavnih usmeritev; ker so se v letu 2002 že začele vojaške operacije v Afganistanu, se pozornost usmerja tudi v uničenje drugih terorističnih celic po svetu, med drugim tudi po ostalem Bližnjem vzhodu (National defense University 2002, 4).

3.4.1.1 Strateška varnostna in surovinska vprašanja

Območje Perzijskega zaliva je že samo po sebi energetska strateška točka, saj od 15 največjih držav proizvajalk nafte kar 5 držav prihaja iz te regije:

Tabela 3-1: Proizvodnja naftno najbogatejših držav v regiji

DRŽAVA	Količina načrpane nafte v milijonih	Delež svetove proizvodnje v	Količina izvoza v ZDA v milijonih	Količina potrjenih rezerv v milijardah

²⁸ Na območju Perzijskega zaliva je aktivno Osrednje bojno poveljstvo ameriške mornarice, v sestavi katere je 5. flota z bazo v Bahrajnu. Operativno območje poveljstva so Indijski ocean, Rdeče morje in Perzijski zaliv (Grizold in Ferfila 2000, 69).

	sodčkov na dan	odstotkih	sodčkov na dan	sodčkov
Savdska Arabija	10,3	12,1	1,08	259,9
Iran	4,2	4,9	0	137,6
Združeni Arabski Emirati	2,81	3,3	0,01 ²⁹	97,8
Kuvajt	2,5	2,93	0,125	101,5
Irak	2,39	2,81	0,336	115

Vir: Toscano (2011).

V okviru tega je trenutno zelo aktualno strateško in geopolitično vprašanje Hormoška ožina, ki je pod nadzorom Irana. Leži na stiku dveh celinskih plošč ob ustju Perzijskega zaliva, kjer se arabska plošča zarije pod evrazijsko. Na območju Perzijskega zaliva so, kot že omenjeno, bogate zaloge nafte, saj je vsaka peta tona nafte načrpana na tem območju, okoli 80% pa jo prav skozi Hormoško ožino prepeljejo do držav porabnic. Največji med njimi sta Japonska in Južna Koreja, ki tri četrtine svoje nafte, od katerih je življenjsko odvisno njuno gospodarsko, pridobita skozi ožino Hormoz, polovico svoje nafte pa po tej poti dobi tudi kitajsko gospodarstvo (Smolczyk 2012, 44). Zaradi konfliktov glede morebitnega razvijanja jedrskega orožja v Iranu, ki se kažejo v različnih pritiskih in izvajanju sankcij (zaradi pritiskov ZDA je EU poleg zamrznitve premoženja fizičnim in pravnim iranskim osebam, omejitve na uvoz občutljivih izdelkov ter prepoved vlaganja v sektor ogljikovodikov uvedla še postopni

²⁹ Razlog za tako majhno številko je dejstvo, da ZAE dovolijo privatnemu kapitalu v njihovo naftno industrijo (US department of state 2012d).

embargo na uvoz iranske nafte, ki naj bi se začel s 1. julijem letos³⁰) (RTV SLO 2012b), Iran grozi z zaprtjem te ožine, ki bi močno ogrozila (nujni) prosti pretok nafte na tem območju.

Iran je od konca hladne vojne postopoma rasel kot varnostna grožnja ZDA. V nacionalnovarnostni strategiji iz leta 1991, ki jo je podpisal George Bush st., je izpostavljena le možna teroristična dejavnost Irana in ponovitev zasedbe teheranske ambasade ZDA; zaradi tega so ZDA »sicer pripravljene izboljšati odnose z Iranom«, vendar le, če bo jasno pokazal, da ne podpira takšnih dejanj (Federation of American scientists 2012a). Ko je nacionalnovarnostno strategijo izdala administracija predsednika Clintona, je Iran že naveden kot eden od »potencialnih regionalnih sovražnih sil, ki ima konkretne vojaške zmogljivosti, s pomočjo katerih lahko povzroči vojaško neravnovesje v regijah, strateško pomembnih za ZDA...« ter kot »večja grožnja miru na Bližnjem vzhodu zaradi podpore terorizmu« (Federation of American scientists 2012b). Do leta 2010, ko je nacionalnovarnostno strategijo izdala administracija trenutnega predsednika Obame, je Iran predstavljal že jedrsko grožnjo, saj se trudi pridobiti jedrsko orožje; za preprečitev tega so se ZDA zavezale, da bodo uporabile »različne taktike, ki bodo še povečale izolacijo Irana in s tem dosegle spoštovanje mednarodne zaveze o neširjenju jedrskega orožja« (The White house 2010, 23–24). Trenutno strah, da Iran zalog obogatene urana ne uporablja v civilne namene, ampak da razvija jedrsko orožje, ostaja glavna skrb mednarodne skupnosti na čelu z ZDA in Izraelom (CIA World factbook 2012a). Razmere so se zaostriale po novembru leta 2011, ko je Mednarodna agencija za jedrsko energijo objavila obsežno poročilo, v katerem je navedla, da Iran pri izvajanju jedrskega programa izvaja tudi postopke, ki so bolj značilni za vojaške namene jedrske energije (RTV SLO 2012b). Poleg razvijanja jedrskega orožja je Iran tudi znan podpornik terorističnih skupin, in sicer palestinskega Hamasa in libanonskega Hezbolaha. Največji strah glede teh skupin je, poleg podpore mednarodnemu terorizmu, tudi destabilizacija Bližnjega vzhoda, ki je zaradi sovražnosti med Izraelom in arabskimi sosedami že tako označen za sod smodnika. Poleg destabilizacije razmer je podpora terorističnim skupinam tudi v neposrednem nasprotju z ameriško »vojno proti terorizmu« (Chapman 2011, 67) oziroma »izvenconskimi operacijami«, kot se to zdaj imenuje pod administracijo predsednika Obame (Gaiser 2010, 79).

³⁰ Poleg pritiskov s strani ZDA in EU se v to igro preko obveščevalne službe Mossad aktivno vključuje tudi Izrael (ki bi ga morebitno iransko jedrsko orožje najbolj neposredno ogrožalo), saj naj bi v zadnjih dveh letih likvidiral najmanj štiri iranske vrhunske jedrske znanstvenike (RTV SLO 2012).

Afganistan je trenutno najverjetneje eno od pomembnejših strateških in geopolitičnih vprašanj v ZDA, ki pa se pred napadom Al Kaide kot varnostna grožnja ni pojavljal v ameriških strateških dokumentih³¹ in v tem smislu torej predstavlja precejšno novost v usmerjenosti ameriške strateške politike. Danes država predstavlja tudi eno od največjih prejemnic ameriške finančne pomoči, saj je za proračunsko leto 2012 je predvidenih kar 3,213 milijard dolarjev (Foreign assistance 2012a). Novejše odkritje v Afganistanu so zaloge kamnin, vrednih okoli trilijon dolarjev, ki so jih odkrili na območju države; iz varnostne grožnje je tako postal tudi surovinsko zanimivo območje. Zaloge vključujejo velike količine železa, litija, zlata in kobalta, locirane pa so predvsem v okolici province Ghazni na meji s Pakistanom. V internem dokumentu Pentagona je Afganistan celo označen za »Savdsko Arabijo litija«, kovine, ki jo najdemo v vseh baterijskih vložkih za prenosne računalnike in telefone Blackberry. V dobi računalnikov in pametnih telefonov torej ni potrebno posebej poudarjati vrednosti tekšnega odkritja (Chapman 2011, 55–56).

V okviru misije ISAF (International security assistance force), ki jo je zveza NATO sprožila v Afganistanu neposredno zaradi terorističnih napadov na ZDA leta 2001, je bilo januarja 2012 prisotnih 130 236 tujih vojakov iz 50 različnih držav, daleč največ je pripadnikov ameriške vojske, 90 000; za primerjavo, država z drugim največjim številom vojakov je Velika Britanija, ki je dala na razpolago 9 500 vojakov, kar je kar desetkrat manj (NATO 2012a, 1–2). Kljub določeni meri napredka, ki jo je operacija ISAF uspela narediti v 10 letih bojevanja proti talibanom in Al Kaidi, ter zavezi ZDA, da bodo v sodelovanju z OZN in nevladnimi organizacijami »zagotovile humanitarno, ekonomsko, politično in varnostno pomoč za obnovo Afganistana« (National defense University 2002, 7), ostaja večina težav nerešenih, grožnje varnosti pa večinoma ne pojenjajo, ampak eskalirajo: zaskrbljenost glede koruptivnosti sedanjega predsednika Afganistana, izvoljenega na (kot trdijo ZDA in njihovi zavezniki) demokratičnih volitvah, Hamida Karzaja (ki je dobil tudi drugi mandat za vodenje države, kljub protestom velikega števila prebivalstva), povečana trgovina z opijem, omejitve pri nalogah, ki so jih pripravljene opravljati vojske drugih držav, sploh pri sodelovanju vojsk pri bojnih operacijah ter negativen vpliv, ki ga imajo na učinkovitost bojevanja kadrovske in strokovno podhranjena afganistanska vojska in policija (Chapman 2011, 54). ZDA tako tudi v

³¹ V nacionalnovarnostni strategiji iz leta 1991 je Afganistan omenjen skupaj s Kambodžo, Zahodno Saharo in Salvadorjem kot eno izmed območij, kjer naj OZN igrajo proaktivno vlogo v vzpostavljanju demokracije (Federation of American scientists 2012a).

nacionalnovarnostni strategiji predsednika Obame iz leta 2010 nadaljujejo »boj proti Al Kaidi in njenim podpornikom. Za razpustitev in zmago nad Al Kaido ter njenimi zavezniki se bo uporabila strategija, ki varuje našo domovino, varuje najbolj nevarna svetovna orožja in materiale, preprečuje Al Kaidi, da bi našla varno zatočišče ter kuje dobre odnose z muslimanskimi skupnostmi po svetu. Uspeh bo odvisen predvsem od sposobnosti uporabe tako civilnih kot vojaških sredstev ter sodelovanja z državami podpornicami in multilateralnimi institucijami« (The White house 2010, 19).

Veliko varnostnih vprašanj v zvezi z Afganistanom je tesno povezanih s sosednjo državo, Pakistanom³² in se tičejo predvsem boja proti talibanom na njihovem ozemlju in varnosti pakistanskega jedrskega orožja pred njihovim dosegom (Chapman 2011, 54); odnosi med Pakistanom in Afganistanom so namreč že od nekdaj tesno prepleteni, saj jih imajo Pakistanci za strateško zaledje vitalnega pomena v primeru indijskega napada. Obsedenost Pakistana z Indijo ter označevanje te države za eksistencialno grožnjo je del njihove državne identitete, zato v tem smislu odnosi s Kabulom za Pakistan predstavljajo velik del njihove nacionalne varnosti. Zelo pretočne in nenadzorovane meje med državama je Islamabad uporabljal za večji nadzor nad Afganistanom, to vlogo pa ohranja tudi po letu 2001 (Gaiser 2010, 163).

Pakistan je »svoje vezi z ZDA še okrepil s svojo odločitvijo, da se priključi vojni proti terorizmu³³« (National defense University 2002, 10), središče zgodbe o Al Kaidi in afganistanski vojni pa je postal leta 2010, ko je CIA (tudi) s pomočjo informacij, ki jih je prispevala pakistanska obveščevalna služba ISI, na njihovem ozemlju locirala vodjo Al Kaide, Osamo bin Ladna; konec aprila leta 2011 ga je elitna ameriška vojaška specialna enota Tjelnov likvidirala, ZDA pa so operacijo izvedle brez privolitve pakistanske vlade, kar je bila seveda očitna kršitev nedotakljivosti ozemlja suverene države. Nezaupanje se je naselilo tudi na ameriško stran, saj se je bin Laden skrival v velikem objektu, približno uro stran od prestolnice Islamabad; objekt se je nahajal v mestu Abbottabad, v katerem je pomembna baza

³² Tudi Pakistan je ob Afganistanu postal bolj pomembna država kot v preteklosti; pred začetkom vojne proti terorizmu je bil omenjen predvsem v zvezi z odnosom z Indijo (Federation of American scientists 2012a) ter v okviru zamejevanja oziroma uničenja (potencialno ogrožujočih) jedrskih programov (Federation of American scientists 2012b).

³³ Temu primerna je tudi izdatna finančna pomoč, ki je v proračunskem letu 2011 znašala 2,965 milijard dolarjev (Foreign assistance 2012c).

pakistanske vojske ter vojaška akademija (Baker, Cooper in Mazzetti 2011). Dejstva torej sama kažejo na to, da bi pri skrivanju bin Ladna lahko sodelovala pakistanska vojska in obveščevalna služba.

Naveza Afganistan-Pakistan je sicer pomembna še zaradi enega razloga. Državi naj bi v prihodnosti predstavljali strateško točko, skozi katero bi lahko preko plinovodov plin prehajal iz Turkmenistana mimo ruskega nadzora, in sicer prek Afganistana, Pakistana in Indije³⁴ (Goldstein 2002); zmanjšati ruski energetski primat na tem območju pa je tudi nekaj, za kar si ZDA prizadevajo že od Clintonove administracije, ki je kot prva izpostavila geopolitični interes v regiji okrog Kaspijskega bazena, ki je bil drugače tradicionalno ti. »rusko dvorišče« (Cohen 2003, 223).

Stalnica v smislu varnostnih vprašanj je Izrael³⁵, ki je kritični dejavnik geopolitike Bližnjega vzhoda že več kot pol stoletja; položaj in varnost države Izrael se zaradi mnogih udeležencev namreč neposredno dotika tudi varnosti in stabilnosti regije³⁶. ZDA so že od ustanovitve

³⁴ Projekt se imenuje plinovod TAPI in naj bi imel kapaciteto 1200 milijard kubikov plina na leto, vendar pa je zaradi logističnih in varnostnih težav precej malo verjetno, da se bo začel v bližnji prihodnosti (EIA: Turkmenistan 2012).

³⁵ Izrael je omenjen tudi v vsaki od nacionalnovarnostnih strategij in sicer na precej podoben način (kar seveda kaže na kontinuiteto ameriške politike do te države); »pospeševali bomo mirovni proces med Izraelom in arabskimi državami ter Izraelom in Palestino in sicer na način, ki bo usklajen z našim ciljem, to pa je varnost Izraela« (Federation of American scientists 2012a); »podpirali bomo bližnjevzhodni mirovni proces, da bi zagotovili varnost Izraela.../ v skladu s tem ciljem so bili doseženi mirovni sporazum med Izraelom in Jordanijo, začasni sporazum med Izraelom in Palestino, napredek v opuščanju politike nepriznavanja Izraela med njegovimi arabskimi sosedomi ter ustvarjanje vezi med njimi.« (Federation of American scientists 2012b); »konflikt med Izraelom in Palestino je zelo pomemben za ZDA zaradi.../tesne povezave med ZDA in Izraelom ter.../pomembnosti te regije za ameriške nacionalne interese.« (National defense University 2002, 9); »ne bomo popuščali v iskanju obširnega miru med Izraelom in njegovimi sosedomi« (The White house 2010, 4). V okviru razrešitve konflikta med Palestino in Izraelom se ZDA zavzemajo za »neodvisno in demokratično Palestino.../v skladu s tem se mora Izrael umakniti na ozemlje, ki ga je zasedal pred 28. septembrom 2002 [Letnica označuje obnovitev sovražnosti med Izraelom in Palestino ter začetek druge intifade].../prenehati pa mora tudi z gradnjo naselbin na okupiranem ozemlju (Zahodnega brega)« (National defense University 2002, 10) oziroma za »rešitev v smislu dveh samostojnih držav, ki bo zagotavljala nadaljnjo varnost Izraela« (The White house 2010, 4).

³⁶ Varnost Izraela trenutno najbolj ogrožajo notranja trenja s Palestinci, sploh po zmagi Hamasa (ki je uvrščen na seznam terorističnih skupin) na volitvah, saj od takrat Izraelci ne priznavajo več palestinske vlade. S Hamasom sta se že večkrat zapletla v oborožene spopade (Chapman 2011, 67), Izrael je ustvaril blokado Gaze, v kateri se dogaja humanitarna katastrofa, zaradi raketnih napadov pa so Izraelci zgradili varnostni zid med njimi in Palestinci na Zahodnem bregu, ki ga je obsodila mednarodna skupnost in meddržavno sodišče v Haagu (24ur.com 2004). Poslabšane odnose imajo od leta 2010 tudi s Turčijo, saj si je tistega leta Izrael privoščil mednarodni incident: ladja s humanitarno pomočjo za Palestince, zaprte v Gazi, je bila v mednarodnih vodah

države Izrael leta 1948 njegov največji podpornik, kar se vidi predvsem v zunanjepolitičnem podpiranju potez Izraela (Chapman 2011, 67) ter vsakoletni odobritvi finančne pomoči. To se je začelo že leta 1949 (se pravi prvo leto po nastanku države) s 100 milijonskim posojilom (Sharp 2010, 21), nadaljuje pa se vse do danes, ko znaša predvidena finančna pomoč za leto 2012 že 3,075 milijard dolarjev (Foreign assistance 2012b), od tega je skoraj dve tretjini vojaške pomoči (Sharp 2010, 22). Izrael uživa tudi nekatere ugodnosti, ki jih druge države, prejemnice pomoči ZDA, ne: vso svojo pomoč dobijo v prvih 30 dneh novega fiskalnega leta (medtem ko jo druge države dobijo po delih čez celo leto), s tem denarjem pa lahko financira tudi raziskovanje in razvoj vojaške tehnologije ter vojaške nakupe. Vojaško opremo in orožje Izrael sicer v večini dobi od ZDA, zato gre v tem smislu le prelaganje denarja iz enega žepa v drugega; npr. leta 2007 je Busheva administracija objavila, da bo Izrael kupil 20 ameriških vojaških letal tipa F-35 Joint strike Fighter, nakup pa je bil financiran s tistoletno ameriško finančno pomočjo (Sharp 2010, 2).

Trem administracijam po koncu hladne vojne, Bushu st., Clintonu in Bushu ml., je morda največjo varnostno grožnjo, ki pa je bila primarno energetska, na tem območju predstavljal Irak. V času Busha st. je potekala Zalivska vojna, tako da je Irak v nacionalnovarnostni strategiji velikokrat omenjen, tako kot grožnja ameriškim interesom v Perzijskem zalivu kot grožnja zaradi posedovanja orožja za množično uničevanje (kemičnega in biološkega) (Federation of American scientists 2012a); v strategiji Clintonove administracije se pozornost osredotoča na njihovo orožje za množično uničevanje, prav tako pa je povsod poudarjeno, da se Zalivska vojna (kot grožnja ameriškim energetskim interesom, ne kot vojaško posredovanje) ne sme več ponoviti (Federation of American scientists 2012b). V času Georga Busha ml. je o Iraku zapisano, da »imajo ZDA trdne dokaze, da Irak ne poseduje samo kemičnega orožja.../temveč tudi jedrsko orožje« (National defense University 2002, 14). Prav tako se v okviru strategije za boj proti grožnjam z jedrskim orožjem zapiše, da bodo »ZDA uporabile proaktivna sredstva.../saj je treba uporabiti tehniko zastraševanja in preventivne obrambe, preden se grožnja lahko uresniči« (National defense University 2002, 14). S tem so

tarča napada izraelskih komandosov, v katerem je bilo ubitih precej turških državljanov (24ur.com 2010). Napetosti obstajajo tudi v odnosih s Sirijo zaradi nadzorovanja Golanske planote, ki vsebuje življenjsko pomembne vodne vire za obe državi, z Libanonom zaradi njihove podpore Hamasu, vedno večjo grožnjo pa predstavlja tudi Iran, ki se trudi dokopati do jedrskega orožja (Chapman 2011, 39).

bila pripravljena tla za začetek posredovanja v Iraku leta 2003, ko so ZDA kot glavne pobudnice sprožile operacijo »Enduring freedom« in to mimo Varnostnega sveta OZN.

Razlog, zakaj je Irak tako pomemben, ni varnostno tveganje, ki naj bi ga predstavljal, temveč energetska bogastvo, ki ga ima v lasti. Irak je (po podatkih za leto 2010 od Energy information administration)¹² največji proizvajalec nafte na svetu, Kuvajt, ki ga je Irak napadel v letu 1990 in s tem sprožil povod za ameriško posredovanje, pa 11. najpomembnejši proizvajalec nafte na svetu (konkretne številke v tabeli 1). Obe državi sta torej energetska bajno bogati, s tem pa tudi cilj ameriških geopolitičnih interesov. Z Zalivsko vojno so Američani v bistvu branili svoje energetske interese na tem območju, z vojno leta 2003 pa so si želeli podrediti iraško proizvodnjo nafte; po nekaterih podatkih je bilo to odločeno še pred 11. septembrom 2001. V dokaz tem trditvam je dokument Strateški energetske izzivi v 21. stoletju (Strategic energy policy challenges for the 21st century), v katerem je jasno izražena skrb nad zadostnim dostopom do nafte, ki bi podpirala ameriško gospodarstvo, sploh kar se tiče zalog nafte v Perzijskem zalivu. V dokumentu je zapisano, da bi Irak lahko z blokado dostopa do svoje nafte, ki bi ga bile druge države Zaliva, sploh Savdska Arabija, sposobne le delno pokriti, zmožen povzročiti ogromno škodo ameriškim interesom; zato naj bi bilo nujno, da se čim prej zagotovi varnost zalog in razširitev proizvodnje nafte³⁷, ki bi zadoščala ameriškim potrebam (Baker institute 2001, 42–46).

ZDA so se po začetku operacije v Iraku dokončno umaknile decembra 2011, se pravi devet let po začetku vojne, za sabo pa pustile razdejanje (Logan 2011); zagotovile pa so si približno 336 000 sodčkov iraške nafte na dan (Toscano 2011). Umik je bil sicer napovedan že v nacionalnovarnostni strategiji iz leta 2010, kjer je zapisano, da bodo ZDA do konca leta 2011 umaknile svoje vojake, sodelovale pri tranziciji oblasti v iraške roke ter ostale civilno prisotne kot nakakšen nadzornik nad situacijo (The White house 2010, 25). Umik pa ne pomeni, da bodo šle ZDA daleč stran, saj bo administracija Obame kot protiutež umika iz Iraka okrepila svojo prisotnost v Perzijskem zalivu, najverjetneje v Kuvajtu. Zaradi vedno večjega vpliva Irana v Iraku ter bojazni za destabilizacijo države (ki bi ogrozila ameriški dostop do nafte, sploh s krepitvijo vloge Irana v državi), ZDA že razmišljajo o novi strategiji za Perzijski zaliv; v mednarodne vode nameravajo poslati več vojaških ladij, želijo pa si tudi še okrepiti

³⁷ V letu 2005 naj bi bilo od 80 razvitih le 17 naftnih polj (Kumins 2005, 1).

vezi s Savdsko Arabijo, Bahrajnom, Katarjem, Združenimi arabskimi emirati in Omanom (RTV SLO 2011).

3.4.2 Latinska Amerika

Izraz Latinska Amerika pomeni regijo, kjer govorijo večinoma romanske jezike, zajema pa Srednjo Ameriko, države karibskih otokov in Južno Ameriko (Colburn 2002, 10). Srednja Amerika sestoji iz držav Mehike, Paname, Costa Rice, Nikaragve, Hondurasa, Salvadorja, Gvatemale in Belizeja (Britannica online encyclopedia 2012a), Južna Amerika pa sestoji iz dvanajstih držav in sicer Argentine, Brazilije, Bolivije, Kolumbije, Ekvadorja, Čila, Urugvaja, Peruja, Venezuele, Paragvaja, Gvajane in Surinameja ter francoskega čezmorskega departmaja Francoske Gvajane (Britannica online encyclopedia 2012b). Držav karibskih otokov je 30, od tega bi kot največje izpostavila Kubo, Haiti, Jamajko in Dominikansko republiko.

Način ureditve medameriškega sistema, kot ga poznamo danes, so v praksi zaznamovale Monroejeva doktrina, bolivarsko gibanje³⁸ in predhodnica današnje Organizacije ameriških držav, Mednarodna unija ameriških republik, kasneje preimenovana v Panameriško unijo (Glumpak 2007, 5).

Ohranjanje miru in stabilnosti v regiji pod kamuflažo strateških ekonomskih in energetskih interesov je velikokrat pripeljalo do raznovrstnih poskusov vpliva ZDA v Latinski Ameriki. Od poskusov gospodarskega in varnostnega sodelovanja bi izpostavila že omenjeni Rio pakt, ki še danes velja za regionalni varnostni sporazum med nekaterimi južnoameriški državami in ZDA; ustanovitev Organizacije ameriških držav leta 1948, ki nakazuje novo dobo odnosov med obema Amerikama; poskus ustanovitve »Območja prostega ameriškega trga« (Free trade area of the Americas), ki bi vzpostavil prostotrgovinsko območje od Kanade do Cape horna in

³⁸ Monroejeva doktrina iz leta 1823 je vizija ameriškega predsednika Jamesa Monroea, s katero se je začela ameriška politika izolacionizma, glavni cilj te doktrine pa je »da ameriški kontinent ostane svoboden in neodvisen in da nikoli več ne bo subjekt možne prihodnje kolonizacije katerekoli evropske sile...« (Our documents 2012a) V okviru te prepovedi evropskega vmešavanja so bile sprožene tudi različne oborožene akcije proti evropskim silam v Južni Ameriki, kot npr. v Santo Domingu 1904 in Nikaragvi 1911 (Our documents 2012b). Bolivarsko gibanje je ideja o enotni, konfederativni Hispanoameriški zvezi venezuelskega ideologa Simona Bolívarja. Njegov koncept pomeni željo po ustanovitvi mednarodnega sistema s cijem zaščite hispanoameriškega ozemlja pred kakršnimkoli vmešavanjem, tudi s strani ZDA, pomeni pa konkurenčno idejo Monroejevi doktrini (Glumpak 2007, 5).

bi s tem pomenil podaljšek NAFTE oziroma »Severnoameriškega sporazuma o prostem trgu«, ki pa ni bil realiziran zaradi nasprotovanj predvsem Venezuele, Urugvaja, Paragvaja in Argentine, saj v tem vidijo poskus razširitve vpliva ZDA na latinskoameriške države. (Glumpak 2007, 14). Poskusi vpliva seveda niso bili samo miroljubni ampak tudi drugačne vrste, saj naj bi bile ZDA krive za številne spremembe režimov v regiji, ki so se preveč približali socializmu in tako ogrozili njihove interese. Operacije naj bi izpeljala CIA, najbolj znane med njimi pa so najbrž državni udar v Gvatemali leta 1954, ko so socialistične agrarne reforme v državi ogrozile interes ameriške korporacije United Fruit Company, sprememba režima pa je na oblast pripeljala vrsto proameriških diktatorjev ter začetek državljanske vojne, ki je trajala do leta 1996 (Lesar 2010, 44); državni udar v Čilu leta 1973, ko so socialistične reforme v državi predpostavljale nacionalizacijo ameriških podjetij in naj bi CIA poskrbela za likvidacijo predsednika Allendeja, nasledil pa ga je diktator Augusto Pinochet, ki je v svoji 16 let trajajoči strahovladavini pobil na tisoče ljudi. CIA naj bi na podoben način v času hladne vojne izpeljala spremembe režimov v Ekvadorju, Salvadorju, Nikaragvi, Hondurasu, Boliviji, Urugvaju in Braziliji. (Kangas 1999)

Svojevrsten primer so neprestani poskusi destabilizacije socialistične vlade Fidela Castra na Kubi (ta se je sicer umaknil leta 2008 in vladanje prepustil svojemu bratu Raulu) (CIA World factbook 2012b). Ta cilj se še danes izvaja dvotirno: preko diplomatske izolacije in ekonomskega embarga, ki velja že od leta 1961 (Hanson 2010).

Danes je odnos med Amerikama (še vedno) odvisen predvsem od tega, kakšna vlada je na oblasti v državah Latinske Amerike; ZDA imajo interes »širitve demokracije«, v okviru katere želijo onemogočiti oziroma spremeniti socialistične reforme držav v regiji, sploh v Venezueli in Boliviji, saj to, podobno kot v preteklosti, bolj ustreza njihovim (kapitalističnim) interesom (Chapman 2011, 69).

3.4.2.1 Strateška varnostna in surovinska vprašanja

Velik varnostni problem v regiji predstavlja organizirani kriminal. Preprodaja drog, pranje denarja, preprodaja orožja, trgovina z belim blagom in ponarejanje potnih listov, pogodb in drugih pomembnih dokumentov, je na tem območju našlo zelo plodna tla tako med podkupljenimi uradniki in državniki kot tudi med tolpami (Nagle 2002, 1649). Zaradi organiziranega kriminala se tako pojavljajo »regionalni konflikti, ki lahko predvsem z nenadzorovano preprodajo drog močno ogrozijo nacionalno varnost ZDA« (National defense

University 2002, 10). Preprodaja drog je bila že dolgo časa videna kot velik varnostni problem: v boju proti temu bi bilo tako »potrebno povečati pripravljenost držav proizvajalk in tranzitnih držav, da izboljšajo svoje zakone, okrepijo pravne institucije ter postopke za pregon in kaznovanje preprodajalcev« (Federation of American scientists 2012a). V okviru teh naporov so bili ujeti vodje dveh največjih in konkurenčnih mafijskih kartelov, Medellin in Cali (Federation of American scientists 2012b).

Boj proti tolпам je zaradi transnacionalne narave sodobnega organiziranega kriminala varnostni problem za vse države v regiji, (v ZDA predvsem zaradi vpletenosti mehiških tolп v preprodajo drog na njihovih tleh) kar povzroča veliko število smrtnih žrtev ter težave organom pregona (Chapman 2011, 70). Problem tolп ZDA ne jemljejo zlahka tudi zato, ker v njihovih aktivnostih vidijo način »neopaznega prevzemanja nadzora nad ozemljem države, eno ulico, eno sosesko, eno podjetje, eno vladno pisarno naenkrat.../njihov cilj je nevtralizirati, nadzorovati ali odstaviti vlade, da si zagotovijo uresničitev lastnih, nedemokratskih ciljev« (Manwaring 2007, vii). Poleg tega naj bi se tolpe povezovale tudi s terorističnimi skupinami³⁹, da bi jim le-te pomagale pri poslih, tolpe pa bi v zameno podpirale regionalno destabilizacijo in teroristične akcije (Nagle 2002, 1652), kar v dobi boja proti terorizmu seveda pomeni grožnjo (tudi) ameriškim interesom.

Problem, tesno povezan z razcvetom organiziranega kriminala in njegovim vplivom iz Latinske Amerike na ZDA, so ilegalne migracije prek mehiške meje. Ocenjujejo, da je bilo v letu 2009 že dvanajst milijonov ilegalnih migrantov (Germano 2011), kar je za sedem milijonov več, kot jih je bilo v letu 1997⁴⁰ (Hanson 2006); od tega jih je kar 59% iz Mehike (Germano 2011). Problem je za ZDA zelo pereč, saj veliko število ilegalnih migrantov pospešuje razkroj zaupanja v pravno državo ter zmanjšuje nacionalno varnost, državo pa naj

³⁹ To omenja tudi nacionalnovarnostna strategija iz leta 2002, ki govori o »tisočih usposobljenih pripadnikih terorističnih celic, ki so razpršene po.../Južni Ameriki (National defense University 2002, 5); »...v Kolumbiji prepoznavamo nevarnost povezav med terorističnimi in ekstremističnimi skupinami, katerih operacije podpirajo domači preprodajalci drog« (National defense University 2002, 10).

⁴⁰ Za tako velik porast naj bi bila kriva predvsem 1.)globalizacija 2.)nezadostni mehanizmi za pridobivanje pogojev za legalno ekonomsko migracijo, saj ameriški sistem podeljevanja viz ni bil posodobljen od leta 1965 3.)nezadostne sankcije delodajalcev, saj je jasno, da veliko imigrantov tudi brez urejenega statusa dobi službo (McGovern in Merideth 2007, 1).

bi ilegalni migranti tudi ekonomsko izčrpavali, saj zaradi neurejenega statusa od svojega zaslužka ne plačujejo davkov v državno blagajno⁴¹ (Chapman 2011, 65).

Ameriška politika do ilegalnih migrantov je bila jasno postavljena v letu 1990, ko je mejna kontrola Združenih držav (USBP) v svoj nacionalni strateški načrt vključila gradnjo fizične ovire med Mehiko in Združenimi državami kot del strategije, imenovane »Preventiva z zastraševanjem«. Leta 1993 so končali prvi 14 milj dolg odsek ob San Diegu, v pomoč pa jim je bila tudi inženirska enota ameriške vojske. Leta 2001 je ameriški Kongres odobril nadaljnje grajenje ograje v okviru boja proti ilegalnim migracijam in dotoku prepovedanih drog v državo (Nuñez-Neto in Viña 2005), leta 2006 pa je takratni ameriški predsednik George Bush ml. podpisal Secure fence Act 2006, s katerim je odobril gradnjo novega, 700 milj dolge varnostne ograje, ki jo mnogi že imenujejo novi berlinski zid (BBC news 2006). V letu 2010 je prišlo tudi do podpisa spornega zakona v zvezni državi Arizona in sicer SB 1070; zakon je obveljal kot najbolj strogi imigracijski zakon v Združenih državah, saj je znotraj predloga zahtevano, da imajo imigranti vedno s seboj dokumente, ki dokazujejo njihovo pravno neoporečno bivanje ter da lahko organi pregona za pregled dokumentov prosijo vsakogar, ki daje utemeljeni sum, da je v ZDA ilegalno. Zaradi nevarnosti rasnega profiliranja je ameriško pravosodno ministrstvo proti Arizoni vložilo celo tožbo, saj je bil zakon po njihovem mnenju naustaven; sodišče je leta 2011 podprlo prepoved zakona (Morse 2011). Problemi z imigranti so omenjeni tudi v nacionalnovarnostni strategiji predsednika Obame »...naša sposobnost, da ustvarjamo.../in ekonomska prosperiteta sta odvisni od naše pripravljenosti sprejeti in asimilirati imigrante ter od sodobnega viznega sistema, ki je dobrodošel za usposobljene strokovnjake od drugod. Seveda pa je poleg tega potreben tudi učinkovit mejni nadzor in spoštovanje zakonov, da bo država ostala varna in preprečila ilegalno priseljevanje« (The White house 2010, 29–30).

Problem imigrantov prihaja tudi z otoške države Kube, od koder vsako leto na doma narejenih splavih, s pomočjo tihotapcev ljudi ali po zraku prebežijo številni ljudje; v proračunskem letu

⁴¹ Po cost-benefit analizi avtorja Gordona H. Hansona pa ilegalni migranti nimajo negativnega vpliva na ekonomijo, saj naj bi z ilegalnim prehodom zaobšli težavo (predolgega) izdajanja delovnih viz, večinoma prihajajo takrat, ko je gospodarstvo v razcvetu in je na voljo več delovnih mest, dosti bolj enostavno prehajajo med službami ter tako pomagajo tistemu sektorju, ki ima povečano povpraševanje po delovni sili. Ilegalna migracija ima (tako Hanson) zelo jasno ekonomsko logiko: gospodarstvo dobi delavce ko jih potrebuje, takšne, kot potrebuje in kjer jih potrebuje (Hanson 2007, 4–5).

2011 je floridska obalna straža prestregla 1000 ljudi, ki so nameravali ilegalno prestopiti meje, vendar je realno število prebežnikov v enem letu še večje, saj je potrebno upoštevati tudi uspešne poskuse (CIA World factbook 2012b). Kuba na splošno predstavlja zanimiv fokus ameriške politike, ki je imel veliko število zapletov predvsem med hladno vojno⁴². Po padcu berlinskega zidu Američani niso pozabili nanjo, saj jo v letih takoj po tem označujejo kot »edino nedemokratično državo v zahodni hemisferi, zato si bodo »ZDA še naprej prizadevale za miren prehod oblasti na Kubi« v demokratičen model (Federation of American scientists 2012b). Za ZDA pomembna strateška toča na Kubi je pomorska baza v Guantanamo; ureditev je precej unikatna, saj v bistvu pomeni, da imajo ZDA vojaško bazo v državi, s katero nimajo prijateljskih odnosov⁴³. Baza naj bi pomenila prvo linijo obrambe za širše karibsko morje⁴⁴ (Naval station Guantanamo bay 2012), zato jo nekateri imenujejo tudi »Atlantski Pearl Harbor« (Cohen 2003, 138), danes pa je tam kontroverzni zapor Guantanamo bay, kjer ZDA zadržujejo (v večini primerov brez pravne podlage) ljudi, osumljene sodelovanja s teroristi in Al Kaido. Predsednik Obama je v nacionalnovarnostni strategiji sicer obljubil zaprtje Guantanama »...ker je potrebno, da se zadeve, povezane z odrejanjem pripora in tajnostjo opravljajo v skladu z našo ustavo in zakoni...« (The White house 2010, 21–22), ter s tem zaustavitev humanitarne in pravne katastrofe, ki se tam dogaja, vendar do danes te obljube še ni izpolnil.

Trenutni varnostni problem predstavlja tudi povezovanje Venezuele in Irana, slednji pa si skuša pridobiti vpliv tudi v drugih energetsko bogatih južnoameriških državah, kot sta Argentina in Bolivija (Chapman 2011, 67); zaradi vsega navedenega si ni težko zamisliti, da ZDA na tako energetsko pomembnih področjih ne želijo opazovati povečevanja vplivov njej

⁴² Morda najbolj znan primer je invazija na Prašičji zaliv leta 1961, ki jo je načrtovala Eisenhowerjeva administracija v tesnem sodelovanju s CIA, njen namen pa je bil odstranitev Fidela Castra s položaja predsednika. Operativno je načrt izpeljalo 1300 kubanskih izgnancev, opremljenih z ameriškim orožjem, kubanske oborožene sile, usposobljene s pomočjo vzhodnega bloka, pa so upor zatrle v treh dneh.

⁴³ Ameriški vojaki so v bazi nastanjeni od leta 1903, ko so ZDA vzele območje v najem; leta 1943 se je ta dogovor še pogodbeno utrdil, določeno je bilo plačilo 2000 dolarjev letno za najem območja (to je današnjih 4075 ameriških dolarjev), pogodba pa lahko postane nična le, če se obe podpisnici strinjata s tem (Global security 2011b). Precej jasno je torej, da bo ta baza ostala v ameriških rokah.

⁴⁴ Drugo linijo obrambe predstavljajo ameriške baze v Puerto Ricu, ki nadzorujejo drugi pomembnejši prehod med Karibskim morjem in Atlantikom, prehod Mona (Guantanamo bay nadzoruje prehod Windward) (Cohen 2003, 138).

sovražnih držav, saj bi to lahko pomenilo neposredno nevarnost za njihove nacionalne interese, temu primerno pa še dodatno zaostrujejo svojo politiko do Irana, prav tako pa tudi do Venezuele. Odnos med tema dvema državama je precej živahen in izrazito protiameriško usmerjen; predsednika Hugo Chávez in Mahmud Ahmadinedžad sta npr. podpisnika »Osi enotnosti« (ang. Axis of unity), ki naj bi zatrl imperializem Severne Amerike, v okviru tega pa predvsem ekonomsko sodelujeta (Hafezi 2007), pojavljajo pa se tudi govorice, da Iran financira gradnjo baze na venezuelskem polotoku Paraguana, ki vsebuje platformo za izstreljevanje medcelinskih balističnih raket. Baza bi tako lahko predstavljala strateško vojaško pomoč iz zaledja v primeru izbruha oboroženih spopadov v Iranu ter neposredno vojaško grožnjo ZDA (DeCovnick 2012).

Latinska Amerika je surovinsko zelo bogata regija; države imajo skupaj 15,8% svetovnega deleža potrjenih rezerv, 12,8% svetovne naftne proizvodnje ter 8,8% celotne svetovne porabe; poleg nafte je bogata tudi z naravnim plinom, saj ima 4,1% svetovnih rezerv. Problem v regiji torej ni premalo surovin, ampak premalo razvita industrija, sploh v Mehiki in Venezueli, ki jima proizvodnja drastično upada. Velesila, ki se dviga v regiji, je Brazilija⁴⁵, ki bo zaradi težav v Mehiki in Venezueli najverjetneje prevzela vlogo regijskega energetskega giganta. Ima tudi svetovno uspešno naftno podjetje Petrobas, katerega lastništvo je mešanica državnega in zasebnega (Arriagada 2011), poleg Brazilije pa je prisotno še v 27 drugih naftno bogatih državah po svetu, npr. v regijski sosedi Venezueli, Združenih državah, Angoli in Libiji (Petrobas 2011).

Tabela 3-2: Proizvodnja nafte treh naftno najbogatejših držav v regiji

Država	Količina načrpane nafte v milijonih sodčkov na dan	Delež svetovne proizvodnje v odstotkih	Količina izvoza v ZDA v milijonih sodčkov na dan	Količina potrjenih rezerv v milijardah sodčkov

⁴⁵ Z Brazilijo imajo ZDA tudi zelo živahne trgovske odnose; v letu 2011 je bila Brazilija 8 najpomembnejši trgovinski partner z 2% deležem celotnega ameriškega poslovanja s tujino; skupni zaslužek v trgovanju med državama je znašal 74,3 milijard dolarjev, od tega je bilo za 42,9 milijard dolarjev uvoza v Brazilijo iz ZDA, ter 31,4 milijardi dolarjev izvoza iz Brazilije v ZDA (Top trading partners: total trade, exports, imports 2011).

Venezuela	2,35	2,8	0,825	99,4
Brazilija	2,75	3,2	0,271	12,8
Mehika	2,88 ⁴⁶	3,39	1,22	10,4

Vir: Toscano (2011).

Za ZDA Venezuela in Mehika predstavljata četrti in peti najpomembnejši naftni vir; v ZDA letno uzvoziijo 10% venezuelske ter 9% mehiške nafte (EIA 2011a).

ZDA so, v skladu z osnovno ekonomsko logiko demokracije, prostim trgom ter privatizacijo podjetij, zelo naklonjene ideji nadaljnje demokratizacije in ekonomskega odpiranja latinskoameriških držav. Osnovni model proizvodnje nafte v regiji je namreč takšen, da države sicer dovolijo vstop tujih podjetij za iskanje in začetno spodbujanje črpanja, v primeru uspešnega začetka pa se proizvodnja nacionalizira. Tuje investicije in podjetja so torej dobrodošle pri iskanju in proizvodnji nafte, medtem ko lastništvo nad njo pripade državi (Yeatts 2010). Po koncu hladne vojne se je v določenih državah zgodil val privatizacij (sponzoriran tudi z ameriškim denarjem); v Argentini so v letih 1990 privatizirali velik del storitvenega sektorja (telekomunikacije, električna...), med drugim tudi energetska podjetja. Do leta 1997 je proces privatizacije in odpravljanje zunanjega dolga Argentine stal okoli 23 milijard dolarjev, pri infrastrukturnih podjetjih pa je pomagala tudi Svetovna banka (Mckenzie in Mookherjee 2010). Kot rezultat te privatizacije so ZDA lahko v Argentini začele poslovati z dvema svojima energetska podjetjema: Chevronom, ki je četrti največji proizvajalec nafte v državi (Chevron 2011b) ter Occidental, ki pa je svoj delež prodal v letu 2011 (Oxy 2011); Occidental sicer deluje predvsem v Kolumbiji, v Boliviji pa zaradi nacionalizacije naftne industrije le sodeluje pri projektih. Chevron je poleg Argentine aktiven predvsem v Braziliji, kjer financira razvoj dostopa do globokomorskih zalog nafte v vrtnah Fradu in Papa-Terru; pričakovano je, da bo to največja investicija Chavrona v Braziliji do sedaj (Chevron 2011a). Kljub temu se zaradi novih procesov nacionalizacije naftne industrije

⁴⁶ Treba je povedati, da je Mehiki v zadnjem desetletju proizvodnja upadla s 3,5 milijonov sodčkov načrpane nafte na dan (Arriagada 2011) na današnjih 2,88 milijonov sodčkov načrpane nafte dnevno.

v regiji (sploh v Venezueli in Boliviji) marsikatere naložbe zaustavljajo; od leta 2007 naprej se govori, da se hoče največje ameriško naftno podjetje, ExxonMobil⁴⁷ prav zaradi nacionalizacijske politike Venezuele umakniti iz celotne regije ter tako posnemati nizozemski Shell, ki je to že storil leta 2004 (Merco press 2007). Rezultat spora z Venezuelo zaradi podžavljenja naftne industrije je pripeljal do tega, da se je ExxonMobil skupaj s še enim ameriškim gigantom ConocoPhillips še tisto leto umaknil iz države (Hafezi 2007). V letu 2012 je tudi prodal svoje deleže v naftni industriji Belizeja, Salvadorja, Gvatemale, Paname, Hondurasa in Nikaragve nizozemskemu podjetju Puma Energy, prodaja pa bo zaključena predvidoma v sredini letošnjega leta (Latin America Herald tribune 2012).

3.4.3 *Regija Azija in Pacifik*

Na tem mestu bi omenila Cohenovo teorijo »pasov črepinj«, ki torej pomeni strateške regije, ki so ujete med tekmovanje različnih velikih sil; Cohen sicer tega območja ne vidi kot potencialnega kandidata za nastanek novega »pasu črepinj«, vendar pa je njegova knjiga »Geopolitika svetovnega sistema« izšla leta 2003; v tem smislu bi izrazila svoje mnenje, da obstaja velika možnost, da bo azijsko-pacifiški obod postal naslednji »pas črepinj«, kar nakazujejo tudi dogodki zadnjih let. Kaže se namreč vse večja intenzivnost tekmovanja ZDA in LRK v tej regiji, sploh glede na fiksacijo Obamove administracije v to regijo, kar je izraženo tako v nacionalnovarnostni strategiji iz leta 2010 kot še v dveh dokumentih in sicer »The United States and the Asia-Pacific Region: Security Strategy for the Obama Administration« in »Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defence«. Tudi drugi od elementov Cohenove definicije »pasu črepinj« se lahko aplicira na azijsko-pacifiški obod in sicer, da mora biti regija notranje močno razdvojena. V tej regiji so namreč vidna ogromna nasprotja med močnimi in šibkimi državami, razvitimi in nerazvitimi gospodarstvi ter spreminjajoče se regionalno ravnotežje moči. V tem smislu lahko to območje imenujemo tudi kot testno območje za mnoga vprašanja o stabilnosti regij: stabilnost v smislu izogibanja vojni; stabilnost v smislu poskusa vzpostavitve ravnotežja moči med najmočnejšimi državami; stabilnost v smislu ravnotežja in sodelovanja med različnimi (in kompetitivnimi) institucijami v regiji; notranja stabilnost v državah regije; ekonomska in finančna stabilnost posameznih držav (Ayson 2006).

⁴⁷ V proračunskem letu je prispevalo 73 milijard dolarjev v zvezni državni proračun (Cohen 2012).

Regija ima sicer nekaj energetskega bogastva, največ premoga in nafte⁴⁸, vendar ne v tolikšni meri kot druge regije, saj ima celotna regija le 4% celotnih svetovnih naftnih rezerv (medtem ko imajo samo nekatere posamezne države veliko več kot toliko) (Wu, Fesharaki, Westley, Prawiraatmadja 2003, 2). Nekaj je sicer izvozijo tudi v ZDA, vendar se ZDA niti slučajno ne naslanjajo nanjo v tolikšni meri, kot se npr. na izvoz z Bližnjega vzhoda. Zaradi tega bom v nadaljevanju pri obravnavanju te regije možne energetske prvine obravnavala skupaj z ekonomskimi oziroma varnostnimi vprašanji, ki so bolj pomembna.

Regija je bila v zadnjih letih sicer precej zapostavljena⁴⁹ zaradi ameriških prioritet na razširjenem Bližnjem vzhodu; zaradi tega bi morala Obamova administracija zavzeti »bolj aktiven pristop do azijsko-pacifiške regije, ki prepoznava nove geopolitične realnosti in položaje«, kajti azijska gospodarstva so že obravnavane kot motor globalne ekonomije in večje sile v regiji so postale pomembne ekonomske in politične igralke v mednarodni skupnosti. Zaradi skokovitega naraščanja gospodarskih zmogljivosti teh držav naj bi regija držala v rokah dve tretjini globalnega trgovinskega potenciala, poleg tega pa je v regiji tudi veliko držav z jedrskimi zmogljivostmi; če upoštevamo celotno Azijo, so to Indija, LRK, Pakistan, Severna Koreja in Ruska federacija. V tem smislu bi morale ZDA tudi bolj aktivno prispevati k razumevanju pomembnosti neširjenja jedrskega orožja (Center for strategic and international studies 2009, 3).

ZDA se bodo torej »preusmerile proti azijsko-pacifiški regiji (Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defence 2012, 2), saj »večina naših strateških izzivov leži prav tukaj« (general Dempsey v Hardy, 2012).

⁴⁸ Regija ima potrjenih 41 milijard sodčkov rezerv nafte, ki naj bi trajale predvidoma do leta 2020; nafto pa črpajo (poleg seveda Ljudske republike Kitajske) v Indoneziji, Maleziji, Avstraliji, Vietnamu, Brunejih in na Tajskem (Wu, Fesharaki, Westley, Prawiraatmadja 2008, 2).

⁴⁹ Kljub tej kratkotrajni zapostavljenosti je treba omeniti, da so ZDA tu prisotne že več kot pol stoletja; Tihooceanske letalske sile so bile oblikovane že leta 1957, danes pa imajo poveljstvo v letalski bazi Hickam na Havajih, 5. Letalsko skupino v letalski bazi Yokota na Japonskem, 7. letalsko skupino v letalski bazi Osan v Južni Koreji, 11. Letalsko skupino v letalski bazi Elmendorf na Aljaski ter 13. Letalsko skupino v bazi Andersen na otoku Gvam (Grizold in Ferfila 2000, 65). Poleg letalskih sil je na tem območju aktivno še Tihooceansko bojno poveljstvo ameriške mornarice, ki ima v sestavi 3. in 7. floto (Grizold in Ferfila 2000, 69). Za vzhodni del Tihega oceana je delno pristojno tudi Južno bojno poveljstvo ameriške mornarice (Grizold in Ferfila 2000, 70).

3.4.3.1 Strateška varnostna in ekonomska vprašanja

Malaška ožina predstavlja najkrajšo pot med Indijskim oceanom in Pacifikom in je ena napomembnejših prometnih poti na svetu, primerljiva s Panamskim in Sueškim prekopom; v najožjem pasu meri le 1,5 milje. Ocenjujejo, da letno to ožino prečka okoli 50 000 ladij (Prebilič 2007, 26), na leto pa skozi njo prepeljejo 15 milijonov sodčkov nafte, kot pomembna prometna točka pa je tudi tarča zbiranja podatkov ameriške obveščevalne dejavnosti (Chapman 2011, 74). Ker so gospodarstva južne Azije označena kot najhitreje rastoča v svetu in ker Malaška ožina predstavlja najkrajšo trgovsko pot do teh držav, je torej jasno, kakšno strateško vrednost ima, najbolj pa interese po nadzoru te ožine izražajo ZDA in LRK, malo manj tudi Indija. Strateško vrednost ožine naj bi poleg geografskega faktorja povečevala tudi kombinacija treh, v današnjem svetu najbrž najbolj pomembnih dejavnikov: ekonomskega, vojaškega in naftnega. Ekonomski dejavnik Malaške ožine je pomemben del odnosa, ki ga imajo ZDA do nje in ključni dejavnik za potrebo po njenem nadzoru. Dobiček iz trgovanja z regijo Azija-Pacifik se giblje okoli 170 milijard dolarjev letno, neposredno pa je s tem povezanih več kot tri milijone ameriških delovnih mest; to seveda pomeni, da bi kakršnakoli zaustavitev pretoka skozi ožino neposredno prizadela ameriško gospodarstvo (Zubir 2004, 3–4). Naftni dejavnik ožine je sicer za ZDA manj pomemben kot za azijska gospodarstva, ki prek Malaške ožine dobivajo nujno potrebne zaloge z Bližnjega vzhoda, kljub temu pa so ZDA v letu 2010 v jugovzhodno Azijo izvozile okoli 100 000 sodčkov nafte, največ od tega na Japonsko in Južno Korejo (EIA 2010, 143). Vojaški dejavnik, Malaške ožine se kaže v politiki ZDA do te regije, v okviru katere se trudijo ohraniti superiorni status v teh vodah. Za ohranitev tega statusa morajo predvsem preprečiti Ljudski republiki Kitajski, da bi se dvignila kot hegemonistična azijska sila in torej »ohraniti vojaško prisotnost v regiji, ki bo hkrati pomirjala zaveznike in opominjala druge, da bodo ZDA ostale najpomembnejši garant zagotavljanja regionalnega miru in stabilnosti« (Center for strategic and international studies 2009, 5).

Posredno je z vojaškim dejavnikom povezana tudi zaščita zaveznikov na tem področju, najpomembnejša sta Japonska in Južna Koreja, do katere imajo ZDA tudi pogodbene obveznosti zaščite⁵⁰ (Zubir 2004, 10), državi pa predstavljata »vedno bolj pomembni

⁵⁰ ZDA imajo v regiji sicer podpisano še pogodbo o skupni obrambi s Filipini (Mutual defense treaty between the United States and the Republic of the Philippines 1951), Tajsko še v okviru Manilskega pakta iz leta 1954 (Southeast Asia collective defense treaty (Manila Pact) 1954) ter Avstralijo in Novo Zelandijo (ANZUS treaty 1952).

regionalni sili.../s katerima bodo ZDA še okrepile in modernizirale varnostne odnose, da se bodo lahko uspešno spopadle z grožnjami 21. stoletja...» (The White house 2010, 42). Te pogodbene obveznosti do Japonske in Južne Koreje predstavljajo drugi sklop varnostnih vprašanj v regiji; ZDA so namreč v primeru napada dolžne s svojimi silami braniti obe državi. Japonska⁵¹ ima kot otoška država primarno željo po zagotavljanju pomorske varnosti, vendar pa ekonomskega napredka zaradi poraza svoje militantnosti v 2. svetovni vojni in velike cene, ki jo je za to militantnost plačala (atomske bombe na Hirošimo in Nagasaki), noče namenjati povečevanju svoje vojaške moči. V tem primeru je torej logično, da potrebuje zunanjega zaščitnika; to pa so ZDA, ki Japonski zagotavljajo skoraj vse vidike nacionalne varnosti (Chapman 2011, 40). Takšen način obrambe je rezultat podpisa Pogodbe o sodelovanju in skupni varnosti iz leta 1960, v okviru katere ima ameriška vojska na Japonskem okoli 80 000 pripadnikov svojega vojaškega osebja (US Forces Japan 2011). Sicer je prišlo do določenih konfliktov glede vprašanja obstoja teh baz predvsem na otoku Okinawa, saj se večina Japoncev, živečih na tem otoku, ne strinja več s prisotnostjo ameriške vojske, problem pa naj bi še eskaliral zaradi velike vpletenosti ameriških vojakov v kazniva dejanja. Že leta 2006 je prišlo do podpisa »Pregleda sprememb v obrambni politiki«, v okviru katerih naj bi se okoli 17 000 pripadnikov ameriške vojske iz Okinawe preselilo na otočje Guam v Pacifiku, da bi še vedno ostali v bližini konfliktnih žarišč te regije (Center for strategic and international studies 2009, 28), prišlo pa naj bi tudi do vrnitve ozemlja, ki ga trenutno uporabljajo pripadniki ameriške vojske (Global security 2011č). ZDA imajo sicer poleg finančne koristi z zagotavljanjem varnosti Japonski (saj le-ta to plačuje ameriškim oboroženim silam) tudi strateške varnostne koristi, saj lahko iz te točke nadzirajo dogajanje na korejskem polotoku (pomoč so iz te točke poslali tudi v korejski vojni), iz baz na Okinawi pa so Američani tudi najhitreje prišli do ciljnih mest v Zalivski vojni ter iraški vojni leta 2003. Zato ni čudno, da je japonsko-ameriško partnerstvo označeno kot »temelj za ameriško prisotnost v Aziji-Pacifiku« (Center for strategic and international studies 2009, 4). Poleg naštetega ZDA in Japonska tudi sodelujejo pri izgradnji zaščite Japonske pred balističnimi izstrelki (Center for strategic and international studies 2009, 5), kar je glede na dejstvo, da je v neposredni okolici kar nekaj jedrskih in vojaških sil, povsem razumljiva naložba.

⁵¹ Na Japonskem je aktivna III. Ekspedicijska skupina mornariške pehote (Grizold in Ferfila 2000, 73) ter 353. skupina za specialno bojevanje, ki zagotavlja letalsko podporo pri bojevanju (Grizold in Ferfila 2000, 64).

Primer skupne obrambe velja tudi za Južno Korejo, s katero so ZDA podpisale pogodbo o skupni obrambi leta 1953. Najbolj ogrožujoč dejavnik za Južno Korejo, ki ima sicer za razliko od Japonske močno vojaško silo, je njena soseda Severna Koreja; meja med državama poteka po 38. vzporedniku; imenuje se demilitarizirana cona, velja pa za najbolj nevarno, utrjeno in militarizirano območje na svetu. Vojna med državama, ki se je končala leta 1953, sicer uradno nikoli ni bila zaključena, tako da sta državi teoretično gledano še vedno v vojni. Odnosi med državama so zaostreni in precej nihajo, močno pa so se poslabšali, ko je severnokorejska podmornica marca leta 2010 potopila južnokorejsko vojaško ladjo na vaji in ubila 46 pripadnikov korejske mornarice. ZDA in Južna Koreja tako v želji zastraševanja večkrat izvajata skupne vojaške vaje, konfliktna narava odnosa med korejskima sosedama pa je še povečana zaradi izjemno skritega in diktatorskega načina vodenja Severne Koreje, naivnosti Južne Koreje pri pogajanjih, ki včasih vsebuje tudi ekonomsko podkupovanje, da bi se izognili vojni (Chapman 2011, 72), v okvir teh dejavnikov pa sodi še menjava oblasti na vrhu Severne Koreje, ko je po smrti očeta Kim Džong Ila oblast prevzel njegov sin Kim Džong Un (Baković 2011a). Kljub drugačnim pričakovanjem so se prvi pogovori med novim severnokorejskim vodstvom in ameriško administracijo sicer končali s (za zdaj) pozitivnim rezultatom, saj je Pjongjang privolil v moratorij na jedrske poskuse ter nadzorovanje tega moratorija s strani Mednarodne agencije za jedrsko energijo v zameno za 240 000 ton težko pošiljko hrane (RTV SLO 2012a), vendar pa je vprašanje, v kolikšni meri se bo Severna Koreja držala tega dogovora. Napetosti bodo torej na tem območju ostale na visoki ravni, poleg ZDA pa sta tu prisotni (vsaj) še Ruska federacija in Ljudska republika Kitajska, ki nastopata predvsem kot nekakšni mediatoriki na strani Severne Koreje in ji skušata pokriti hrbet v mednarodnem diplomatskem svetu (Cohen 2003, 258).

Projekt skupne obrambe, ki jo ima ZDA z Japonsko in Južno Korejo, pa kaže tudi na prisotnost ekonomske računice na ameriški strani, predvsem glede na dejstvo, da sta eni od najhitreje rastočih gospodarstev. Vojna na Korejskem polotoku ali pa na širšem območju okoli Japonske bi ogrozila tudi ameriške ekonomske interese, ki so zaradi dobičkonosnega sodelovanja z državama zelo pomembni za zvezni proračun. V okviru tega so ZDA in Južna Koreja podpisale Sporazum o prostem trgovanju (US-Korea free trade agreement), ki je začel veljati 15. marca letos, analitiki pa ga že označujejo za najbolj pomemben ameriški sporazum na tem področju v zadnjih 16 letih (se pravi po podpisu Sporazuma o prostem trgovanju na področju Severne Amerike, NAFTA). Zaradi odstranitve korejskih tarif in tarifnih kvot naj bi tako ZDA prihranile kar 10-12 milijard dolarjev letno (Office of the United States trade

representative 2012). Sporazum je tudi kazalec širše strategije v azijsko-pacifiški regiji in sicer »širjenja ideje prostega in odprtega trga, v okviru katerega bi se moralo sprejeti čim več sporazumov o prostem trgovanju; to naj bi bil ključ tudi do dolgoročne ameriške prosperitete« (Center for strategic and international studies 2009, 6).

Tudi Ljudska republika Kitajska je predmet tako varnostnih kot ekonomskih vprašanj. Varnostna grožnja se navezuje predvsem na močno kitajsko ekonomijo, ki prepostavlja obsežna finančna sredstva, ki jih lahko vlaga v vojaške raziskave in razvoj nove tehnologije, dejstvo, da poseduje jedrsko orožje ter številčno in močno vojsko, katere prisotnost se (predvsem na morju) še povečuje in tako predstavlja veliko grožnjo ameriškemu primatu. Varnostna vprašanja med državama so tudi odnosi s Tajvanom; Tajvan oziroma Republika Kitajska ima v mednarodni skupnosti zelo kompliciran status in je rezultat državljanske vojne na območju Kitajske med ti. Kvomintaši in komunisti Mao Cetunga. Poražena stran kvomintašev, ki je pred začetkom državljanske vojne vodila Republiko Kitajsko, se je nazadnje morala pred komunisti umakniti na območje današnjega Tajvana, vendar pa vlade v Pekingju tudi po zmagi komunistov ni priznavala. Danes sicer Republiko Kitajsko priznava le 23 manjših držav (vendar ima večina držav z njo neformalne odnose), medtem ko so vse večje sile, vključno z ZDA, zagovornice ene Kitajske, katere neodtujljiv del je tudi Tajvan, ter mirne razrešitve spora (Vuerich 2007, 35–39); ZDA tako zagovarjajo »ustvarjanje takšnega ozračja, ki bo spodbujalo konstruktivno in miroljubno izmenjavo med državama« (Federation of American scientists 2012a). Kljub uradnemu podpiranju kitajskega stališča, so ZDA našle način za zagotavljanje lastnih interesov z gospodarsko razvitim Tajvanom in sicer s ti. Sporazumom o odnosu s Tajvanom (Taiwan relations act), ki zagotavlja in formalizira trgovinske, kulturne in druge neformalne stike s to entiteto, sporazum pa jim med drugim daje tudi pravico do zagotavljanja obrambnih sposobnosti Tajvana ter s tem prodaje orožja v regijo, dolžne pa so tudi braniti Tajvan v primeru kitajskega vojaškega napada. Leta 2006 so ZDA tudi poudarile, da nasprotujejo kakršnikoli enostranski razrešitvi tajvanskega statusa quo, kar je bilo predvsem svarilo LRK zaradi teženj po priključitvi ozemlja (US department of state 2012e). Zadnja prodaja orožja v letu 2010, vredna 6,4 milijarde evrov, je znova poslabšala odnose med Pekingom in Washingtonom (RTV SLO 2010), čeprav ZDA prodajo orožja vidijo kot edini možen način zagotavljanja vojaškega ravnotežja med državama (Chapman 2011, 61) oziroma »zagotavljanja zmanjševanja napetosti med državama« (The White house 2010, 43). Velik del ekonomskih vprašanj je povezanih z vplivom, ki ga ima Ljudska republika Kitajska na države v regiji; to se ne tiče samo varnostnih zadev ampak tudi

ekonomskih koristi ZDA od te regije. Z rastjo potreb kitajskega gospodarstva po vedno večjih količinah uvoznih produktov bi namreč lahko LRK zmanjšala delež, ki ga imajo ZDA na azijskih trgih; vedno bolj prepleteni odnosi, ki jih imajo azijska gospodarstva, tako niso nekaj, čemur bi bili v Washingtonu naklonjeni. Živahni trgovinski odnosi bi lahko pripeljali do še bolj intenzivnih bilateralnih in multilateralnih diplomatskih odnosov, preko katerih bi si lahko LRK utrjevala svoj položaj v regiji. Na dolgi rok bi tako lahko ZDA izgubile svojo ekonomsko, varnostno in politično vrednost za države v regiji, če bi se le-te počutile varne in preskrbljene pod hegemonijo LRK (Zubir 2004, 5). ZDA si tako sicer želijo »pozitivnega, konstruktivnega in razumljivega sodelovanja s Kitajsko...« (The White house 2010, 43) oziroma »produktivnih odnosov s Kitajsko, sploh kar se tiče vprašanj neširjenja jedrskega orožja, človekovih pravic, trgovanja in regionalne stabilnosti (Federation of American scientists 2012b), »...vendar bodo poskrbele, da to ne bo negativno vplivalo na njihove interese...« (The White house 2010, 43)

3.4.4 Ostala območja

V zadnjem delu obravnave ameriških geopolitičnih interesov po svetu se bom posvetila ostalim delom, za katere si upam trditi, da so v primerjavi z že obdelanimi sekundarnega pomena (kar pa seveda ne pomeni, da so nepomembni za ameriške interese) ali pa v zvezi z njimi ni veliko varnostnih ali ekonomskih vprašanj. V tem kontekstu bom izpostavila varnostne in ekonomske povezave z Evropo, energetske bogato arktično območje, kjer pa prihaja do mednarodnopravnih težav pri vprašanju lastništva nad ozemljem, interese v Afriki, predvsem v Nigeriji, ki je ena od pomembnejših virov uvoza nafte za ZDA, sodelovanje z ameriško severno sosedo Kanado ter interese v osrednji Aziji in Kaspijskem bazenu.

3.4.4.1 Varnostne in ekonomske povezave z Evropo

Trgovinska izmenjava z Evropo je zelo močna, sploh zato, ker Evropa skupaj s Severno Ameriko predstavlja dva najmočnejša centra moči v atlantsko-pacifiški trgovski pomorski geopolitični sferi (Cohen 2003, 149); v letu 2011 so bile od 15 največjih trgovinskih partneric v svetu 4 evropske, kar predstavlja skoraj tretjinski delež na seznamu najpomembnejših trgovinskih partnerjev⁵²:

⁵² To se sicer ne nanaša na zaslužek, ampak na samo rangiranje evropskih držav v ameriškem trgovanju s tujino.

Tabela 3-3: Trgovinska menjava ZDA z najpomembnejšimi evropskimi partnericami

Država	Celoten uvoz iz ZDA v milijardah dolarjev	Celoten izvoz v ZDA v milijardah dolarjev	Celotna trgovina v milijardah dolarjev	Delež celotne ameriške trgovine s tujino v %
Nemčija	49,1	98,4	147,5	4,0
Velika Britanija	56,0	51,2	107,1	2,9
Francija	27,8	40,0	67,8	1,8
Nizozemska	42,8	23,5	66,3	1,8

Vir: U.S. Census Bureau (2011).

V letu 1998 so Evropska Unija in ZDA podpisale »Transatlantsko ekonomsko partnerstvo« (Transatlantic Economic Partnership), v okviru katerega so predvideni ukrepi za »povečanje intenzivnosti in širitve bilateralnega in multilateralnega sodelovanja in skupnih ukrepov na področju trgovanja in investicij.../s tem načrtom se bodo sprejeli ukrepi.../in urnik za njihovo izpolnjevanje« (Transatlantic Economic Partnership 1998); v letu 2007 pa so ustanovili Transatlantski ekonomski Svet, katerega glavna naloga je spodbujanje že tako živahnih trgovinskih odnosov. Evropska Unija in ZDA imajo najmočnejše in najbolj integrirane bilateralne trgovinske vezi na svetu (kar ni zanemarljiv podatek, saj imajo njihove ekonomije skupaj polovico celotnega svetovnega BDP), imajo pa tudi največji delež skupnih investicij v svetu, kar okoli 2,1 trilijona dolarjev. V letu 2009 so ameriške investicije v EU znašale 97,3 milijarde dolarjev, kar je trikrat več kot v Azijo; investicije EU v ZDA pa so znašale 9,2 milijardi dolarjev, kar je osemkrat več kot EU vlaga v Indijo in Ljudsko republiko Kitajsko skupaj. Te investicije so označene za glavni motor razvoja in gospodarske rasti na obeh straneh Atlantika, na to transatlantsko ekonomijo pa se veže še okoli 15 milijonov delovnih mest (European commission 2011).

Varnostne povezave se tičejo predvsem zveze NATO, katere vlogo sem delno že obravnavala na začetku poglavja o ZDA. Zveza NATO za ZDA predstavlja »najpomembnejše varnostno zavezništvo na svetu.../s pomočjo katerega bodo ZDA skupaj z ostalimi državami članicami promovirale svobodo, odvrčale grožnje in branile svoje prebivalstvo« (The White house 2010, 41) Transatlantska naveza torej ostaja pomembna strateška točka za soočanje z globalnimi izzivi; če pogledamo samo Afganistan in misijo ISAF, je svoje enote prispevalo 34 evropskih držav, skupaj pa so poslale okoli 36 000 svojih pripadnikov (ISAF 2012). Morda bolj interni ameriški interes pa je oblikovanje posebne varnostne slike v Evropi, saj lahko del ameriških aktivnosti in usmeritev interpretiramo tudi kot željo po strateškem obkrožanju Ruske federacije, sploh s predlogi, kot sta graditev protibalistične zaščite na Poljskem in radarskih sistemov na Češkem, ter ameriško spodbujanje vstopa Gruzije v zvezo NATO, ki pa so jo ostale evropske države zavrnilo na vrhu v Bukarešti leta 2008. Kljub koncu hladne vojne je torej RF ostala na radarju ZDA, kar skušajo čim bolj neopazno izražati prek »širitvene politike« zveze NATO ter zahtev po tehnoloških izboljšavah v državah članicah (Gaiser 2010, 148).

3.4.4.2 Strateška in energetska pomembnost Arktike

Območje Arktike je zadnja leta vse bolj pomembno, saj naj bi bilo tam po nekaterih ocenah četrtno svetovnih neodkritih naftnih in plinskih rezerv, območje pa je zaradi posledic globalnega segrevanja vedno bolj dostopno. Na območju Arktike se križajo geopolitični interesi petih držav: ZDA, Kanade, Ruske federacije, Danske in Norveške. Po Mednarodni konvenciji o pomorskem pravu lahko države izkoriščajo morsko dno do 200 navtičnih milj stran od kopnega oziroma v izrednih primerih do 350 navtičnih milj, če lahko države znanstveno dokažejo komisiji OZN, da je morsko dno v tolikšni meri neposreden podaljšek celinske plošče pod neposredno državno suverenostjo. Omenjenih pet držav lahko torej uradno zahteva del ozemlja po podpisu in ratifikaciji te konvencije (Global security 2011c). ZDA sicer niso med podpisnicami konvencije⁵³, kljub temu, da so jo celo pomagale sestavljati, kar pa ne pomeni, da ne uveljavljajo svojih interesov na tem območju; kot primer naj navedem, da bo ameriški energetski gigant Shell začel s poskusnim vrtnjem morskoga

⁵³ V dokumentu Arctic region policy iz leta 2009 je sicer že nakazana usmeritev, da bi bilo za ameriške nacionalne interese na tem območju boljše, če bi ZDA postale podpisnica te konvencije, saj bi »...[to pomenilo] večjo mobilnost naših oboroženih sil po svetu.../zavarovalo ameriško suverenost v tem ogromnem pomorskem območju, vključno z naravnimi viri, ki se nahajajo znotraj območja.../ter dalo ZDA pravico, da se pogajajo o svojih interesih na tem območju, ko so ti ogroženi ali jih je treba interpretirati...« (The White house 2009).

dna ob začetku poletne sezone 2012 (Townsend 2012). ZDA tako v Arktiki vidijo območje, kjer lahko »izpolnjujejo svoje nacionalne interese, varujejo okolje ter odgovorno ravnajo z viri...« (The White house 2010, 50), skupaj z ostalimi zainteresiranimi državami pa so tudi napovedale krepitev svoje vojaške prisotnosti v arktičnem oceanu (Chapman 2011, 57), da bi lahko »...varovale ameriške pomorske, zračne in kopenske meje v arktični regiji« (The White house 2009).

Po mnenju ameriške agencije Energy Information Administration v arktičnem morju sicer so velike zaloge energetskega bogastva, vendar naj bi vsebovale predvsem zaloge plina, katerega transport je na dolge razdalje veliko dražji kot transport nafte, prav tako naj bi bil težje dostopen, pri dostopanju pa se bodo pojavljala tudi večja varnostna tveganja kot drugje po svetu. Problem pri izkoriščanju bodo tudi spori glede suverenosti nad določenimi deli ozemlja, kar bi lahko proces izkoriščanja morskega dna precej zavleklo, lahko tudi za nedoločen čas, v nevarnosti pa bo tudi arktična divjina (Chapman 2011, 56–57), v varnost katere se aktivno vključuje tudi Greenpeace (Greenpeace 2012). Sporna točka na tem mestu je tudi Severozahodni prehod, za katerega Kanada trdi, da je v njenih teritorialnih vodah, medtem ko ZDA zaradi strateške vrednosti te točke podpirajo stališče, da je prehod del mednarodnih voda in ga torej lahko mirno uporabljajo tudi same (Chapman 2011, 57).

V zadnjem uradnem ameriškem dokumentu Politika v arktični regiji iz leta 2009 je poleg izkoriščanja naravnih virov Arktika za ZDA pomembna zaradi strateške lege, v okviru katere so pomembni predvsem sistemi zgodnjega opozarjanja, možna vzpostavitev raketnega ščita ter prost morski in zračni prehod (The White house 2009).

3.4.4.3 Energetska bogastva v Nigeriji

Nigerija je, kar se tiče zalog nafte in plina, ena najbogatejših afriških držav; izvoz teh bogatstev predstavlja kar 95% celotnih izvoznih produktov države in pa 64% prilivov v državni proračun. Na dan proizvede 2,51 milijonov sodčkov nafte, kar predstavlja 2,95% celotne svetovne proizvodnje; od tega jih 1,02 milijona dnevno izvozi v ZDA (Toscano 2010), to pa je približno 40% celotnega deleža nigerijskega izvoza v tujino. Zaradi teh števil je torej jasno, da imajo ZDA ogromne interese v državi in da bo vsaka prekinjena dobava nafte iz Nigerije imela mednarodne posledice (Chapman 2011, 71). Človekoljubne organizacije sicer že vrsto let opozarjajo na sokrivdo ameriških naftnih korporacij ExxonMobil, Chevron in Shell za humanitarno krizo v državi. Korporacije so tudi obtožene sodelovanja z nigerijsko

vojsko, ki je že večkrat nasilno obračunala s protivladnimi protestniki, sploh Chevron, katerega helikopterji naj bi nudili prevoze nigerijski vojski, ko je bilo potrebno v državi zatreti proteste, Shell pa naj bi bil vpleten v umor znanega nigerijskega okoljevarstvenika Ken Saro-Wiwe, ki je naftno industrijo obtoževal onesnaževanja nigerijskega zraka, zemlje in vode (med drugim tudi zaradi izlivov nafte, ki se jih ameriška vlada trudi pomesti pod preprogo) (Shah 2010).

3.4.4.4 Energetski in trgovinski odnosi s Kanado

Kanada je »najbližji trgovinski partner, najstabilnejši varnostni partner in pomemben partner pri regionalnih in globalnih vprašanjih« (The White house 2010, 42), prav tako pa je največji ameriški zunanji dobavitelj nafte, saj njen uvozni delež predstavlja 25% celotnega uvoza (EIA 2011a). Poleg tega je Kanada tudi največji trgovinski partner ZDA; v letu 2011 je bila trgovinska izmenjava med državama vredna 579,4 milijard dolarjev, kar predstavlja kar 16,2% celotnega deleža ameriškega trgovanja s tujino (US Census Bureau 2011), proizvodnja nafte pa je v letu 2010 dosegla 3,7 milijonov sodčkov na dan, od tega jih je Kanada 2,06 milijona dnevno izvozila v ZDA (Toscano 2010). Državi sta (skupaj z Mehiko) podpisnici sporazuma NAFTA oziroma Severnoameriškega prostotrgovinskega sporazuma, ki so ga analitiki do podpisa Prostotrgovinskega sporazuma med ZDA in Južno Korejo šteli za najpomembnejši ekonomski sporazum v ameriški zgodovini; glede na povedano, torej ni treba posebej poudarjati, kako pomembno je za ZDA partnerstvo s severno sosedo.

3.4.4.5 Interesi v Transkavkazju in Kaspijskem bazenu ter odnosi z Rusko federacijo

Interes ZDA za to regijo sta najbolj očitno začela izpostavljeti Pentagon in naftna industrija. Pentagon je območje Južnega Kavkaza videl kot pomembno strateško lego, zato je spodbujal uradno ameriško zunanjo politiko, da trdno zagovarja stališče o neodvisnih državah Transkavkazja, medtem ko si je naftna industrija želela zagotoviti svoj delež pri črpanju energetskih bogastev iz Kaspijskega morja (Cornell 2002, 61); svoj delež so dobili predvsem v Kazahstanu, kjer so danes prisotna največja ameriška energetska podjetja, npr. Exxon Mobil in Chevron (Sebenik 2011, 89). Do konca devetdesetih let so ti interesi naraščali, ko so ZDA spoznale, da prisotnost v Južnem Kavkazu postavlja temelj za njeno prisotnost kjerkoli v Osrednji Aziji; zavedanje tega dejstva je še naraslo po letu 2001, ko so ZDA začele z vojaškimi operacijami v Afganistanu, pri čemer so morale svoje enote razporediti tudi po Osrednji Aziji. Ker se niso želele zanašati na logistične koridorje preko Ruske federacije,

Ljudske republike Kitajske in Irana, se je Kavkaz pokazal kot glavna strateška točka v regiji, sploh zato, ker so vsa ameriška vojaška letala, ki so sodelovala v afganistanski vojni, pri preletu iz evropskih ali ameriških baz morala prečkati azerbajžanski ali pa gruzijski zračni prostor. V zameno za to je ameriško obrambno ministrstvo začelo ogromen projekt vojaškega sodelovanja z Azerbajdžanom, ameriški specialci pa so v Gruziji urili njihove posebne enote (Cornell 2002, 61). Podpora Gruziji tudi danes ni ponehala, saj so jo ZDA v mednarodni skupnosti podpirale med vojno z Rusko federacijo v letu 2008, obstajajo pa tudi namigovanja o povabilu Gruzije v zvezo NATO, zlobirane s strani ZDA.

Odnosi z Rusko federacijo tudi po koncu hladne vojne precej nihajo, na ogromno področjih se namreč kažejo ključne razlike med pogledi obeh držav. Po letu 1991 so imele ZDA zelo visoka pričakovanja za novo državo, sploh kar se tiče tržnih in demokratičnih sprememb; »s katerimi bi se nekdanja regija strahu spremenila v spoštovanega ekonomskega in diplomatskega partnerja« (Federation of American scientists 2012b), vendar pa ta pričakovanja niso bila v celoti izpolnjena. ZDA so iz hladne vojne izšle kot edina velesila, na svoje veliko presenečenje pa se sedaj soočajo z Rusko federacijo, ki se je po padcu pobrala in je močnejša kot kdajkoli prej; njen vzpon nasprotuje ameriški viziji monocentrične svetovne ureditve. V luči trenutne velike finančne krize v ZDA, ki se RF ni dotaknila v tolikšni meri, lahko takšno, sicer bolj kot ne simbolično ogrožanje ameriške superiornosti, izzove še bolj ostre reakcije.

Začetni poskusi ustvarjanja dobrih odnosov med državama, ki so se začeli med administracijo Jelcin-Clinton, so se v veliki meri porušili s širitvijo zveze NATO na vzhod ter s posredovanjem zaveznitva v Jugoslaviji leta 1999, ki mu je RF močno nasprotovala. Po določenem obdobju »medenih tednov« se je torej pokazala bolj realna slika, in sicer da z uradnim zaključkom hladne vojne nezaupanje med državama ni izginilo, ampak se pogloblja. V obdobju dveh mandatov Busha ml. se je število spornih točk še povečalo: zaskrbljenost zaradi ruske prodaje orožja »sovražnim režimom«, kot npr. Iranu, geopolitično izsiljevanje v Evropi zaradi dostopa do velikih energetskih zalog na območju Kaspijskega bazena, podpiranje totalitarnih režimov, kot je npr. Severna Koreja, vmešavanja v ukrajinske volitve ter vojna z Gruzijo (Graham 2008, 1–3). Stvari se izboljšujejo pod Obamovo administracijo, ki si je za enega od glavnih ciljev zadala izboljšanje odnosov s Kremljem. Po mnenju nekaterih analitikov to precej dobro uspeva, kar nakazujejo: podpis nove pogodbe START, ki zmanjšuje število balističnih raket dolgega dosega; dovoljenje Ruske federacije ameriški

vojski, da je lahko preko njenega teritorija dostopala do Afganistana; podprtje novih sankcij OZN proti Iranu zaradi razvijanja jedrskega orožja ter vzdržanje pri glasovanju o začetku vojaškega posega v Libiji (kar je najbrž pomenilo tiho privoljenje) (De Nesnera 2011).

ZDA in RF imata sicer še vedno ključno konfliktno vprašanje: grajenje protibalističnega ščita v Evropi, ki bi se po ruskih besedah dal uporabiti tudi v ofenzivne namene proti RF. Debata je zelo vroča, saj ZDA vztrajno trdijo, da je protibalistični ščit zaščita pred možnim jedrskim napadom Irana ali Severne Koreje (De Nesnera 2011). To je najbrž tudi res, vendar bi bilo naivno zanikati, da bi se ščit lahko uporabljal tudi kot strateška grožnja Ruski federaciji.

Vsekakor pa imajo ZDA in RF veliko več razlogov za sodelovanje, ki obenem prinaša več koristi, kot nasprotovanja ali celo vojaški konflikt: ker sta obe jedrske sili, se brez njunega sodelovanja ne more reševati svetovnih problemov glede širjenja jedrskega orožja, preprečevanja jedrskega terorizma in strateške stabilnosti; ZDA kot največji svetovni porabnik ter RF kot največji svetovni proizvajalec energentov sta ključna igralca za vprašanja energetske stabilnosti; zaradi močnega gospodarstva morata v sodelovanju z drugimi gospodarskimi silami, kot so Ljudska republika Kitajska, Indija in Brazilija, sodelovati na področju konsolidacije in uspešnosti globalne ekonomije (Graham 2008, 6). Če se svetovni problemi torej postavijo v takšen okvir, je Obamova strategija z RF, ki si želi stabilnega, trajnega in multidimenzionalnega odnosa z RF, osnovanega na skupnih interesih« (The White house 2010, 44) veliko bolj razumljiva in kaže na ponoven preobrat v rusko-ameriških odnosih.

4 RUSKA FEDERACIJA

Ruska federacija je naslednica leta 1991 razpadle Sovjetske zveze. Njeno ozemlje obsega 75% nekdanjega sovjetskega imperija, njenih približno 150 milijonov prebivalcev pa pomeni 60% nekdanjega sovjetskega ljudstva. Po velikosti je RF sicer največja država sveta, razporstira se čez Evropo in Azijo ter obsega nekaj več kot 17 milijonov kvadratnih kilometrov. Po ustavni ureditvi je RF demokratična zvezna država, ki jo sestavlja 89 federativnih enot ter znotraj teh naslednji enakopravni subjekti: 21 republik, 1 avtonomna oblast, 49 administrativnih oblasti, 6 krajev, 10 avtonomnih okrožij pod jurisdikcijo oblasti ali pa okraja; poleg tega imata mesti Moskva in St. Peterburg poseben upravni položaj. Čeprav

sta po ustavi zvezna vlada in predsednik glavna nosilca izvršne oblasti, ima dejansko oblast v državi predsednik, ki jo predstavlja znotraj in zunaj zvezne države (Grizold in Ferfila 2000, 84–85). Pomembnost predsednika države se najbolj očitno kaže v nekdanjem in ponovnem predsedniku Ruske federacije, Vladimirju Putinu; po obdobju nestabilnosti v državi, ki je sledilo po razpadu Sovjetske zveze, je Putin RF znova postavil v središče mednarodne skupnosti ter ji povrnil vlogo enega od vodilnih akterjev na svetu⁵⁴ (Gaiser 2010, 91).

Geopolitični položaj Ruske federacije na makro nivoju je znotraj evrazijske kontinentalne sfere, ki jo nesporno obvladuje. Ta sfera je za razliko od drugih dveh bolj notranje orientirana in tudi manj pod vplivom zunanjih ekonomskih sil ter kulturnih stikov. Druge značilnosti sfere, kot so ekonomska samozadostnost, kasnejši vstop v industrijsko dobo in precejšnje pomanjkanje dostopa iz pomorske smeri so rezultirali v politično zaprtih sistemih in družbah, kar se je pokazalo v razcvetu kominističnih in drugih avtoritativnih vlad na notranjem področju sfere. Celotna sfera je pod močnim vplivom najmočnejše igralke, RF, saj so kljub pridobitvi neodvisnosti bivše sovjetske republike, transkavkaške države in osrednja Azija še vedno pod njenim strateškim vodenjem. Na srednjem nivoju RF uvrščamo v Osrčno rusko regijo (ang. Heartlandic Russian Region) (Cohen 2003, 37–38).

Ruska federacija je druga največja proizvajalka nafte na svetu, saj proizvede dnevno kar 9,91 milijonov⁵⁵ sodčkov, drži 11,6% celotne svetovne proizvodnje in ima za okoli 60 milijard sodčkov potrjenih rezerv (Toscano 2010). Večina teh nahajališč leži v zahodni Sibiriji, med gorovjem Ural in Sibirsko ploščo, nekaj pa jih je tudi v vzhodni Sibiriji, vendar je tam delež dejansko izkoriščenih naftnih zalog relativno majhen. Izvoz nafte v tujino je v domeni državnega monopola, Transnefta, večinoma pa gre nafta v Evropo in Evrazijo (81%), poleg tega pa še v Azijo (12%), Severno in Južno Ameriko (6%), ter v majhnem deležu tudi v Afriko in Avstralijo ter Novo Zelandijo (skupaj 1%). RF je tudi druga največja proizvajalka naravnega plina in naj bi imela največje svetovne rezerve tega energenta. Velika večina rezerv

⁵⁴ To naj bi mu uspelo tudi s pomočjo na novo začrtane zunanje politike s strateškim dokumentom Russia's new foreign policy concept iz leta 2000, ki je združeval zavezo mednarodni integraciji ter ponovno uveljavitev ruskega statusa velesile, hkrati s uresničevanjem ruskih zunanjih ekonomskih interesov ter izboljševanju predstave o RF po svetu. Negativna stran te nove trše politike je bilo dejstvo, da je RF v dveh Putinovih mandatih postajala vedno bolj grozeča in s tem sprožila ugibanja o novi hladni vojni (Sakwa 2008, 371–72).

⁵⁵ Od tega sama porabi okoli 3 milijone sodčkov na dan (EIA 2011b).

leži v Sibiriji, nekaj pa jih je tudi v severnem delu RF; državni monopol na tem področju ima podjetje Gazprom. Velika večina izvoza gre v Skupnost neodvisnih držav⁵⁶, zahodno in vzhodno Evropo, treba pa je tudi omeniti, da RF z zalogami naravnega plina zadosti več kot polovico svojih domačih energetske potreb. Vlada Ruske federacije sicer kaže velik interes zmanjšanja domače porabe plina, da bi ga s tem lahko več izvozila na tuje trge, izpad plina pa bi nadomestila s porabo premoga, katerega zaloge v državi so druge največje na svetu, okoli 173 milijard ton (EIA 2011b).

4.1 Sprememba slike geopolitičnih interesov

Z razpadom Sovjetske zveze je v določenem obsegu prišla tudi kriza ruske geopolitične identitete, ki se je v veliki meri dotikala predvsem:

- ozemeljske celovitosti,
- meja nove Ruske federacije in
- novega odnosa z Zahodom kot posledico konca hladne vojne.

Ruska federacija je izrazito večetnično ozemlje in zmožnost Moskve, da bi obvladovala celotno obrobje je bila sploh od začetka precej vprašljiva; poleg tega večina od 21 republik v sestavi federacije zahteva različne stopnje gospodarske in politične samostojnosti v okviru SND. Dejstvo je torej, da se RF srečuje z različno intenzivnimi težavami dezintegracije, ki v najslabšem scenariju grozijo s tem, da bi se ozemlje pod rusko suvereno oblastjo še zmanjšalo, to pa politične elite vidijo kot »poniževalno zmanjševanje geopolitičnega prostora države pri njenem delovanju v mednarodni skupnosti« (Grizold in Ferfila 2000, 90). Morda najbolj znani so spori glede Čečenije⁵⁷, ruske republike, v kateri sta zaradi čečenskih teženj

⁵⁶ Skupnost držav, nekdanjih republik Sovjetske zveze, ki vključuje Armenijo, Azerbajdžan, Belorusijo, Kazahstan, Kirgistan, Moldavijo, RF, Tadžikistan, Turmenistan, Uzbekistan in Ukrajino (Gruzija je izstopila iz SND leta 2008). SND je bila ustanovljena 1991, leta 1993 pa so voditelji držav članic podpisali tudi sporazum o ustanovitvi skupnega ekonomskega trga, kar se do danes še ni zgodilo. Posledično so bile znotraj SND v zasledovanju tega cilja kasneje podpisane ustanovne pogodbe za Evrazijsko ekonomsko skupnost oziroma EurAsEc in o Skupnem ekonomskem prostoru oziroma CES. Znotraj SND se še vedno govori tudi o skupni obrambi, vendar pa se članice o tem še niso sporazumele in ni gotovo, da se bodo kadarkoli v prihodnje. V veliki meri je obrambni del SND prevzel podpis Pogodbe o skupni obrambi CSTO, ki pa ne vključuje vseh članic SND (Interstate statistical committee of the Commonwealth of independent states 2009).

⁵⁷ Po mnenju velike večine ruske vojaške in politične elite je Čečenija vir vsega zla, zatočišče terorizma ter geopolitična grožnja. Cilj Čečencev po njihovem mnenju naj bi bil oblikovanje ti. islamske gorske konfederacije, nadzorovane iz Groznega, ki bi se raztezala od Kaspijskega do Črnega morja. Nekateri verjamejo, da bi bil

po osamosvojitvi potekali dve čečenski vojni med čečenskimi uporniki in ruskimi oboroženimi silami, ki so se začele že takoj po koncu Sovjetske zveze. Čečenija je namreč še pred uradnim razpadom Sovjetske zveze in preden je bila RF priznana kot suverena država razglasila neodvisno Čečensko republiko Ičerijo. Po formalnem priznanju RF se je tako začela prva čečenska vojna, ki se je končala leta 1996 z mirovnim sporazumom, ki je preklical obstoj neodvisne republike Ičerije, republiki Čečeniji kot delu Ruske federacije pa priznal veliko mero avtonomije. Avtonomijo republike Čečenije je potrdila tudi nova ruska ustava iz leta 2003, treba pa je omeniti, da je zmanjšala njen pomen znotraj skupne države. Po podpisu mirovnega sporazuma je do leta 1999 vladal relativni mir, ki je bil skaljen zaradi začetka delovanja čečenskih islamskih skrajnežev, ki so izvedli kar nekaj terorističnih incidentov ter celo pozivali k sveti vojni muslimanov proti Rusom. Situacijo je prevzel takratni novi predsednik RF Vladimir Putin, za katerega se mnogi strinjajo, da ima velike zasluge za ponovno povezanost ruske države (tudi če letijo nanj očitki, da za ta cilj ne izbira sredstev) (BBC news 2011). Teroristični napadi, ki so jih izvajali čečenski uporniki⁵⁸, so vrhunec dosegli leta 2002, ko so zajeli približno 700 talcev v moskovskem gledališču Beslan. Ruske oblasti so nato do leta 2009 na območju Čečenije izvajale protiteroristične operacije (Chechen rebels' hostage history 2004), ki so jih zlahka opravičevale v luči globalne vojne proti terorizmu, leta 2009 pa objavile, da se je situacija do tolikšne mere znormalizirala, da lahko prekinejo s svojo vojaško prisotnostjo na območju. Kljub temu se sporadični incidenti še naprej dogajajo, največji se je zgodil leta 2011, ko je v trojnem samomorilskem napadu v Groznej umrlo 6 ljudi (Regions and territories: Chechnya 2011).

Pri določanju meja nove države po razpadu Sovjetske zveze so v Moskvi sprejeli ključno odločitev, da bodo nekdanje notranje meje Sovjetske zveze prepoznane kot nove

sosednja ruska republika Dagestan prva, ki bi se vključila v to konfederacijo (Trenin 2002, 172). Izguba tako Dagestana kot ustanovitev regionalne Čečenije, vodene s strani muslimanskih skrajnežev, bi za Moskvo pomenilo izgubo dve tretjini še preostalega ozemlja okrog Kaspijskega morja, poleg seveda izgube vpliva v celotni južni regiji (Trenin 2002, 179). Na splošno je celotna južna meja RF precej pod pritiski, čeprav Čečenija ostaja edina s tako jasno izraženimi separatističnimi težnjami. Poleg Čečenije so težave tudi v republikah Severne Osetije in Ingušetije, teritorialni spori so med republikama Abhazijo in Adigejo, dvojne republike Kabardino-Balkarija in Karačevo-Čerkesija pa kažejo želje po razcepitvi. V tem smislu je južna RF tako postala ogromna ranljiva mejna država (Trenin 2002, 179–80).

⁵⁸ Pojavljale so se tudi različne teorije, da je nasilje v bistvu naročala ruska oblast in ga pripisovala čečenskim teroristom, da bi opravičila začetek druge čečenske vojne.

mednarodne meje; s tem se je želela Ruska federacija v veliki meri izogniti oboroženim spopadom z novonastalimi državami. Jelcinova administracija je nove meje priznala do aprila leta 1993, težava pri novih mejah je bila le v tem, da so bile le »imaginarne črte na zemljevidih«(Trenin 2002, 107), kajti RF je poleg sprejetja odločitve o sprejemu nekdanjih meja sprejela tudi odločitev o ti. »dvojnih mejah«, kar je pomenilo po eni strani meje med državami, ki so potekale po razmejitveni črti nekdanjih sovjetskih republik ter hkrati zunanjo mejo, ki je varovala celotno območje pred drugimi silami. Seveda je bilo to brez poudarjanja videti kot širitev moskovske moči zunaj meja nove RF ter sredstvo za nadzor nad novimi državami (Trenin 2002, 106–08), kar je pripeljalo do mnogih konfliktov, ki pa bodo podrobneje obravnavani v okviru strateških varnostnih vprašanj posameznih geopolitičnih območij.

Odnos do Zahoda, v okviru katerega je najbolj pomemben odnos do ZDA in njihovih zaveznic, je bil od začetka konca hladne vojne pa do danes precej shizofren. V začetnih letih po padcu Sovjetske zveze pod taktiriko predsednika Jelcina je bil dober odnos z Zahodom ena od ključnih prioritiet ruske zunanje politike, gospodarske in politične reforme, ki so se uvajale v državi, pa so bile (poskušale biti) posnetek zahodnega modela demokracije in kapitalizma. Jelcin je s tem upal na finančno pomoč in naložbe ZDA, ki bi pomagale postaviti pokonci podedovano slabo stanje sovjetskega gospodarstva; vendar pa se zaradi manjše pomoči Zahoda, kot so si je Rusi želeli, sploh glede tehnološke pomoči in tehnološkega znanja, prebivalcem RF življenjski standard ni povečal, kar je vodilo v prvo razočaranje nad Zahodom po začetnem optimizmu. Posledica tega razočaranja je bila potreba po ponovnem definiranju ruskih nacionalnih interesov, ki jih je Jelcin do leta 1995 prilagodil splošni ljudski klimi: namesto fiksacije na Zahod je RF začela z razširjanjem svojega vpliva na Balkan, Bližnji in Daljni vzhod ter Južno Azijo. Po eni strani so sicer še vedno priznavali, da potrebujejo pomoč Zahoda, vendar pa je kljub temu ostajala določena mera negativnih čustev zaradi morebitne korupcijske in kulturno vprašljive posledice pozahodnjenja ter moteč pokroviteljski odnos, ki ga zahodne države še danes kažejo do Ruske federacije. V tem okviru je vedno bolj problematična postajala tudi vloga zveze NATO⁵⁹ (Grizold in Ferfila

⁵⁹ Formalno so sicer odnosi med RF in zvezo NATO urejeni od leta 1997, ko je bil podpisan Temeljni akt odnosov med Rusko federacijo in Organizacijo severnoatlantske pogodbe; Temeljni akt je bil tudi osnova za ustanovitev Sveta NATO-RF (Gaiser 2011, 100), v katerem poteka posvetovanje glede sodobnih varnostnih vprašanj in praktično sodelovanje na področju skupnih interesov (NATO 2012c).

2000, 93–94), katere širitev na vzhod RF že od začetka tretira kot strateško obkrožanje RF in s tem ogrožanje nacionalne varnosti države, sum o tem pa se je še okrepil z (ameriško) idejo postavitve protiraketnega ščita na Poljskem, kar je dobesedno na ruskem pragu (ki bi se seveda lahko uporabil tudi v ofenzivne namene, čeprav naj bi bil uradno namenjen preprečevanju grožnje jedrskega napada na Evropo). Skladno s tem se je pod Putinovo vladavino protizahodna oziroma boljše rečeno protiameriška retorika zmagoslavno vrnila, pri čemer si upam trditi, da svoj delež krivde za to nosi tudi takratni ameriški predsednik George Bush ml. Obdobje dvojca Medvedjev-Obama pa je situacijo znova malce umirilo; predsednika sta leta 2010 celo podpisala novo pogodbo START (Strategic arms reduction treaty), s katero sta se zavezala, da bosta državi do leta 2017 vidno zmanjšali svojo strateško oborožitev (Council on foreign relations 2010), RF pa je pod Medvedjevim prevzela tudi vlogo miritve jedrskih apetitov Severne Koreje, saj je s ponovno vzpostavitvijo šeststranskih pogajanj (Severna Koreja, RF, Japonska, Ljudska republika Kitajska, Južna Koreja in ZDA) (Tkachenko 2011) prispevala svoj delež k marčevski odločitvi začetka procesa denuklearizacije v Pjongjangu (ki je bila delno posledica tudi velike lakote v državi in zamenjave oblasti) (The Korea Herald 2012). Kaj prinaša ponovno ustoličenje Putina kot predsednika RF bo pokazal čas, jasno pa je nakazal smernice vladavine z neomajano podporo režimom v Iranu in Siriji.

4.2 Trenutni geopolitični položaj

Geopolitika ima v Ruski federaciji velik vpliv na razumevanje geostrateškega in varnostnega položaja države; v okviru tega se pri konceptualizaciji interesov in morebitnih groženj pojavlja pet koncentričnih krogov:

1. Ozemlje RF: viri ogrožanja znotraj države, ki se jih bom zaradi usmerjenosti celotne diplomatske naloge v odnose izbranih velesil z drugimi državami dotaknila le na tem mestu. Veliko grožnjo v RF predstavlja razcvet organiziranega kriminala, ki je do določene mere že začel praktično nadomeščati legitimne dejavnosti države na področju politike in gospodarstva ter tako postal alternativa legalnemu sistemu. Večji problemi so tudi gospodarstvo, ki se v (pre)veliki meri naslanja na izvoz nafte in

plina, demografska kriza v RF⁶⁰ ter že omenjene težave pri ohranjanju ozemeljske celovitosti RF,

2. Bližnja tujina: v geopolitičnem smislu zajema ozemlja z velikim deležem rusko govorečega prebivalstva iz nekdanje skupne države, predvsem države SND in baltske države. V strateškem smislu pomenijo ta ozemlja predvsem vlogo območja, ki predstavlja zadnji branik RF pred zunanjim ogrožanjem,
3. Srednja tujina: območja srednje in vzhodne Evrope, ki so bila vključena v nekdanji Vzhodni blok in RF predstavljajo posebne varnostne interese, o katerih naj bi se pogajala z Zahodom,
4. Bližnja daljna tujina: države, ki bi potencialno lahko predstavljale zaveznice pri oblikovanju spontanah političnih zavezništov, usmerjenih proti ZDA: Francija, Slovaška, Srbija, Grčija, Iran, Sirija, Ljudska republika Kitajska, Indija.
5. Daljna daljna tujina: zajema ZDA in njene najtesnejše zaveznice skupaj z zvezo NATO. Ta skupina naj bi predstavljala nevarnost, da si okrepi svojo moč v svetovni politiki na račun ruskih nacionalnih interesov (Grizold in Ferfila 2000, 91).

V okviru te politične računice izigravanja ruskih nacionalnih interesov Kremelj dojema tudi dogodke, ki so spremenili ali poskušajo spremeniti določena lokalna ravnotežja v mednarodni skupnosti v zadnjih letih: preobrazba Vzhodne Evrope v Srednjo Evropo, preobrazba zahodnih območij zgodovinske ruske države v Vzhodno Evropo, vstop Češke in Poljske v zvezo NATO, uničenje samostojnosti Iraka v Perzijskem zalivu ter povečevanje pritiska na Iran in pa boj za usmeritev novonastalih držav Kazahstana, Kirgizije in Tadžikistan. Vsi ti dogodki v moderni zgodovini naj bi kazali na konstrukcijo posebnega loka zahodnega vpliva, katerega naloga je vse bolj strateško stiskati Rusko federacijo, sega pa od »atlantskega lobija v Pribaltiku, protiruske Ukrajine, vpada vojaškega stroja Nata na Balkan in ustanovitev islamskih kvazitvorb v Evropi, Bosne in Kosova, ki sta povezani v lok s Čečenijo in z gibanjem talibanov z ambicijami do Pamirja (Naročnicka 2011, 108). Politika izigravanja naj bi imela v ozadju tri poglobitve cilje :

⁶⁰ RF naj bi na leto izgubila milijon in pol prebivalcev, velik del težav je tudi posledica alkoholizma med ljudmi (Gaiser 2010, 104).

- Odrezati RF od izhodov na morje: prav izhoda v Baltsko in Črno morje sta RF naredila za velesilo. Za preprečitev izhoda na morje so se borili Nemci v obeh svetovnih vojnah, sedaj pa naj bi bil to cilj anglosaškega sveta.
- Potisniti RF v globino Evrazije: neposredno po sklenitvi izolacijskega loka od Baltskega do Črnega morja bi se lahko začelo govoriti o zdrsu RF na stransko pot zgodovine, saj bi to pomenilo propad ruskih vojaško-strateških pozicij. Potiskanje RF v globino Evrazije pa bi ekonomsko gledano hkrati pomenilo tudi dvoje stvari: da je odpiranje kakršnegakoli delovnega mesta na tem delu sveta 4-7krat dražje od svetovnega povprečja, razdalje med industrijskimi središči in večjimi mesti pa so 5-10krat daljše kot v Evropi. To dejanje bi torej začelo propad tako ruske vojaške kot tudi gospodarske moči.
- Odriniti RF od virov in zaveznikov: končni cilj pa je odrezati RF od bogatih zalog virov. (Ponovna) Delitev sveta poteka po »črti svetovne energetske elipse, ki zajema Arabski polotok, Irak in Iran, Perzijski zaliv, severni Iran in rusko Predkavkazje.« (Naročnicka 2011, 135) Severna meja tega energetskega loka tudi zapira Ukrajino, Moldavijo, Kavkaz in Zakavkazje, kar lahko pojasnjuje zahodno strategijo pritegovanja prostora od Baltskega do Črnega morja v atlantsko orbito, gonjo zoper Belorusijo, ki pomeni manjkajoči člen v tej verigi, boj za izrinitvev RF s Krima, odobravanje čečenskega »osvobodilnega gibanja« in zajetje Gruzije v ameriško orbito (Naročnicka 2011, 134–35).

Splošno pa lahko rečemo, da Ruska federacija ostaja pomemben igralec v mednarodni skupnosti in evrazijskih geopolitičnih zadevah zaradi svoje vojaške moči in velikih zalog nafte in plina. Kljub določenemu zmanjšanju geopolitične moči, ki ga je doživela neposredno po padcu Sovjetske zveze, je v letih, ki so sledila, RF uspešno ponovno vzpostavila svojo moč, kar se danes kaže v vse večjem izvozu energentov v evropske države s ciljem vplivati na njihovo zunanjo politiko; zahtevi po suverenosti nad arktičnim morskim dnom, ki skriva še neizrabljene zaloge predvsem naravnega plina; vojni z Gruzijo, pri kateri je podprla separatistični Abhazijo in Južno Osetijo; prizadevanjih za preprečitev pridružitve Ukrajine v zvezo NATO in s tem širitev vpliva zaveznitva še globlje na vzhod; vse večji dostopnosti in izkoriščanjem naravnih virov v Kaspijskem morju; sodelovanju s LRK preko Šanghajske organizacije sodelovanja; vplivu nad bivšimi sovjetskimi centralnoazijskimi republikami, kar se kaže v njihovi distanci do podpore ameriški globalni vojni proti terorizmu, načelnem sodelovanju z ZDA znotraj G20, vendar z ohranjanjem neodvisnosti pri odločitvah, tudi če so

v nasprotju z ameriškimi interesi in podpora Iranu pri mednarodnem kritiziranju iranskega jedrskega programa (Chapman 2011, 41).

V okviru takšne politike ostaja tako znotraj RF kot zunaj nje vprašanje, v kakšno smer bo šla ruska zunanja in nacionalnovarnostna politika v prihodnje. Nekateri poudarjajo krepitev vezi v EU, zvezo NATO in ZDA, ter preko te navezave tudi uravnoteženje vse večje kitajske moči na mednarodnem prizorišču; drugi trdijo, da bi morala RF še bolj sodelovati s ti. »bližnjo tujino«. Še ena od možnih prihodnjih usmeritev je povezovanje s Turčijo, Bližnjim vzhodom in drugimi azijskimi državami, zadnja pa krepitev vezi z Ljudsko republiko Kitajsko zaradi njene velike in naraščajoče vojaške in gospodarske moči ter vse bolj opazne demografske in ekonomske prisotnosti na ruskem daljnem vzhodu⁶¹, kar do neke mere ogroža RF pri njenem dostopu do tega ozemlja ter dostopu do Pacifika. RF se bo torej v prihodnosti srečevala z mnogimi strateškimi dilemami, kam usmeriti največ svoje pozornosti in s katerim delom sveta ustvariti najtesnejše odnose; različni pogledi bodo tako ustvarjali napetosti pri načrtovanju strateške politike pod katerimkoli političnim vodstvom. Najvarnejša trditev je najbrž to, da prihodnja usmeritev ne bo šla proti vzpostavitvi večjega partnerstva z zahodom, bo pa najverjetneje šla proti preprečevanju širitve zahoda in predvsem ZDA, oblečenega v zvezo NATO proti vzhodu, sploh kar se tiče vzpostavitve protiraketnega ščita, ter nadaljnji podpori iranskemu režimu pri razvijanju jedrskega programa (Chapman 2011, 41). Ali bo navezava RF trdnejša s centralnoazijskimi republikami in s tem Kaspijskim bazenom, Ljudsko republiko Kitajsko ali pa se bo delno preusmerila tudi na Bližnji vzhod, pa bo po vsej verjetnosti rezultat vsakokratnih posebnih strateških in geopolitičnih interesov.

4.3 Nacionalnovarnostne strategije po koncu hladne vojne

Primerjala bom nacionalnovarnostne strategije vseh treh predsednikov⁶² po hladni vojni, Borisa Jelcina, Vladimirija Putina in Dmitrija Medvedjeva. Nacionalnovarnostne strategije so

⁶¹ Dejstvo je, da v obmejnih regijah RF zelo težko nadzira vdor Kitajcev ter njihovo naselitev; vse skupaj naj bi bilo del neuradne politike iz Pekinga, da razširijo svoj vpliv in destabilizirajo ruskega (Gaiser 2010, 104).

⁶² Med ti. rusko ustavno krizo v letu 1993, ko si je ruski parlament pod vodstvom Khasbulatova skušal pridobiti večjo moč v državi in zmanjšati pomen predsedniškega položaja, je Boris Jelcin razpustil parlament, duma pa ga je obtožila kršenja ustave in na njegovo mesto imenovala takratnega ruskega podpredsednika, Aleksandra Rutskoja (Sakwa 2008, 48). Situacija se je sicer razrešila po dveh tednih z uporabo vojaške sile, ki jo je Jelcin poslal nad podpornike Khasbulatova in Rutskoja, v bojih pa je umrlo 146 ljudi (Sakwa 2008, 52). Formalno gledano bi Rutskoja sicer lahko imenovali za četrtega predsednika RF, vendar pa za potrebe te diplomske

si do neke mere med seboj precej podobne, sploh tisti iz let 1997 in 2000, saj je Putinova iz leta 2000 samo dopolnila tisto iz Jelcinovega obdobja. Medvedjeva nacionalnovarnostna strategija sledi že prej zastavljenim okvirom, vendar zajema in izpostavlja več stvari, novost pa je tudi časovno obdobje, zapisano na strategiji, 2009-2020 in predstavlja obdobje, v katerem naj bi strategija veljala in izpolnila kratkoročno zastavljene cilje; formalno gledano naj Ruska federacija torej do leta 2020 ne bi potrebovala novega strateškega dokumenta. Na tem mestu moram tudi omeniti, da so ruske nacionalnovarnostne strategije veliko manj določne kot ameriške, zaradi česar se bom v kasnejših poglavjih morala zanašati tudi na sekundarne vire pri konkretizaciji ruskih interesov v določenih regijah, pomagala pa si bom še z dodatnim primarnim virom in sicer z ruskim konceptom zunanje politike iz leta 2008.

Vse tri nacionalnovarnostne strategije svet vidijo multipolarno, s pojavom novih vplivnih igralcev v mednarodni skupnosti, ki nasprotujejo teoriji monocentričnega sveta s hegemonistično silo ZDA: »trenutno je situacija v mednarodni skupnosti zaznamovana s krepitvijo trendov oblikovanja multipolarnega sveta« (Federation of American scientists 2012c), saj se je z »vzponom novih ekonomskih in političnih centrov moči začela ustvarjati nova svetovna geopolitična slika...« (Rustrans 2012) in na »podlagi teh trendov bo Ruska federacija spodbujala krepitev ideologije o oblikovanju multipolarnega sveta« (Federation of American scientists 2000). Vse tri nacionalnovarnostne strategije tudi nasprotujejo krepitvi vloge zveze NATO, sploh na ruskih mejah: »...ključni vidik odnosov Ruske federacije z zvezo NATO ostaja v širitvi mehanizmov zavezništva proti ruskim mejam.../kar je za RF nesprejemljivo« (Rustrans 2012) oziroma »želja zveze NATO k širitvi na vzhod je za RF nesprejemljiva, ker predstavlja grožnjo za njeno nacionalno varnost...« (Federation of American scientists 2012c); podobno se opredeli tudi National security concept iz leta 2000, ki kot eno od glavnih groženj ruski varnosti predpostavlja »krepitev vojaško-političnih blokov in v tem okviru predvsem širitev zveze NATO na vzhod.« (Federation of American scientists 2000). Kot ene od glavnih interesov RF priznavajo krepitev demokratičnih procesov, izboljšanje življenja prebivalstva in pa predvsem ekonomsko rast ter varnost na mejah in ohranitev ozemeljske celovitosti Ruske federacije. Omenjena je tudi okrepljena grožnja varnosti zaradi organiziranega kriminala in mednarodnega terorizma. Nacionalnovarnostne strategije so tudi precej notranje usmerjene, namreč v ohranjanje celovitosti države,

naloge ni pomemben, saj v desetih dneh, kar je bil »na oblasti«, ni pustil pomembnega pečata v nacionalnovarnostni politiki RF.

ohranjanje ekonomske uspešnosti z izkoriščanjem naravnih virov v državi in v izboljšanje vojaške strukture, ki je/mora biti pospremljena tudi z jedrsko močjo.

Razlik je v bistvu precej malo, saj so si strategije tako po strukturi kot po vsebini precej podobne. Razliko vidim v tem, da strategija Medvedjeva omenja več organizacij v mednarodni skupnosti, ki so pomembne za Rusko federacijo, poleg SND, OZN, EU ter OVSE, ki jih omenjata tudi strategiji iz leta 1997 in 2000, omenja še organizacijo BRIC EurAsEc, CSTO, SCO⁶³ ter G-8 oziroma G-20.

Strategije območja ruskih interesov v svetu opredeljujejo z nadgrajevanjem, tako da so v osnovi sicer ista, vendar pa zaradi dodajanja v vsaki strategiji pride do razlik v skupnem vrednotenju: strategija iz leta 1997 ruske interese označi v »Evropi, na Bližnjem vzhodu, transkavkaškem območju in v osrednji Aziji« (Federation of American scientists 2012c). Strategija iz leta 2000 stavek sicer skoraj dobesedno prepíše, vendar pa doda še regijo Azija-Pacifik. Strategija iz leta 2009 interesov sicer ne opredeljuje tako dobesedno kot prejšnji strategiji ampak jih vpelje v tekmovanje za vpliv v določenih svetovnih območjih večih mednarodnih akterjev, poleg že naštetih pa doda še Arktiko. Zanimivo je tudi, da nacionalnovarnostni koncept iz leta 2000, ki je nastal pod Putinovo vladavino, za razliko od obeh drugih strategij nikjer konkretno ne omenja ZDA, medtem ko strategiji iz leta 1997 in 2009 predpostavljata, da se bo RF »trudila ohranjati in razvijati konstruktivno partnerstvo z [med drugim] ZDA...« (Federation of American scientists 2012c) ter da bo »zaradi skupnih interesov ter ključnega vpliva, ki ga ima odnos med ZDA in RF na celotno mednarodno skupnost, še naprej razvijala strateško partnerstvo z ZDA« (Rustrans 2012), so v strategiji iz

⁶³ BRIC predstavlja ekonomije štirih držav v razvoju, Brazilije, RF Indije in LRK; akronim je prvi uporabil takratni glavni ekonomist ameriške banke Goldman Sachs, ki je trdil, da bodo te ekonomije do leta 2050 (do leta 2009 je ta številka že prešla na leto 2027) zasenčile ekonomijo trenutno vodilnih držav v svetu, združenih v G-7. BRIC naj bi tako predstavljale nekakšno protiutež zahodni ekonomski hegemoniji (Feroohar 2009); EurAsEc je akronim za Evrazijsko ekonomsko skupnost, ki se trudi ustanoviti carinsko zvezo in skupni gospodarski prostor med državami članicami Belorusijo, Kazahstanom, Kirgizijo, Tadžikistanom, Uzbekistanom in RF (EurAsEc 2012). CSTO je varnostni okvir znotraj SND in služi kot skupno obrambno zavezništvo med RF, Belorusijo, Armenijo in centralnoazijskimi republikami z izjemo Tadžikistana; lahko bi jo imenovali tudi potencialni Evrazijski partner zveze NATO (Collective security Treaty organization 2011); SCO oziroma Šanghajska organizacija sodelovanja je varnostna organizacija, sestavljena iz članic RF, LRK, Kazahstana, Kirgistan, Tadžikistana in Uzbekistana. Služi kot forum za usklajevanje mnenj glede regionalnega trgovanja in varnosti, varnosti na mejah držav članic, terorizma, preprodaje drog, trudi pa se tudi vzpostaviti skupni energetske blok držav članic (Scheineson 2009).

leta 2000 ZDA razen v okviru omenjanja »Zahoda« in zveze NATO povsem izključena iz dokumenta.

4.4 Pomembna geopolitična območja

4.4.1 Osrednja Azija in Transkavkaz

Osrednja Azija vsebuje območje v sredini azijskega kontinenta, ki se razteza od Kaspijskega morja na zahodu do meje z Ljudsko republiko Kitajsko na vzhodu, na severu meji z RF, na jugu pa z Iranom, Afganistanom in LRK. Države, ki spadajo v to območje so države, nekdanji del Sovjetske zveze in sicer Kazahstan, Uzbekistan, Tadžikistan, Kirgistan in Uzbekistan (Britannica online encyclopedia 2012c). Območje Transkavkazja oziroma Južnega Kavkaza obsega države Azerbajdžan, Armenijo in Gruzijo, nahaja pa se na stičišču med Azijo in Evropo. Države so se po koncu hladne vojne zaradi naravnih bogastev v Kaspijskem morju, predvsem znotraj meja Azerbajdžana in Kazahstana, znašle v središču geopolitičnega tekmovanja več pomembnih svetovnih sil (Cornell 2002, 5).

Energetsko bogat pas na tem območju je v južnem delu Kaspijskega morja, kjer naj bi bilo še med 17 in 44 milijardami sodčkov zalog nafte ter okoli 232 trilijonov kubikov zalog plina. Države, ki imajo v osnovi velike interese na tem področju so Azerbajdžan, Iran, Kazahstan, Turkmenistan in pa seveda RF, poleg njih pa prihaja do navzkrižnih geopolitičnih interesov še z drugimi državami, kot so ZDA, EU, Ljudska republika Kitajska, Indija, Pakistan, Afganistan, Armenija, Gruzija in Uzbekistan. Do težav prihaja predvsem glede točnih kopenskih meja in meja na morskem dnu in nadzora nad infrastrukturo naftovodov in plinovodov, ki energente izvažajo kupcem zunaj regije (Chapman 2011, 58).

Ruski interesi na tem območju so dvojne narave, varnostne in energetske. Po eni strani se ti interesi kažejo v želji po strateškem nadzoru nad državami v regiji in nadzoru nad njihovo zunanjo politiko, kar se zadnje čase kaže kot odvracanje od Turčije in ZDA. Ta nadzor se najlažje izvaja preko članstva držav Osrednje Azije in Južnega Kavkaza v SND, preko katere ima RF pravico, da na državne meje držav članic postavlja svoje sile, ki pomagajo braniti ti. »zunanjo linijo«, prav tako ji to omogoča tudi uporabo vojaških baz v državah SND, razvoj »multilateralnega in bilateralnega sodelovanja z državami SND [pa] je ena od prioritet ruske zunanje politike« (President of Russia official web portal 2008). Energetski interesi pa se tičejo predvsem monopola nad izkoriščanjem in izvažanjem kaspijske nafte in plina v ciljne

države porabnice (Cornell 2002, 59), saj RF območje okrog Kaspijskega morja prepozna kot eno od ključnih prihodnjih svetovnih kriznih žarišč zaradi želje več igralcev po izkoriščanju naravnih bogastev v regiji (Rustrans 2012).

4.4.1.1 Strateška varnostna in surovinska vprašanja

Prvo vprašanje, ki ga bom izpostavila, je odnos s sosednjo državo Gruzijo. Kljub temu, da imata državi sicer manjše nestrinjanje glede državnih meja, ki se veže na del ruske obale Črnega morja, ki pa ga Gruzija nikoli ni uradno zahtevala, tako da se veliko večji problem veže na neodvisni, vendar mednarodno nepriznani regiji znotraj Gruzije, Abhazijo in Južno Osetijo. Na odnos med državama so vplivali tudi konflikti v Čečeniji, saj naj bi Gruzija z omogočanjem prehoda preko svoje države Rusom preprečevala strateško zaprtje in osamitev Čečenije, poleg tega pa naj bi na svojem ozemlju tudi tolerirala prisotnost in urjenje čečenskih vojakov (Trenin 2002, 181), zaradi česar je RF že od leta 2000 naprej grozila z začetkom vojaških operacij v Gruziji (Cornell 2002, 57). Gruzija je RF trn v peti tudi zato, ker se ocenjuje, da je v desetih letih od padca Sovejske zveze del gruzijskega političnega in vojaškega vrha načrtoval in izpeljal zaplembe več kot 20 000 tovornih vagonov, ki so prevažali orožje in strelivo (med drugim) v ruske vojaške baze v Gruziji in Armeniji (Cornell 2002, 55). Zadnje varnostno tveganje pa Gruzija predstavlja po zadnjih volitvah in ti. revoluciji vrtnic kot ena od ameriških zaveznic, katerih cilj je strateško obkrožanje Ruske federacije (Gaiser 2010, 110). Gruzijo izrecno omenja nacionalnovarnostna strategija iz leta 2009 in sicer kot eno izmed držav, kjer je »potrebno učinkovito rešiti mejne spore...« (Rustrans 2012).

Odnosi s pokrajino Abhazijo so v veliki meri podvrženi dejstvu, da si RF z njo deli svojo mejo. To dejstvo je pripomoglo tudi k vmešavanju ruske vojske v oboroženi konflikt v Gruziji, ki je bil posledica abhazijske enostranske razglasitve neodvisnosti v letu 1992. Abhazijci so z rusko pomočjo uspeli potisniti Gruzijce s »svojega« ozemlja, Rusi pa so jim kasneje pomagali tudi zgraditi mejo med Abhazijo in Gruzijo (Cornell 2002, 49). Od takrat naprej so Rusi preko meje lahko svoj vpliv prenašali direktno v Gruzijo npr. s spreminjanjem mejnega režima, uvajanjem ali omiljevanjem sankcij in podobno.

V Južni Osetiji je Moskva od začetka skupaj z vlado ruske Severne Osetije podpirala bolj miren pristop. Kljub referendumu v letu 1992, na katerem se je odločalo o združitvi obeh Osetij, to nikoli ni bila realna možnost. RF je znotraj območja postavila bataljon ruske vojske,

katerega namen je bil pretežno usmerjen k ohranjanju miru, Rusi pa so si s svojim obnašanjem želeli pridobiti pravico, da se o statusu tega območja odloča skupaj z njimi. Treba je tudi omeniti, da so Oseti eno od bolj proruskih etničnih skupin v celotni gorski regiji (Trenin 2002, 182–83). Odcepitvene težnje Južne Osetije sicer segajo daleč v zgodovino, bolj resne pa so postale po padcu Sovjetske zveze (Horvat 2009, 6). Konflikt glede tega je tlel od let 1990 in 1991 naprej, ko je Južna Osetija enostransko razglasila suverenost in neodvisnost, v vojno pa je prerasla leta 2008 (Horvat 2009, 10), ko se je vanjo vključila tudi RF, spopadi med njenimi in gruzijskimi silami pa so trajali pet dni. Uradni razlog za začetek vojne naj bi bili napad na obmejna gruzijska mesta s strani Južnih Osetijcev, zaradi česar je gruzijska vojska odgovorila z obstreljevanji Južne Osetije, čeprav so bile zelo glasne govorice, da so bili prvi incidenti zrežirani na strani Gruzije. To je potrdilo tudi neodvisno poročilo o vzrokih in koreninah vojne iz leta 2009, ki je kot začetek vojne navedla gruzijsko obstreljevanje Južne Osetije, ki je bilo po mednarodnem pravu neopravičljivo, sledilo pa je obdobju napetosti v državi. Ruski prvotni odgovor naj bi po tem poročilu sicer imel zakonite obrambne namene, kasneje pa naj bi to preraslo v čezmerno uporabo sile (RTV SLO 2009). RF je kasneje celo priznala neodvisnost tako Abhazije kot Južne Osetije, do leta 2009 pa za njuno obnovo nakazala več kot sto milijonov evrov finančne pomoči. RF je s priznanjem sledila samo še Nikaragva, tako da za preostali svet obe pokrajini ostajata del Gruzije. Varnostni interes RF, da se je vmešala v to vojno, je bil predvsem sporočilo ZDA in LRK, da se je RF vrnila na mednarodno prizorišče v vlogi velesile, da je pripravljena in zmožna poskrbeti za svoje interese znotraj lastnega zgodovinskega območja vplivanja ter da ne bo več mirno spremljanja širjenja vpliva ZDA po Kavkazu in Osrednji Aziji⁶⁴. To je bilo dodatno podkrepljeno z govoricami o možnosti povabila Gruzije v zvezo NATO, saj bi tako vpliv severnoatlantske zveze prišel do Črnega morja. V tem primeru bi se ob naslednjem možnem konfliktu celotno zavezništvo lahko znašlo nasproti RF, če upoštevamo 5. člen severnoatlantske pogodbe o kolektivni obrambi (Gaiser 2010, 111).

Za Rusko federacijo je izjemno pomembna tudi meja, ki si jo deli s Kazahstanom, med drugim zato, ker na severu Kazahstana živi okrog šest milijonov Rusov, ki predstavljajo okrog

⁶⁴ V tej vojni se je na ruski strani kasneje pokazal tudi energetski interes, saj so po zaključku vojne in priznanju separatističnih republik Abhazije in Južne Osetije Rusi naznanili otvoritev plinovoda, ki bo ruski plin preko ruske republike Severne Osetije prenašal neposredno v Južno Osetijo; plinovod je v lasti ruskega Gazproma (STA 2009).

40% celotnega kazahstanskega prebivalstva. Za RF je Kazahstan strateško, politično in ekonomsko najpomembnejša država v regiji, zato je nujno, da se »še poglobi integracija v ekonomski in humanitarni sferi« (Federation of American scientists 2000). Meja, ki si jo delita državi, meri približno 7400 kilometrov in velja za najdaljšo meddržavno mejo na svetu. Zanimivo je, da meja ni infrastrukturno povsem urejena, zaradi česar bi si »RF morala prizadevati za vzpostavitev visokotehnološkega in multifunkcionalnega obmejnega kompleksa« (Rustrans 2012). Zaradi odsotnosti učinkovitega mejnega sistema je za Kremelj velikega strateškega pomena urejenost meja Kazahstana z drugimi sosedami, kot sta Ljudska republika Kitajska in osrednjeazijske države, saj to v posrednem smislu zagotavlja varnost tudi sami RF. Nevarnost, ki obstaja v tej državi, se v veliki meri navezuje na uspešnost rusko-kazahstanske integracije: v primeru neuspešnosti bi namreč lahko prišlo do želje po odcepitvi severnega, »ruskega« dela države k RF. V izogib temu je politični vrh Kazahstana že prestavil glavno mesto države v bolj osrednji, »kazahstanski« del, prav tako pa so se strateško načrtovale selitve Kazakov na predvsem ruska območja. Odnosi med državama so sicer trenutno precej urejeni in mirni, vendar pa prihodnjih konfliktov nikoli ni mogoče čisto izključiti. Če bi do konfliktov prišlo, bi v končni fazi lahko prerasli v državljansko vojno v Kazahstanu, v katero bi se bila prisiljena vmešati tudi RF, ne bi pa bilo izključeno tudi vmešavanje ZDA in LRK, saj ima Kazahstan precej dobre odnose z vsemi tremi velikimi silami, ki so prisotne predvsem v naftni in plinski industriji države (Trenin 2002, 189–90).

Težave v Osrednji Aziji se prav tako tičejo predvsem mejnih vprašanj, saj so meje, kot že opisano pri Kazahstanu, prav tako slabo označene, infrastrukturno podhranjene in slabo načrtovane, saj na nekaterih mestih tečejo preko območja, ki ga naseljuje ista etnična skupina. Primer za to sta starodavni središči kulture Tadžikov, Samarkand in Bukhara, ki zaradi slabo začrtanih meja ležita v sosednji državi Uzbekistan in veliko etničnih Tadžikov je tako uradno registriranih kot Uzbekov. Območje, ki je že bilo središče etničnega konflikta v letu 1990, je dolina Fergana, kjer se stikajo ozemlja Uzbekov, Tadžikov in Kirgizov. Problem pri mejnih konfliktih v tem delu sveta je, da bi lahko zaradi narave teh mej meddržavni konflikt prenesel na celotno regijo⁶⁵, kar pa pomeni grožnjo tudi za rusko južno mejo v neposredni bližini.

⁶⁵ V okviru tega lahko omenim še en konflikt, v katerem RF igra vlogo mediatorja: konflikt med Armenijo in Azerbajdžanom zaradi regije Gorski Karabah v Azerbajdžanu. Po razpadu Sovjetske zveze je Armenija zahtevala priključitev Gorskega Karabaha, ki je, tako kot Armenija, prevladujoče katoliški, izpod večinoma muslimanskega Azerbajdžana. Zahteva je narasla v oborožen konflikt med državama, ki je trajal do leta 1994, ko sta državi podpisali sporazum o prekinitvi ognja. Glede statusa Gorskega Karabaha je bila v okviru OVSE leta 1992

Zaradi svoje politične in vojaške vpletenosti v regijo pa bi se lahko RF znašla v teh konfliktih tudi proti svoji volji (Trenin 2002, 190–91).

Poleg nevarnosti, da bi se Tadžikistan znašel v konfliktu s katero od osrednjeazijskih držav, varnostno vprašanje predstavlja tudi njegova južna meja z Afganistanom, na kateri se bo RF skupaj s članicami SND »trudila za odstranitev nevarnosti terorizma in prometa s prepovedanimi drogami.../in preprečitev, da bi se ta nestabilnost razširila na druge države Osrednje Azije in Transkavkazja« (President of Russia official web portal 2008). Varnostno vprašanje ima torej dve dimenziji; prva se tiče bojazni, da bi v Tadžikistanu prišlo do prevzema oblasti s strani islamistov ali talibanov, kar bi rusko strateško mejo potisnilo nazaj do Astrakhana, večjega mesta ob izlivu reke Volge v Kaspijsko morje. V osnovi je v tej dimenziji torej predvsem boj za politični nadzor nad Tadžikistanom in preprečitev, da bi postal islamska trdnjava v neposredni bližini RF. Poleg te, neposredne nevarnosti zamenjave oblasti, bi se hkrati s tem najverjetneje pojavil še večji beg Uzbekov in Tadžikov iz obmejnih območij, kar bi potencialno lahko destabiliziralo Uzbekistan, Kazahstan in s tem prišlo tudi na južna ruska vrata. Ni torej čudno, da ima RF na tem območju prisotne svoje oborožene sile. Kako resno jemljejo to nevarnost, je bilo jasno nakazano tudi na začetku ameriške operacije proti talibanom v Afganistanu leta 2001. RF je skupaj z osrednjeazijskimi državami namreč podprla ameriške oborožene sile, osrednjeazijske države so jim v uporabo celo ponudile svoje zračne baze. Druga dimenzija tega problema je preprodaja drog. Sredi devetdesetih let je namreč RF postala ena od večjih tranzitnih držav pri preprodaji drog, ki prihajajo predvsem iz Afganistana preko Tadžikistana in Kirgistana, poleg statusa tranzitne države pa se je povečala tudi uporaba drog pri ruskih prebivalcih. Ruske obmejne enote v Tadžikistanu sicer ustavijo del pošiljk, nimajo pa dovolj virov, da bi lahko zaustavile vse. Poleg tega je treba upoštevati dejstvo, da so države Osrednje Azije šibke, s skorumpiranim birokratskim aparatom in neučinkovitim mejnim nadzorom, če ta sploh obstaja. RF se je za reševanje tega problema obrnila tudi na zahodne države (ki so v veliki meri ciljne države), vendar pa ni dobila

ustanovljena ti. Skupina Minsk (Minsk group), ki skrbi za razreševanje vprašanja regije Karabah ter vodi mediacije med Armenijo in Azerbajdžanom. Danes so poleg RF v skupino vključeni še Francija in ZDA, v preteklosti pa sta sodelovali tudi Švedska in Finska. Do končne razrešitve statusa Gorskega Karabaha sicer do danes še ni prišlo (Cornell 2002, 48). Treba je tudi omeniti, da se Armenija tega konflikta in zaradi zaprte meje s Turčijo, ki v tem konfliktu vneto podpira Azerbajdžan, glede zagotavljanja lastne varnosti v veliki meri naslanja na RF, je tudi aktivna članica CSTO in vodi precej prorusko politiko. V tem smislu je za RF seveda pomemben zaveznik v regiji (Cornell 2002, 20).

konkretne pomoči, saj Zahod v tem (morda neupravičeno) vidi predvsem poskus Moskve, da bi v Tadžikistanu ustanovila proruskó vladajočo garnituro (Trenin 2002, 192–94).

Ob varnosti v Osrednji Aziji, ki se, kot že omenjeno, neposredno tiče tudi Ruske federacije, ne moremo mimo še enega pomembnega akterja: Ljudske republike Kitajske. Obmejni spori med njo in RF, Kazahstanom, Kirgistanom in Tadžikistanom so bili sicer urejeni leta 1996, skupaj z zavezo o gradnji zaupanja med državami ter zmanjševanju oboroženih sil na mejah. Pet držav je po ureditvi obmejnega vprašanja ustanovilo organizacijo Šanghajskih pet, ki se je leta 2001 preimenovala v današnjo Šanghajsko organizacijo sodelovanja (SCO), »v okviru katere lahko pride do pozitivnega vpliva na krepitev zaupanja in sodelovanja v osrednjeazijski regiji« (Federation of American scientists 2012c). Po ureditvi medsebojnih mejnih vprašanj se je organizacija preusmerila predvsem v boj proti mednarodnemu terorizmu, vprašanju, ki je postalo aktualno po 11. septembru 2001. Države Osrednje Azije sicer sodelujejo z LRK pri njenih naporih umiritve situacije v provinci Xinjiang, kjer so aktivni separatistični Ujguri, vendar pa se hkrati naslanjajo na moč RF, če bi LRK želela poseči na njihovo ozemlje. Bojazen občuti predvsem Kazahstan, ki se boji, da si bo LRK želela priključiti njegovo plodovito in vodnato jugovzhodno regijo; v tem primeru bi RF glede na tesne vezi, ki jih ima s Kazahstanom, morala odreagirati (Trenin 2002, 195–96). Za uspešno delovanje organizacije je tako nujno potrebno, da RF zagotavlja centralnoazijskim državam podporo in varnost pred LRK, ter neprestano vzpostavlja ravnotežje znotraj SCO. Članstvo centralnoazijskih republik je namreč utemljeno na prepričanju, da RF igra enako pomembno vlogo kot LRK; če bi LRK znotraj organizacije postala premočna, bi SCO veliko izgubila na legitimnosti v očeh manjših držav članic. Ruski interesi v SCO, zaradi katerih se trudi povečati moč organizacije v svetu in zagotavljati stabilnost znotraj nje, se tičejo predvsem:

- sporočila, ki ga organizacija pošilja ostalemu svetu, da je sposobna postaviti alternativo zahodnim organizacijam, kot sta EU in NATO. EU bi v tem okviru lahko zaskrbelo vedno bolj tesno sodelovanje držav članic SCO na energetske področju (čeprav je notranje precej podvrženo tekmovanju med LRK in RF), ker bi to na daljši rok lahko vplivalo na dobavo plina v Evropo. Zvezi NATO pa RF (tudi) prek SCO sporoča, da ne bo mirno gledala širitve zavezništva na njena vrata in da si utrjuje svoj položaj v Osrednji Aziji, ki ga ne bo prepustila nobenemu tekmecu, sploh pa ne ZDA. V tem smislu ima Ruska federacija SCO tudi za sredstvo, ki ji pomaga ravnotežiti moč ZDA;

- dejstva, da je ustanovitev SCO pomagala pri oblikovanju bolj trdnih in dobičkonosnih odnosov s Ljudsko republiko Kitajsko, hkrati pa tudi pomagala zamejiti apetite LRK na tem območju;
- preko SCO se RF odpira možnost, da vpliva na zunanjo politiko držav članic;
- prizadevanja organizacije v boju proti terorizmu (Bailes, Dunay, Guang in Troitskiy 2007, 34–35).

Znotraj SCO so se leta 2007 začeli kazati tudi obrisi energetskega sodelovanja, ko so voditelji držav članic sporazumeli o ustanovitvi skupnega energetskega kluba, ki bi ustvaril skupni naftni in plinski izvozni trg med državami. Skupen energetski trg bi tako lahko pomenil ustanovitev posebnega azijskega naftnega kartela, nekateri zahodni analitiki so celo dejali, da bi sploh v primeru, da bi se SCO priključil tudi Iran, energetski klub pomenil »OPEC z bombami« (Wall v Scheineson 2009). Vendar pa, kot že omenjeno, zaradi konkurenčnih interesov Ljudske republike Kitajske in Ruske federacije projekt (še) ni zaživel, državi pa svoje energetske interese uresničujeta predvsem bilateralno z drugimi državami (Scheineson 2009).

Glede SCO je sicer treba poudariti, da se kljub zgoraj naštetemu Ruska federacija za obrambne namene bolj obrača k CSTO⁶⁶ kot SCO, prav tako kot se na ekonomskem področju bolj zanaša na EurAsEc; razlog pa je seveda v tem, da si mora RF pri SCO odločanje in moč deliti z Ljudsko republiko Kitajsko, medtem ko je v SCTO in EurAsEc njena dominantna vloga nevpisljiva (Bailes, Dunay, Guang in Troitskiy 2007, 35).

Območje Osrednje Azije in Transkavkazja je v svetovnem merilu precej bogato s surovinami, ni pa eno najbogatejših, saj se na primer ne more primerjati z bližnjevzhodnim energetskim potencialom, kjer ima najbogatejša država, Savdska Arabija, za 259,9 milijard sodčkov potrjenih naftnih rezerv. Državi, ki imata največ bogastva v Kaspijskem bazenu, sta:

- Kazahstan, za katerega ocenjujejo, da ima za okoli 30 milijard sodčkov potrjenih rezerv nafte ter za okoli 85 trilijonov kubikov zalog naravnega plina (EIA 2012e) in

⁶⁶ Ruska federacija CSTO prepoznava kot »ključni mehanizem za zagotavljanje stabilnosti in varnosti v regiji SND in okolici« (President of Russia official web portal 2008).

- Azerbajdžan, za katerega ocenjujejo, da ima za okoli 7 milijard sodčkov zalog nafte (podatki za leto 2012), predvsem na največjem naftnem polju Azeri Širag Guneši, ter za okoli 30 trilijonov kubikov zalog naravnega plina (podatki iz leta 2011) (EIA 2012č).

V strateškem smislu je za Rusko federacijo ogromnega pomena transport teh surovin, saj so te zaloge popolnoma neuporabne, če ne pridejo do končnih odjemalcev. Večina transportne infrastrukture, se pravi plinovodov in naftovodov, je bila zgrajenih v obdobju Sovjetske zveze in je po njenem razpadu ostala pod nadzorom RF. To ji seveda daje precejšnjo moč pri politiki izvoza kaspjskih držav, predvsem v Evropo, saj lahko z višanjem cen transporta onemogoča konkurenco transportu lastnih energentov, prav tako pa ji omogoča, da države v regiji z grožnjami o ustavitvi transporta preko obstoječih plinovodov in naftovodov skuša odvrniti od sodelovanja pri gradnji konkurenčnih transportnih poti (Sebenik 2011, 92).

Tisto, kar RF namreč (upravičeno) skrbi, so gradnje alternativnih izvoznih poti, ki bi jo oziroma jo že popolnoma zaobidejo. To je do določene mere posledica zastarelosti sovjetskih transportnih poti, saj brez intenzivnih popravil in nadgrajevalnih del le-te ne bodo več/niso več sposobne prepeljati zahtevane količine energentov v Evropo in lokacije največjega ruskega izvoznega pristanišča Novorossysk, končne postaje dveh velikih transportnih poti Baku-Novorossysk in Centralnoazijskega naftovoda, ki leži ob Črnem morju. Ta lokacija namreč predpostavlja prevoz energentov čez ožini Bospor in Dardanele, ki sta že tako obremenjeni, in turške oblasti, ki ožini nadzorujejo, so že dale jasno vedeti, da ne bodo dovolile, da se promet skozi ožini še povečuje (vprašanje je sicer, v kolikšni meri je ta politika tudi posledica pritiska s strani Zahoda) (Sebenik 2011, 92). V nadaljevanju bom predstavila glavne transportne poti, ki vključujejo RF, in tiste, ki jo izključujejo ter tako predstavljajo nevarnost njenim interesom na tem območju.

Osrednjeazijski centralni plinovod (ang. Central Asia Center pipeline) je plinovod, preko katerega se prenaša predvsem plin iz Turkmenistana, Uzbekistana in Kazahstana do RF, kjer se priključi v sistem Gazproma, ki plin nato prenese do končnih uporabnikov. Zaradi zastarelosti sistema se je kapaciteta plinovoda več kot prepolovila, zaradi česar je Uzbekistan ponovno odprl plinovod Buhkara-Ural, ki teče od turkmenskega plinskega polja Dauletabad, prek Kazahstana, prav tako do RF. Plinovod je, podobno kot CAC, potreben modernizacije, saj njegovo dejansko obratovanje pomeni samo četrtno kapacitet, ki jih je plinovod sposoben. V iskanju bolj učinkovitega transporta in večjega dobička je Turkmenistan predlagal več

alternativnih poti, ki zaobidejo RF ali mu omogočajo samostojen transport energentov v ciljne države, in sicer plinovod Kurpezhe-Kur Kui, ki je bil prvi plinovod na območju Kaspijskega morja, ki je zaobšel RF, teče pa od Turkmenistana do Irana, ter njegova predlagana razširitev, plinovod Dauletabad-Khangiran, ki naj bi povečal izvoz turkmenske nafte v Iran za 424 milijard kubikov plina letno. Poleg poti v Iran želi Turkmenistan tudi dostop do evropskih trgov brez RF, kar se kaže v projektih transkaspijski plinovod, ki bi potekal preko ozemlja Azerbajdžana, in plinovod vzhod-zahod, ki bi v »brezruski« transport v Evropo priključil tudi turkmenska jugovzhodna plinska polja. Predlagan je tudi projekt plinovoda TAPI, Turkmenistan-Afganistan-Pakistan-Indija, ki pa se zaradi situacije v Afganistanu najverjetneje še ne bo začel kmalu realizirati (EIA 2012d).

Za RF je velikega pomena tudi plinovod Blue stream, ki poteka iz RF po dnu Črnega morja do Turčije in se na ta način izogne tranzitnim državam (Sebenik 2011, 94), ter plinovod Gazi-Magomed-Mozdok, ki je leta 2010 kot posledica pogodbe z Gazpromom poleg izvoza plina iz RF v Azerbajdžan pričel tudi z izvozom azerbajdžanskega plina v RF. Plinovod ima kapaciteto 35 milijard kubikov plina na leto (EIA 2012č).

Veliki tekmeč na področju izvoza iz regij okrog Kaspijskega bazena je plinovod Baku-Tbilisi-Erzurum (ki poteka zraven naftovoda Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), ki ga bom omenila pozneje) oziroma južnokavkaški plinovod, ki poteka prek glavnih mest Azerbajdžana, Gruzije do turškega mesta Erzurum, obratovati pa je začel leta 2007. Obstaja tudi možnost priključitve na predlagani plinovod Nabucco, še enega od velikih načrtovanih zahodnih projektov na tem območju, ki naj bi prepeljal 1,1 trilijona kubikov plina na dan prek Turčije, Bolgarije, Romunije, Madžarske do Avstrije (EIA 2012č).

Neposredni ruski odgovor na južnokavkaški plinovod in predlagani Nabucco je plinovod južni tok, ki naj bi tekkel iz Beregovne na ruski obali Črnega morja, po dnu Črnega morja in obalnih vodah Turčije do Bolgarije, kjer bi se v mestu Varna razdelil na dva kraka: južni krak bi šel preko Grčije in dna Jadranskega morja do Italije, severni pa preko Madžarske po dveh poteh, in sicer: preko Madžarske do Avstrije in preko Slovenije do severne Italije. Dvojček tega projekta je plinovod severni tok, ki bi plin prenašal iz RF preko Baltika do Nemčije (Sebenik 2011, 92).

Od naftovodnih poti je za Rusko federacijo velikega pomena Kaspijski konzorcij naftovodov (Caspian pipeline Consortium), ki poteka od kazahstanskih naftnih polj do ruskega pristanišča Novorossysk. Predvidena so modernizacijska in razširitvena dela, ki naj bi do sredine leta 2014 zvišala kapaciteto naftovoda z 743 000 sodčkov na dan na 1 340 000 sodčkov dnevno. Pred dokončanjem tega naftovoda je bila za Kazahstan najpomembnejša transportna pot naftovod Atyrau-Samara, ki je severni priljuček ruskemu sistemu Transneft in je bil prenovljen leta 2009 na današnjo kapaciteto 600 000 sodčkov dnevno. (EIA: Kazahstan 2012).

Največji ruski tekmeč na področju naftovodov je dokončani, s strani Zahoda financirani projekt BTC oziroma Baku-Tbilisi-Ceyhan, ki mimo RF nafto prenaša iz Azerbajdžana, Gruzije (mimo Abhazije in Južne Osetije) do turškega pristanišča Ceyhan in nato na tuje trge, del nafte pa pride tudi iz Kazahstana s tankerji. Njegova kapaciteta je milijon sodčkov nafte na dan, obratovati pa je začel leta 2006. Kljub temu je potreben nadgradnje, saj že sedaj obratuje preko svojih zmogljivosti, tako da je Azerbajdžan v vsakem primeru prisiljen del svoje nafte prenašati tudi do ruskega pristanišča Novorossysk in naprej na tuje trge (Sebenik 2011, 93).

Poleg transportnih poti iz Kaspijskega morja je ruski energetski interes na tem območju povezan tudi s samim izkoriščanjem naravnega bogastva. Težava pri tem je, da mora RF svoje poglede glede tega vprašanja uskladiti tudi z ostalimi štirimi državami, ki mejijo na Kaspijsko morje, in sicer Iranom, Azerbajdžanom, Turkmenistanom in Kazahstanom, želja po razrešitvi teh obmejnih sporov pa je zapisana tudi v nacionalnovarnostni strategiji iz leta 2009. Azerbajdžan, Turkmenistan in Kazahstan namreč zastopajo trditev, da je Kaspijsko morje v bistvu jezero, saj to pomeni, da ni podvrženo Konvenciji ZN o pomorskem pravu. V praksi najpogostejša delitev jezer med različne države, ki nanj mejijo, je, da se jezero razdeli na več nacionalnih con, ki izhajajo iz državnih obal ter se zaključijo na polovici med državami, znotraj teh con pa imajo države suverene pravice do plovbe, ribolova in izkoriščanja naravnih bogastev. Ključna problema za RF, da bi priznala takšno ureditev, sta, da bi s takšno razmejitvijo izgubila večji del morskega dna, ki bi tako padel v roke drugih držav, izgubila pa bi tudi pravico do plovbe do nekaterih pristanišč, saj bi morala sploh v primeru Turkmenistana urediti svoje pravice plovbe preko nacionalnega ozemlja Kazahstana in Azerbajdžana. Zato ni čudno, da RF (skupaj z Iranom) podpira stališče, da je Kaspijsko morje dejansko morje, se pravi subjekt Konvencije o pomorskem pravu, ki določa, da lahko države

izkoriščajo od 200-350 navtičnih milj morskega pasu od obale, suverenost pa lahko izvajajo v pasu 12 milj od svojih državnih obal. V primeru te ureditve bi bilo torej Kaspijsko morje, ki je široko manj kot 400 navtičnih milj, razdeljeno v prekrivajoče se cone, kar bi nujno pomenilo meddržavne sporazume glede uporabe in izkoriščanja naravnih bogastev; to pa bi RF glede na njeno moč v regiji precej izboljšalo pogajalsko izhodišče (Sebenik 2011, 94–96). Branjenje te nedoločenosti pa je očitno v interesu RF, saj je leta 2002 ruski predsednik Putin izsilil ponovne pogovore glede ureditve tega vprašanja, čeprav je bilo že na prvi pogled jasno, da se stališča ne bodo uskladila. Po popolnem fiasku, ki so ga ti pogovori doživeli, je Putin sicer izrazil svoje globoko obžalovanje, vendar pa mnogi menijo, da je s tem namenoma preložil dokončno ureditev vprašanja ter s tem obdržal manevrski prostor, ki ga ima RF na tem območju (Baev 2008, 57).

4.4.2 *Evropa*

Evropa je drugi najmanjši kontinent na svetu, geografsko gledano pa je v bistvu polotok veliko večje Azije. Pozicionirana je med Atlantskim in Pacifiškim oceanom, od Azije pa jo ločuje gorovje Ural na vzhodu in Črno ter Kaspijsko morje na jugovzhodu. Ruska vloga v Evropi je po mnenju mnogih eden od najpomembnejših dejavnikov za rusko splošno pozicijo v mednarodnem sistemu in njeno vlogo na svetovnem odru. Prav v Evropi je bila postsovjetska RF najbolj testirana, prav tako pa lahko v Evropi računa na ene od najboljših priložnosti, ki lahko izboljšajo njen lokalni in globalni položaj (Trenin 2002, 135), zato si RF »prizadeva za polno vključenost v ekonomske in politične strukture v Evropi.../ter nadaljnjo krepitev vzajemnega partnerstva z EU...« (Federation of American scientists 2012c) oziroma »si prizadeva za krepitev vseh mehanizmov sodelovanja z EU na ekonomski, izobraževalni, znanstveni in kulturni ravni, prav tako pa glede vprašanj zunanje in notranje varnosti (Rustrans 2012).

Glede na ogromne zaloge energentov, ki jih ima RF znotraj svojega državnega ozemlja, je postala ena glavnih, če ne najpomembnejša dobaviteljica za vzhodno in zahodno Evropo. To dejstvo je seveda veliko pripomoglo k vzponu ruskega gospodarstva, hkrati s tem pa ji velika odvisnost evropskih držav od njenih surovin daje tudi določeno geopolitično moč nad njimi. Samo države EU iz RF dobijo okoli 35% potrebnih naftnih zalog ter 41% svojih plinskih zalog; ta slika kaže dejansko krizo, ki bi se zgodila, če bi se RF odločila prekiniti dobavo (Chapman 2011, 73). Za kratek čas je celotna Evropa to doživela leta 2009, ko je zaradi spora z Ukrajino, ki naj bi dolgovala Gazpromu dve milijardi evrov, kradla plin, namenjen v druge

evropske države in zavračala plačilo novih, višjih cen za plin (ki so bile še vedno nižje od tržnih cen), RF ustavila dobavo plina v to državo, preko katere gre v Evropo okoli 80% vsega plina iz RF. Posledice tega spora so najbolj čutili na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini (ki plin dobiva izključno iz RF), Srbiji, Bolgariji, Češki in Slovaški (24ur.com 2009b). Evropa bi se bila brez ruskega plina in nafte v želji po zadostitvi svojih energetskih potreb prisiljena obrniti na Norveško in osrednjeazijske države (oziroma najverjetneje tudi kam drugam), pa še to je vprašanje, do kolikšne mere bi bila nadomestitev virov uspešna (Chapman 2011, 73). Ker se RF dobro zaveda svoje moči, ki jo ima v Evropi, to s pridom izkorišča pri uresničevanju lastnih interesov, ki so poleg visokega dobička tudi skrb za lastne varnostne potrebe v Evropi, sploh pri odvrčanju od strateškega približevanja določenih držav k zahodu. RF namreč zavzema jasno stališče, da »trenutni model zagotavljanja varnosti v Evropi.../podkrepljen z širitvijo zveze NATO na vzhod.../predstavlja težavo za RF, saj pomeni grožnjo za njeno nacionalno varnost.« (Federation of American scientists 2012c). V tem smislu predlaga »popolnoma nov koncept evroatlantske varnosti, kjer bi imela vlogo koordinatorja OVSE« (Federation of American scientists 2012c).

4.4.2.1 Strateška varnostna, ekonomska in surovinska vprašanja

Pregled vprašanj v Evropi bom začela s Finsko. Finska je praktično edina država v Evropi, ki je imela po koncu Sovjetske zveze v celoti definirano mejo⁶⁷ z Rusko federacijo. Edino večjo spremembo je na meji pomenil vstop Finske v EU leta 1995, zaradi česar je RF pod Jelcinom celo predlagala, da bi državi vzpostavili skupni nadzor nad 1300 kilometrov dolgi rusko-finski meji. Predlog je finski politični vrh vljudno zavrnil in namesto tega predlagal izboljšanje že delujoče mejne nomenklature. Finski vstop v EU bi za RF lahko pomenil velik korak naprej pri komunikaciji z EU, vendar pa se to na presenečenje mnogih ni zgodilo, saj se je trgovinska izmenjava med državama po finskem vstopu v Unijo dejansko zmanjšala. Namesto tega se je začela kazati še bolj očitna meja med EU in RF, kar nekateri štejejo za eno od večjih ruskih napak. Preko Finske naj bi imela že od leta 1995 priložnost izboljšati in intenzivirati svoje vezi z EU, saj je Finska ustvarila neposredno vez do institucije, kateri se RF najverjetneje nikoli ne bo pridružila, lahko pa v ekonomskem smislu veliko pridobi od nje. Namesto tega se

⁶⁷ Edini latentni obmejni spor obstaja glede Karelije, ruske republike na meji s Finsko, ki jo je Sovjetska zveza aneksirala po koncu ti. zimske vojne leta 1940. Edini konkretni kazalci finske navezanosti na regijo so koncentracija praktično celotne finske finančne pomoči RF na Karelijo ter aktivnosti določenih bolj zavzetih organizacij, kot je npr. Karelijska Unija. Razen tega za spor velja, da obstaja zelo majhna verjetnost, da bi eskaliral do oboroženega konflikta (Trenin 2002, 137).

med določenimi ruskimi političnimi kadri celo večja paranoja pred tem, da bi hoteli nekateri severnejši predeli RF »prebegniti« v EU (Trenin 2002, 138–39). Poleg vstopa v EU ima RF zelo jasno stališče do morebitnega prihodnjega vstopa Finske v zvezo NATO⁶⁸, saj temu pričakovano močno nasprotuje. Že med hladno vojno je bila Finska zaradi Pogodbe o prijateljstvu, sodelovanju in vzajemni pomoči, ki jo je podpisala s Sovjetsko zvezo, prisiljena vzdrževati politiko nevtralnosti, kar ji je onemogočalo kakršnakoli vojaška zaveznitva. Interes Moskve za to je bil seveda popolnoma očiten in je še vedno isti- strah pred širitvijo zahodnih vojaških zavezništev neposredno na njena vrata. Članstvo Finske v zvezi NATO je sicer precej nemogoče (O'Dwyer 2011), saj si Finci ne želijo takšnega poslabšanja odnosov z Mosko, v ta namen pa imajo tudi razvito močno neodvisno obrambno politiko.

Odnosi s finsko sosedo, Norveško, so precej drugačne narave. Norveška sicer ni članica EU, vendar je članica zveze NATO in je že med hladno vojno predstavljala eno od dveh držav (druga je bila Zahodna Nemčija), ki sta imeli dejanske meje s Sovjetsko zvezo ter bile hkrati del severnoatlantskega zavezništva. V izogib konfliktu s Sovjetsko zvezo je Norveška med hladno vojno unilateralno sprejela določene omejitve glede delovanja zavezništva znotraj njenih meja, in sicer prepoved stalnih vojaških baz tujih oboroženih sil na njenem ozemlju ter prepoved izvajanja vojaških vaj blizu njene kopenske meje s SZ. Po koncu hladne vojne sicer te omejitve naj ne bi bile več potrebne, vendar pa RF zelo natančno spremlja obveščevalno in vojaško dejavnost zahodnih sil, sploh ZDA, na severu Norveške. Kopenska meja med državama je tradicionalno trdna in neproblematična, spor glede pomorske meje pa se tiče predvsem nadzora nad delom Barentsovega morja (morja na skrajnem robu Arktičnega oceana). (Trenin 2002, 139), velikega med približno 155 in 180 tisoč kvadratnimi kilometri. Ena od razsežnosti tega spora se za RF tiče njenih varnostnih interesov, veliko vlogo pa igrata tako domača obveščevalna služba FSB kot tudi vojska. Zaradi varnostnih groženj na tem območju, povezanih predvsem s tihotapljenjem, pomorskim terorizmom, ilegalnimi migracijami ter neprekinjenim izkoriščanjem nahajališč naravnih virov, je glavno vlogo varovanja na tem območju prevzela FSB. Velik poudarek ostaja na vzpostavitvi obalne obrambne zmogljivosti, povezane z najnovejšimi tehnološkimi zmogljivostmi, vključno s satelitskim in radarskim nadzorom. Septembra leta 2009 je FSB oznanila ustanovitev Arktičnih enot, ki od takrat naprej v okviru varovanja meja patrolirajo okoli Severnomorske

⁶⁸ Finska je sicer že članica Partnerstva za mir znotraj zveze NATO, ni pa članica severnoatlantskega zavezništva (Ministry for foreign affairs of Finland 2012)

transportne poti, saj mora RF poskrbeti za »učinkovito varnost mej, sploh na ruskem delu Arktike...« (Rustrans 2012). Vojaško-strateška pomembnost, poudarjena že v arktični strategiji Putinove prve administracije, je še vedno aktualna, sploh s spremembami po hladni vojni, ki so RF omejile dostop do Črnega in Baltskega morja, saj ima RF preko Arktike še vedno možnost dostopa do svetovnih oceanov. Na Arktiki je tudi še vedno stacioniran del ruske vojne mornarice, in sicer njen najmočnejši del, Severna flota, ter pomorski del jedrske triade, se pravi strateške jedrske podmornice, ki so nosilke podmorniških balističnih raket. Povečevanje ruske vojaške prisotnosti na območju je prišlo sočasno z odkritjem energetskega potenciala na območju, saj Rusi ne izključujejo razvoja konfliktov nizke intenzivnosti, ki bi izšli iz tekme za nadzor nad energetskimi viri v regiji, ki je ena od »fokusov mednarodne politike v okviru boja za nadzor nad energetskimi zalogami« (Rustrans 2012). V okviru ohranjanja vojaške prisotnosti RF tudi ohranjajo redne prelete strateških bombnikov mimo norveške obale ter redno izvajajo vojaške vaje (Zysk 2010, 108). Eden od razlogov za takšno razkazovanje delno leži tudi v zastraševanju zveze NATO in omejevanju širitve vpliva zaveznitva na ruske meje, kar vključuje tudi Arktiko, vendar pa naj bi bil učinek prav nasproten, saj je takšno ravnanje povzročilo večje zanimanje zaveznitva za arktično regijo, saj je zveza NATO v letu 2009 skrajni sever označila za regijo, ki ima za zaveznitvo vedno večji strateški pomen (Zysk 2010, 109).

Drugi del razsežnosti vprašanja nadzora nad delom Barentsovega morja pa je torej predvsem nadzor nad naravnimi bogastvi, ki se skrivajo v morju; nekateri ga po pomembnosti za RF primerjajo celo z zahodno Sibirijo⁶⁹. Nasploh so pomorske meje v Arktičnem oceanu predmet sporov med zainteresiranimi državami RF, Norveško, Dansko, Kanado in ZDA, sploh z odkritjem zalog nafte in plina na morskem dnu. Rusi zato budno spremljajo dogodke okoli Arktike, saj zaradi nedoločenih meja vedno obstaja nevarnost, da si bo katera od držav skušala pridobiti ozemlje na njen račun (Trenin 2002, 140). Arktiko sicer izrecno omenja le ruska nacionalnovarnostna strategija iz leta 2009, in sicer da je potrebno zaradi »zagotavljanja srednjeročne nacionalne varnosti potrebno razviti učinkovite ekonomske sektorje in razširiti ruske izvozne trge.../povečati učinkovitost energetske proizvodnje in prodaje.../in vzpostaviti

⁶⁹ Iz Zahodne Sibirije RF pridobiva največ nafte, bolj specifično iz naftnih polj Priobskoye, Prirazlomnoye, Mamontovskoye, Malobalykskoye in Surgut, od koder pridobi 6570 tisoč sodčkov nafte na dan; za primerjavo, drugo najbogatejše območje je področje okrog gorovja Ural in reke Volge, od koder Rusi dobijo okrog 2000 sodčkov nafte na dan (EIA 2011b).

dovršeno gibanje energentov [in oboroženih sil], sploh iz arktičnega območja...« (Rustrans 2012). Pod Medvedjevim je leta 2008 RF izdala tudi strateški dokument Osnove ruske politike v Arktiki do leta 2020 in naprej (ang. Fundamentals of state policy of Russian federation in the Arctic for the period up to 2020 and beyond), v katerem so izpostavljeni štirje osnovni nacionalni interesi: uporaba ruskega dela Arktike kot eno od državnih strateških zalog za zagotavljanje ekonomske in socialne varnosti, zagotavljanje miru na Arktiki, ohranitev arktičnega ekosistema ter nemotena uporaba severne pomorske poti kot državne transportne poti iz in do Arktike (The Arctic governance project 2008, 2). Zagotavljanje ter štirih osnovnih interesov je po dokumentu razdeljeno na tri časovna obdobja:

- v prvem, od leta 2008-2010, je bilo predvideno, da RF opravi različne geološke, geofizične, hidrografske in kartografske meritve, s pomočjo katerih bi lahko v drugem časovnem obdobju postavili in potrdili mednarodno priznano mejo na zunanjem delu ruske Arktike (The Arctic governance project 2008, 8). V okviru tega je potrebno omeniti, da je RF, za razliko od ZDA, podpisnica Konvencije OZN o pomorskem pravu, ki jo je ratificirala 12. marca 1997 (United Nations Division for ocean affairs and the law of sea 2011) in svoje zahteve po suverenosti nad ozemljem postavlja na podlagi določb konvencije (se pravi 200 navtičnih milj od obalnega pasu pripada državi, v izjemnih primerih do 350 navtičnih milj). Ruski interes do kar se da ugodne določitve meje na skrajnem severu je sicer prisoten že kar nekaj časa, tako da strategija iz leta 2008 v tem smislu samo posvoji že dlje časa prisotne nagibe. Prvi koraki za uresničitev tega cilja so se zgodili že v letu 2001⁷⁰, ko je RF začela s prvimi trditvami, da bi ji moral pripadati širši pas Severnega ledenega morja. Dober pokazatelj vedno bolj ambicioznih načrtov pa se je zgodil leta 2007, ko so Rusi na morskem dnu tik pod Severnim polom leta 2007 posadili svojo državno zastavo (Chapman 2011, 57), saj naj bi bili ruski znanstveniki dokazali, da je greben Lomonosov podaljšek evrazijske plošče. Dejanje sicer ni imelo pravnega učinka, saj bi morala ozemeljski zahtevek potrditi OZN, za kar si Rusi prizadevajo od takrat naprej, dokazno gradivo pa naj bi izpopolnili do konca leta 2012.

⁷⁰ Takrat je Putinova administracija izdala svojo rusko arktično strategijo, katere osnovna točka je bila zahteva OZN, da prepoznajo rusko suvereno oblast na dodatnih več kot 1,2 milijona kvadratnih kilometrih ozemlja pod morskimi dnom, in sicer Lomonosovega grebena in Mendelejevega hrbta (Alexandrov 2009). Zahteva je ostala tudi v novi arktični strategiji kot ena od ključnih prioritet. Druga pomembnejša usmeritev strategije je bila povezana s poudarjanjem nujnosti vojaške prisotnosti v regiji, povezane z vojaško-strateško pomembnostjo regije za rusko obrambo (Zysk 2010, 109).

Kljub temu pa je zaradi simbolične vrednosti sprožil precej negotovanja drugih zainteresiranih držav, sploh ZDA, Kanade in Danske, ki so prav tako trudijo dokazati, da je sporni greben Lomonosov njihov. Če bi OZN ugodila ruskemu zahtevku po grebenu Lomonosov, bi RF tako nadzirala več kot 460 000 kvadratnih kilometrov oziroma praktično polovico morskega dna v Arktiki (Dnevnik 2007). V prvem časovnem obdobju je bilo predvideno tudi izboljšanje tehnike pridobivanja naravnih bogastev, vključno s posebnimi programi v okviru proračunske politike, s katerimi bi RF na državnem nivoju podpirala razvoj arktičnega območja, predvideni pa so bili tudi projekti javno-zasebnega partnerstva. RF je sicer v letu 2008 objavila načrtovano finančno injekcijo za razvoj Arktike, vendar pa je uresničitev v veliki meri zaustavila in onemogočila svetovna gospodarska kriza. Ruski plinski gigant Gazprom je tako napovedal začasno zaustavitev projekta zagona plinskega terminala Shtokman, ki naj bi bil osnova za vse nadaljnje ruske energetske projekte (Zysk 2010, 105).

- V drugem obdobju od leta 2011-2015 so predvideni ukrepi zajemali doseženo mednarodno priznano mejo na skrajnem severu, za kar je RF, kot že omenjeno, napovedala, da bo imela dokaze do konca leta 2012. Poleg tega je predvidena tudi rešitev za težave pri strukturi reorganizaciji ekonomije na arktičnem območju, ki temelji na izkoriščanju naravnih energetskih in vodnih bogastev, ter izgradnja infrastrukture in kontrolnih sistemov Severnomorske transportne poti, ki naj bi odpravila težave pri vzdrževanju evrazijskega transporta (The Arctic governance project 2008, 9). Zaradi predvidenega povečanja naftnega izvoza iz arktične regije, predvsem iz Barentsovega in Karskega morja, naj bi po nekaterih ocenah promet preko Severnomorske transportne poti narasel na 15 milijonov ton letno prevoženega tovora do leta 2015. V okviru tega je pomemben tudi razvoj modernih pristanišč z najboljšo tehnološko opremo, sploh kar se tiče ledolomilcev; vendar so tudi ti projekti postali žrtev gospodarske krize (Zysk 2010, 105–06).
- V končnem obdobju, od leta 2016-2020, naj bi RF na Arktiki ustvarila glavno strateško bazo za državo (The Arctic governance project 2008, 9), vendar je glede na trenutno stanje to precej malo verjetno; vse bolj kaže na to, da se bodo ruski projekti in investicije na Arktiki do leta 2020 specifično zmanjšali (Zysk 2010, 106).

Poljska je za RF pomenila nekakšno tamponsko cono med njimi in ostalim zahodom do leta 1993, ko se je Poljska priključila zvezi NATO, čemur so do leta 1999 sledile tudi Češka in Madžarska. RF je takrat prvič postala zaskrbljena glede situacije v nekdanjih vzhodnih

državah Evrope, ki jih je takrat začela dojemati kot »novi zahod«; s priključitvijo teh treh držav bi imela namreč zveza NATO možnost vojaških operacij kjerkoli zahodno od reke Volge (Trenin 2002, 144). Odnosi so postali še bolj hladni, ko so ZDA napovedale, da bodo na Poljsko postavile protiraketni ščit, dopolnjen z radarji na Češki, ki naj bi Evropo varoval pred možnimi jedrskimi izstrelki. Seveda Rusi trdijo, da ima ščit lahko tudi ofenzivno naravo, namenjeno možnemu spopadu z RF, zato nasprotujejo tej ideji, prišlo je celo do namigovanj o novi hladni vojni (Do.P./STA 2008). Zaradi velikega nasprotovanja se je ameriška administracija pod predsednikom Obama za zdaj potegnila nazaj, za postavitev ščita pa naj bi iskali novo lokacijo v Turčiji, Izraelu in Balkanu (24ur.com 2009a). Kljub vsemu za RF predstavlja Poljska veliko zaveznico pri ohranitvi suvernosti nad provinco Kaliningrad, edino rusko eksklavo⁷¹, prav tako pa pri vzdrževanju nemotenega vojaškega prehoda od RF do Kaliningrada. Dejstvo je namreč, da je potrebno za dostop do Kaliningrada prečkati dve meji in za Ruse je veliko bolj ugodno, da prečkajo Belorusijo in Poljsko kot pa katerokoli od baltskih držav⁷² (Trenin 2002, 145).

Belorusija⁷³ predstavlja eno od glavnih, če ne glavno in najpomembnejšo zaveznico v Evropi. Poleg strateške vojaške pozicije, saj leži na tradicionalni poti zahod-vzhod, je pomembna tudi zaradi strateške lege, ki RF preko naftovodov, plinovodov, železniških in cestnih povezav omogoča direktni dostop do ključnih evropskih držav ter držav članic NATO in EU. Kot že omenjeno, je država pomembna tudi zaradi dostopnosti do Kalinigrada, prav tako pa so na njenem ozemlju prisotne tudi ruske oborožene sile. Pod diktatorskim vodstvom Aleksandra

⁷¹ Nekateri kot nepriznana rusko eksklavo štejejo tudi ti. Transdnjestrsko republiko, rusko govoreči del Moldavije, ki je enostransko razglasil neodvisnost leta 1990. Po razglasitvi neodvisnosti se je vnel oborožen konflikt med Moldavci, Romuni (slednji dve sta nekaj časa kazali težnje po združitvi, zaradi česar naj bi se ruski del Moldavije sploh skušal odcepiti) in Rusi. RF ima tam še danes okrog 2000 svojih vojakov, ki naj bi bili sicer na mirovni misiji OVSE, vendar pa se je ta končala že leta 2006. Državo sta priznali samo Abhazija in Južna Osetija, ostale države pa jo še vedno tretirajo kot del Moldavije (Gaiser 2010, 112–15).

⁷² Obstaja namreč možnost (ki je sicer majhna, vendar tako prisotna, da so morali Rusi poiskati novo strateško rešitev), da bi Litvanci zahtevali Kaliningrad zase ali pa podpirali njegovo neodvisnost; poleg tega so vse tri od leta 2004 tudi članice zveze NATO (NATO 2012c). Ključne prioritete RF so v odnosu z baltskimi državami torej »zagotoviti ohranitev Kalinigrada.../in zagotoviti pravice rusko govorečim prebivalcem v baltskih državah« (President of Russia official web portal 2008).

⁷³ Državi sta leta 1996 podpisali ustanovitev ti. Skupne države (ang. Union state), s katero državi usmerjata sodelovanje in skupne projekte, podpis Pogodbe o ustanovitvi pa je pomenil nov način poglobljenega sodelovanja med državama, sploh na poti k ustanovitvi skupnega trga (Global security 2009).

Lukašenka, ki RF praktično obožuje, je seveda jasno, da je RF uspelo Belorusijo ohraniti pod strateškim nadzorom (Trenin 2002, 150).

Prav nasprotno pa drži za Ukrajino, ki je po mnenju mnogih z razglasitvijo neodvisnosti leta 1991 zapečatila usodo Sovjetske zveze. Obmejni spori med državama so se sicer uredili, latentni problem obstaja zaradi avtonomne republike Krim⁷⁴ znotraj Ukrajine, ki jo je RF sprva zahtevala zase, med drugim tudi zato, ker je prebivalstvo večinsko rusko. Krimčani so že večkrat pokazali željo po odcepitvi in priključitvi k RF, vendar pa je RF zaradi negodovanja tako s strani Ukrajine kot s strani OZN zavrnila takšno možnost. Poleg težav s priznavanjem suverenosti nad krimsko republiko RF takoj po odcepitvi tudi ni priznavala ukrajinske suverenosti nad mestom Sevastopol. Teritorialni spor glede tega se je uredil leta 1997 s podpisom Pogodbe o sodelovanju in partnerstvu, s katero je RF sicer priznala ukrajinsko suverenost nad mestom, vendar pa si je v zameno za to priborila pravico, da je njena črnomska flota na območju prisotna nadaljnjih 20 let (Trenin 2002, 157). Leta 2010 je prišlo do ratifikacije novega sporazuma med državama, s katero so Rusi dosegli podaljšanje svoje vojaške prisotnosti za nadaljnjih 25 let po letu 2017, v zameno za nižjo ceno ruskega plina za Ukrajino (Parliamentary chaos as Ukraine ratifies fleet deal 2010).

Ekonomska pomembnost celotne Evrope, sploh EU, je za RF nevprašljiva. EU je namreč največji ruski zunanjetrgovinski partner, kamor RF izvozi okoli 48%⁷⁵ vseh svojih izvoznih izdelkov, v letu 2010 vrednih okoli 160 milijard ameriških dolarjev (European Commission 2012a). Največje trgovske partnerice znotraj EU so za RF Nemčija, Italija in Nizozemska⁷⁶, glavni izvozni produkti pa so seveda energenti, pa tudi kovine, ki skupaj s prodajo

⁷⁴ Strateški pomen za RF ima tudi Azovsko morje, relativno majhna vodna površina z 38000 kvadratnimi kilometri, za katero se v začetnih letih ukrajinske neodvisnosti ni vedelo, kakšen status bo imelo. Morje sicer leži znotraj RF in Ukrajine, s Črnim morjem pa ga povezujejo Kerška vrata. Z internacionalizacijo morja so se v RF bali, da bi se odprla vrata za ladjevje zveze NATO, ki bi imela dostop do ozemlja RF iz Črnega morja ter tako lahko grozila neposredno na njenih vratih. (Trenin 2002, 158–59). To se sicer ni uresničilo, saj sta državi leta 2003 podpisali pogodbo, po kateri je Azovsko morje notranje morje obeh držav in torej druge države nimajo prostega dostopa do njega (Agreement between the Russian Federation and the Ukraine on cooperation in the use of the sea of Azov and the strait of Kerch 2012).

⁷⁵ Od tega je bilo 82,8% energentov (Permanent mission of the Russian federation to the European union 2012).

⁷⁶ Od tega imata Nemčija in Nizozemska najvišji delež pri uvozu nafte; v letu 2009 so Rusi v Nemčijo izvozili 700 000 sodčkov nafte dnevno, na Nizozemsko pa nekaj več kot 500 000 sodčkov nafte dnevno (EIA 2011b).

oborožitvenih sistemov predstavljajo 80% celotnega ruskega izvoza. Med preostalimi evropskimi državami, ki niso članice EU, je za RF kot trgovski partner pomembna Ukrajina, kamor izvozi 3,7% svojih izdekov, to pa jo uvršča na peto mesto med največjimi ruskimi zunanjetrgovinskimi partnerji (The economy watch 2010). Iz te slike je jasno, da tako Evropa kot RF ne moreta ena brez druge: za Evropo je preveč pomembna količina plina in nafte, ki jo pridobi iz RF, čeprav jo je že omenjena kriza iz leta 2009, ki je bila posledica ruskega spora z Ukrajino, prisilila v iskanje alterantiv; RF pa je že tako preveč odvisna od izvoza energentov, kar tudi nacionalnovarnostna strategija iz leta 2009 prepoznava kot grožnjo za nacionalno varnost in sviri pred »ohranjanjem na energetskem izvozu temelječega modela ekonomske rasti« (Rustrans 2012). V tem smislu bi torej za RF izguba Evrope kot trgovskega partnerja pomenila hud, če ne nepopravljiv gospodarski udarec, ki bi precej verjetno pomenil tudi gospodarski kolaps, prav tako kot bi Evropa na nasprotni strani doživela energetski kolaps.

Nafto in plin Evropa iz Ruske federacije pridobiva predvsem preko naftovodov in plinovodov, manj prek železniškega prometa, ki je tradicionalno dražji, in izvozi okoli 5% ruske nafte preko Estonije in Latvije. Glavne naftovodne poti znotraj RF so Druzhba, Baltiški naftovodni sistem, naftovod sever zahod ter naftovoda Tangiz-Novorossysk in Baku-Novorossysk, od koder poteka prevoz do evropskih trgov prek Črnega morja. Največji naftovod je Druzhba, ki izvaža nafto na evropske trge po dveh poteh: severni krak preko Belorusije, Poljske in Nemčije ter južni krak preko Belorusije, Ukrajine, Slovaške, Češke in Madžarske. Naftovod Druzhba je dolg okoli 2300 milj, njegova kapaciteta pa je 1,4 milijona sodčkov nafte dnevno. Pri izvozu plina je največja uvoznica zahodna Evropa s 3276 milijardami kubikov uvoženega plina v letu 2009, glavni plinovodi za izvoz iz RF v Evropo pa so štirje, in sicer Yamal-Evropa I⁷⁷, plinovod Severni sij, plinovod Soyuz in plinovod Bratstvo s skupno kapaciteto 4 trilijone kubikov plina letno. Pomembno pri teh plinovodih je tudi to, da vsi širje potekajo čez ozemlje Ukrajine in/ali Belorusije.

⁷⁷ V načrtovanju je tudi nadgradnja tega plinovoda v Yamal-Evropa II, ki bi povečal kapaciteto plinovoda za 1 trilijon kubikov letno. Projekt še ni izveden zaradi spora glede poteka plinovoda med Poljsko in RF, saj si RF želi, da bi potekal preko jugovzhodnega dela Poljske na Slovaško in naprej v osrednjo Evropo, medtem ko je Poljska naklonjena temu, da bi celoten plinovod potekal po njenem ozemlju in se nato končal v Nemčiji (EIA 2011b).

4.4.3 Regija Azija-Pacifik

Regija Azija-Pacifik ima za RF v veliki meri opraviti s situacijo na ruskem Daljnem vzhodu, kjer je vse bolj prisotna Ljudska republika Kitajska, ter z odnosi z Japonsko, ki je velika ruska tekunica, poleg tega pa imata državi tudi nerazrešen teritorialni spor glede Kurilskih otokov (Trenin 2002, 201–02). Poleg tega je regija za RF vedno večjega strateškega pomena zaradi »možnosti uresničitve programov ekonomskega razvoja Sibirije in ruskega Daljnega vzhoda, potrebe po povečevanju regionalne varnosti na področjih boja proti terorizmu, zagotavljanja varnosti in ohranjanja dialoga med različnimi narodi« (President of Russia official web portal 2008).

4.4.3.1 **Strateška varnostna in surovinska vprašanja**

Ruski Daljni vzhod je regija, kjer vlada velika ekonomska in socialna kriza, depopulacijski trendi ter pospešeno izgubljanje vezi z »evropsko Rusijo«, kar se kaže v občasnih regionalnih separatizmih, ki v Moskvi vzbujajo določeno mero skrbi. Poleg tega je rezultat vseh teh trendov viden tudi pri zблиževanju z regijo Azija-Pacifik, sploh na ekonomskem področju, kar je za RF veliko bolj alarmantno. Velik dejavnik pri tem zблиževanju je seveda vzpon LRK, ki je močno spremenil ravnotežje vpliva na ruskem Daljnem vzhodu v njeno korist. Veliko je k temu pripomogla imigracija kitajskega prebivalstva v regijo, ki je že začela močno spreminjati etnično sestavo prebivalstva (Trenin 2002, 202). Uradnih podatkov glede točnega števila Kitajcev seveda ni, ker je velik del tam nastanjenih ilegalno, vendar je število že varno postaviti v milijone. Ker imajo večinoma večjo finančno zmogljivost kot lokalni prebivalci, se kaže tudi njihova premoč na ekonomskem področju. Velik strah Moskve tako ostala v ti. »velikem pekinškem načrtu«, katerega končni cilj naj bi bil po ruskem mnenju usmerjen v aneksiranje ruskega Daljnega vzhoda k LRK (Trenin 2002, 208–09). Kitajska prisotnost ima sicer eno veliko prednost, in to je uvoz kitajske hrane, ki je močno olajšal samo fizično preživetje ruskega prebivalstva; pritok poceni hrane je torej pomagal umiriti socialno krizo v regiji. Ruska strategija na ruskem Daljnem vzhodu, da bi preprečila popoln zasuk regije k LRK, je po propadlem načrtu priseljevanja Rusov na območje usmerjen k izigravanju LRK s strani obeh Korej, ki imata na tem območju prav tako svoje interese: Severna Koreja⁷⁸

⁷⁸ RF ima sicer s Severno Korejo za razliko od zahodnih sil precej dobre odnose, ki so se zaostriili zaradi severnokorejskega jedrskega programa. Moskva je pomagala pri oživitvi multilateralnih pogajanj glede tega vprašanja, ki je konec koncev pomagal ustaviti Severno Korejo pri širitvi spornega programa (vendar je veliko vprašanje, koliko časa bo to trajalo) (Tkachenko 2011).

predvsem zaradi možnosti zaposlitve svojih prebivalcev za določen čas v gozdarstvu v regiji, Južna Koreja pa ima interese pri predelovanju hrane; leta 2000 sta tako državi podpisali sporazum, ki je 7000 hektarov ruskega ozemlja v ruskem Primoryu dal v uporabo korejskim pridelovalcem riža (Trenin 2002, 10). Odnosi s Ljudsko republiko Kitajsko so sicer pomembni tudi zaradi širitve ruskih naftnih izvoznih trgov v to državo. LRK je namreč četrta največja uvoznica ruske nafte, letno je uvozi nekaj več kot 300 milijard sodčkov (EIA 2011b) in predstavlja četrtega največjega zunanjetrgovinskega partnerja s 5,8% deležem celotne ruske zunanjetrgovinske izmenjave (The economy watch 2010). Nafto RF na LRK izvaža s pomočjo železniškega prometa in naftovodov. Železniški promet nafto preko Mongolije prevaža do osrednje Kitajske, kapaciteta tega prevoza pa je bila v letu 2009 okoli 306 000 sodčkov nafte dnevno. Pomembna je tudi načrtovana gradnja ruskega Transnefta, ki trenutno gradi drugo fazo naftovoda vzhodna Sibirija-Pacifik; naftovod je sicer v osnovi namenjen za povečanje izvoza za vse pacifiške trge, vendar je načrtovana tudi gradnja posebne trase do LRK, ki bi skokovito povečala izvoz nafte v to državo (EIA 2011b).

Odnosi z Japonsko so precej jasno obremenjeni zaradi spora glede suverenosti nad Kurilskimi otoki, oziroma Severnim ozemljem, kot ga imenujejo Japonci. Sporna površina je sicer relativno majhna, okoli 4500 kvadratnih kilometrov, vendar pa je pomembna predvsem ekonomska cona vpliva, ki se z otokov širi še nadaljnjih 196 000 kvadratnih kilometrov. Japonska trdi, da skrajni južni otoki v verigi, ki jih je izgubila po porazu v 2. svetovni vojni, niso del Kurilskih otokov, ampak so japonsko Severno ozemlje. Spor glede tega ozemlja je sicer glavni razlog, ki vpliva na slabe odnose med državama. Glavni ruski razlog za vztrajanje pri lastništvu nad otoki je geopolitične in geostrateške narave. Geopolitični razlog je predvsem v tem, da se Rusi bojijo, da bi s predajo ozemlja Japonski sprožili verižno reakcijo ozemeljskih zahtev drugih držav, najbolj nevarna od teh bi bila nemška zahteva po Kalinigradu (kar sicer ni precej verjetno). Geostrateški razlog pa leži predvsem v legi Kurilskih otokov, ki s skrajnimi južnimi otoki zaprejo dostop do Ohotskega morja, ki se nadaljuje do obal znotraj RF. Izguba teh otokov bi tako po ruskem mnenju zmanjšala pomen RF na celotnem območju. Poleg teh razlogov, ki so strateške narave, je pomemben tudi psihološki faktor vztrajanja nad otoki: poleg nezaupanja do Japonske, ki je zaradi vojn med državama še vedno močno prisoten, je pomembna tudi kredibilnost RF v mednarodnem sistemu, zato si ne more privoščiti, da bi kar tako predala del svojega ozemlja tuji državi; da ne omenjam dejstva, da velik del tako ruske politične elite kot ruskega prebivalstva šteje Kurilske otoke za rusko ozemlje (Trenin 2002, 215–16).

4.4.4 *Bližnji vzhod*

Bližnjevzhodno regijo RF prepoznava kot precej pomembno in izraža skrb nad tem, da bi v tej regiji »druge države.../skušale zmanjšale njen vpliv« (Federation of American scientists 2000). Od vzpona Putina kot voditelja je RF zavzemala stališče aktivne politike na Bližnjem vzhodu, vendar ne na takšen način kot ZDA, ampak bolj preudarno, z zasledovanjem strateško precej določenih in omejenih ciljev. Eden teh je preprečitev tega, da bi severni Kavkaz postal razvpita muslimanska antiruska trdnjava (precej podobno, kot je bil to Afganistan leta 1979), veliko truda pa je vložena tudi v to, da se na Bližnjem vzhodu ne bi dvignile radikalne sunitске sile, sovražne RF. S tem bi RF obdržala in izboljšala svoj položaj v regiji, kjer že ima nekaj strateških točk, ki jih brani praktično za vsako ceno. Naslednji interes je bolj klasičen- zasledovanje ruskih ekonomskih interesov. Pri tem se je RF odločila za taktiko poskusa vzpostavitve dobrih odnosov s praktično vsemi bližnjevzhodnimi državami, do sedaj pa ji je dobro uspevalo celo to, da med tem procesom ni zavzemala nobene strani pri sporih, ki jih imajo te države med seboj (Katz 2010, 2).

4.4.4.1 Strateška varnostna in ekonomska vprašanja

Odnosi z Izraelom se, kar se tiče varnostne razsežnosti, v veliki meri tičejo skupnega boja proti terorizmu in sporne ruske podpore Iranu, s katerim RF pospešeno sodeluje na področju jedrske energije, vojske in energentov, treh najverjetneje najdobričkonosnejših področjih (Middle eastern analysis 2011). Poleg podpore Iranu sta sporni točki med državama tudi ruska prodaja orožja Siriji ter njihove vezi s Hamasom. Ruska politika se glede tega najverjetneje ne bo spremenila, čeprav bo najbrž slej kot prej prišlo do tega, da bo morala izbrati stran (če ne prej najverjetneje takrat, ko/če Iran pride do jedrskega orožja), vendar pa je jasno, da bi Izrael v primeru zaostrenih odnosov z RF tvegal tako dotok energentov v državo kot tudi povečanje prodaje ruskega orožja v Teheran in Damask (Katz 2010, 3). Kljub temu je RF v svojem manevriranju med spori različnih bližnjevzhodnih sosed naredila določene korake pri umirjanju strasti z Izraelom: gradnja jedrskega reaktorja zaostaja, podprla je zadnji paket sankcij proti Iranu, zaostajajo pa tudi njene pošiljke orožja Iranu. Vendar pa je pri svojem izigravanju RF kaže izjemno modrost, saj je Iran, tako kot Izrael, prisiljen potrpeti takšno obnašanje, saj bi v nasprotnem primeru Moskva podprla še hujše sankcije ter še povečala svoje sodelovanje z Izraelom, Savdsko Arabijo in drugimi državami, ki jih Teheran dojema kot neprijateljske. Glede sodelovanja v boju proti terorizmu se Izrael zaradi lastne situacije s

Palestino⁷⁹ lahko identificira z ruskimi težavami s čečenskimi teroristi. V njihovi najbolj odmevni akciji, zavzetju moskovskega gledališča Beslan, je bil Izrael prva država, ki je RF ponudila pomoč. Po krizi v Beslanu je ruska FSB začela intenzivno sodelovati z izraelskim Mossadom pri usposabljanju posebnih ruskih antiterorističnih sil, Izrael pa ji pomaga tudi pri strategiji zagotavljanja varstva na mejah. Prišlo je tudi do odliva informacij, da se izraelski strokovnjaki še posebej ukvarjajo s sistemom meje in obmejnega nadzora na ruski meji s Čečenijo, za boljši nadzor pa naj bi RF prodali tudi brezpilotna letala (Bourtman 2006). Državi sicer poleg varnostnega pospešujeta tudi ekonomsko sodelovanje in intenzivno sodelujeta na področju težke industrije, letalstva, energetike in medicine, pod Putinom pa se je trgovska izmenjava praktično podvojila in je danes vredna okoli milijardo in pol ameriških dolarjev letno (nekateri pri tem omenjajo, da je migracija skoraj milijona Židov iz bivše Sovjetske zveze po koncu hladne vojne, ki danes predstavlja 20% vsega židovskega prebivalstva v Izraelu, ustvarila naravni ekonomski most med državama). Za RF najbolj dobičkonosen del trgovske izmenjave se tiče izvoza energentov v Izrael. V kolikšni meri nafta in plin prideta izključno iz RF, je sicer vprašanje, saj Izrael zaradi strahu pred prekinitvijo trgovskih pomorskih poti s strani svojih sovražnih arabskih sosed ne razkriva veliko podatkov, vendar je ocenjeno, da 88% izraelskega uvoza energentov prihaja iz bivših držav Sovjetske zveze. Zaradi dobičkonosnega trgovanja z Izraelom je bila RF prisiljena do določene mere omejiti prodajo orožja v izraelsko sovražnico Sirijo, saj je trgovska izmenjava z Damaskom precej manj vredna kot s Tel-Avivom (Bourtman 2006).

Ruske odnose s Sirijo sicer determinirata dve stvari: prva je prodaja orožja, ki mora biti precej spretno izpeljana, da to ne sproži premočnih reakcij na izraelski strani, druga pa je neomajna podpora režimu Al-Asada ob vedno ostrejših kritikah mednarodne skupnosti glede kršenja ženevskih konvencij in mednarodnega vojnega prava pri spopadu z uporniki⁸⁰. Dejstvo, da je

⁷⁹ V okviru moskovske politike prijateljstva z vsemi je poleg nelogičnih potez v okviru sodelovanja z Iranom in Izraelom, RF še vedno v dobrih odnosih tudi s palestinskim vrhom. To je sicer tradicija še iz 70. in 80. let, ko je bila Sovjetska zveza eden od glavnih sponzorjev palestinskega voditelja Jaserja Arafata, vendar pa je bilo zaradi ruskih potez sodelovanja z Izraelom veliko začudenja in neprijetnega presenečenja v palestinskih vrstah. Kljub temu RF še naprej sodeluje in ohranja vezi tako s Hamasom kot s Fatahom (Bsaikri 2010).

⁸⁰ Nekateri so sicer mnenja, da so razmere v Siriji primer tipične destabilizacijske kampanije, ki jo vodijo zahodne obveščevalne službe, metode pa so precej podobne metodam zamenjav režimov v Srednji in Latinski Ameriki. Sirski »uporniki« naj bi bili inscenirani od zunaj, sestavljeni iz oboroženih provokatorjev in plačanih ostrostrelcev iz tujine, njihova naloga pa je usvarjanje kaosa in destabilizacije na ozemlju Sirije in pripravljanje temeljev za »humanitarno posredovanje« zveze NATO. Glavni razlogi za takšno taktiko so 1.) tesno zavezništvo

RF tako neomajno naklonjena sirskemu režimu, je precej logično zaradi strateškega položaja, ki ga omogoča RF: po eni strani je to seveda narejeno zaradi nasprotovanja ZDA in zagovarjanja teorije multipolarnosti, kjer ima več svetovnih sil vodilni položaj; v bistvu je varno reči, da je veliko ruskih akcij izvedenih za podporo temu cilju. Drugi, bolj strateški razlog je to, da ima preko Sirije RF možnost, da širi svoj vpliv in ima tako besedo pri bližnjevzhodnih zadevah in zadevah v Mediteranu, ki bi bil sicer povsem pod primatom ZDA in zveze NATO. RF ima namreč v sirskem pristanišču Tartus svoje pomorsko oporišče, poleg tega pa ima preko Sirije tudi (komunikacijski) dostop do Irana, s katerim Sirija že vse od ustanovitve islamske republike vzdržuje zelo dobre odnose in velja za najpomembnejšega arabskega zaveznika Irancev v regiji. Vse to daje širšo sliko, kako bi v primeru poslabšanja odnosov z Damskom oziroma trenutno z nevarnostjo, da se v Siriji zamenja oblast, bili močno ogroženi ruski strateški interesi, otežila bi se komunikacija z Iranom, posledice pa bi čutila tudi ruska obrambna industrija (Middle eastern analysis 2011). Za primer vojaškega posredovanja zveze NATO ima RF tako že v polni pripravljenosti dve diviziji ruske armade in brigado posebnih enot Specnaz, ki bi kontrirale Severnoatlantskem zavezništvu (Kocjan 2012, 39).

4.4.5 Ostala območja

V zadnjem delu pregleda ruskih geopolitičnih interesov bom izpostavila še dve območji, kjer je Ruska federacija sicer prisotna, vendar gledano v celoti, nima opaznega vpliva glede na druge velike sile, Afriko in Latinsko Ameriko.

4.4.5.1 **Trgovinski odnosi z Afriko**

Po koncu hladne vojne se je RF precej oddaljila od afriške celine in se preusmerila na druga območja, čeprav je bila Sovjetska zveza zaveznica z mnogimi afriškimi državami. Ponovno zanimanje za to celino se je v ruski politiki pokazalo konec devetdesetih let, »saj je v skladu z ruskimi interesi, da vzpostavi dialog in sodelovanje [tudi] z afriškimi državami« (Federation

Sirije z Iranom, ki je zaradi svojega osrednjega geostrateškega položaja in ogromnih zalog energentov praktično ključni dejavnik na ti. osi destabilizacije od sredozemske obale do Osrednje Azije (proces destabilizacije so v Pentagonu poimenovali The long war- dolga vojna) 2.)z odstranitvijo vladajočega režima bi Zahodu uspelo uničiti strateško zaledje libanonskega Hezbolaha, ki je velik sovražnik Izraela (Izrael pa ima odlične odnose z ZDA) 3.)Sirija je z Iranom in Irakom podpisala dogovor o gradnji plinovoda in naftovoda od svojih nahajališč do obal Sredozemskega morja, kar bi posledično pomenilo prodajo nafte in plina v Evropo brez dobičkov zahodnih korporacij, ogrožen pa bi bil tudi že omenjeni projekt Nabucco (Kocjan 2012, 39).

of American scientists 2012c), vodili pa so ga predvsem ekonomsko- trgovski cilji; afriški kontinent z velikimi zalogami naravnih virov in vedno bolj cvetočim trgom je postal zelo privlačna usmeritev za ruske tuje investicije. Kljub opaznemu povečanju bilateralnih trgovskih odnosov, ki so bili leta 1994 vredni 740 milijonov ameriških dolarjev, v letu 2008 pa že 7,3 milijarde ameriških dolarjev, je RF še vedno precej marginalni trgovinski partner za Afriko, njeni interesi pa so koncentrirani na nekaj držav, predvsem na Alžirijo, Egipt, Maroko, Slonokoščeno obalo, Gvinejo in Južno Afriko. RF iz Afrike izvažata največ urana, železa in drugih kovin, oreščke, tobak, sadje in kakav in kljub skoraj 20% povečanju uvoza iz Afrike ta še vedno predstavlja le 1% celotne ruske trgovinske izmenjave s tujino (Africa development bank 2011).

RF ima seveda interes v zvezi z Afriko tudi glede njenih bogatih rezerv s surovinami. V spodnji tabeli, povzeti po African development bank, ima RF trenutno največje projekte v:

Tabela 4-1: Projekti Ruske federacije v afriških državah

Ruski investitor	Afriška država	Tip industrije	Vrednost v milijardah ameriških dolarjev	Leto investicije
Alrosa	Angola, Namibija, Demokratska republika Kongo	Iskanje diamantov in projekti, povezani s hidroenergijo	0,3-0,4	1992
Norilsk Nickel	Južna Afrika	Iskanje zlata in njegova obdelava	1,16	2004

Sintez	Južna Afrika, Angola, Namibija	Proizvodnja nafte, plina, bakra in diamantov	0,9	2006
Gazprom	Alžirija	Proizvodnja naravnega plina	12,2	2006
Norilsk Nickel	Bocvana	Iskanje niklja in njegova obdelava	2,5	2007
Severstal	Liberija	Proizvodnja železove rude	0,4	2008
Lukoil	Slonokoščena obala, Gana	Proizvodnja nafte	0,9	2010
Rosatom	Egipt	Jedrska energija	1,8	2010

Vir: Africa development bank (2011, 4).

Kljub vsemu pa je treba poudariti, da RF v Afriki nima pomembne vloge, sploh ne glede na status drugih sil, kot so npr. ZDA in Evropa in je tudi malo verjetno, da si ga bo kdaj pridobila, kar večina pripisuje njenemu dogoletnemu pomanjkanju zanimanja za to celino.

4.4.5.2 Latinska Amerika in koncept multipolarnosti

RF se je v Latinsko Ameriko začela ozirati leta 1997, ko je začela ponovno vzpostavljati svoj nekdanji status, ki se je končal s propadom Sovjetske zveze in koncem hladne vojne. Od takrat naprej je ruska politika presenetljivo konsistentna, koncentrirana pa se na trgovino, prodajo orožja in podporo tistim državam, ki želijo pobegniti iz ameriškega strateškega

prijema (Blank 2010, 4) oziroma na »promocijo izvoza ruske visoke tehnologije v regijo in sodelovanje pri skupnih energetskih, visokotehnoloških in infrastrukturnih projektih« (President of Russia official web portal 2008). Kljub temu, da obstaja velik dvom v to, ali lahko RF svoje odnose z latinskoameriškimi državami, ki temeljijo večinoma na orožarskih poslih⁸¹, preobrazi v odnos, ki temelji na velikopoteznih investicijah in diplomatskem usklajevanju, to še ne pomeni, da se vpliv RF v Latinski Ameriki lahko zanemari. Nekateri ju namreč vidijo kot naravni zaveznici, saj obe zelo podpirata koncept multipolarnosti in se upirata vsiljevanju ameriške hegemonije (Blank 2010, 4–5). RF naj bi se tudi zelo zanimala za sodelovanje z obveščevalnimi službami latinskoameriških držav, kar bi lahko bilo usmerjeno v postavljanje trdnih temeljev v odnosu z Latinsko Ameriko in uporabi teh zvez in informacij pri podpiranju držav, ki se želijo upreti primatu ZDA (Blank 2010, 11). Vendar pa to ne odstrani vseh odprtih vprašanj, saj je za države Latinske Amerike (morda z izjemo Venezuele, Nikaragve in Bolivije) sicer pomembno, da vstopajo na ruski trg, od nje kupujejo orožje in skupaj pridobivajo glas v kampanji proti ameriškemu vplivu na kontinentu, vendar to še ne pomeni, da so se zaradi tega pripravljene postaviti v središče nove hladne vojne (Blank 2010, 6).

Jasno je torej, da RF v konceptu multipolarnosti vidi največjo priložnost, da približa svoja stališča z latinskoameriškimi državami in pridobi večji vpliv v regiji (Blank 2010, 4–6), to pa izpostavi tudi dejstvo, da je rusko zanimanje za regijo predvsem geostrateškega pomena, manj pa ekonomskega, sploh če upoštevamo, da ima morda najtesnejše odnose s Kubo in Venezuelo (Blank 2010, 10).

5 LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA

Združitev kitajskega ozemlja je potekala pod dinastijo Qin že leta 221 pred našim štetjem. Kitajska je bila nato več kot dve tisočletji cesarstvo, ki se je končalo leta 1912 z odstavitvijo zadnjega kitajskega cesarja iz dinastije Qing, s čimer je nastala politično precej nestabilna

⁸¹ Nikaragva je priznala neodvisnost Abhazije in Južne Osetije, da bi si zagotovila nadomestilo za njeno vedno bolj zastarelo sovjetsko oborožitev. Venezuela ju je priznala zato, da si je pridobila posojila ruskih bank, s katerimi si je lahko kupila modernejše orožje, prav tako pa je primarno zanimanje Bolivije za RF v orožju, ki ga lahko odkupi (Blank 2010, 3).

kitajska republika. Zadnji koraki v evoluciji današnje Kitajske so se zgodili s komunistično revolucijo pod taktiriko Mao Cetunga, ki je 1. oktobra 1949 proglasil Ljudsko republiko Kitajsko, in kasneje z njegovo smrtjo, ko je oblast prevzel bolj pragmatični del kitajske partije, usmerjen v pospeševanje ekonomske moči in postavil temelje za današnji kitajski model komunistične države s kapitalističnim ekonomskim sistemom. V Ljudski republici Kitajski ima še danes glavno besedo komunistična stranka, ki ima okoli 76 milijonov članov; to predstavlja približno 5% od 1 337 000 000 prebivalcev in velja za največjo politično stranko na svetu. Uradno je sicer še 8 manjših političnih strank, vendar te ne predstavljajo uradne politične opozicije in so pod nadzorom komunistične stranke. Dejansko oblast v državi ima devetčlanski⁸² komite politbiroja komunistične stranke, ki uravnava imenovanja na administrativni, zakonodajni in izvršilni veji oblasti. Kitajsko ozemlje, veliko okoli 9,597 milijonov kvadratnih kilometrov, je administrativno razdeljeno na 23 provinc (vštet je Tajvan), 5 avtonomnih regij (vštet je Tibet) in 4 mestne uprave, vendar morajo državni voditelji za ohranitev nadzora nad ogromnim ozemljem, pospremljenim z velikim številom prebivalstva in velikimi socialnimi razlikami med njimi, pospeševati politiko sodelovanja z regionalnimi in lokalnimi voditelji, vplivnimi posamezniki, ki niso člani komunistične stranke ter prebivalci na splošno (US department of state 2012f).

Geopolitično po Cohenu je položaj Ljudske republike Kitajske na makro nivoju znotraj Mešane kontinentalno- pomorske Vzhodnoazijske sfere. Za LRK Cohen sicer prepoznava, da je večji del hladne vojne ležala znotraj orbite Evrazijske kontinentalne sfere. Po koncu vladavine Mao Cetunga in koncu njegovih restriktivnih politik se je nova generacija voditeljev usmerila v ekonomsko rast države. Kot posledica odpiranja države navzven so se znova okrepili tudi trgovski pomorski odnosi z zunanjim svetom in v zadnjih dveh desetletjih se je ta močna pomorska ekonomija vtisnila v profil sicer kontinentalne LRK. Obalna območja, znana kot »zlata obala«, so še utrdila položaj pomorske komponente in LRK se je lahko na ta način odcepila od Evrazijske kontinentalne sfere in pridobila samostojen gestrateški in geopolitični status, kjer sta močno prisotni tako kontinentalna kot pomorska komponenta, ki skupaj tvorita samostojno geopolitično sfero. Na srednjem nivoju LRK uvrščamo v samostojno regijo. Poleg te regije je znotraj mešane Vzhodnoazijske sfere še Kitajski podrejena regija Indokina, ki jo sestavljajo Vietnam, Kambodža in Laos. To drugo

⁸² Članstvo v Stalnem komiteju sicer niha med 5 in 10 člani (Cencen 2011, 113).

samostojno regijo je LRK znotraj svoje sfere lahko pritegnila zaradi umika ZDA in takratne Sovejske zveze v izdihljajih hladne vojne. (Cohen 2003, 39).

Ljudska republika Kitajska je po proizvodnji nafte četrta na svetovni lestvici; dnevno proizvede 4,26 milijonov sodčkov nafte, kar predstavlja 5% svetovne proizvodnje in ima za 20,4 milijard sodčkov potrjenih rezerv (Toscano 2010). Po porabi nafte je kitajsko gospodarstvo drugo na svetu, tik za ZDA, po globalni porabi energije na splošno pa je LRK prva na svetu. Poleg nafte je za kitajsko gospodarstvo neprecenljiv predvsem premog, saj velja za največjo porabnico in proizvajalko premoga, njena poraba pa predstavlja kar polovico celotne svetovne porabe. Zaradi tega premog predstavlja najbolj izkoriščen energent na Kitajskem in ima kar 71% delež v celotni energetski porabi; nafta je na drugem mestu in ima 19% delež, poraba plina pa je šele na četrtem mestu, za porabo vodne energije in obsega 3% delež v kitajski energetski sliki. Zaloge premoga na Kitajskem so tretje največje na svetu, takoj za RF in ZDA in predstavljajo 14% svetovni delež, največ pa se jih nahaja na severu države, kjer so tudi praktično vsi večji državni rudniki. Kljub temu je zaradi vse večje potrebe LRK leta 2009 postala tudi uvoznica tega energenta, uvoz pa prihaja predvsem iz Avstralije, Vietnama in RF. Za prihodnost je sicer pričakovati, da bo poraba premoga delno usahnila, saj si želi LRK zmanjšati količino izpustov CO₂ v ozračje; to seveda pomeni, da se bo povečala predvsem potreba po nafti (delno tudi plinu), ki jo LRK dnevno uvozi 4,8 milijonov sodčkov, od tega 47% iz Bližnjega Vzhoda (največja količina nafte pride iz Savdske Arabije, Omana in Irana) in 30% iz Afrike (največji delež imata Angola in Sudan), trenutno pa je druga največja uvoznica nafte na svetu, takoj za ZDA. LRK je glede nafte trenutno 50% samozadostna, medtem ko napovedujejo, da bo do leta 2035 proizvedla le še 28% nafte, ki jo bo potrebovala, ostalo pa bo prisiljena uvoziti. Zaradi takšnih projekcij je LRK v letu 2000 v strateškem petletnem energetskem načrtu predvidela ustanovitev kitajskih strateških naftnih rezerv v treh fazah do leta 2016. Leta 2009 je bila zaključena prva faza, do leta 2016 pa naj bi kapaciteta naftnih rezerv obsegala 500 milijonov sodčkov. Strateške naftne rezerve naj bi LRK tako zaščitile pred morebitnimi motnjami na svetovnem naftnem trgu (EIA 2012f).

5.1 Sprememba slike geopolitičnih interesov

Ljudska republika Kitajska je po koncu obdobja Maove vladavine leta 1976 prešla v novo obdobje, ki je v več pogledih pomenilo odmik od prejšnjih strateških in geopolitičnih stališč. Kitajska varnostna in zunanja politika, ki je bila od nekdaj utemljena na tradicionalnem kitajskem realizmu po formuli krepitev kitajskega položaja do rivalskih držav in usvarjanje

zavezništev z drugimi (politika torej, kjer prevladujejo tipični pojmi realizma: nacionalni interes, politika moči in geopolitika) (Grizold in Ferfila 2000, 324), je po smrti Mao Cetunga prešla v bolj mehko politiko, bolj odprto in vključeno v globalno dogajanje. Najbolj izrazito stališče te nove politike je bilo, da ne bo prišlo do svetovnega spopada oziroma do vojne LRK z eno do velesil⁸³, kar je bil velik preskok od Maovega stališča, da je vojna z eno od velesil za LRK neizogibna. S tem je nova politika dala pot bolj ugodnim notranjepolitičnim ocenam mednarodnih razmer, kar pa je bilo sredstvo za doseg končnega cilja, projekt kitajskih gospodarskih reform. Vodilni kitajski politik v tistem času, Deng Xiaoping, imenovan tudi neuradni vodja Kitajske (saj formalno nikoli ni zasedal vodilnih državnih položajev), je po mnenju mnogih najbolj zaslužen za preobrazbo LRK in je bil tudi idejni vodja gospodarskih in drugih reform v državi (Grizold in Ferfila 2000, 326). Usmeritev k reformam je začel še kot namestnik premiera pod Mao Cetungom, vendar je takrat dokaj kmalu padel v nemilost partijskih konzervativcev. Začetek kitajske preobrazbe je tako nujno moral priti s politično spremembo v državi, se pravi s smrtjo Mao Cetunga in ustoličenjem nove generacije politikov. Postopne spremembe v državi so privedle do kitajske posebnosti; obdržala je socialistični politični sistem na čelu s komunistično partijo, medtem ko se je na ekonomskem področju začel uvajati tržni kapitalizem z elementi konkurence in privatizacijo manjših podjetij, prinesel pa je tudi prepotreben tuji kapital v državo (Cencen 2011, 122). Novi tržno usmerjeni ekonomski sistem je prinesel početverjenje kitajskega BDP v naslednjih dveh desetletjih in povečano stopnjo mednarodnega trgovanja z 10% na 36% (Chapman 2011, 32). Gledano v celoti, je Dengova politika spodbujala gospodarsko rast in zviševala splošni življenjski standard⁸⁴ (Cencen 2011, 122), politično gledano pa je bil eden od njegovih večjih dosežkov tudi normalizacija odnosov s Sovjetsko zvezo, ki je bila ena od velikih sovražnic Ljudske republike Kitajske v začetnem obdobju hladne vojne; po tem se je LRK usmerila v

⁸³ LRK je dolgo časa uporabljala koncept ljudske obrambe, temelječe na gverilskem načinu bojevanja, kot osnovo svoje obrambne strategije; z opustitvijo prevladujočega mišljenja o globalnem spopadu pa je modernizirala svoje oborožene sile in razvijala bolj prilagodljiv tip oboroženih sil, izurjen za bojevanje v lokalnih spopadih in vojnah, tudi znotraj svojih meja, posodobila je vojaško organizacijo in poudarjala pomen vojaške tehnike ter pomen raziskovalnega in razvojnega dela na področju novega orožja in tehnologij (Grizold in Ferfila 2000, 320).

⁸⁴ Svobodnejši gospodarski razvoj je še okrepil želje po političnih spremembah v državi, vrhunec napetosti med odpiranjem LRK za spremembe ter rigidnostjo partijskega sistema pa se je zgodil leta 1989 na Trgu nebeškega miru, ko je kitajska vojska kruto zadušila mirne proteste (predvsem) kitajskih študentov, kar je terjalo tudi smrtne žrtve. Posledično je LRK za nekaj časa izgubila mednarodno kredibilnost in si nakopala sankcije zahodnih držav, je pa utrdila obstoj komunizma v državi (Cencen 2011, 123).

normalizacijo odnosov z vsemi vladam in sistemi, kar je prineslo tudi bolj odprto politiko (Grizold in Ferfila 2000, 326).

Drugi dve večji prelomnici v kitajskem strateškem razmišljanju pa sta v devetdesetih letih prejšnjega stoletja povzročila dva dogodka, in sicer razpad Sovjetske zveze in Zalivska vojna, ki sta vsak po svoje prispevala k današnji strateški usmeritvi Ljudske Republike Kitajske. Razpad Sovjetske zveze je v svojem bistvu pomenil več stvari: LRK se je namreč nenadoma znašla v situaciji, ko so bile njena varnost in varnost meja ogrožene z novimi državami, med drugim tudi z arabskimi sosedi, ki jih je LRK videla predvsem kot vir možnih etničnih konfliktov. Poleg nove varnostne slike pa je imel propad Sovejstke zveze za LRK tudi drug, notranjepolitični vpliv: prevladalo je namreč mnenje, da sta lahko mir in razvoj dosežena tudi brez politične demokratizacije. Razpad edine preostale večje socialistične sile je tako pomenil »kratkotrajno zmago za kitajski nacionalizem in dolgotrajno izgubo za njen internacionalizem« (Grizold in Ferfila 2000, 327). Zalivska vojna je bila za LRK nasprotno znak, da bo nova svetovna ureditev daleč od tega, da bi pomenila dolgoročen in popoln mir v mednarodnem sistemu, kar je imelo seveda velik vpliv na kitajsko strateško in vojaško oziroma varnostno politiko. V tem novem sistemu je bila nakazana velika možnost regionalizacije in destabilizacije mednarodnih konfliktov, v okviru tega pa je LRK prepoznala usmeritev ZDA, da se bodo obnašale kot najpomembnejša sila na svetu (Grizold in Ferfila 2000, 327). LRK je zato večkrat predlagala ustanovitev novega mednarodnega političnega in ekonomskega sistema miru, stabilnosti, pravičnosti in racionalnosti, ki bi namesto na projekciji moči ene velesile temeljil na prepoznavanju in spoštovanju razlik med državami ter ti. Petih načel za mirno sobivanje⁸⁵ (Zukang 1995, 19): spoštovanje suverenosti in ozemeljske celovitosti, neuporaba agresije, nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav, enakopravnost in skupna korist ter mirno sobivanje (About China 2008).

⁸⁵ Pet načel za mirno sobivanje je bilo prvič formalno zabeleženo v Sporazumu glede trgovanja in stikov Indije s sporno kitajsko pokrajino Tibet leta 1954 in predstavljajo temelje za politiko nevtralnosti in nevmešavanja. Od prvega formalnega zapisa je pet načel prevzelo več mednarodnih pogodb in organizacij, LRK pa si je zagotovila spoštovanje teh načel tudi pri vzpostavitvi diplomatskih odnosov z več kot 160 narodi sveta (China view 2005). Od vseh načel je za LRK morda najbolj pomembno načelo suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve držav; v svetu je tako glede kitajske multilateralne diplomacije postal znan stavek »ni suverenosti, ni svetovnega reda« (No state sovereignty, no world order) (Kim 1995, 48).

Po Zalivski vojni je bilo torej precej omajano kitajsko zaupanje v celoten mednarodni sistem in v sistem OZN, saj je postala prepričana, da je le orodje za doseg nacionalnih interesov ZDA. Analitiki na Kitajskem so tako prišli do neizogibnega dejstva, da je s koncem hladne vojne prišlo do nastanka veliko bolj nepredvidljivega sveta, kjer bodo ZDA želele igrati glavno vlogo, LRK pa bo morala v luči novih razmer odkriti nove mehanizme za uveljavljanje svojih lastnih nacionalnih interesov (Grizold in Ferfila 200, 328). V okviru tega cilja je postala pomembna prioriteta izboljšanje in okrepitev odnosov z azijskimi sosedami, čemur je v devetdesetih letih sledila ponovna vzpostavitev diplomatskih odnosov z mnogimi državami, če omenim le Singapur, Južno Korejo, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Turkmenistan, Vietnam; hkrati je prišlo do izboljšanja odnosov z Indonezijo in Indijo. Zaradi zaostrovanja odnosov z ZDA je postajalo vedno pomembnejše tudi partnerstvo z Japonsko in RF. LRK je pri utrjevanju svoje moči povečala tudi svoj obseg trgovinske dejavnosti z azijskimi državami, zaradi promocije trgovine in skupne varnosti pa postala tudi članica nekaterih regionalnih organizacij (APEC⁸⁶, SCO), čeprav je bila od nekdanj previdna pri pridruževanju in je zagovarjala bilateralne pogovore. LRK je tudi dokončno prevzela svojo vlogo govorca v imenu tretjega sveta in branjenja njihovih interesov, s čimer si je pridobila zaveznike pri zagovarjanju svojih stališč in strateških politik do vseh vrst mednarodnih pa tudi notranjepolitičnih konfliktov (Grizold in Ferfila 2000, 330).

5.2 Trenutni geopolitični položaj

Ljudska republika Kitajska je po svoji geografski velikosti, številu prebivalstva, naravnih in ekonomskih zmogljivostih ena od najvplivnejših držav sveta; ta položaj še utrjuje njena diplomatska teža, saj je stalna članica Varnostnega sveta OZN, ter njena vojaška moč. Njen mednarodni položaj po koncu hladne vojne se največkrat definira v odnosu do ZDA, saj naj bi predstavljala njihovega največjega tekmeca. Na svojih mejah ima več držav kot katerakoli druga država, z izjemo RF. Njene kopenske meje so s strateškega vidika precej enostavne za

⁸⁶ APEC pomeni Ekonomsko sodelovanje Azija-Pacifik, ki je bilo ustanovljeno leta 1989 na pobudo Australije; LRK se je pridružila leta 1991. Cilj sodelovanja je izboljšanje ekonomske rasti in blaginje v regiji, za kar si prizadevajo s pomočjo sodelovanja in promoviranja investicij, trgovinske izmenjave, poslovnega sodelovanja in s splošnim ekonomskim in tehničnim sodelovanjem (APEC). APEC sicer za LRK predstavlja eno od najbolj pomembnih oblik multilateralnega regionalnega ekonomskega sodelovanja, s pomočjo katere lahko uveljavlja svoje gospodarske interese; nasprotno pa mu ne pripisuje odločilne politične vloge. APEC tako za LRK pomeni predvsem priložnost, da na najvišji politični ravni sogovornikom iz držav, ki predstavljajo njene najpomembnejše trgovske partnerice, posreduje svoje nadaljnje predloge in stališča ter izmenja mnenja o možnostih za krepitev gospodarskega sodelovanja (Cencen 2011, 266).

invazijo in jih je zaradi geografskih lastnosti težko braniti, obenem pa obmejna območja naseljujejo manjšine, katerih lojalnost je velikokrat vprašljiva. Obsežno zaledje v tem smislu zanjo predstavlja možnost obrambe iz notranjosti, zaradi česar Kitajska recimo nikoli ni bila v celoti kolonizirana, saj si noben osvajalec ni mogel zagotoviti več kakor nazdor nad obalnimi in obmejnimi kopenskimi regijami (Cencen 2011, 69–70).

Pospešena kitajska gospodarska rast, ki dosega 10% letno (Chapman 2011, 32), jo po projekcijah glede na ta faktor že uvršča v sam vrh svetovnih sil najkasneje do leta 2050; ta morebitna prihodnja vloga pa že kaže vpliv na trenutne geopolitične in strateške interese v kitajski politiki, ki svojo veliko strategijo gradi na zgodovinskih izkušnjah, političnih interesih in geostrateškem okolju in ima trenutno tri najpomembnejše usmeritve:

1. Ohraniti blagostanje in red znotraj države.
2. Ohranitev državne suverenosti in ozemlske celovitosti⁸⁷.

⁸⁷ Poleg težav s Tajvanom, ki so opisane v opombi št. 89, ima LRK znotraj svojega ozemlja posebne okoliščine še v: 1.) Tibetu, katerega položaj je posledica »njegovega geostrateškega položaja, zgodovinskih okoliščin, diplomatske preračunljivosti velikih sil in prepričanja Komunistične partije Kitajske, da lahko vzdržuje multinacionalno državo, v kateri bodo vse skupine uživale enake pravice« (Cencen 2011, 141–42). V osnovi gre pri statusu Tibeta za vprašanje med razmerjem pravice do samoodločbe narodov in pravico držav, da se branijo pred secesionizmom. Zmaga komunistov na Kitajskem leta 1949 je nakazala ambicijo novega vodstva, da Tibet ostane pod kitajskim nadzorom, Tibet pa si po drugi strani tudi po koncu državljanske vojne ni uspel pridobiti mednarodnega priznanja. V letih, ki so sledila, je tibetanski verski vodja dalajlama sprejel 17 točk sporazuma s LRK in Kitajska je v zameno do leta 1959 spoštovala tibetansko avtonomijo, pustila politični sistem teokracije in celo skušala vzpostaviti zaupanje med kitajskimi Hani in Tibetanci. Ko je leta 1959 izbruhnil upor proti Kitajcem, ki so ga sprožili radikalni tibetanski krogi in preklicali sporazum dalajlame s kitajsko oblastjo in zahtevali neodvisnost, je kitajska ljudska armada upor zatrla, vlada v Pekingu je prav tako odstopila od sporazuma, ukinila tradicionalno teokratsko vlado in vzpostavila socializem. Po tem dogodku se kitajska vlada ni bila več pripravljena pogovarjati o avtonomiji Tibeta, dalajlama pa je bil izgnan iz države. Sicer se iz izgnanstva bori za razrešitev statusa Tibeta že od takrat naprej, pridobil si je mnogo naklonjenosti različnih svetovnih voditeljev, leta 1989 pa tudi prejel Nobelovo nagrado za mir. Njegovo pojavljanje v javnosti za LRK predstavlja predvsem neprijetnost, saj njegovi nastopi predstavnike nekaterih držav spodbujajo k temu, da LRK pozivajo k začetku dialogov, vendar vse aktualne vlade zagovarjajo stališče, da je status Tibeta dokončno urejen, skupaj s trditvami, da nikoli ni bil samostojna in neodvisna država, kot takšnega pa ga nikoli ni priznavala tudi nobena druga država (Cencen 2011, 141–52); 2.) avtonomni provinci Xinjiang, kjer prebiva 8 milijonov muslimanskih Ujgurov, ki versko, etnično in kulturno nimajo praktično ničesar skupnega z ostalo Kitajsko. Območje je sicer ključno za zagotavljanje njene varnosti, kar vpliva tudi na položaj province znotraj LRK. Na tem območju so separatistične sile leta 1944 tudi ustanovile republiko Vzhodni Turkestan, delno samostojno državo z obsegom petine celotne province Xinjiang, obstajala pa je do leta 1949 (Cencen 2011, 152–53). Islamsko gibanje Vzhodnega Turkeстана, militantna veja znotraj Ujgurske manjšine, je bil leta 2002 uvrščena na seznam terorističnih organizacij, katere žrtev je bil tudi kitajski diplomat v tej provinci. Nekateri sicer menijo, da je za LRK uvrstitev te organizacije pomenila zeleno luč za kršenje pravic ujgurskih muslimanov v želji po ukrotitvi separatizma v regiji, problematika Ujgurov pa je tudi velik del varnostne strukture Šanghajske organizacije

3. Pridobiti geopolitični vpliv svetovne velesile (Swayne in Wellis v Tamše 2010, 36).

Leta 2003 je Ljudska republika Kitajska objavila svoj novi koncept zunanje politike, imenovan Neodvisni koncept zunanje politike miru, katerega glavni cilji so predvsem ohranitev kitajske neodvisnosti, ozemeljske celovitosti, izoblikovanje ugodnega mednarodnega okolja za njene potrebe, ohranjanje svetovnega miru in zagon skupnega svetovnega razvoja. Doseg teh ciljev vključuje:

- trdno zagovarjanje načela neodvisnosti v mednarodni skupnosti, zaradi česar se LRK nikoli ne bo uklanjala pritiskom drugih sil, z njimi ne bo tvorila vojaških zavezništev ali se spuščala v oborožitveno tekmo;
- zavračanje hegemonije, saj LRK verjame, da so vse države v mednarodnem sistemu enakovredne in zato ne bo podpirala vsiljevanja tuje volje državam v zvezi z njihovimi notranjimi zadevami, tako kot ne bo dopustila, da druge države vsiljujejo svojo voljo njej;
- ustanovitev novega svetovnega ekonomskega sistema, ki je bolj pravičen kot trenutni in ki upošteva Pet načel za mirno sobivanje;
- razvoj sodelovalnih odnosov z vsemi državami sveta, ki se držijo teh Pet načel za mirno sobivanje;

sodelovanja (Cencen 2011, 157); 3.) Hongkongom, ki je leta 1984 stopil v postopek vračanja LRK; zasedla ga je namreč Velika Britanija konec 19. stoletja, ko je zasledovala svoje trgovske interese v kitajskih obalnih regijah preko vzhodnoindijske družbe. Formalno je bil Hongkong vrnjen 30. junija 1997 opolnoči na osnovi načela »ena država, dva sistema«; oblikovan je bil kot posebna upravna regija, ki ima visoko stopnjo avtonomije, le na področju zunanjih zadev in obrambe ima glavno besedo osrednja vlada v Pekingu. Lahko tudi samostojno sprejema ekonomske in kulturne sporazume z drugimi državami pod imenom Hongkong, Kitajska, ter izdaja svoje potne liste. Navedene pristojnosti pa naj bi ostale nespremenjene še najmanj 50 let po podpisu sporazuma z Veliko Britanijo vrnitvi Hongkonga (Cencen 2011, 159; 4.) provicni Macao, katere status je bil formalno enak kot status Hongkonga, samo da je namesto Velike Britanije nastopala Portugalska; posebna upravna regija je prišla pod kitajsko oblast 20. decembra leta 1999, prav tako po načelu »ena država, dva sistema«, vendar vrnitev Macaa simbolično ni predstavljala tako pomembnega dogodka kot vrnitev Hongkonga (Cencen 2011, 164–65).

- odpiranje LRK v svet in pripravljenost na vzpostavitev trgovskih, kulturnih, znanstvenih in izobraževalnih vezi z vsemi državami;
- aktivno sodelovanje pri multilateralnih diplomatskih prizadevanjih za ohranitev svetovnega miru in zagon svetovnega razvoja (China's independent foreign policy of peace 2003).

Za doseg svojih ciljev se LRK poslužuje več različnih ukrepov; eden od njih je povečanje količine uvoženih energentov z Bližnjega vzhoda, iz Afrike in Latinske Amerike, da lahko zadosti energetskim potrebam svojega rastočega gospodarstva, hkrati pa z državami v energetsko bogatih regijah vidno izboljšuje odnose in intenzivira medsebojne stike. Na ta način je njena moč v omenjenih regijah vedno bolj opazna in počasi dobiva svoj glas pri odločitvah, ki se tičejo teh območij, kot stranski produkt pa LRK tudi vedno več vlaga v infrastrukturne projekte v teh delih sveta (Lines 2007).

Poleg politike zagotavljanja zadostne količine energentov LRK tudi skokovito povečuje svojo vpletenost v globalno trgovino. V pričakovanju neposrednih tujih investicij je v zadnjih dveh desetletjih precej prenovila in dopolnila svojo infrastrukturo in je sedaj skupaj z nizko ceno delovne sile izredno privlačna kot lokacija za industrijsko proizvodnjo zahodnih korporacij. Poleg tega skupaj z Indijo predstavljata praktično že sam vrh tehnoloških inovacij, in LRK odpira raziskovalne centre s svetlobno hitrostjo in počasi prevzema vodstvo pred ZDA (Lines 2007). LRK je povečala tudi svoje tuje trgovinske investicije ter v korist večjega vpliva na svetovnih trgih še pomanjšala restriktivnost svoje ekonomske politike. Spremembe se kažejo tudi v vrstah oboroženih sil, saj se je kitajski obrambni proračun povečal za kar desetkrat od leta 1989 do leta 2009; v ozadju večjega trošenja je seveda kitajska želja po moči ter učinkovitih obrambnih zmogljivostih, ki so podprte z najnovejšo tehnologijo (Chapman 2011, 33).

LRK je že od nekdaj zanimalo tudi širjenje na severozahod, saj bi s tem lahko zamejevala moč RF in centralnoazijskih držav na svojih vratih ter na splošno v regiji Azija-Pacifik, hkrati pa bi tako imela bolj neposreden dostop do energetskih in mineralnih bogastev v Osrednji Aziji. Poleg razširitve na severozahod je v njenem načrtu tudi širitev strateškega vpliva preko južnoazijskih morij s pomočjo ti. »biserne niti«, ki pomeni niz vojaških baz,

komunikacijskega nadzora in posebnih diplomatskih odnosov⁸⁸ znotraj držav, ki objemajo Indijski ocean, Južnokitajsko morje, Malaško ožino, Hormoško ožino vse do Perzijskega zaliva. Osnovni cilj gradnje »biserne niti« je zavarovanje energetskega pošiljka, ki z Bližnjega vzhoda potuje proti Ljudski republiki Kitajski; »vsak »biser« pa pomeni vezni člen kitajskega geopolitičnega vpliva ali vojaške prisotnosti« (Pehrson v Chapman 2011, 60). Seveda je v okviru mednarodnih debat veliko vprašanje, ali kitajska »biserna nit« dejansko pomeni samo varnostno arhitekturo za zaščito pošiljka energentov z Bližnjega vzhoda ali pa nakazuje njeno željo, da postane globalna pomorska sila, ki je zmožna ogroziti pomorske interese ZDA v Pacifiku in indijske interese v Indijskem oceanu. Po mnenju manjšine ta strategija pomeni tudi uravnoteženje oziroma dopolnitev strategije pridobivanja energentov preko naftovodov in plinovodov iz Osrednje Azije (Chapman 2011, 60), saj je LRK več kot očitno obremenjena s svojo energetsko varnostjo, povezano s tem pa tudi z ohranjanjem nacionalne blaginje in domače politične stabilnosti (Chapman 2011, 33).

Kljub izraženi defenzivni obrambni politiki je LRK še vedno ohranila določeno mero svoje trde, realistične politike. Ta se kaže predvsem v politiki do Tajvana⁸⁹, v zvezi s katerim vsake

⁸⁸ Nekaj primerov teh »biserov«: vojaška utrditev otoka Hainan in modernizacija letalske steze na otoku Yongxing, ki pomenita zadnji kitajski pomorski branik v Južnokitajskem morju; postavitve objekta za hranjenje kontejnerskega tovora v mestu Chittagong v Bangladešu; konstrukcija globokomorskega pristanišča v mestu Sittwe v Mjanmarju; konstrukcija pomorske baze v mestu Gwadar v Pakistanu (Chapman 2011, 60).

⁸⁹ Status Tajvana oziroma Republike Kitajske je rezultat državljanske vojne in mednarodnih okoliščin 20. stoletja. Po stališču Tajvana je bila Republika Kitajska ustanovljena leta 1912 in je suverena država z neprekinjeno državnostjo, čeprav je do leta 1949 v državljanski vojni z LRK izgubila vse ozemlje razen Tajvana in nekaj otokov (od koder tudi pogostejše poimenovanje »Tajvan« in ne »Republika Kitajska«). Republika Kitajska je bila celo ustanovna članica OZN, vendar je svoj status leta 1979 prepustila Ljudski republiki Kitajski (Cencen 2011, 169). Od razglasitve Ljudske republike Kitajske obstaja tudi spor med Pekingom in Tajpejem glede statusa Tajvana; LRK namreč strogo zagovarja stališče ene in nedeljive Kitajske, katere del je tudi Tajvan, čeprav je pripravljena na to, da Tajvan ohrani svojo politično, ekonomsko in družbeno ureditev (Cencen 2011, 169). Veliko težavo za LRK predstavlja tudi vmešavanje ZDA, ki svoj odnos gradijo na podlagi posebnega dokumenta, imenovanega Taiwan relations act. V času velike zaostritve odnosov na obeh straneh tajvanske ožine, ko je LRK v smeri Tajvana izstrelila nekaj svojih raket, so Američani na pomoč v zaliv poslali dve svoji letalonosilki (Cencen 2011, 168), konec oktobra 1998 pa je prišlo do novih nasprotij, ko je ameriški Kongres sprejel dva zakona, s katerima naj bi bil Tajvan vključen v ameriški jedrski režim, LRK pa je bila mnenja, da to omogoča Tajvanu, da je del protiraketnega obrambnega ščita, kar ji omogoča kupovanje ameriškega orožja (Cencen 2011, 171). Oktobra 2002 je Tajvan postal eden glavnih ne-NATO zaveznikov, s čimer je dobil dostop do moderne ameriške vojaške tehnologije, pri tem pa so ZDA poudarile, da to z ničemer ne spremeni njihove podpore politiki »ene Kitajske«. Vprašanje Tajvana je za LRK simbolično na vrhu notranjepolitičnih in zunanjepolitičnih prioritet, vendar ji njena stroga politika »ene Kitajske« daje precej malo manevrskega prostora tako na polju domače kot tudi zunanje politike. Tisto, kar sicer obe strani ob tajvanski ožini odvrta od vojaškega spopada, so

toliko pride do groženj, da se bo poslužila vojaških ukrepov proti uporniški provinci, vendar pa jo od tega odvrča tudi dejstvo, da so velik zagovornik Tajvana ZDA, ki so jasno povedale, da bodo ukrepale v primeru nasilnega kitajskega posega v provinco. Za LRK je pomembna tudi strateška lega province, ki pomeni vrata za nadzor nad ti. prvim nizom otokov na Pacifiku, s čimer bi lahko Peking izzval ameriški nadzor nad ti. drugim nizom pacifiških otokov, otokom Guam in severnimi Marijanskimi otoki in tako pridobil odločilno prednost v tekmi za Pacifik z ZDA. Poleg Tajvana ima LRK geopolitične interese tudi na Korejskem polotoku, spor z Japonsko glede suverenosti nad otoki Senkaku/Diaoyutai in delom Južnokitajskega morja, bori se za suverenost nad otoki Spratly, ki imajo zaloge energetskih bogastev, in ohranja tesne vezi s Pakistanom, kar načinja že rahlo napete odnose z Indijo, s katero se lahko LRK v prihodnosti zaplete v boj za prevlado nad Indijskim oceanom. Nekateri opazovalci izpostavljajo tudi status LRK znotraj Šanghajske organizacije sodelovanja (SCO), saj naj bi bili njeni motivi znotraj organizacije ustanovitev varnostne arhitekture, ki bi kontrirala ameriškim interesom v Osrednji Aziji (Chapman 2011, 33–34).

5.1 Nacionalnovarnostne strategije⁹⁰ po koncu hladne vojne

Primerjala bom tri obrambne strategije dveh predsednikov Ljudske republike Kitajske⁹¹ po koncu hladne vojne, Yianga Zemina in Hu Jintaa iz leta 1998, ko je bila objavljena prva

obojestranski pragmatični interesi, ki podpirajo nadaljnji stabilni razvoj in še bolj intenzivno ekonomsko sodelovanje, ki bi morda nekoč lahko privedlo do neke vrste kompromisne združitve. ZDA se pri tem vprašanju po eni strani pojavljajo kot stabilizacijski faktor, saj svoja dejanja podpore do Tajvana vedno odmerijo do te stopnje, ko se še lahko umaknejo, po drugi strani pa so destabilizacijski faktor, saj s selektivno podporo Tajvanu izvajajo določen pritisk na LRK (Cencen 2011, 177). Odnosi med LRK in Tajvanom sicer predstavljajo precej poseben geopolitični izziv v južni Aziji, saj je vprašanje, kako bi ZDA in ostale azijsko-pacifiške države odreagirale, če bi želela LRK nasilno ukrotiti Tajvan oziroma, kot ga imenuje, svojo »uporniško provinco«. Večina svetovnih držav ima sicer uradne odnose z LRK in neuradne odnose s Tajvanom zaradi prepoznavanja politike »ene Kitajske« in njene vedno večje politične, ekonomske in vojaške moči, Tajvan pa je z leti postal demokratično razvita in ekonomsko precej vplivna »država«; tako ostaja vprašanje Tajvana trn v peti LRK, sploh zato, ker bi njegova potencialna neodvisnost predstavljala geografsko zaporo za širjenje kitajskega vpliva v zahodni Pacifik, bližina drugih pomembnih azijskih sil, kot sta Japonska in Južna Koreja ter vojaška bližina ZDA pa vprašanje Tajvana ohranjajo na seznamu možnih prihodnjih geopolitičnih kriznih žarišč (Chapman 2011, 61–62).

⁹⁰ LRK tisto, kar na zahodu poznamo kot nacionalnovarnostno strategijo, imenuje obrambna strategija (Tamše 2010, 40), kar potrjujejo tudi besede enega od snovalcev obrambne strategije Ljudske republike Kitajske iz leta 2004, Chen Zhoua, ob njeni objavi, da »je prvič, da je Kitajska tako jasno izrazila svojo nacionalnovarnostno strategijo« in da je to dodatek k obrambni strategiji iz leta 2002, ko so »prvič pomembneje izpostavili kitajske nacionalne interese« (Zhou v China's defense white paper elaborates on government security strategy 2004).

obrambna strategija, in iz leta 2004, ko je LRK »prvič jasno izrazila svojo nacionalnovarnostno strategijo« (Zhou v People Daily 2004), ter iz leta 2010, ko je bila objavljena zadnja kitajska obrambna strategija. Vse tri strategije se v večini sicer osredotočajo, kot pove že ime, na situacijo, spremembe in modernizacijo v kitajski ljudski armadi. Zaradi teme diplomske naloge se bom ob vsaki od obrambnih strategij osredotočila na tri relevantna poglavja, in sicer poglavje o mednarodni varnostni situaciji, poglavje o nacionalni obrambni politiki ter poglavje o mednarodnem varnostnem sodelovanju oziroma, kot je to imenovano v zadnji strategiji, vzpostavitev vojaškega zaupanja (ang. Military confidence-building). Tudi v teh strategijah je, podobno kot v ruskih, manj natančnosti in določnosti, sploh če jih primerjam z ameriškimi nacionalnovarnostnimi strategijami; napisane so precej bolj splošno. Vkolikor sicer izpostavijo pomembna področja za LRK, si bom morala pri konkretizaciji interesov na teh področjih pomagati tudi s sekundarnimi viri.

Vse tri strategije so si podobne v tem, da izpostavljajo koncept multipolarnosti; »s koncem hladne vojne se je regionalni in globalni trend multipolarnosti še poglobil...« (Information office of the State council of the People's Republic of China 1998), »trendi svetovne multipolarnosti se kljub zasukom in prevratom neprestano krepijo« (Chinese Government's official web portal 2005), »prehod k multipolarnemu svetu je neustavljiv...« (Chinese Government's official web portal 2011a). Vse tudi opozarjajo na to, da je še vedno najbolj pomemben svetovni faktor zagotavljanja varnosti vojaški, kar se kaže v reformi vojska po svetu in v opremljanju oboroženih sil z najnovejšimi tehnologijami. Vse v pregledu svetovnih razmer izpostavljajo predvsem regijo Azija-Pacifik, kar delno kaže na še vedno prisotne lokalne kitajske interese, ki naj bi uživala »relativno stabilnost v svoji varnostni situaciji« (Chinese Government's official web portal 2005), vendar pa hkrati že opozarjajo na »eskalacijo bolj zapletenih varnostnih faktorjev v regiji« (Chinese Government's official web portal 2005), zaradi katerih »varnost regije postaja vedno bolj zapletena in nestabilna« (Chinese Government's official web portal 2011a), sploh zaradi »politike hegemonije.../še vedno prisotnega nepravilnega ekonomskega sistema, ki škoduje interesom držav v razvoju.../lokalnih etničnih, vojaških, teritorialnih konfliktov in konfliktov glede naravnih virov...« (Information office of the State council of the People's Republic of China 1998).

⁹¹ V obdobju predsednika Yang Shangkuna med leti 1988-1993 ni bila objavljena nacionalna obrambna strategija; edini dokument, ki se je navezoval na varnostno situacijo LRK, je bil leta 1992 objavljeni dokument »Tibet- its ownership and human rights question« (Chinese Government's official web portal 2011b).

Vse tudi izpostavljajo situacijo v Tajvanu in ne puščajo nikakršnega dvoma o tem, da je »Tajvan neločljiv del kitajskega ozemlja« (Information office of the State council of the People's Republic of China 1998). Glede obrambne politike, vse jasno zapišejo na praktično identičen način, da »Kitajska stremi k defenzivni nacionalni obrambni politiki« (Chinese Government's official web portal 2011a). Kot glavne cilje svoje nacionalne varnostne strategije izpostavljajo ohranjanje nacionalne suverenosti in ozemlske celovitosti, ekonomsko rast in socialno stabilnost v državi, modernizacijo in prilagajanje kitajske ljudske armade mednarodnim razmeram ter trud za ohranitev miru v svetu. Glede varnostnega sodelovanja vse tri strategije poudarjajo načelo grajenja zaupanja in pomembnost pogovorov in sodelovanja glede vseh vrst varnostnih vprašanj z narodi sveta »za utrditev zaupanja in razumevanja in pospešeno komunikacijo in koordinacijo. Do tega dne je LRK vzpostavila mehanizme za obrambno in varnostno sodelovanje ter dialog z 22 državami« (Chinese Government's official web portal 2011a). Regionalno pomembni so v vseh treh predvsem odnosi z državami ASEAN⁹² ter odnosi z Rusko federacijo, Japonsko in Korejo.

Razlike med posameznimi obrambnimi strategijami bom začela z dojetjem mednarodne skupnosti. Medtem ko je strategija iz leta 1998 še prepričana v to, da »trenutna svetovna situacija kaže na sprostitev odnosov med državami« in da se »možnost oboroženih spopadov in lokalnih spopadov neverjetno zmanjšuje«, sta strategiji iz let 2004 in 2010 že bolj črnogledi in izpostavljata »povečano strateško tekmovalnost in nasprotja med državami.../ki delajo grožnje varnosti vedno bolj kompleksne, povezane in nepredvidljive.« (Chinese Government's official web portal 2011a). V strategijah iz let 2004 in 2010 je zelo poudarjena

⁹² ASEAN pomeni Združenje držav Jugovzhodne Azije. Ustanovljeno je bilo leta 1967 v Bangkoku, osnovni cilji pa so spodbujanje ekonomske rasti in stabilnega razvoja v Jugovzhodni Aziji, spodbujanje regionalnega miru in stabilnosti, spodbujanje sodelovanja na ekonomskem, družbenem, administrativnem, tehnološkem, znanstvenem in kulturnem področju, skupni ukrepi za izboljšanje na področju industrije in kmetijstva ter sodelovanje z drugimi regionalnimi organizacijami. Države članice ASEAN so Tajska, Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur, Bruneji, Vietnam, Laos, Mjanmar in Kambodža (ASEAN 2012). Ljudska republika Kitajska z ASEAN sodeluje preko formalne povezave ASEAN+3, ki poleg nje vključuje še Japonsko in Južno Korejo, povezava pa se je oblikovala po azijski finančni krizi leta 1997. Leta 2002 je bil v Kambodži podpisan Sporazum o prosti trgovini med ASEAN in LRK, ki se je vzpostavil s 1. januarjem 2010; po številu prebivalstva to predstavlja največjo ekonomsko zvezo na svetu. Premiki so se zgodili tudi na varnostnem področju, saj je bil leta 2002, skupaj s Sporazumom o prosti trgovini, podpisan tudi Dokument o urejanju odnosov v Južnokitajskem morju (The declaration of good conduct in the South China seas), ki je pomenil velik korak za LRK; načeloma namreč vztraja na dvostranskih pogajanjih z državami. Z dokumentom naj bi se tako zaustavil morebitni širši regionalni konflikt zaradi sporov glede lastništva nad deli Južnokitajskega morja (Cencen 2011, 260–61).

tudi regionalna vloga Šanghajske organizacije sodelovanja, ki je bila v času pisanja strategije iz leta 1998 imenovana še Šanghajskih pet, ukvarjala pa se je predvsem z ureditvijo obmejnih sporov LRK in centralnoazijskih držav z RF. Strategija iz leta 1998 je edina, ki kot enega od nacionalnovarnosnih interesov izpostavlja »vojaško strategijo aktivne obrambe« (Information office of the State council of the People`s Republic of China 1998). Na splošno strategiji iz let 2004 in 2010 omenjata več pomembnih področjih za kitajske interese od strategije iz leta 1998, ki praktično omenja samo regijo Azija-Pacifik, tako so npr. omenjene evropske države (Francija, Nemčija, Velika Britanija), Avstralija, Afrika in Bližnji vzhod. Zanimivo je tudi, da strategija iz leta 2010 kot edina eksplicitno ne omenja pomembnosti kitajskega sodelovanja v mednarodnih operacijah OZN za ohranjanje miru.

5.2 Pomembna geopolitična območja

5.2.1 Regija Azija-Pacifik

Regija za Ljudsko republiko Kitajsko zaradi neposrednosti oziroma bližine meja, prepletanja interesov na morju ter kompetitivnih interesov drugih sil predstavlja vitalno območje za njeno varnost. (Cencen 2011, 255). Zaradi geografske bližine velik interes predstavlja tudi želja, da nadzira delovanje ostalih velesil v regiji, sploh ZDA, Japonske in RF (Cencen 2011, 55); dejstvo pa je tudi, da se je zaradi ekonomske rasti v regiji spremenila varnostna struktura in se je ravnotežje moči med vsemi prisotnimi velesilami rahlo nagnilo v prid LRK (Harris in Klintworth 1995, 357). Od sredine devetdesetih let v primerjavi z bližnjo preteklostjo vodi bolj aktivno in pragmatično zunanjo politiko do držav, ki je izgubila velik del nekdanjega političnega predznaka. Odkrito se tudi zanima in si prizadeva za varnost v regiji, zaradi česar je spremenila svoje odklonilno stališče do multilateralnih srečanj in pogajanj. Iz njenih aktivnosti v neposredni okolici je razbrati predvsem interes za stabilnost in umiritev konfliktov, saj ji to daje možnost, da svoje sile namesto v nedonosne konflikte usmerja v gospodarski razvoj (Cencen 2011, 267). Regija je tudi največja prejemnica kitajskih neposrednih tujih investicij, ki so po velikosti pete največje v svetu; od 56,5 milijard v letu 2009 jih je šlo kar 75% v to regijo (Koleski 2011, 9).

Glede regije Azija-Pacifik ima Ljudska republika Kitajska po obrambni strategiji iz leta 1998 tri glavne varnostne interese:

1. Stabilnost in razvoj LRK.

2. Mir in stabilnost v celotni regiji.
3. Vodenje pogovorov in sodelovanja z vsemi državami v regiji (Information office of the State council of the People`s Republic of China 1998).

LRK nima želje po nadzoru regije ali po pridobitvi pravic do vojaških oporišč v tujih državah. Njeni varnostni interesi so v bistvu želja po tem, da bi bila regija razdeljena na neodvisne države, ki bi spoštovale medsebojno ozemeljsko celovitost in suverenost, regija pa bi bila brez tuje vojaške prisotnosti (Cencen 2011, 257–59). Sodeluje tudi v več regionalnih organizacijah, prek njih pa uveljavlja predvsem svoje ekonomske interese; neposredna vključenost v multilaterlane varnostne arhitekture pa je pri LRK prej izjema kot pravilo, saj bi to v osnovi spremenilo njeno geopolitiko (Cencen 2011, 209). Energetska politika v regiji Azija-Pacifik je obremenjena predvsem s strateškimi cilji LRK, da zmanjša svojo odvisnost od tujih naravnih energentov, zavaruje že obstoječe prometne poti, po katerih jih pridobiva, ter zavaruje svoje interese na območju Južnokitajskega morja, za katerega je verjetno, da drži določeno količino energetskega potenciala (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 25).

5.2.1.1 Strateška varnostna in surovinska vprašanja

Prvo razsežnost pri zagotavljanju varnosti v regiji pomenijo za LRK zapleteni odnosi z Japonsko, ki imajo več dejavnikov in nasprotij kot katerikoli drug bilateralni odnos, ki ga LRK vzdržuje s tujimi državami. Zaradi različnih razsežnosti odnosov med državama, ki segajo od občutka vojaške ogroženosti, ki za LRK izhajajo še iz zgodovinskega spomina na dve kitajsko-japonski vojni, kjer se je Japonska pokazala kot tipičen osvajalski narod, do potrebe po ekonomski izmenjavi, ki za obe državi pomeni stabilnost in gospodarsko rast, je v kitajski politiki do Japonske malo konsistentnosti (Wilson 1995, 91). To se kaže tudi v obrambnih strategijah, saj po eni strani omenjajo dejstvo, da se »povečuje sodelovanje v regionalnih mehanizmih, kot so ASEAN, ASEAN+3 in sodelovanje na osi Kitajska-Japonska-Južna Koreja« (Chinese Government`s official web portal 2011a), »kar prinaša ekonomski razvoj ter politično in varnostno zaupanje« (Chinese Government`s official web portal 2005); kljub temu pa Japonsko vidijo tudi kot eno od dejavnikov, ki pomenijo »zapleten varnostni faktor v regiji Azija-Pacifik.../zaradi prilagajanja varnostnih in obrambnih strategij, razvoja obrambnega raketnega sistema.../ter povečanih vojaških aktivnosti v tujini« (Chinese Government`s official web portal 2005).

Ključni varnostni problemi v odnosih med državama imajo sicer štiri posamične razsežnosti: prvo predstavlja povečevanje obrambnih zmogljivosti Japonske, ki širi strah pred ponovno militarizacijo države; občutek pa se je še povečal leta 1996, ko je bil podpisani Skupni akcijski načrt med ZDA in Japonsko. Skupni akcijski načrt je predvidel večjo odgovornost Japonske pri zagotavljanju vojaških operacij v Aziji in njeno vključitev v ameriško globalno strategijo, izraženo z vključitvijo Japonske v sistem ameriške protiraketne obrambe v regiji, ki se po mnenju Ljudske Republike Kitajske lahko spremeni v ofenzivno orodje v rokah japonsko-ameriškega partnerstva (Cencen 2011, 231). Bližnji odnosi Japonske z ZDA za LRK predstavljajo drugo razsežnost varnostnih problemov, in sicer zaradi dveh ključnih razlogov: dejstva, da Japonska za ZDA predstavlja najpomembnejšo zaveznico pri nadzoru LRK z vzhoda, in zaradi strateške lege Japonske, ki bi v primeru ameriškega posega na Tajvanu postala ključna logistična baza ameriških oboroženih sil (Cencen 2011, 236). Tretjo varnostno razsežnost odnosov med državama predstavlja japonski odnos do Tajvana, ki zaradi vse večjega gospodarskega sodelovanja med državama sproža zahteve znotraj japonskega poslovnega sveta po bolj zadržani politiki do kitajske sosedice. Zaenkrat je sicer uradno stališče japonskega vrha, da bo spoštovalo načelo ene Kitajske, katere del je tudi Tajvan, vendar pa zaradi dejstva, da je Tajvan tako kot Japonska vključen v ameriški protiraketni sistem, predstavlja konkretno nevarnost obrambnega zavezništva na osi Japonska-ZDA-Tajvan (Cencen 2011, 230–31). Četrto varnostno razsežnost odnosov med državama pa predstavlja še nerazrešen ozemeljski spor glede otočja Senkaku/Diaoyutai, ki na kitajski strani pomeni del širše strategije boja za premoč v Južnokitajskem morju. Otočje, ki obsega 8 nenaseljenih otokov in meri vsega skupaj 6,3 kvadratna kilometra, (Global security 2012a) je od LRK oddaljena 200 navtičnih milj, prav tako pa je 200 navtičnih milj oddaljeno tudi od japonske Okinawe. Otoki si prisvajata obe državi, Japonska jih je leta 2009 celo uradno razglasila za japonsko ozemlje, ki so ga pod zavezo o skupni obrambi pripravljene braniti tudi ZDA. Suverenost nad otočjem je odvisna od interpretacije velikosti ekskluzivnih ekonomskih con, ki obkrožajo državno ozemlje Japonske in LRK, saj otočje leži ravno na sredini med obema ekonomskima conama. Glede sporov v zvezi z demarkacijo državnih ekskluzivnih ekonomskih con, Konvencija OZN o pomorskem pravu sicer predvideva meddržavno razrešitev problema, ki je v korist vsem strankam v sporu, vendar je v tem primeru precej malo verjetno, da bi kakršnakoli rešitev prinesla zadovoljstvo tako Japonci kot LRK. Glede energetskega potenciala lahko omenim, da je na plinskem polju Chunxiao, na katerem trenutno obratuje LRK, ocenjeno, da je za 1,6 trilijona kubikov zalog naravnega plina.

Japonska sicer nasprotuje nadaljnemu raziskovanju in izkoriščanju zalog, saj trdi, da je območje pod njeno suverenostjo. Sicer je vprašanje, v kolikšni meri se konflikt lahko konča z vojaškim spopadom, saj sta državi veliki trgovski partnerici, katerih letna trgovinska izmenjava presega 100 milijard dolarjev; vendar pa bi s kombinacijo pravih dejavnikov, kot je primanjkovanje energetskih zalog LRK in vzpon nacionalizma in konzervatizma na Japonskem, ter vstop ZDA v konflikt, lahko prišlo do resne eskalacije konflikta (Global security 2012a).

Drugi pomembnejši sklop varnostnih vprašanj se veže na Korejski polotok, kjer se je Ljudska republika Kitajska že zelo zgodaj srečala z nasprotnimi interesi ZDA in njihovo vztrajnostjo, da jih na vsak način zavarujejo, na kar je LRK odgovarila tako, da Američanom ni dopustila prihoda neposredno na njeno mejo. To merjenje moči je pripeljalo do tega, da je bila prekinitev ognja brez mirovnega sporazuma v korejski vojni dosežena šele leta 1953. LRK je s svojim posegom na polotoku sicer dala ZDA idealen izgovor za trajno prisotnost njihovih vojakov, kar pa je bilo sicer možno razumeti tudi v politiki nadzorovanja strateških točk iz časa hladne vojne. Razdelitev Koreje po 38. vzporedniku v tem smislu odgovorja LRK, saj drži ameriške vojake oddaljene od njenih meja, prav tako pa bi združena Koreja lahko kateri od večjih sil služila kot izhodišče za napad na kitajsko ozemlje. Razmere so na vrhuncu hladne vojne pripeljale do blokovske delitve polotoka, kjer so na eni strani stale Ljudska republika Kitajska, Sovjetska zveza in Severna Koreja, na drugi pa ZDA, Japonska in Južna Koreja. Po koncu hladne vojne je sicer pri LRK prevladal interes, da stabilizira razmere na svoji severovzhodni meji, kar je pokazala z vzpostavitvijo diplomatskih odnosov z Južno Korejo leta 1992 (Cencen 2011, 238–39). Ob otoplitvi odnosov z Južno Korejo pa je seveda prišlo do zapletanja odnosov s Severno Korejo, ki je bila zaveznica Ljudske republike Kitajske od njene ustanovitve naprej, Kitajski pa strateško predstavlja tudi tamponsko območje na meji med njenimi in ameriškimi silami, ki so stalno pozicionirane na Korejskem polotoku. Od takrat naprej ostaja v kitajski politiki dilema, do kje naj seže njena podpora severnokorejskemu režimu, da se ne bi še dodatno zapletli odnosi tako z Južno Korejo kot tudi z Japonsko in ZDA; situacija je ena od »regionalnih točk napetosti, kjer ni videti rešitve« (Chinese Government's official web portal 2011a). V danih razmerah torej LRK dokončna združitev obeh Korej ni nujno v velikem interesu, saj bi Južna Koreja z zaledjem v Japonski in ZDA zaradi svoje ekonomske premoči zagotovo prevladala nad severom polotoka, kar bi znova pomenilo, da bi LRK neposredno na svojo mejo dobila novo gospodarsko in politično silo, na katero najverjetneje ne bi mogla odločujoče vplivati. Obenem bi se z združitvijo obeh

Korej prenehala tudi njena posredniška vloga med državama, ki jo lahko ohranja zaradi normalnih odnosov s Pjongjangom, s katerim si pridobiva politični kapital pri ZDA in Japonski za druga pomembna področja. V primeru, da se v prihodnosti uresniči scenarij združenja Korej, pa lahko LRK upa na možnost pozitivnega razpleta v smislu izgraditve trdnih odnosov z novo državo, kar bi lahko imelo za posledico dokončen umik ameriških sil s polotoka, nova navezava pa bi tako lahko uravnotežila moč Japonske, do katere imata s Korejama zaradi skupne izkušnje z okupacijo precej enotna stališča (Cencen 2011, 245).

Tretji sklop varnostnih vprašanj predstavljajo odnosi z Indijo, ki se dotikajo nerešenih meja v Tibetu, indijskega jedrskega oboroževanja ter prisotnosti njihove zaveznice ZDA. Glede nerešene meje globoko v Himalaji Indijci trdijo, da je ti. McMahanova razmejitvena črta, ki jo je zarisala še britanska kolonialna nadvlada, tista, ki bi jo morali upoštevati, medtem ko LRK trdi, da te razmejitvene črte ni nikoli sprejela, saj indijsko mejo potiska še globlje v Tibet, se pravi v kitajsko ozemlje. Nasprotno zase zahteva celotno indijsko mejno zvezno državo Arunachal Pradesh, veliko okoli 90 000 kvadratnih kilometrov. Med državama je leta 1962 zaradi tega spora izbruhnila celo vojna, v kateri je LRK popolnoma nadvladala slabo pripravljeno indijsko vojsko in jo potisnila 20 kilometrov globlje proti notranjosti ozemlja; po tem je bila vzpostavljena ti. linija dejanskega nadzora, ki pa nikoli ni bila natančno določena (Ferfila 2011, 361). Kljub temu sta državi podpisali vrsto formalnih dogovorov glede tega: leta 1993 Sporazum o ohranjanju miru na liniji dejanskega nadzora, novembra leta 1996 Sporazum o krepitvi vojaškega zaupanja na liniji dejanskega nadzora, aprila 2005 pa Protokol o vzpostavitvi ukrepov glede krepitve vojaškega zaupanja na liniji dejanskega nadzora v kitajsko-indijskih obmejnih območjih...« (Chinese Government's official web portal 2011a). Mnogi sicer menijo, da je ta nedoločenost cilj kitajske politike, saj na ta način pušča Indijo v negotovosti in jo izsiljuje glede pomembnih vprašanj, kot sta politični status Tibeta in Tajvana (Ferfila 2011, 361–62). Poleg zahtevane province Arunachal Pradesh LRK zahteva tudi okoli 2 000 kvadratnih kilometrov ozemlja na osrednjem delu meje z Indijo, problem pa je tudi 5180 kvadratnih kilometrov velik del zasedenega kašmirskega ozemlja⁹³, ki ga je Pakistan

⁹³ Kašmir je pokrajina, ki je bila ob odcepitvi Pakistana od Indije leta 1948 postavljena pred izbiro, da se pridruži eni ali drugi državi; to je potrdila tudi resolucija OZN, ki je poleg tega od indijskih in pakistanskih oblasti zahtevala, da na ozemlju Kašmirja izvedejo referendum o priključitvi, vendar se to ni zgodilo; hkrati je treba omeniti, da obe državi zavračata neodvisnost Kašmirja. Indija pravzaprav nasprotno od resolucije šteje Kašmir za sestavni del Indije, medtem ko Pakistan zavrača indijsko oblast na območju, v konflikt pa je vpletena tudi religijska komponenta, saj so prebivalci Kašmirja tako hindujci kot muslimani (manjšina je tudi budistov). (Global security 2012b).

prepustil LRK in česar Indija seveda ne priznava. Administrativno je Kašmir sicer razdeljen na tri dele: Aksai Chin, ki ga upravlja LRK, Jammu in Kašmir, ki ga upravlja Indija ter Azad Kašmir in severna območja, ki jih nadzira Pakistan; celotna pokrajina je zaradi nasprotujočih si zahtev treh držav močno militarizirana (CIA world factbook 2012c). Odnos med Indijo in LRK, za katerega se obe državi zaradi zagotavljanja širše stabilnosti trudita, da se izboljšuje, se je sicer dodatno zaostril zaradi indijske pridobitve jedrskega orožja, ki je bil očitno namenjen zastraševanju tako Pakistana kot LRK ter usmerjen k spremembi ravnotežja v regiji, že po prvih jedrskih poskusih pa je tudi izzval reakcijo Pakistana, ki je takrat začel jedrsko sodelovati s Francijo in LRK. Konec koncev je to pripeljalo tudi do Pakistana kot jedrske sile, LRK pa si pri tem vprašanju prizadeva za ohranitev miru v regiji in preprečitev jedrskega konflikta, saj so »uspešno zaključeni jedrski testi Indije in Pakistana resno vplivali na mednarodno politiko neširjenja jedrskega orožja in povzročili hude posledice za regionalni in globalni mir in varnost« (Information office of the State council of the People's Republic of China 1998). V teh poskusih vplivanja se LRK osredotoča predvsem na Pakistan, ki ga podpira še iz časov hladne vojne, Indija pa je nasprotno, bolj povezana z ZDA, kar predstavlja tretjo skrb LRK glede Indije. V taktiki približevanja z ZDA ter povečevanju njene mornarice namreč vidi skupno ambicijo Indije in Združenih držav, da bi onemogočile kitajsko strategijo »biserne niti« in LRK omejile oziroma v skrajnem scenariju celo onemogočile dostop do energetskih rezerv iz Afrike in Bližnjega vzhoda (Chapman 2011, 66).

Odnosi z Avstralijo so bili uradno vzpostavljeni leta 1972, od takrat pa je medsebojna trgovinska izmenjava narasla s 100 milijonov letno na več kot 100 milijard; v letu 2007 je LRK prevzela vodilno mesto med avstralskimi tujimi trgovinskimi partnerji in prehitela Japonsko, leta 2009 pa je uradno postala tudi največji avstralski izvozni trg, LRK pa za Avstralijo največja uvoznica (Australian embassy, China 2012b). Za LRK je precej pomemben tudi uvoz energentov; v letu 2009 je bilo uvoženih več kot 266 milijard ton železove rude, vredne okoli 20 milijard ameriških dolarjev, in za tisočkrat povečan uvoz premoga. Poleg tega se je razširilo tudi sodelovanje na področju izvoza naravnega plina, saj sta v letu 2009 državi podpisali dve novi pogodbi glede dobave avstralskega plina na LRK (Australian embassy, China 2012a). Z Avstralijo LRK tudi promovira »izmenjavo vojaškega osebja.../leta 2009 pa sta državi organizirali že dvanajste obrambne strateške pogovore (Chinese Government's official web portal 2011a). Če zaradi tega Avstralija odnos z LRK obravnava kot enega najbolj pomembnih, pa prihaja do napetosti med državama zaradi avstralske bližine z ZDA, s katerimi imajo že tako dogovor o skupni obrambi; te vezi so se še

poglobile leta 2011, ko je ameriški predsednik Obama po uradnem obisku Canberre oznanil, da bodo ZDA do leta 2015 na avstralskem severu nastanile okoli 2 500 marincev. Dejanje je po mnenju LRK v nasprotju z željo po ohranjanju miru in stabilnosti, usmerjeno k spodkopavanju njene moči in vzpostavljanju ameriške hegemonije ter, kar so potrdile tudi Obamove besede, da »se bodo ZDA potrudile, da bi dosegle vodilno vlogo v regiji« (Obama v Packham, 2011). Odziv Pekinga je bil zato razumljiv, ko je oznanil, da »se bo Avstralija v primeru, da bo pomagala ZDA škodovati kitajskim interesom, znašla v navzkrižnem ognju«, in še, »da ekonomsko zavezništvo med Avstralijo in Kitajsko ne predstavlja grožnje za ZDA, medtem ko vojaško zavezništvo med Avstralijo in ZDA lahko služi za nasprotovanje Kitajski« (Chinese foreign ministry v Packham 2011).

Naslednji sklop vprašanj se veže na kitajske zahteve po otokih Spratly v Južnokitajskem morju. Otočje Spratly je sestavljeno iz nekaj več kot 100 manjših otokov in čeri, leži pa med Malezijo, Filipini, Kitajsko in Vietnamom; območje je bogato z ribami in ima tudi nekaj naravnih bogastev, v celoti pa ga zahtevajo Ljudska republika Kitajska, Tajvan in Vietnam, del otočja pa zahtevata tudi Malezija in Filipini. Okrog 45 od teh otočkov so države z ozemeljskimi zahtevami tudi zasedle in tja nastanile svoje vojaške enote (CIA World factbook 2012č). Spor glede otočja Spratly različni avtorji ne obravnavajo kot primarno energetske pomembnega vprašanja⁹⁴, predvsem zato, ker so zahteve LRK po lastništvu nad deli Južnokitajskega morja del ambicioznejše strategije nadzora nad regijo ter imajo širše geopolitične implikacije (Valencia 1995, 6). Zato je ta spor predvsem posledica »strateške lege otokov⁹⁵.../poleg tega so stranke v sporu države in ne naftne družbe in države se ravnaajo po dolgoročnih načrtih, sploh kadar so vpletene zahteve po teritoriju. Zato je tudi precej malo verjetno, da bi države opustile svoje zahteve, če bi se energetske zaloge izkazale za zelo majhne« (Valencia 1995, 11) oziroma »glede na kitajske potrebe po energentih, bi zaloge v

⁹⁴ Sicer je zaradi neraziskanosti težko govoriti o točnih številkah glede možnih zalog (CIA World factbook 2012č), lahko pa omenim nekatere kitajske študije, ki predvidevajo zaloge nafte v količini 105 milijard sodčkov, in zaloge naravnega plina, ki predvidevajo okoli 4-6 trilijonov kubikov plina. Kljub izpostavljenosti nafte nekateri ocenjujejo, da prav naravni plin predstavlja največji potencial ne samo okoli otočja Spratly, temveč v celotnem Južnokitajskem morju (EIA 2008). Vsekakor pa je dejstvo, da zaloge še niti približno niso raziskane in da je dejansko izkoriščanje zalog naravnih bogastev na morskem dnu še vedno precej oddaljeno (CIA world factbook 2012č).

⁹⁵ Predstavljajo idealno strateško točko za obrambo pomorskih poti v Južnokitajskem morju ter nadzor nad delovanjem večjih in manjših sil v okolici (Valencia 1995, 3).

Južnokitajskem morju zelo malo pripomogle k razrešitvi tega vprašanja. Zaradi tega je precej malo verjetno, da je energetska varnost ključni razlog kitajskih strateških ambicij v Južnem in Vzhodnem kitajskem morju. Bolj verjeten razlog za to je rezultat ti. hipersuverenostnih vrednot (ang. hyper-sovereignty values), ki prevladujejo v razmišljanju kitajske politične elite, zaradi česar zavračajo kompromise glede kitajske suverenosti in ozemljskih zahtev. Prav tako nas zgodovina uči, da je LRK uporabljala silo v svojih ozemljskih zahtevah in ne za druge razloge, kot so npr. spori glede naravnih virov« (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 80–81). V letu 2002 so vse države v sporu sicer podpisale Deklaracijo o vodenju držav v Južnokitajskem morju, kjer so se zavezale k »reševanju ozemljskih sporov na miren način brez zatekanja h grožnji ali uporabi sile.../ v skladu z mednarodnim pravom in še posebej v skladu s Konvencijo OZN o pomorskem pravu.../stranke se bodo tudi zadržale pri vodenju takšnih aktivnosti, ki bi dodatno zapletle ali povzročile eskalacijo konflikta...« (Declaration on the conduct of parties in the South China sea 2009), kar je sicer omililo napetosti, vendar ni predpisalo točno določenih pravil (CIA world factbook 2012c). Leta 2011 je LRK na območju izvedla velike vojaške pomorske vaje, da bi pokazala na pripravljenost braniti svoje interese na območju s silo, kitajski mediji pa so tudi objavili novico, da bo LRK do leta 2015 povečala število vojaških ladij, ki patuljirajo na območju, z 290 na 350, število osebja z 9000 na 15 000, vsemu temu pa bodo dodali še 16 spremljevalnih letal. Do simboličnih gest prihaja tudi s strani Vietnama in Filipinov, ki se nagibata k preimenovanju spornega Južnokitajskega morja v Jugovzhodnoazijsko oziroma Zahodnofilipinsko morje, da ne bi ime z besedo »kitajsko« namigovalo na to, da v celoti pripada državi, po kateri se imenuje. Konflikt se lahko še poglobi z vmešanjem ZDA, ki imajo s Filipini podpisano pogodbo o skupni obrambi, in zdi se praktično nemogoče, da v primeru vojaškega spopada ne bi prispevale svojih enot (Baković 2011b).

Izredno pomembna strateška točka v regiji je za Ljudsko republiko Kitajsko tudi Malaška ožina, ki leži med Indonezijo, Malezijo in Singapurjem in povezuje Indijski ocean z Južnokitajskim morjem ter Pacifikom, predstavlja najkrajšo pot med Perzijskim zalivom in zahodnoafriškimi izvozniki nafte do azijskih gospodarstev. LRK, kot eno od najpomembnejših, je življenjsko odvisna od pretoka skozi Malaško ožino, ki predstavlja praktično najpomembnejšo prometno pot za celotno Azijo. V primeru blokade ožine bi se morala približno polovica svetovnega ladijskega prometa obrniti proti veliko daljši poti skozi Sundsko ali Lomboško ožino, ki sta locirani med Javo in Sumatro oziroma med otokoma Bali in Lombok. Zaradi zavarovanja prometa skozi Malaško ožino je LRK tudi začela graditi svojo

strategijo »biserne niti«, ta odvisnost pa jo sili k iskanju alterantivnih poti za zavarovanje pritoka energetskih surovin v državo, tudi zato, ker je Malaška ožina tretirana kot območje pod velikim ameriškim vplivom. Ena od alternativ je gradnja naftovoda iz Mjanmarja do LRK, kjer Kitajska že ima svojo pomorsko vojaško bazo in s tem zavarovan naftovod; gradnja se je začela leta 2009, njegova kapaciteta pa je pretok 240 000 sodčkov nafte dnevno (EIA 2012g). Drugo možnost LRK išče v možnosti projekta ti. Tajskega kanala, ki bi bil po pomembnosti izenačen s Panamskim prekopom in Sueškim kanalom in bi prečkal tajsko ožino Kra, kar bi neposredno povezalo Južnokitajsko morje z Indijskim oceanom brez Malaške ožine. Izgradnja tega kanala pod okriljem LRK bi nedvomno nagnila regionalno ravnotežje v njeno korist (Chapman 2011, 74).

5.2.2 Osrednja Azija z Rusko federacijo

Ljudska republika Kitajska je zaradi svojih energetskih potreb drastično izboljšala odnose z RF in osrednjeazijskimi državami, kar je velik premik od politike hladne vojne, ko je Sovjetska zveza Kitajski predstavljala eno glavnih sovražnic. Z RF sta leta 2001 podpisali Pogodbo o prijateljstvu in sodelovanju, posledica izboljšane sodelovanja pa je vidna tudi v ustanovitvi Šanghajske organizacije sodelovanja, katere glavna varnostna implikacija je boj proti islamskemu ekstremizmu in mednarodnemu terorizmu (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 82–83). Državi imata »okrepljeno strateško in sodelovalno partnerstvo.../leta 1997 sta ustanovili mehanizem za strateške pogovore.../trinajsti strateški pogovori po vrsti v letu 2010 med obema vojaškima vrhoma so prinesli konsenz glede trenutne mednarodne situacije ter problemov glede Severovzhodne Azije, Osrednje Azije in Južne Azije in sodelovanje med obema vojskama (Chinese Government`s official web portal 2011a).

Kitajska energetska diplomacija se je pokazala tudi v vse večji ekonomski odvisnosti RF in Osrednje Azije od raznolikega kitajskega trga, velika strateška zmaga LRK pa se v povezavi z otoplitvijo odnosov kaže predvsem v dejstvu, da se zaradi odstranitve grožnje s svojih zahodnih meja bolj posveča neposrednim geopolitičnim izzivom, kot je na primer Tajvan; ponovno povezovanje z nekdanjimi sovražnimi državami pa po drugi strani tudi odpira strateške možnosti za spodkopavanje ameriške varnostne arhitekture v regiji (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 82–83).

5.2.2.1 Strateška surovinska in varnostna vprašanja

V tem smislu so energetske potrebe torej imele odločilni pomen pri izboljšanju odnosov med Ljudsko republiko Kitajsko, RF in državami Osrednje Azije. Za države Osrednje Azije pomenijo velike in nenasitne energetske potrebe kitajskega gospodarstva priložnost, da se osvobodijo strateškega prijema RF z iskanjem trgov, za katere je značilno stalno povpraševanje (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 83). Projekta, ki sta izšla iz tega novega sodelovanja, sta:

- Naftovod Kazahstan-Kitajska, ki se razteza čez 1,384 milj ozemlja iz kazahstanskega pristanišča Atyrau ob Kaspijskem morju do kitajskega mesta Alashankou na severu province Xinjiang in ima kapaciteto prenosa 200 000 sodčkov nafte dnevno. Dokončan je bil leta 2009 in v tistem letu je v LRK skozi naftovod prispelo okoli 61 milijonov sodčkov nafte, kar pomeni 4% njenega tujega uvoza. Naftovod je v skupnem lastništvu LRK in Kazahstana, do leta 2013 naj bi povečali kapaciteto na 400 000 sodčkov nafte dnevno (EIA 2012e);
- Plinovod Osrednja Azija-Kitajska, ki se razteza 1140 milj od plinskih polj Turkmenistana do zahodne Kitajske, kjer se priključi v kitajski domači plinovodni sistem vzhod-zahod. Plinovod je prav tako v skupnem lastništvu LRK in Turkmenistana, operativen pa je postal decembra leta 2009 s kapaciteto 1,060 milijard kubikov plina letno, vendar je LRK kmalu oznanila povečanje te osnovne kapacitete na 2,1 milijardi kubikov do leta 2015 (EIA 2012d).

Tudi partnerstvo z RF ima v osnovi korenine v kitajskih energetskih potrebah. LRK je četrta na lestvici uvoza ruske nafte, ki je v letu 2009 dosegel nekaj več kot 300 000 sodčkov dnevno. Veliko nafte pride do LRK s pomočjo železniškega prometa, ki poteka čez RF, Mongolijo, do zahodne Kitajske. Ruski naftovod v gradnji vzhodna Sibirija-Pacifik, ki je bil v osnovi načrtovan za razširitev ruskega izvoza nafte na celoten pacifiški trg, predvideva tudi izgradnjo posebne trase do LRK, ki bo lahko drastično povečal pritok nafte v državo (EIA 2011b). Razvoj energetske infrastrukture med LRK in Ruskim Daljnjim vzhodom pa je po drugi strani prinesel LRK priložnost, da preusmeri integracijo te oddaljene ruske periferije z Moskvo in jo namesto tega približa azijsko-pacifiški regiji; geopolitični interes je torej v tem premieru povsem očiten (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 83).

RF bo sicer glede na svojo geografsko lego ostala ena od pomembnih tem kitajske zunanje politike. Varnost obeh držav je do neke mere komplementarna, kar se tiče predvsem sodelovanja v arhitekturi SCO pri boju proti islamskemu fundamentalizmu, preprečevanju terorizma, ilegalne trgovine, skupni interes pa imata državi tudi v tem, da ves čas izražata svojo željo po nevmešavanju tretjih držav, predvsem ZDA, v zadeve varnosti v regiji; v osnovi pa morata zelo paziti, da vojaško moč druga druge ohranjata v ravnotežju, saj lahko povečanje varnosti ene države močno ogrozi varnost druge. Pomembno je sicer, da sta državi uredili svoja mejna vprašanja in da imata skupne gospodarske interese, k ohranjanju ravnotežja pa pripomore tudi vzdrževanje dialoga na najvišji ravni (Cencen 2011, 213): že od leta 1997 vsako leto organizirata strateško posvetovanje, na katerem skušata uskladiti svoje poglede na mednarodno varnostno situacijo in situacijo v azijsko-pacifiški regiji, veliko pogovorov pa se vrti tudi okoli situacije na Bližnjem vzhodu (Chinese Government's official web portal 2005); sodelujeta na vojaškem področju, saj prihaja do rednih srečanj vojaškega vrha obeh držav, sodelujeta v usposabljanju in mejnem nadzoru, organizirata pa tudi izmenjave kadrov na izobraževalnem področju (Chinese Government's official web portal 2011a). Leta 2003 so vojske LRK, RF ter Osrednje Azije tudi izvedle prvo skupno protiteroristično vajo znotraj mehanizma SCO (Chinese Government's official web portal 2005).

5.2.3 *Bližnji vzhod*

Odnos Ljudske republike Kitajske do bližnjevzhodnih držav je precej enostaven, saj ga v osnovi poganja potreba po energentih in zagotavljanju energetske varnosti, medtem ko so vsi ostali trgovski, vojaški in diplomatski interesi postranskega pomena. Pri uresničevanju tega cilja si LRK pomaga s ti. pristopom pozitivne multipolarnosti, katerega bistvo je, da vzdržuje naklonjene odnose z vsemi državami in nima sovražnic v nobeni; takšen pristop ji olajšuje tudi dejstvo, da je njen interes za regijo čista energetska računica, poleg tega pa že od nekdaj vodi politiko nevmešavanja v notranje zadeve tujih držav (Alterman in Garver 2008, 4).

5.2.3.1 **Strateška surovinska in varnostna vprašanja**

Ljudska republika Kitajska največjo količino svoje nafte dobiva prav iz Perzijskega zaliva, največ iz Savdske Arabije, Omana in Irana. LRK predstavlja četrtega glavnega uvoznika savdske nafte z 839 000 sodčki dnevno (EIA 2012h), največjega uvoznika nafte iz Irana s 426 000 sodčki dnevno, kar predstavlja petino vsega naftnega izvoza iz Irana (EIA 2012j), skupaj z Japonsko pa predstavlja tudi največjega uvoznika omanske nafte (EIA 2012i). Sicer je brez

dvoma najpomembnejši partner Savdska Arabija, ki jo mnogi v Pekingu vidijo kot najbolj zanesljivega dobavitelja nafte med vsemi iz regije; uvoz iz drugih držav, najbolj očitno iz Iraka in Irana, je namreč prevečkrat kompromitiran zaradi političnih faktorjev (Alterman in Graver 2008, 33). Po terorističnih napadih na ZDA leta 2001, invaziji na Irak kljub nesoglasju v Varnostnem svetu OZN in splošni politiki ameriškega predsednika Busha ml., so kitajski odnosi s Savdsko Arabijo dobili nov zagon, saj kitajski pristop spoštovanja notranjih zadev suverenih držav glede mednarodnih kriznih žarišč predstavlja dobrodošlo spremembo od ameriške politike vmešavanja (Alterman in Graver 2008, 35).

Izkoriščanje nafte z Bližnjega vzhoda sicer za LRK predstavlja tri glavne težave: prvič, z regijo nima celinske povezave, kar nujno predpostavlja, da se nafta prevaža po pomorskih poteh, ki so v večini pod vplivom tujih sil, najbolj očitno ZDA⁹⁶. Drugič, dejstvo, da ima regija Bližnjega vzhoda največje potrjene zaloge surovin in da ima kitajsko gospodarstvo nenasitne potrebe po surovinah v prihodnosti nakazuje, da bo LRK vse bolj odvisna od energentov iz držav v okolici Perzijskega zaliva; zmanjšanje odvisnosti od tujih surovin pa je eden od dolgoročnih ciljev zagotavljanja kitajske energetske varnosti. In tretjič, Bližnji vzhod je regija, kjer LRK ni tako močno prisotna kot npr. v regiji Azija-Pacifik, kar ves čas daje priložnost drugim državam, da skušajo zmanjšati njeno vlogo na tem območju (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 65). Za kar največjo zmanjšanje vpliva, ki bi ga te težave lahko imele na kitajsko energetske varnost, se LRK močno trudi okrepiti svojo politično in strateško prisotnost v regiji. Prvi ukrep za to je bila pridobitev dolgoročnih pogodb o zagotavljanju energentov s strani pomembnejših držav, kot so Savdska Arabija, Iran, Oman in Jemen, ki koristijo vsem stranem: LRK zato, ker je preskrbljena z viri, Zalivskim državam pa zato, ker imajo zagotovljen odkup surovin ter s tem dobiček (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 39). Drugi ukrep je bil agresiven pristop kitajskih naftnih družb za pridobitev pravic v investiranju in razvoju naftnih polj v regiji, tretji pa spodbujanje tujih investicij v kitajski sektorja predelave in trženja nafte za okrepitev bilateralnih odnosov z Zalivskimi državami. Vse skupaj je pripomoglo k temu, da ima LRK vedno bolj pomemben geoekonomske profil v regiji, ki pa še vedno ni primerljiv z vplivom drugih velikih sil, sploh ZDA. To kitajski politiki do Bližnjega vzhoda še vedno postavlja strateške dileme, kot npr., ali naj še okrepi vezi s sicer naftno bogatimi državami, kot je Iran in nadaljuje s prodajo

⁹⁶ Za zavarovanje pomorskega naftnega transporta je LRK, kot že omenjeno, zasnovala strategijo »biserne niti«.

orožja, kljub temu da je v konfliktu z ZDA, ali naj se pri zagotavljanju varnosti v Perzijskem zalivu nasloni na ZDA in ali naj skuša zmanjšati moč ameriške hegemonije s pomočjo koalicij tipa Ljudska republika Kitajska-Ruska federacija-Iran (Andrews-Speed, Liao in Dannreuther 2002, 65–67); usklajevanje interesov LRK z ameriški interesi pa ima velik pomen za stabilnost regije.

Morda najboljši primer za takšno dilemo, ki nakazuje tudi energetska usmerjeno politiko LRK, je njena politika do Irana, s katerim ima dobre odnose in mu v zameno za izvoz nafte do določene meje krije hrbet v mednarodni skupnosti, prav tako pa z njim vzdržuje živahno trgovino z orožjem; na nasprotni strani pa je Iran trenutno praktično ameriški sovražnik številka ena. Znano je, da ZDA večinoma zastopajo stališče »če nisi z nami, si proti nam«, LRK pa je bila že večkrat jasna v tem, da ne bo podaljšana roka ameriške zunanje politike, ampak se bo odločala v skladu s svojimi interesi (Alterman in Graver 2008, 4). Na primeru Irana je LRK v bistvu izkoristila ekonomski vakuum, ki ga je s sankcijami ustvarila ameriška politika, in si tako priborila vstop na trg, kjer ni imela praktično nobene konkurence; v zameno za to pa se je dokopala do novih zalog nafte za svoje gospodarstvo. Od devetdesetih let prejšnjega stoletja do leta 2004 so ZDA uvedle 12 paketov sankcij za LRK, ki naj bi Iranu prodajala prepovedane stvari, predvsem s področja oboroževanja in razvijanja jedrskega programa; vendar pa se je LRK zagovarjala, da so to prepovedane stvari glede na ameriške zakone in ne glede na mednarodne zakone ali pogodbene obveznosti LRK. ZDA so sicer s povečevanjem pritiskov dosegle, da je LRK leta 1997 ustavila vso prodajo jedrske in raketne tehnologije Iranu, zato trenutno predstavlja problem predvsem prodaja kitajske civilne tehnologije, ki ima možnost uporabe v vojaške namene ter prodaja materialov, ki bi lahko potencialno prispevali k razvoju raketnih sistemov ali kemično-bioloških agentov. Leta 2005 je Mednarodna agencija za atomsko energijo zaključila, da je Iran v zadnjih 18. letih opravil več jedrskih preizkusov, o katerih ni poročal agenciji, kot je zahtevano s Pogodbo o neširjenju jedrskega orožja. To je seveda v tek poslalo ameriški lobistični stroj, ki se je trudil za označitev Irana kot grožnje za mir in varnost, v okviru katere bi bil v prihodnosti znotraj OZN možen vojaški poseg. Kitajska diplomacija je sicer delovala ravno v nasprotni smeri, saj je bila zaskrbljena predvsem za učinek, ki bi ga vojaški spopad imel na pritok vitalnih zalog nafte do kitajskega gospodarstva. V letu 2006 je tako na Iran naslovila številne prošnje, v katerih ga je pozivala k premisleku o več predlogih, ki jih je mednarodna skupnost predlagala Iranu glede spornih namenov pri izkoriščanju zalog obogatene urana za izdelavo jedrskega orožja. Ko je Iran kategorično zavrnil kakršnokoli zaustavitev programa, se je LRK pridružila

ostalim državam, ki so proti Iranu sprejele sankcije. S kitajske strani so bile sankcije precej mile, vendar pa so dale Teheranu jasen signal, da ne bo imel njene podpore v nedogled. V reakcijah na konflikt je bilo jasno, da se LRK predvsem trudi za to, da si ZDA ne bi mogle narediti plodnih tal za vojaški poseg v Teheranu, saj je iranska nafta preveč pomembna za kitajsko energetska varnost (Alterman in Graver 2008, 42–44); na tem primeru se torej jasno vidi, da so energetska interesi tisti, ki narekujejo kitajsko politiko do Bližnjega vzhoda. Vendar pa ima LRK po drugi strani omejen manevrski prostor, saj mora svoje delovanje vsaj do določene mere sinhronizirati v skladu s politiko ZDA, katerih hegemonije v regiji še ni pripravljena izzivati.

Dejstvo, da LRK tudi, ko gre za območja povečanega interesa, še ni sposobna oziroma si še ne želi odkrito nasprotovati interesom ZDA, je bilo vidno tudi ob začetku iraške vojne leta 2003. Kljub temu, da je odločno nasprotovala odstranitvi Sadama Husseina, je bilo »odločno nasprotovanje« tudi skrajni doseg nestrinjanja v okviru njene zunanjepolitične strategije. Poleg te značilnosti so bile v politiki do iraške krize vidne tudi vse ostale stalnice kitajske zunanje politike: to, da ne bo nikoli podprla resolucije o uporabi sile, ker bi to izničilo celoten zunanjepolitični profil, ki ga ima v mednarodni skupnosti, ter to, da apriori ne podpira resolucij, ki bi lahko bile kot precedens uporabljene proti njej. Seveda je bil pomemben dejavnik poleg odražanja kitajskega načelnega odnosa do vprašanja suverenosti tudi izraz realnih potreb kitajskega gospodarstva po nafti, katerim mora slediti tudi kitajska zunanja politika; ob začetku vojne je namreč imela z Irakom že podpisane pogodbe na področju naftne industrije, vredne 9 milijard ameriških dolarjev, ki jih ni želela izgubiti. Poleg tega je v času takoj po iransko-iraški vojni v Irak izvozila za okoli 6 milijard ameriških dolarjev orožja ter vložila 1-2 milijardi ameriških dolarjev v državno infrastrukturo. Po tem, ko se je iraška vojna kljub vsemu začela in je postalo jasno, da ne bo hitro končana, je LRK pospešeno začela iskati nadomestila za iraško nafto, predvsem v Avstraliji in RF (Cencen 2011, 276–77).

Zadnji, manjši interes v regiji pa se tiče nakupov moderne tehnologije za potrebe vojske in kmetijstva od Izraela. Z državo ima vzpostavljene diplomatske odnose od leta 1992, v vsem tem času pa podpira tudi prizadevanja Palestincev za neodvisnost in pospeševanje bližnjivzhodnega mirovnega procesa. Izmenjavo med državama sicer otežujejo ZDA, saj s pritiskom na Izrael vsake toliko preprečijo izpeljavo nakupov in prodaje kitajske tehnologije Iranu, zaradi česar je Izrael LRK že večkrat pozval, naj preneha, saj s tem neposredno povečuje grožnjo za izraelsko nacionalno varnost (Cencen 2011, 273–74).

5.2.4 Afrika

Afrika je drugi največji kontinet, ki v dolžino meri 7623 kilometrov, v širino 7260 kilometrov, zavzema pa okoli petino zemeljskega površja. Obkrožajo ga Rdeče morje, Indijski ocean, Sredozemsko morje in Atlantik; od Evrope ga ločujejo Gibraltarska vrata, od Azije pa Sueški prekop. Politično je razdeljena na 54⁹⁷ neodvisnih držav, kar je več kot katerikoli drugi kontinent (Sayre 1999, 10). Leta 2008 je bilo v Afriki uradno 967 milijonov prebivalcev, od tega več kot 400 milijonov pod petnajstim letom starosti (Population reference bureau 2008, 2).

Ljudsko republiko Kitajsko je v Afriko pripeljala predvsem želja po zagotovitvi zadostne količine surovin za potrebe domačega gospodarstva, zaradi česar so njeni osnovni cilji vzpostavitve energetskih, prometnih in vojaških povezav z različnimi državami, najbolj intenzivno z Alžirijo, Angolo, Etiopijo, Nigerijo, Južno Afriko in Zimbabvejem. Na celini je začela s projektom širjenja svojega političnega in ekonomskega vpliva⁹⁸, kar počne v skladu s svojo politiko nevmešavanja in torej brez prisilne politične demokratizacije in pozivom k večjemu spoštovanju človekovih pravic, zaradi česar si pridobiva prednost pred zahodnimi silami. Z afriškimi državami vodi tudi »programe izmenjave vojaškega osebja.../in vodi strokovne delavnice za višje vojaške častnike« (Chinese Government's official web portal 2011a). Dodaten plus ji daje tudi dejstvo, da z regijo nima zgodovinsko obremenjenih medsebojnih odnosov, prav tako pa jo afriške države vedno bolj cenijo zaradi velikih investicij v regionalne infrastrukturne projekte. (Chapman 2011, 59).

5.2.4.1 Strateška surovina vprašanja

Nafta je najpomembnejša kitajska uvozna surovina; v manjšem obsegu iz Afrike uvaža tudi baker (Demokratska republika Kongo, Zambija), kobalt (Demokratska republika Kongo) in železovo rudo (Liberija). V procesu zavarovanja svojih energetskih interesov se LRK poslužuje vseh možnih sredstev, ki bi ji pomagala doseči naftne rezerve v energetsko bogatih državah, od tega tudi bolj netransparentno finančno pomoč, ki ni podprta s promoviranjem

⁹⁷ Všteta je tudi trenutno najmlajša afriška država Južni Sudan, ki je postala neodvisna leta 2011.

⁹⁸ Od leta 1990 do leta 2005 so kitajske neposredne tuje investicije v Afriko narasle iz nekaj manj kot 50 milijonov dolarjev na leto na 400 milijonov dolarjev letno (United Nations conference on trade and development 2007).

človekovih pravic, demokratične vladavine in ekološkim ozaveščanjem, infrastrukturne projekte, ki so za ostale države in multinacionalne korporacije videni kot preveč rizični in neizvedljivi, ter prodajo orožja avtoritarnim režimom v Afriki, kot npr. Sudanu, Zimbabveju, Nigeriji, v okviru česar ostaja vprašanje, v kolikšni meri je LRK zaradi svoje politike nevmešavanja odgovorna za humanitarne posledice, ki izhajajo iz teh orožarskih poslov (Zhao 2011). V letu 2009 je LRK postala tudi največji trgovinski partner afriškega kontinenta in pri tem prehitela ZDA; v letu 2010 je bila po podatkih kitajskega ministrstva za trgovino trgovinska izmenjava vredna 126,9 milijard ameriških dolarjev (Alessi 2012).

V zameno za zavarovanje svojih energetskih interesov v Afriki torej LRK vodi dvotirno politiko: ponuja razvojna posojila energetsko bogatim državam, kot je Angola, in ustanavlja ti. posebne trgovinske cone in posebne ekonomske cone sodelovanja, ki afriškim državam pomagajo pri razvoju okrnjene infrastrukture, slabo razvitih služb in šibkih institucij s ciljnim projekti na določenih geografskih območjih. V to politiko pa so vključene tako visoko profilne države, kot so Nigerija in Angola, kot tudi manj pomembne, npr. Gabon (Alessi 2012).

V tabeli bom predstavila pet glavnih afriških izvoznic nafte v Ljudsko republiko Kitajsko, podatki o naftni izmenjavi pa bodo dopolnjeni s podatki o večjih projektih in poslih, ki jih je LRK sklenila v zameno za pravice do nafte in ki nazorno prikazujejo zgoraj omenjeno dvotirno kitajsko energetsko politiko v Afriki:

Tabela 5-1: Prikaz dvotirne energetske politike Ljudske republike Kitajske v Afriki

Država	Potrjene naftne rezerve v milijardah sodčkov	Izvoz v Ljudsko republiko Kitajsko v tisoč sodčkih dnevno	Večji projekti in poslovni dogovori z Ljudsko republiko Kitajsko
Angola	9,5	790 000	2004: LRK je odobrila za 2 milijardi dolarjev posojil in finančne pomoči

			<p>2004-2012: več milijard dolarjev za obnovo angolske infrastrukture po državljanski vojni, ki vključuje gradnjo železnic, cest, mostov, šol in bolnišnic</p> <p>2005: 9 zaključenih poslovnih dogovorov, od tega tudi dogovor o dolgoročnem zagotavljanju izvoza nafte v LRK</p> <p>2007: Kitajska nacionalna banka je odobrila dvomilijardno posojilo za številne projekte, vključujoč gradnjo šol, bolnišnic in razvoj energetskega in vodnega sektorja</p>
Sudan in Južni Sudan ⁹⁹	5	255 000 (60% del proizvodnje, ki je bila	1997-2007: številna brezobrestna posojila

⁹⁹ Po odcepitvi Južnega Sudana leta 2011 sta državi sicer neodvisni, vendar pa na naftnem področju ostajata povezani, saj večina naftnih zalog prihaja iz Južnega Sudana, medtem ko so vse večje rafinerije in infrastruktura urejene na severu. Južni Sudan je sicer zaustavil naftno proizvodnjo zaradi sporov s severom glede prevoznih taks in lokacij naftovodov in za zdaj ostaja nejasno, kdaj se bo naftna proizvodnja znova zagnala. Seveda ni

		pred ustavitvijo okoli 425 000 sodčkov dnevno)	za obnovitveno gradnjo 2008: 2,8 milijardi dolarjev težka humanitarna pomoč LRK ima od treh državnih sudanskih naftnih koncernov velike lastniške deleže v dveh: Greater Nile Petroleum operating company je v 40% lasti kitajskega China national petroleum corporation, Petrodar pa je v 41% lasti kitajskega Sinopeca.
Republika Kongo	1,6	93 620 (31% del dnevne proizvodnje 302 000 sodčkov)	2006: skupni projekt gradnje letališča in ostale infrastrukture 2010: Kitajska nacionalna banka ustanovila Posebno

potrebno omenjati, da je to zelo prizadelo kitajsko gospodarstvo, ki je posledično začelo iskati nove možnosti v drugih afriških državah ter s povečanjem izvoznega deleža v Angoli (EIA 2012k). Odcepitev Južnega Sudana je bila tudi testna preizkušnja za kitajsko politiko nevmešavanja v notranje zadeve neodvisnih držav, dodatno komplikacijo pa je v okviru te politike pomenila tudi prodaja orožja centralni vladi v Kartumu pred odcepitvijo. Po razglasitvi neodvisnosti Južnega Sudana se je LRK namreč znašla v zadregi, saj so bila v novi državi, proti kateri je pred tem vlada Sudana uporabljala kitajsko orožje, vsa večja naftna polja, okoli 75%. V okviru novih razmer je LRK tako prevzela vlogo glavnega pogajalca glede naftnega spora med obema Sudanoma (Alessi 2012).

			ekonomsko cono
Ekvatorialna Gvineja	1,1	22 400 (7% del dnevne proizvodnje 320 000 sodčkov)	2009: LRK je pridobila proizvodne pravice in pravice do vrtanja; trg Ekvatorialne Gvineje je sicer večinoma v lasti ameriških in evropskih naftnih podjetij
Nigerija	37,2	28 000 (manj kot 3% dnevne proizvodnje 2,46 milijonov sodčkov)	2006: 4 milijarde dolarjev investicij v naftno proizvodnjo in infrastrukturo v zameno za pridobitev licence za vrtanje 2010: 23 milijard dolarjev investicij v gradnjo naftnih rafinerij in infrastrukture

Vira: EIA 2012l in Zhao (2011).

Za zavarovanje svojih lastnih energetskega interesov se je LRK torej podala v opazno investiranje na afriškem kontinentu, ki je postalo znano zaradi politično in družbenorizičnih posledic. V okviru tega je sicer dejstvo, da je s tem pomagala številnim afriškim državam, da so izboljšale svojo infrastrukturo in naftno proizvodnjo, s čimer si je zagotovila deleže tako v naftni industriji kot v naftnem izvozu. Vendar pa so mednarodne kritike glede slabih in izkoriščevalskih poslovnih praks LRK skupaj s pomanjkanjem interesa za promocijo demokratične vladavine in spoštovanje človekovih pravic v Afriki vedno glasnejše, dodatno

težavo pa povzročajo kompleksne lokalne in regionalne razmere, ki na trenutke preizkušajo kitajsko politiko nevmešavnja, kar se je lepo pokazalo na primeru Sudana (Alessi 2012).

5.2.5 Ostala območja

V zadnjem delu diplomske naloge, ki se ukvarja s kitajskimi geopolitičnimi interesi, bom izpostavila še dve območji, kjer je Ljudska republika Kitajska prisotna v manjšem številu držav in nima tako splošnih interesov, kot v npr. regiji Azija-Pacifik in Bližnji vzhod, ki sta najpomembnejši za zagotavljanje njene nacionalne in energetske varnosti, in sicer energetski interesi v Latinski Ameriki ter ekonomski interes trgovanja z EU.

5.2.5.1 Ekonomske in energetske povezave z Latinsko Ameriko

Intenzivnejši odnosi med LRK in Latinsko Ameriko so se oblikovali v zadnjem desetletju, večinoma pa so rezultat kitajskih energetskih potreb; posledično se je začela tudi trgovinska izmenjava na drugih področjih (Koleski 2011, 4), izvajajo pa se tudi programi izmenjave vojaškega osebja (Chinese Government's official web portal 2011a). Med letoma 2000-2009 je trgovinska izmenjava narasla za kar 1 200%, iz 10 milijard na 130 milijard, zaradi česar je LRK Brazilijo, Mehiko, Argentino in Venezuelo označila za svoje strateške partnerje, regija pa je postala tretji največji kitajski regionalni trgovinski partner. Kljub temu je treba omeniti, da je celoten delež trgovine s LRK za regijo precej marginalnega pomena, saj obsega približno četrtno vrednosti trgovinske izmenjave, ki jo ima Latinska Amerika z najpomembnejšim tujim igralcem, ZDA, poleg tega pa je koncentrirana na energetsko bogate države in ne na celotno regijo (Koleski 2011, 4). To kaže na to, da so primarni interesi te trgovinske izmenjave zagotavljanje energetskega potenciala LRK. Izvoz nafte, predvsem iz Brazilije in Argentine, zavzema okoli 7% celotne trgovinske izmenjave; največji, 22% delež ima izvoz soje in drugih semen iz istih držav, okoli 15% delež ima izvoz kovin iz Peruja in Čila, 14% in 13% pa zavzema izvoz železa iz Brazilije ter bakra iz Čila. Največje trgovske partnerice LRK, ki zavzemajo kar 90% delež, so po vrstnem redu Brazilija, Čile, Argentina in Peru. V letu 2007 je LRK tudi postala največji izvozni trg za Čile, leta 2009 pa še za Brazilijo (Koleski 2011, 5). V okviru povečanega trgovanja je LRK od leta 2006 podpisala pet sporazumov o prostem trgu, in sicer s Čilom, Costa Rico in Perujem. Če povem samo za Čile, je podpis sporazuma o prostem trgu pomenil povečanje trgovinske izmenjave za 100%, zaradi česar sta državi leta 2008 razširili vsebino sporazuma (Koleski 2011, 7).

Latinska Amerika je samo v letu 2009 prejela za 7,33 milijard ameriških dolarjev kitajskih neposrednih tujih investicij, kar predstavlja 13% delež celotnih tujih investicij LRK v tistem letu. Velika večina, kar 90%, jih je šla projekte v zvezi z izkoriščanjem in dostopom do naravnih virov (Koleski 2011, 9), kar znova kaže na primarni interes za vsemi trgovskimi in finančnimi posli. Trenutno ima LRK na področju izkoriščanja nafte najpomembnejše vezi z:

- Argentino, ki je v LRK v letu 2009 izvozila 27% od 35,8 milijonov sodčkov nafte, LRK pa ima svoje deleže tudi v državni naftni proizvodnji; China national offshore oil Corporation ima polovični delež drugega največjega naftnega podjetja v državi, Pan American energy, leta 2010 pa je kitajski Sinopec odkupil tudi delež ameriškega Occidental, ki se je umaknil iz latinskoameriških trgov predvsem zaradi spora z Venezuelo. Odkupljeni delež Occidental je peti največji proizvajalec nafte v Argentini (EIA 2012m);
- Venezuelo, ki je leta 2010 v LRK izvozila 125 900 sodčkov nafte, kar ustreza splošnemu trendu skokovitega naraščanja izvoza v LRK; za primerjavo naj povem, da je izvoz na Kitajsko leta 2005 obsegal le 39 000 sodčkov nafte (EIA 2012n);
- Ekvador, katerega izvoz je bil v zadnjih letih precej zaznamovan z vse večjo koncentracijo na LRK. Način sodelovanja med državama lepo opiše naslednji primeri: leta 2009 je Kitajska nacionalna banka Ekvadorju odobrila tri različna posojila, od katerih je moral Ekvador po sporazumih, podpisanih ob odobritvi posojil, zagotoviti, da bo del denarja vložil v gradnjo infrastrukture, v kateri sodelujejo tudi kitajska podjetja, odplačilo posojila pa se bo namesto v denarju vrnilo v nafti. LRK ima v Ekvadorju v lasti tudi eno od treh največjih tujih naftnih podjetij, Andes Petroleum (EIA 2012o).

Poleg energetske in ekonomske interesov je del odnosov med LRK in Latinsko Ameriko tudi vprašanje Tajvana. Kar 12 od 23 držav, ki danes priznavajo neodvisnost Tajvana, prihaja iz te regije. Tajvan je bil v regiji prisoten že v preteklosti, predvsem preko izmenjav in usposabljanja vojaškega osebja, v zadnjem času pa je k temu dodal še ekonomske vzpodbude, humanitarno pomoč in redna srečanja na političnem vrhu. LRK je v želji, da bi odvrnila države Latinske Amerike od Tajvana, sledila njegovi ti. »diplomaciji čekovne knjižice« in tudi sama ponudila precej visoke pakete pomoči in druge ekonomske vzpodbude. Taktika je v nekaterih državah delovala, saj sta npr. karibska država Dominika in Costa Rica po zagotovitvi kitajskega denarja pri svojih projektih odrekli podporo Tajvanu, medtem ko se v

drugih državah še bije boj med LRK in Tajvanom, kdo bo ponudil več, države Latinske Amerike pa to seveda s pridom izkoriščajo (Koleski 2011, 16).

5.2.5.2 Trgovinski odnosi z EU

Trgovinski odnosi med Ljudsko republiko Kitajsko in EU so poskočili predvsem v zadnjih letih in danes je LRK drugi največji trgovinski partner EU, takoj za ZDA in največji vir uvoznih izdelkov, medtem ko je EU največji trgovinski partner za LRK. V letu 2011 je LRK v EU uvozila za 292,1 milijard ameriških dolarjev izdelkov, kar je predstavljalo 3% povečanje od prejšnjega leta, LRK pa je iz EU uvozila za 136,2 milijardi ameriških dolarjev izdelkov, največ od tega iz Nemčije, Nizozemske, Velike Britanije in Francije. Opazne so tudi neposredne tuje investicije, ki so iz EU v LRK dosegle 4,9 milijard v letu 2009 ter 0,9 milijarde iz LRK v EU v istem letu. EU je bila tudi ena od večjih zagovornic vstopa LRK v Svetovno trgovinsko organizacijo leta 2001, leta 2008 pa je bil v Pekingu ustanovljen Ekonomski in trgovinski dialog na najvišjem nivoju (ang. High-level economic and trade dialogue), ki skrbi za skupne interese na področju investicij, dostopa do trgov in varovanja intelektualne lastnine (European Commission 2012b).

6 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Geopolitični interesi in odgovarjajoče strateške politike velikih sil pomembno vplivajo na razvoj odnosov znotraj mednarodnega sistema, saj lahko zaradi svojega prevladujočega vpliva pomembno delujejo na manjše in manj močne države, da se upogibajo po njihovih željah. Ker je vplivanje praviloma usmerjeno v države ali regije, kjer imajo velike sile svoje interese, njihov želja po vplivanju še toliko bolj poudarjena. Njihov vpliv se poleg tega kaže tudi v prijateljskem sodelovanju z določenimi državami, ki posledično uživajo določene ugodnosti vojaške in zunanje politične zaščite, po drugi strani pa se odraža v sumničavosti in zavračanju delovanja drugih držav, ki ali nasprotujejo interesom velikih sil ali pa jih onemogočajo.

Primeri tega so vidni skozi celotno diplomsko delo. Dejstvo je, da imajo ZDA z državami Perzijskega zaliva izjemno dobre odnose zaradi energetskih interesov na tem območju, čeprav imajo države v veliki večini nedemokratične politične sisteme, ZDA pa na več mestih omenjajo svoje poslanstvo in interes širitve demokracije po svetu. Dejstvo je, da zunanje politično podpirajo Gruzijo, ker na ta način strateško obkrožajo RF, kljub temu, da

predsedniku Gruzije Sakašviliju mnogi očitajo avtoritarnost in izrazito odklonilen odnos do državne opozicije. Dejstvo je, da so zaradi svojih energetskih potreb izvedle napad na Irak, ki tako predstavlja šolski primer, kako ravna velika sila, če se ji manjša država ne ukloni pri zagotavljanju vitalno pomembnega nacionalnega interesa. Dejstvo je, da RF podpira separatistični Abhazijo in Južno Osetijo, kategorično pa zavrača kakršnokoli legitimnost (prav tako) separatistične Čečenije. Dejstvo je, da RF podpira režim v Siriji izključno zaradi orožarskih poslov in strateškega položaja v Sredozemskem morju, ki ga njeni mornarici omogoča sirsko pristanišče Tartus. Dejstvo je, da RF na vse mogoče načine skuša preprečiti, da bi še katera od vzhodnoevropskih ali osrednjeazijskih držav prešla v zahodno orbito. Dejstvo je, da je Ljudska republika Kitajska prodajala orožje osrednji sudanski vladi pred odcepitvijo Južnega Sudana, po razglasitvi neodvisnosti pa je zaradi energetskih potreb prevzela glavni pogajalski položaj med Južnim Sudanom in Sudanom. Dejstvo je, da zaradi zavarovanja svojih pomorskih prevoznih poti navezuje zelo intenzivne stike z obalnimi državami, kar po eni strani utrjuje regijo, po drugi strani pa povzroča konflikte, ker to velikokrat ni v skladu z ameriškimi interesi na tem območju. Dejstvo je, da LRK mnogi krivijo za humanitarne posledice in potek državljanskih vojn v Afriki, ker zaradi zagotavljanja svojih energetskih interesov prodaja orožje avtoritarnim režimom. Takšnih primerov je v diplomski nalogi torej ogromno.

V tem smislu lahko prvo hipotezo, da geopolitični interesi in izvajanje strateških politik velikih sil vplivajo na dinamiko in strukturo odnosov v mednarodni skupnosti, absolutno potrdim. Lahko bi celo rekli, da so interesi velikih sil in njihov način izvajanja politik glavni dejavnik, ki določa oblikovanje odnosov znotraj mednarodne skupnosti.

V diplomski nalogi je tudi večkrat poudarjeno, da se svet nagiba k multipolarni ureditvi, kar se kaže v večji prisotnosti tako LRK kot RF, kot tudi drugih držav po različnih regijah in delih sveta. RF in LRK sta se velikokrat tudi izkazali kot močni nasprotnici ZDA, primera za to sta podpiranje Irana in Severne Koreje, in veliko vprašanje je, kako bi odreagirali, če bi ZDA skušale upravičiti začetek oboroženega konflikta v katerikoli od teh držav. Dodaten dokaz za to je (zaenkrat še) uspešno rusko omejevanje širitve zveze NATO globlje na vzhod in ohranjanje tradicionalnih zaveznic na mejah (Finska, Belorusija) in ohranjanje spoštovanja načela ene Kitajske skupaj s Tajvanom s strani ZDA. Drugi primeri kažejo na to, da se ne RF ne LRK še ne moreta meriti z močjo ZDA, sploh ne, če gre za res pomembno vprašanje, kar je nazorno pokazala ameriška invazija na Irak, ki sta ji nasprotovali tako LRK kot RF, vendar pa

je bila ameriška potreba po zavarovanju energetskega interesov preveč pomembna, da bi bile ZDA pripravljene sprejemati kompromise glede tega vprašanja. Pokazalo se je tudi, da imajo ZDA prevladujoč oziroma zelo pomemben vpliv na vseh območjih sveta, tudi na tako oddaljenih, kot sta regija Azija-Pacifik in Bližnji vzhod. Na drugi strani pa RF in LRK sicer ohranjata trden položaj v njima geografsko bližnjih regijah in pospešeno širita svoj vpliv tudi drugod po svetu, vendar je le-ta precej omejen na določena področja; recimo ruski v Afriki in Latinski Ameriki in kitajski v Latinski Ameriki in na Bližnjem vzhodu (kjer mora neprestano uravnateževati svoje interese z ameriškimi).

V tem smislu lahko drugo hipotezo deloma zavržem in deloma potrdim. Svet je sicer res precej bolj multipolarno orinetiran, kot je bil kadarkoli prej, vendar pa ostaja dejstvo, da kljub krepitvi novih centrov moči, ti (še) niso primerljivi z močjo in vplivom ZDA. Tako lahko zaključim, da je trenutni mednarodni sistem sicer multipolaren v osnovi, vendar so v njem še vedno opazni hegemonski vplivi in težnje ene sile.

7 LITERATURA

1. 24ur.com. 2004. *ICJ obsodil izraelski zid*, 10. julij. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/svet/icj-obsodil-izraelski-zid.html?ar=> (27. februar 2012).
2. ---2009a. *Protiraketni ščit na Balkanu?*, 27. avgust. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/svet/protiraketni-scit-na-balkanu.html> (14. maj 2012).
3. ---2009b. *Hrvaška razglasila izredno stanje*, 7. januar. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/gospodarstvo/ukrajinci-kradejo-plin.html> (10. maj 2012).
4. ---2010. *Civilisti onesposobili komandose?*, 31. maj. Dostopno prek: http://24ur.com/novice/svet/med-zasegom-humanitarnega-konvoja-smrtne-zrtve_comment_p2_a105.html?&page=2&p_all_items=105 (27. februar 2012).
5. About China. 2008. *Five principles of peaceful coexistence*. Dostopno prek: <http://english.people.com.cn/92824/92845/92870/6441502.html> (24. maj 2012).
6. Africa development bank. 2011. *Russia's economic engagement with Africa*. Dostopno prek: http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Russia%27s_Economic_Engagement_with_Africa.pdf (19. maj 2012).
7. *Agreement between the Russian Federation and the Ukraine on cooperation in the use of the sea of Azov and the strait of Kerch*. 2004. Dostopno prek: http://www.fao.org/fishery/shared/faolextrans.jsp?xp_FAOLEX=LEX-FAOC045795&xp_faoLexLang=E&xp_lang=en (14. maj 2012).
8. Air force magazine. 2010. *The Carter doctrine*. Dostopno prek: <http://www.airforce-magazine.com/MagazineArchive/Documents/2010/April%202010/0410fullkeeper.pdf> (18. februar 2012).
9. *ANZUS treaty*. 1952. Dostopno prek: <http://australianpolitics.com/issues/foreign/anzus-treaty-text> (1. marec 2012).
10. Alessi, Christopher. 2012. *Expanding China-Africa oil ties*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/china/expanding-china-africa-oil-ties/p9557> (4. junij 2012).
11. Alexandrov, Oleg. 2009. Labyrinths of the Arctic policy. *Russia in global affairs*, 5.september. Dostopno prek: http://eng.globalaffairs.ru/number/n_13591 (14. maj 2012).

12. Alterman, Jon B. in John W. Garver. 2008. *The vital triangle: China, the United States and the Middle East*. Washington: Center for strategic and international studies.
13. Andrews-Speed, Philip, Xuanli Liao in Roland Dannreuther. 2002. *The strategic implications of China`s energy needs*. New York: Oxford University press.
14. APEC. Dostopno prek: <http://www.apec.org/> (24. maj 2012).
15. Arriagada, Genaro. 2011. *Energy in Latin America*. Dostopno prek: http://www.geopolitical-info.com/en/article/energy_in_latin_america (29. februar 2012).
16. ASEAN. 2012. *About ASEAN*. Dostopno prek <http://www.aseansec.org/64.htm> (28. maj 2012).
17. Australian embassy, China. 2012a. *Trade and investment*. Dostopno prek: <http://www.china.embassy.gov.au/bjng/relations2.html> (1. junij 2012).
18. ---2012b. *Australia-China relationship overview*. Dostopno prek: <http://www.china.embassy.gov.au/bjng/relations1.html> (1. junij 2012).
19. Ayson, Robert. 2006. Stability and Complexity in Asia-Pacific Security affairs. *Asian Perspective* 30 (2). Dostopno prek: <http://www.asianperspective.org/articles/v30n2-g.pdf> (1. marec 2012).
20. Babić, Blagoje S. 2009. Geo-economics: reality and science. *Megatrend review* 6(1): 27–54.
21. Baev, Pavel K. 2008. *Russian energy policy and military power: Putin`s quest for greatness*. London: Routledge.
22. Bailes, Alyson J. K., Pál Dunay, Pan Guang in Mikhail Troitskiy. 2007. ***The Shanghai cooperation organization***. Bromma: CM Gruppen. Dostopno prek: SIPRI books.
23. Baker institute. 2001. *Strategic energy policy: challenges for the 21st century*. Dostopno prek: http://bakerinstitute.org/publications/study_15.pdf (26. februar 2012).
24. Baker, Peter, Helene Cooper in Mark Mazzetti. 2011. Bin Laden is dead, Obama says. *The New York times*, 1. maj. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2011/05/02/world/asia/osama-bin-laden-is-killed.html?_r=1&pagewanted=all (14. februar 2012).

25. Baković, Zorana. 2011a. Severna Koreja: novi Kim, stare skrbi. *Delo*, 29. december. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/severna-koreja-novi-kim-stare-skrbi.html> (1. marec 2012).
26. ---2011b. Napeto v Južnokitajskem morju. *Delo*, 18. junij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/napeto-v-juznokitajskem-morju.html> (31. maj 2012).
27. BBC news. 2004. *Chechen rebels` hostage history*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2357109.stm> (24. april 2012).
28. ---2006. *Bush signs Mexico fence into law*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6088084.stm> (28. februar 2012).
29. ---2010. *Parliamentary chaos as Ukraine ratifies fleet deal*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8645847.stm> (14. maj 2012).
30. ---2011. *Regions and territories: Chechnya*. Dostopno prek: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/2565049.stm (24. april 2012).
31. Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Blank, Stephen J. 2010. 2010. *Russia and Latin America: motives and consequences*. Dostopno prek: https://www6.miami.edu/hemispheric-policy/Blank_miamirusia_04-13-10.pdf (19. maj 2012).
33. Bortman, Ilya. 2006. *Putin and Russia`s Middle Eastern policy*. Dostopno prek: <http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue2/jv10no2a1.html> (16. maj 2012).
34. Bretton-Woods project. 2005a. *What are the Bretton-Woods institutions?*. Dostopno prek: <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320747> (10. Februar 2012).
35. ---2005b. *How does the World bank operate?*. Dostopno prek: <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320865> (10. februar 2012).
36. ---2005c. *How does the IMF operate?*. Dostopno prek: <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320867> (10. Februar 2012).
37. Britannica online encyclopedia. 2012a. *Central America*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/102196/Central-America> (28. februar 2012).

38. ---2012b. *South-America*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/555844/South-America> (28. februar 2012).
39. ---2012c. Central Asia. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/102288/Central-Asia> (1. maj 2012).
40. Bsaikri, Senussi. 2010. Russia`s relations with Hamas: a win-win situation. *Middle East Monitor*, 15. februar Dostopno prek: <http://www.middleeastmonitor.org.uk/articles/37-middle-east/672-russias-relations-with-hamas-a-win-win-situation-> (16. maj 2012).
41. Cencen, Marjan. 2011. *Mednarodni položaj Kitajske po koncu hladne vojne*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
42. Center for strategic and international studies. 2009. *The United States and the Asia Pacific Region: a Security Strategy for the Obama Administration*. Dostopno prek: http://csis.org/files/media/csis/pubs/issuesinsights_v09n01.pdf (1. marec 2012).
43. Chinese Government`s official web portal. 2005. *China`s national defense in 2004*. Dostopno prek: http://english.gov.cn/official/2005-07/28/content_18078.htm (26. maj 2012).
44. ---2011a. *China`s national defense in 2010*. Dostopno prek: http://english.gov.cn/official/2011-03/31/content_1835499.htm (26. maj 2012).
45. ---2011b. White papers. Dostopno prek: http://english.gov.cn/official/2005-08/17/content_24165.htm (26. maj 2012).
46. Information office of the State council of the People`s Republic of China. 1998. *China`s national defense in 1998*. Dostopno prek: <http://www.china.org.cn/e-white/5/index.htm> (26. maj 2012).
47. Chapman, Bert. 2011. *Geopolitics: a guide to the issues. Contemporary military, strategic and security issues*. Oxford: Praeger.
48. Chevron. 2011a. *Oil: providing energy for progress*. Dostopno prek: <http://www.chevron.com/deliveringenergy/oil/> (29. februar 2012).
49. ---2011b. *Argentina, highlights of operation*. Dostopno prek: <http://www.chevron.com/countries/argentina/> (29. februar 2012).
50. China view. 2005. *Backgrounder: Five principles of peaceful coexistence*. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english/2005-04/08/content_2803638.htm (24. maj 2012).

51. CIA world factbook. 2012a. *Iran*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html> (14. februar 2012).
52. ---2012b. *Cuba*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cu.html> (28. februar 2012).
53. ---2012c . *China*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (30. maj 2012).
54. ---2012č. *Spratly Islands*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pg.html> (31. maj 2012).
55. Cohen, Ken. 2012. *A 73 billion dollars contribution to the U.S. economy in 2011*. Dostopno prek: <http://www.exxonmobilperspectives.com/2012/02/29/a-72-billion-contribution-to-the-u-s-economy-in-2011/> (29. februar 2012).
56. Cohen, Saul Bernard. 2003. *Geopolitics of the world system*. Maryland: Rowman and Littlefeld publishers inc.
57. Colburn, Forrest D. 2002. *Latin America at the end of politics*. Princeton: Princeton university press.
58. *Collective security treaty organization*. Dostopno prek <http://www.globalsecurity.org/military/world/int/csto.htm> (30. april 2012).
59. Cornell, Svante E. 2002. *The South Caucasus: a regional and conflict assessment*. Dostopno prek: <http://www.silkroadstudies.org/docs/publications/2004/SIDA.pdf> (1. maj 2012).
60. Council on foreign relations. 2010. *White house: key facts about the new START treaty, march 2010*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/proliferation/white-house-key-facts-new-start-treaty-march-2010/p21745> (24. april 2012).
61. Čelik, Špela. 2007. *Geopolitika Frankofonije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
62. DeCovnick, Lee. 2012. *Iran building missile base in Venezuela*. Dostopno prek: http://www.americanthinker.com/blog/2012/01/iran_building_missile_base_in_venezuela.html (21. februar 2012).
63. *Declaration on the conduct of parties in the South China sea*. 2009. Dostopno prek: <http://www.aseansec.org/13163.htm> (31. maj 2012).

64. De Nesnera, André. 2011. Analysts: US- Russia relations are good despite differences. *Voice of America*, 28. december. Dostopno prek: <http://www.voanews.com/english/news/europe/Relations-Between-US-Russia-Are-Good-136389268.html> (2. marec 2012).
65. Do.P./STA. 2008. Moskva: protiraketni ščit uperjen proti Rusiji. *Delo*, 14.maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/65516> (14. maj 2012).
66. *Dnevnik*. 2007. Kremelj trdi, da je arktični podmorski greben del celinske Rusije, 22. september. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/270307?url=http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/270307 (14. maj 2012).
67. EIA. 2008. *East China sea*. Dostopno prek: http://www.eia.gov/cabs/South_China_Sea/Full.html (31. maj 2012).
68. ---2010. *Annual energy report*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/totalenergy/data/annual/pdf/sec5.pdf> (1. marec 2012).
69. ---2011a. *How dependent are we on foreign oil?*. Dostopno prek: http://www.eia.gov/energy_in_brief/foreign_oil_dependence.cfm (26.februar 2012).
70. ---2011b. *Russia analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/cabs/russia/full.html> (5. marec 2012).
71. ---2012a. *United States analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=US&trk=r> (26. februar 2012).
72. ---2012b. *US Natural gas imports by country*. Dostopno prek: http://205.254.135.7/dnav/ng/ng_move_imp_c_s1_m.htm (26. februar 2012).
73. ---2012c. *US coal exports*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/coal/production/quarterly/pdf/t7p01p1.pdf> (26. februar 2012).
74. ---2012č. *Azerbajdzan analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=AJ> (7. maj 2012).
75. ---2012d. *Turkmenistan analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=TX> (7. maj 2012).
76. ---2012e. *Kazakhstan analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=KZ> (7. maj 2012).
77. ---2012f. *China analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH> (23. maj 2012).

78. ---2012g. *World oil transit choke points*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/regions-topics.cfm?fips=WOTC> (31. maj 2012).
79. ---2012h. *Saudi Arabia analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=SA&trk=p2> (1. junij 2012).
80. ---2012i. *Oman analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=MU> (1. junij 2012).
81. ---2012j. *Iran analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=IR> (1. Junij 2012).
82. ---2012k. *Sudan and South Sudan analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=SU> (4. junij 2012).
83. ---2012l. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/> (4. junij 2012).
84. ---2012m. *Argentina analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=AR> (4. junij 2012).
85. ---2012n. *Venezuela. analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=VE> (4. junij 2012).
86. ---2012o. *Ecuador analysis*. Dostopno prek: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=EC> (4. junij 2012).
87. EurAsEc. 2012. *Eurasian economic center*. Dostopno prek: http://www.eurasian-ec.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=7 (30. april 2012).
88. European Commission. 2011. *Trade: US*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/united-states/index_en.htm (2. marec 2012).
89. ---2012a. *Trade: Russia*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/russia/> (15. maj 2012).
90. ---2012b. *Countries: China*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/china/> (4. junij 2012).
91. Faringdon, Hugh. 1989. *Strategic geography: NATO, the Warsaw pact and the superpowers*. New York: Routledge.
92. Federation of American scientists. 2000. *National security concept of the Russian Federation*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/gazeta012400.htm> (30. april 2012).

93. ---2012a. *National security strategy of the US, august 1991*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm> (10. februar 2012).
94. ---2012b. *A National security strategy of engagement and enlargement*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm> (10. februar 2012).
95. ---2012c. *Russian National security blueprint*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/blueprint.html> (30. april 2012).
96. Ferfila, Bogomil. 2011. *Biseri zgodovine in narave: Indija, Islandija, Afrika in Kuba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
97. --- in Anton Grizold. 2000. *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
98. Fettweis, Christopher J. 2006. *Eurasia and the »World island«: geopolitics and policy making in the 21st century*. Dostopno prek: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2095> (20. december 2011).
99. *Foreign assistance by country office*. 2012. Dostopno prek: <http://foreignassistance.gov/CountryIntro.aspx> (14. februar 2012).
100. *Foreign assistance*. 2012a. *Afghanistan*. Dostopno prek: http://foreignassistance.gov/OU.aspx?FY=2013&OUID=166&AgencyID=0&budTab=tab_Bud_Planned (18. februar 2012).
101. ---2012b. *Israel*. Dostopno prek: http://foreignassistance.gov/OU.aspx?FY=2012&OUID=164&AgencyID=0&budTab=tab_Bud_Planned (27. februar 2012).
102. ---2012c. *Pakistan*. Dostopno prek: http://foreignassistance.gov/OU.aspx?FY=2013&OUID=169&AgencyID=0&budTab=tab_Bud_Planned (14. februar 2012).
103. Foroohar, Rana. 2009. Power Up. *The Daily beast*, 20. marec. Dostopno prek: <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2009/03/20/power-up.html> (30. april 2012).
104. Fradkin, Hillel. 2009. *The »greater« Middle east: The new geopolitical environment and its implications for Obama administration policies*. Dostopno prek: <http://www.hudson.org/files/publications/Fradkin%20-%20final%20lo-res%20%282%29.pdf> (14. februar 2012).

105. Fry, Graham, Erik Goldstein in Richard Longhorne. 2002. *Guide to international relations and diplomacy*. London: CPI Bath.
106. G8. 2012. *What is the G8?*. Dostopno prek: http://www.g8.utoronto.ca/what_is_g8.html (10. februar 2012).
107. G-20. 2012a. *Members of the G-20*. Dostopno prek: <http://www.g20.org/en/g20/members> (4. april 2012).
- 108.---2012b. *What is the G-20?*. Dostopno prek: <http://www.g20.org/en/g20/what-is-the-g-20> (4. april 2012).
109. Gaiser, Laris. *Geopolitika: dinamika mednarodne politike v XXI. stoletju*. Radovljica: Didakta.
110. Germano, Roy.2011. *How many illegal immigrants live in the United States and where do they come from?*. Dostopno prek: <http://roygermano.wordpress.com/2011/03/18/how-many-illegal-immigrants-live-in-the-united-states-and-where-do-they-come-from/> (28. Februar 2012).
111. Glumpak, Tea. 2007. *Novejše tendence v razvoju medameriških diplomatskih odnosov s posebnim ozirom na institucijo diplomatskega azila*. Diplomsko delo. Ljubljana: pravna fakulteta.
112. Goldstein, Ritt. 2002. Oil has always been top of Bush`s foreign policy agenda. *The Sydney Morning Herald*, 7. oktober. Dostopno prek: <http://www.smh.com.au/articles/2002/10/06/1033538848021.html> (26. februar 2012).
113. Gorenc, Marjeta. 2010. *Zunanjepolitično delovanje Evropske unije. Spremembe, ki jih prinaša Lizbonska pogodba*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
114. Global security. 2009. Belarus- Russia union state. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/belarus/union.htm> (17. maj 2012).
- 115.---2011a. *Mahan and the influence of sea power upon history*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/systems/ship/mahan.htm> (19. december 2011).
- 116.---2011b. Guantanamo bay »GITMO. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/guantanamo-bay.htm> (28. februar 2012).

- 117.---2011c. Okinawa: Japan. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/okinawa.htm> (1. marec 2012).
- 118.---2011č. Arctic Ocean. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/arctic.htm> (2. marec 2012).
- 119.---2012a. Senkako/Diaoyutai Islands. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/senkaku.htm> (30. maj 2012).
- 120.---2012b. Kashmir. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/kashmir.htm> (30. maj 2012).
121. Graham, Thomas. 2008. *U.S.- Russia Relations: facing reality pragmatically*. Dostopno prek: www.ifri.org/downloads/Graham_US_Russia.pdf (2. marec 2012).
122. Greenpeace. 2012. *Protect the Arctic*. Dostopno prek: <http://www.greenpeace.org/international/en/campaigns/climate-change/arctic-impacts/> (2. marec 2012).
123. Grizold, Anton in Rok Zupančič. 2009. Five years in the alliance and 60 years of the alliance: Slovenia and NATO. *Bilten slovenske vojske* 11 (3): 197–218.
124. Hafezi, Parisa. 2007. Iran, Venezuela in »axis of unity« against US. *Reuters*, 2. julij. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2007/07/02/us-iran-venezuela-idUSDAH23660020070702> (21. februar 2012).
125. Hanson, Gordon H. 2006. *Illegal migration from Mexico to United States*. Dostopno prek: <http://www.nber.org/papers/w12141.pdf> (28. februar 2012).
- 126.---2007. *The economic logic of illegal immigration*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/immigration/economic-logic-illegal-immigration/p12969> (28. februar 2012).
127. Hanson, Stephanie. 2010. *US-Cuba relations*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/cuba/us-cuba-relations/p11113> (28. februar 2012).
128. Hardy, James. 2012. *Analysis: US` Asia-Pacific strategy provokes mixed response from China*. Dostopno prek: <http://www.janes.com/products/janes/defence-security-report.aspx?id=1065932124> (1. marec 2012).
129. Harris, Stuart in Gary Klintworth. 1995. Conclusion: China and the region after Deng. *V China as a great power: myths, realities and challenges in the Asia- Pacific region*, ur. Stuart Harris in Gary Klintworth, 357–367. New York: St. Martin`s press.

130. Horvat, Aleš. 2009. *Analiza konflikta v Južni Osetiji leta 2008*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
131. Interstate statistical committee of the Commonwealth of independent states. 2009. *About commonwealth of independent states*. Dostopno prek: <http://www.cisstat.com/eng/cis.htm> (24. april 2012).
132. Kangas, Steve. 1999. *A timeline of CIA atrocities*. Dostopno prek: <http://www.huppi.com/kangaroo/CIAtimeline.html> (28. februar 2012).
133. Katz, Mark N. 2010. *Russia`s policy towards the Middle East*. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=121789&lng=en> (16. maj 2012).
134. Kocjan, Aleš. 2012. Lažni pokol kot razlog za »humanitarno« vojno?. *Mladina* 25: 38–39.
135. Koleski, Katherine. 2011. *Backgrounder: China in Latin America*. Dostopno prek: http://www.uscc.gov/Backgrounder_China_in_Latin_America.pdf (4. junij 2012).
136. Krapež, Irena. 2004. *Zunanja politika Italije od 1861 do 1949*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
137. Kumins, Lawrence. 2005. *Iraq oil: reserves, production and potencial reserves, CRS report for Congress*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS21626.pdf> (26. februar 2012).
138. Lane, Ann. 2001. *Introduction: the Cold war as history. V The cold war: the essential readings*, ur. Larres, Klaus in Ann Lane, 1–19. London : Blackwell publishers Inc.
139. *Latin America Herald tribune*. 2012. ExxonMobil sells Central american assets to Puma energy. Dostopno prek: <http://www.laht.com/article.asp?ArticleId=390560&CategoryId=13280> (29. februar 2012).
140. Lesar, Mateja. 2002. *Izbrane vojaške intervencije Združenih držav Amerike v Latinski Ameriki in odziv Organizacije združenih narodov in Organizacije ameriških držav nanje*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
141. Lines, Paul. 2007. *The role of China in today`s geopolitics*. Dostopno prek: <http://www.helium.com/items/722333-the-role-of-china-in-todays-geopolitics> (25. maj 2012).

142. Logan, Joseph. 2011. Last U.S. troops leave Iraq, ending war. *Reuters*, 18.december. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2011/12/18/us-iraq-withdrawal-idUSTRE7BH03320111218> (14. februar 2012).
143. Mally, Igor. 2005. *Med geopolitično re-orientacijo in mednarodno integracijo. Izbrani vidiki širjenja Evropske unije v srednji Evropi*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
144. Manwaring, Max G. 2007. *A contemporary challenge to state sovereignty: gangs and other illicit transnational criminal organizations in Central America, El-Salvador, Mexico, Jamaica and Brazil*. Dostopno prek: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub837.pdf> (28. februar 2012).
145. McGovern, Emily in Robert Meredith. 2007. *Illegal immigration to the United States: causes and policy solutions*. Dostopno prek: http://udallcenter.arizona.edu/immigration/publications/fact_sheet_no_3_illegal_immigration.pdf (28. februar 2012).
146. McKenzie, Davin in Dilip Mookherjee. 2010. *The distributive impact of privatization in Latin America: evidence from four countries*. Dostopno prek: <http://www.bu.edu/econ/files/2010/08/dp128.pdf> (29. februar).
147. Merco press. 2007. *Exxon follows Shell and is divesting from South America*, 26. september. Dostopno prek <http://en.mercopress.com/2007/09/26/exxon-follows-shell-and-is-divesting-from-south-america> (29. februar 2012).
148. Middle Eastern Analysis. 2011. *Bashar Al-Assad: Moscow's indispensable man*, 13. oktober. Dostopno prek: <https://middleeasternanalysis.wordpress.com/> (16. maj 2012).
149. Ministry for foreign affairs of Finland. 2012. *Finland and NATO*. Dostopno prek: <http://www.finlandnato.org/public/default.aspx?nodeid=31554&contentlan=2&culture=en-US> (10. maj 2012).
150. Ministry of foreign affairs of the People's republic of China. 2003. *China's independent foreign policy of peace*. Dostopno prek: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/wjzc/t24881.htm> (25. maj 2012).
151. Mišmaš, Aleš. 2005. *Evolucija geopolitičnih interesov ZDA od njihovega nastanka do začetka hladne vojne*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

152. Morse, Ann. 2011. *Arizona immigration enforcement laws*. Dostopno prek: http://www.ncsl.org/issues-research/immig/analysis-of-arizonas-immigration-law.aspx#Summary_of_SB1070_and_HB2162(28. februar 2012).
153. Nagle, Luz Estella. 2002. *The challenges of fighting global organized crime in Latin America* Dostopno prek: http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1905&context=ilj&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.si%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3Dorganized%2520crime%2520in%2520latin%2520america%26source%3Dweb%26cd%3D9%26ved%3D0CG8QFjAI%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fir.lawnet.fordham.edu%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1905%2526context%253Dilj%26ei%3DaMBMT_Mdz_SyBr2R6LcP%26usg%3DAFQjCN GpdI5cINaX9HdmhEYB9yhqF09aow#search=%22organized%20crime%20latin%20america%22 (28. februar 2012).
154. Naročnicka, Natalija. 2011. *Ruski narod v bitki civilizacij: kontrola nad prostranstvi in geopolitična realnost (Zbrani spisi 1995–2010)*. Ljubljana: UMco.
155. National defense University. 2002. *National security strategy of the US*. Dostopno prek: <http://merln.ndu.edu/whitepapers/USnss2002.pdf> (10. februar 2012).
156. NATO. 2012a. *International security assistance force*. Dostopno prek: <http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/2012-01-23%20ISAF%20Placemat-final.pdf> (14. februar 2012).
- 157.---2012b. NATO- Russia relations. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51105.htm (24. april 2012).
- 158.---2012c. NATO member countries. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm (14. maj 2012).
159. Naval station Guantanamo bay. 2012. *Welcome to the naval station Guantanamo bay*. Dostopno prek: <http://www.cnic.navy.mil/guantanamo/> (28. februar 2012).
160. Nuñez- Neto, Blas in Stephen R. Viña. 2005. *Border security: fences along the US international border*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/RS22026.pdf> (28. februar 2012).
161. O'Dwyer, Gerard. 2011. Finland: no NATO membership anytime soon. *Defense news*, 25. avgust. Dostopno prek: <http://www.defensenews.com/article/20110825/DEFSECT04/108250303/Finland-No-NATO-Membership-Anytime-Soon> (10. maj 2012).

162. Office of the United States trade representative. 2012. *US-Korea Free Trade Agreement*. Dostopno prek: <http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/korus-fta> (1. marec 2012).
163. Our documents. 2012a. *Transcript of Monroe doctrine (1823)*. Dostopno prek: <http://www.damchicago.com/monroe-doctrine-1823.html> (28. februar 2012).
164. ---2012b. *The Monroe doctrine*. Dostopno prek: http://www.ourdocuments.gov/print_friendly.php?flash=true&page=&doc=23&title=Monroe+Doctrine+%281823%29 (28. februar 2012).
165. Oxy. 2011. *Latin America* Dostopno prek: <http://www.oxy.com/OurBusinesses/OilAndGas/LatinAmerica/Pages/overview.aspx> (29. februar 2012).
166. Packham, Ben. 2011. China Reproaches Australia over strenghtened US ties. *The Australian*, 17. november. Dostopno prek: <http://www.theaustralian.com.au/national-affairs/obama-in-australia/our-indispensable-alliance-barack-obama/story-fnb0o39u-1226197460882> (1. junij 2012).
167. Parker, Geoffrey. 1997. *Zahodna geopolitična misel v XX. stoletju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
168. Pastor, Robert A. 2000. The United states: divided by a revolutionary vision. *V A century`s journey: how the great powers shape the world*, ur. Robert A. Pastor, 191–238. New York: Basic books.
169. *People daily*. 2007. China`s defense white paper elaborates on government security strategy, 27. december. Dostopno prek: http://english.peopledaily.com.cn/200412/27/eng20041227_168786.html (25. maj 2012).
170. Permanent mission of the Russian federation to the European union. 2012. *Russia-EU trade 2000–2010*. 2012. Dostopno prek: <http://www.russianmission.eu/en/trade> (15. maj 2012).
171. Petrič, Ernest. 1996. Zunanja politika malih držav. *Teorija in praksa* 33(6): 876–97.
172. Petrobras. 2011. *Global presence*. Dostopno prek: <http://www.petrobras.com/en/about-us/global-presence/> (29. februar 2012).

173. Population reference bureau. 2008. *Africa population data sheet*. Dostopno prek: <http://www.prb.org/pdf08/africadatasheet2008.pdf> (3. junij 2012).
174. Population resource center. 2003. *Executive summary: the Middle East*. Dostopno prek: <http://www.prcdc.org/files/MidEast.pdf> (14. februar 2012).
175. Prebilič, Vladimir. 2007. Naravni viri in vojne. *Slovenska vojska XV* (12): 25–26.
176. President of Russia official web portal. 2008. *The foreign policy concept of the Russian federation*. Dostopno prek: <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml> (1. maj 2012).
177. Prezelj, Iztok. 2008. *Koncept obrambne politike v sodobni državi*. Ljubljana: učno gradivo pri predmetu Obrambni in varnostni sistem.
178. Radler, Rudolf in Wolf Keinburg, ur. *Veliki splošni Leksikon*. 1997. Ljubljana: DZS.
179. Riggs, Robert E. in Jack C. Plano. 1994. *The United nations: international organization and world politics*. Fort Worth: Harcourt College publishers.
180. Rosenberg, Mark. 2011. *Panama canal*. Dostopno prek: <http://geography.about.com/od/specificplacesofinterest/a/panamacanal.htm> (20. december 2011).
181. RTV SLO. 2009. *Poročilo: gruzijski napad nezakonit, ruski odgovor preoster*, 30. september. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/porocilo-gruzijski-napad-nezakonit-ruski-odgovor-preoster/213503> (2. maj 2012)
- 182.---2010. *ZDA oborožujejo Tajvan, Kitajska negoduje*, 30. januar. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/zda-oborozujejo-tajvan-kitajska-negoduje/222426> (1. marec 2012).
- 183.---2011. *Ameriški vojaki tudi po umiku ne bodo daleč od Iraka*, 30. oktober. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/ameriski-vojaki-tudi-po-umiku-ne-bodo-dalec-od-iraka/269584> (14. februar 2012).
- 184.---2012a. *Severna Koreja v zameno za hrano ustavlja jedrske aktivnosti*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/severna-koreja-v-zameno-za-hrano-ustavlja-jedrske-aktivnosti/277897> (1. marec 2012).
- 185.---2012b. *EU z naftnim embargom sprejela najostrejše sankcije proti Iranu*, 23. januar. Dostopno prek <http://www.rtv slo.si/svet/eu-z-naftnim-embargom-sprejela-najostrejsse-sankcije-proti-iranu/275340> (14. februar 2012).

- 186.---2012c. *Iran za novi atentat na jedrskega znanstvenika krivi Izrael*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/svet/foto-iran-za-novi-atentat-na-jedrskega-znanstvenika-krivi-izrael/274509> (14. februar 2012).
187. Rustrans. 2012. *Russian National security strategy 2009–2020*. Dostopno prek: <http://rustrans.wikidot.com/russia-s-national-security-strategy-to-2020> (30. april 2012).
188. Sakwa, Richard. 2008. *Russian politics and society, fourth edition*. London: Routledge.
189. Sayre, April Pulley. 1999. *Africa*. Brookfield: Twenty-first century books. Dostopno prek: Google books.
190. Scheineson, Andrew. 2009. *The Shanghai cooperation organization*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/international-peace-and-security/shanghai-cooperation-organization/p10883> (30. april 2012).
191. Sebenik, Matej. 2011. *Naravni viri kot vzrok za konflikte v Kaspiskem bazenu*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
192. Shah, Anup. 2010. Nigeria and oil. *Global issues*, 10. junij. Dostopno prek: <http://www.globalissues.org/article/86/nigeria-and-oil> (2. marec 2012).
193. Sharp, Jeremy M. 2010. *US foreign aid to Israel: Congressional research service*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33222.pdf> (27. februar 2012).
194. Simoniti, Iztok. 1997. Uvod k Zahodna geopolitična misel XX. stoletja. V *Zahodna geopolitična misel XX. Stoletja*, Geoffrey Parker, 1–57. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
195. Sladoljev- Žugelj, Marija. 2008. *Razvoj kitajske strateške kulture*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
196. Smolczyk, Alexander. 2012. Moreča ožina. *Mladina* 05: 44–45.
197. *Southeast Asia collective defense treaty (Manila Pact)*. 1954. Dostopno prek: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/usmu003.asp (1. marec 2012).
198. STA. 2009. Abhazija in Južna osetija obeležujeta prvo obletnico ruskega priznanja neodvisnosti. *Dnevnik*, 26. avgust. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042294053> (7. maj 2012).
199. Tamše, Tanja. *Nacionalna varnost Ljudske republike Kitajske*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

200. Tkachenko, Maxim. 2011. Russia: North Korea ready to return to nuclear talks. Dostopno prek: http://articles.cnn.com/2011-08-24/world/russia.north.korea.talks_1_nuclear-talks-round-of-six-party-talks-north-korea?_s=PM:WORLD (25. april 2012).
201. The Arctic governance project. 2008. *Fundamentals of state policy of the Russian federation in the Arctic for the period up to 2020 and beyond*. Dostopno prek: <http://arcticgovernance.custompublish.com/russia-basics-of-the-state-policy-of-the-russian-federation-in-the-arctic-for-the-period-till-2020-and-for-a-further-perspective.4651232-142902.html> (14. maj 2012).
202. The economy watch. 2010. *Russia trade, exports and imports*. Dostopno prek: http://www.economywatch.com/world_economy/russia/export-import.html (15. maj 2012).
203. *The North atlantic treaty*. 1949. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (9. februar 2012).
204. *The Korea Herald*. 2012. Is North Korea closer to denuclearization?, 12. marec. Dostopno prek: <http://www.koreaherald.com/opinion/Detail.jsp?newsMLId=20120312000172> (25. april 2012).
205. The White house. 2009. *US Arctic Region policy*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2009/01/20090112-3.html> (2. marec 2012).
- 206.---2010. *National security strategy of the US*. Dostopno prek: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (10. februar 2012).
207. Toscano, Paul. 2011. The world's 15 biggest oil producers. Dostopno prek: http://www.cnbc.com/id/41887743/The_World_s_15_Biggest_Oil_Producers?slide=1 (26. februar 2012).
208. Townsend, Lori. 2012. Federal Government approves Shell oil's spill Response Plan. *Alaska public*, 17 februar. Dostopno prek: <http://www.alaskapublic.org/2012/02/17/federal-government-approves-shell-oil%E2%80%99s-spill-response-plan/> (2. marec 2012).
209. Trenin, Dmitri. 2002. *The end of Eurasia: Russian on the border between geopolitics and globalization*. Moscow:Carnegie endowment for international peace.

210. Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
211. United Nations. 2012. *UN Security Council members*. Dostopno prek: <http://www.un.org/sc/members.asp> (24. januar 2012).
212. United Nations Division for ocean affairs and the law of sea. 2011. *Oceans and law of sea*. Dostopno prek: http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm (14. maj 2012).
213. *United nations charter*. 1945. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (9. januar 2012).
214. United Nations conference on trade and development. 2007. *Asian foreign direct investment in Africa: towards a new era of cooperation among developing countries*. Dostopno prek: http://unctad.org/en/docs/iteiia20071_en.pdf (3. junij 2012).
215. US Census Bureau. 2011. *Top trading partners: total trade, exports, imports*. Dostopno prek: <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/highlights/top/top1112yr.html> (2. marec 2012).
216. *US forces Japan*. Dostopno prek <http://www.usfj.mil/> (1. marec 2012).
217. US department of energy. 2011. *Guidance for requesting emergency oil from the SPR*. Dostopno prek: http://www.fossil.energy.gov/programs/reserves/spr/emergency_oil_requests.html (27. februar 2012).
218. ---2012. *Strategic petroleum reserve*. Dostopno prek: <http://www.fossil.energy.gov/programs/reserves/npr/index.html#NPR-2%20closeout%20Ford%20City> (27. februar 2012).
219. US department of state. 2012a. *Background note: Bahrain*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26414.htm> (14. februar 2012).
220. ---2012b. *Background note: Kuwait*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35876.htm> (14. februar 2012).
221. ---2012c. *Background note: Qatar*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/p/nea/ci/qa/htm> (14. februar 2012).
222. ---2012č. *Background note: Saudi Arabia*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3584.htm> (14. februar 2012).
223. ---2012d. *Background note: United Arab Emirates*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5444.htm> (14. februar 2012).

- 224.---2012e. *Background note: Taiwan.* Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> (1. marec 2012).
- 225.---2012f. *Background note: China.* Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm> (23. maj 2012).
226. Verbinc, France. 1979. *Slovar tujk.* Ljubljana: Cankarjeva založba.
227. Vižintin, Žiga. 2006. *Centralna Azija-središče novih (dez)integracij.* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
228. Valencia, Mark J. 1995. *China and the South China sea disputes.* New York: Oxford University press.
229. Vozel, Aleš. 2011. *Ekonomске in geopolitične značilnosti trgovanja s plinom: primer Ruske federacije in (držav) Evropske unije.* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
230. Vuerich, Jaka Niki. 2007. *Mednarodnopravni status Tajvana v mednarodni skupnosti.* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
231. Wilson, Ian. 1995. Sino-Japanese relations in the post- cold war world. *V China as a great power: myths, realities and challenges in the Asia- Pacific region,* ur. Stuart Harris in Gary Klintworth, 91–107. New York: St. Martin`s press.
232. Wong, Fayen. 2012. US coal exports to China may double in 2012: Xcoal. *Reuters,* 19. april. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2012/04/19/us-coal-idUSBRE83I0AK20120419> (26. februar 2012).
233. Woods, Ngaire. 2003. The United states and the International financial institutions: Power and influence within the World bank and IMF. *V US hegemony and International organizations: the United states and multilateral institutions,* ur. Rosemary Foot, Neil S. MacFarlane in Michael Mastanduno, 953–968. New York: Oxford university press.
234. Wu, Kang, Fereidun Fesharaki, Sydney B. Westley in Widhyawan Prawiraatmadja. 2008. *Oil in Asia and the Pacific: Production, Consumption, Imports and Policy Options.* Dostopno prek: <http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/api085.pdf> (1. marec 2012).
235. Yeatts, Guillermo. 2010. *Subsoil oil and privatization: private wealth for the common good.* Dostopno prek: <http://www.masterresource.org/2010/04/subsoil->

- oil-and-gas-privatization-private-wealth-for-the-common-good-message-for-latin-american/ (29. februar 2012).
236. Zhao, Shelly. 2011. The Geopolitics of China-African oil. *China briefing*, 13. april. Dostopno prek: <http://www.china-briefing.com/news/2011/04/13/the-geopolitics-of-china-african-oil.html> (4. junij 2012).
237. Zukang, Sha. 1995. A Chinese view of the world situation and the new international order. V *China as a great power: myths, realities and challenges in the Asia-Pacific region*, ur. Stuart Harris in Gary Klintworth, 19–28. New York: St. Martin`s press.
238. Zubir, Mokhzani. 2004. *The strategic value of the Strait of Malacca*. Dostopno prek: <http://www.aspirasi-ndp.com/en/archive/ThestrategicvalueoftheStraitofMalacca.pdf> (1. marec 2012).
239. Zysk, Katarzyna. 2010. *Russia`s Arctic strategy: ambitions and constraints*. Dostopno prek: <http://www.ndu.edu/press/lib/images/jfq-57/zysk.pdf> (14. maj 2012).

